

સમયસાર કળશટીકા પ્રવચન ભાગ-૧

(શ્રી સમયસાર કળશ શાસ્ત્રના શ્લોક ૧ થી ૭ પર
પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના મર્મઉદ્ઘાટક અક્ષરશઃ પ્રવચન)

શ્રી મહાવીરસ્વામી

ૐ
ૐ
ૐ

શ્રી સીમંધરસ્વામી

ૐ
ૐ
ૐ

શ્રી સમયસાર કલશ

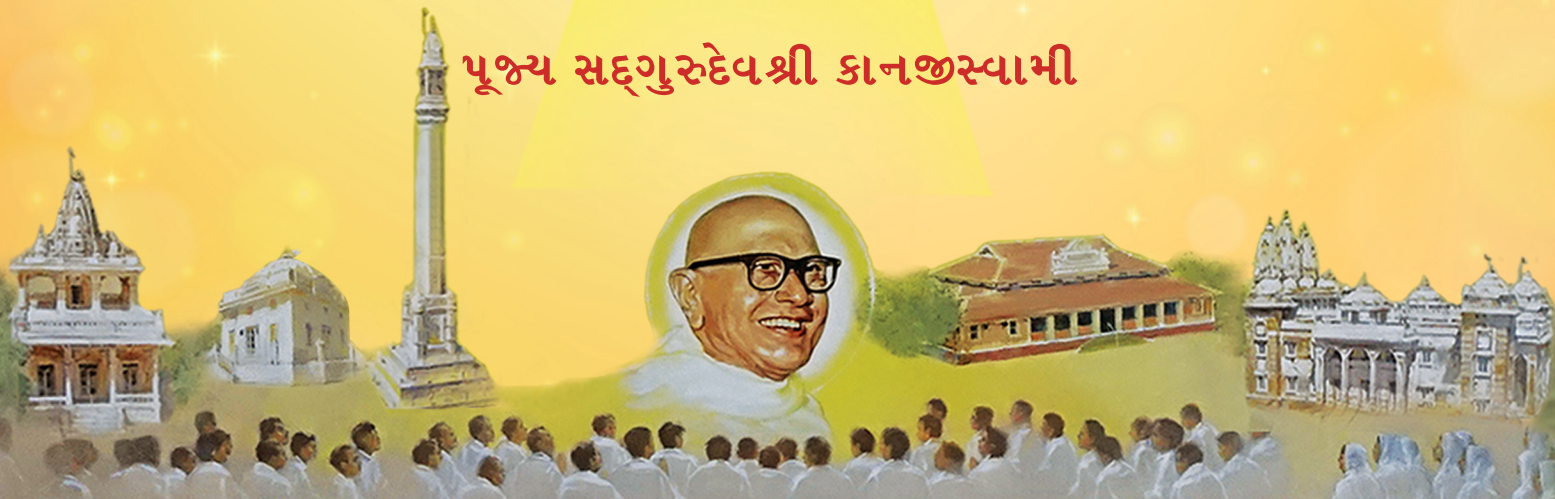

શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય

પં. રાજમલજી પાંડે

પૂજ્ય સદ્ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી

પ્રકાશક :-શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ, વિલેપાર્લા, મુંબઈ

ॐ

નમઃ સિદ્ધેભ્યઃ

સમયસાર કળશટીકા પ્રવચન ભાગ-૧

(શ્રીમદ્ આચાર્યવર અમૃતચંદ્રસૂરિ પ્રણીત શ્રી સમયસાર-કળશના
શ્લોક ૧ થી ૭ ઉપર અધ્યાત્મયુગપ્રવર્તક
પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામીના
ઈ.સ. ૧૯૬૭ની સાલના પ્રવચન)

પ્રકાશક

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ

સોનગઢ-૩૬૪૨૫૦ (સૌરાષ્ટ્ર)

સહપ્રકાશક

શ્રી કુંદકુંદ-કલાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ

મુંબઈ

વિક્રમ સંવત
૨૦૧૭

વીર સંવત
૨૫૪૭

ઈ. સન
૨૦૨૧

: પ્રકાશન પ્રસંગ :

જેઠ સુદ ૫, વીર સંવત - ૨૫૪૭; મંગળવાર, ૧૫-૦૬-૨૦૨૧
અંકલેશ્વરમાં શ્રી ષટ્તંડાગમની રચનાની પૂર્ણાહુતિ (શ્રુત પંચમી) તથા
શ્રી સીમંધરસ્વામી દિગંબર જિનમંદિર, વિલેપાર્લામાં
શ્રી સીમંધર ભગવાન અને અન્ય ભગવંતોની પાવન પ્રતિષ્ઠા (વી.સં.૨૫૪૭);
જેઠ સુદ ૧૩, વીર સંવત - ૨૫૪૭; મંગળવાર, ૨૨-૦૬-૨૦૨૧
શ્રી ૧૦૦૮ મહાવીરસ્વામી દિગંબર જિનમંદિર, લોણાવાલામાં
શ્રી મહાવીર ભગવાન અને અન્ય ભગવંતોની પાવન પ્રતિષ્ઠા (વી.સં.૨૫૪૭)

પ્રાપ્તિ સ્થાન

૧. શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ,
સોનગઢ, સૌરાષ્ટ્ર-૩૬૪૨૫૦. ફોન-૦૨૮૪૬-૨૪૪૩૩૪
૨. શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ
૩૦૨, કૃષ્ણ કુંજ, પ્લોટ નં. ૩૦, વી. એલ. મહેતા માર્ગ,
વિલે પાર્લા (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦૦૫૬
ફોન (૦૨૨) ૨૬૧૩૦૮૨૦, ૨૬૧૦૪૯૧૨, ૬૨૩૬૯૦૪૬

www.vitragvani.com,

[email : info@vitragvani.com](mailto:info@vitragvani.com)

ટાઈપ સેટીંગ

નિજેશ જૈન

મો. : ૯૬૬૨૫૩૫૩૮૭

ભગવાન શ્રી કુંદકુંદાર્યદેવપ્રણીત ઉપરોક્ત - પરમાગમોમાં શ્રી સમયસાર પરમાગમ આ કાળે નભમંડળમાં તેજસ્વી સૂર્ય સમાન અધ્યાત્મતત્ત્વનો સર્વાંગ પ્રકાશનાર મહાન અદ્ભુત સર્વોત્કૃષ્ટ ગ્રંથ છે. તેના પ્રણેતા જેવા ઉચ્ચ કોટિના આત્મા છે તેવો જ ઉત્તમ આ ગ્રંથ છે. સમયસાર ગ્રંથ ઉપર, શ્રી કુંદકુંદાર્યદેવ પછી લગભગ એક હજાર વર્ષે પોતાનાં દિવ્ય જ્ઞાન-સંયમથી તથા અનુપમ વિદ્વત્તાથી ભારતની ભવ્ય ધરાને વિભૂષિત કરનાર શ્રી અમૃતચંદ્રાર્યદેવે 'આત્મખ્યાતિ' નામની વિશદ, અર્થગંભીર, મૂળ ગાથાઓના હાર્દને ખોલનારી તથા અધ્યાત્મરસથી ઓતપ્રોત સુંદર ટીકા સંસ્કૃત ભાષામાં રચેલી છે. જેમ સમયસાર પરમાગમના મૂળ કર્તા ભગવાન કુંદકુંદાર્યદેવ સાતિશય અધ્યાત્મપ્રતિભાસંપન્ન, લોકોત્તર, મહાન આચાર્યપરમેષ્ઠી છે, તેમ 'આત્મખ્યાતિ' ટીકાના પ્રણેતા પણ અધ્યાત્મમસ્તીમાં મસ્ત મહા સમર્થ આચાર્ય છે.

આ ટીકામાં આચાર્યદેવે, મૂળ ગાથાઓમાં ભરેલા અધ્યાત્મતત્ત્વના ગૂઢતમ આશયોને ખોલીને, જીવાદિ નવ તત્ત્વોનું શુદ્ધનયની પ્રધાનતાથી નિરૂપણ કરી મોક્ષમાર્ગનું યથાર્થ સ્વરૂપ જેમ છે તેમ બતાવ્યું છે. અનાદિ કાળથી ભવભ્રમણને લીધે દુઃખી થતા જીવોને દુઃખથી મુક્ત થવા માટે એક માત્ર સમજવું બાકી રહી ગયું છે એવા એકત્વ-વિભક્ત આત્માના સ્વરૂપને યુક્તિ, આગમ અને સ્વાનુભવમૂલક નિજ આત્મવૈભવ વડે પોતાની મૌલિક શૈલીથી અત્યંત સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યું છે. 'આત્મખ્યાતિ' ટીકાનો બહુ ભાગ તો ગદ્યાત્મક છે અને થોડો ભાગ પદ્યાત્મક છે. મૂળ ગાથા કે ગાથા જૂથની ગદ્યાત્મક ટીકાના અંતમાં આવતાં અધ્યાત્મરસથી અને આત્માનુભવની મસ્તીથી ભરપૂર આ મધુર પદ્યો જિનમંદિરના ઉન્નત ધવલ શિખર ઉપર શોભતા સુવર્ણકલશ સમાન ટીકાની શોભામાં અત્યંત અભિવુદ્ધિ કરે છે. આ કલશ-કાવ્યોને પૃથકપણે લઈએ તોપણ તેઓ સંધિબદ્ધ, અર્થગંભીર અને પરમાર્થતત્ત્વપ્રતિપાદક એક સુંદર અધ્યાત્મગ્રંથ બને છે. તેનું નામ 'સમયસાર-કલશ' છે અને તેના પર અધ્યાત્મરસિક પંડિત શ્રી રાજમલજી પાંડેએ ટીકા લખી છે.

કલશ ટીકાના રચયિતા પાંડે રાજમલજી વિક્રમ સંવતની સત્તરમી શતાબ્દિમાં થઈ ગયેલા કવિવર શ્રી બનારસીદાસજીથી થોડાંક વર્ષો પહેલાં જ થઈ ગયા હોય એમ વિદ્વાનોનું માનવું છે. તેમણે આ કલશ ટીકા રાજસ્થાનના ઢૂંઢાર પ્રદેશમાં બોલાતી જૂની ઢૂંઢારી ભાષામાં લખેલી છે. શ્રી અમૃતચંદ્રાર્યદેવનાં કલશ કાવ્યોમાં અધ્યાત્મતત્ત્વના જે ગૂઢ રહસ્યો અતિ સંક્ષેપથી ભરેલાં છે તેને ટીકાકાર પંડિતજીએ આ ટીકામાં સામાન્ય બુદ્ધિના જિજ્ઞાસુ જીવો પણ સરળતાથી સમજી શકે એ રીતે વિસ્તારથી, સ્પષ્ટતાપૂર્વક અને જોરદાર શૈલીથી ખુલ્લા કર્યાં છે. આ ટીકામાં સ્થાને સ્થાને નિર્વિકલ્પ સહજ સ્વાત્માનુભવનું અતિશય માહાત્મ્ય બતાવ્યું છે અને તેની પ્રાપ્તિ કરવા પ્રેરણા આપી છે. વિજ્ઞાનઘન નિજ આત્માના નિર્વિકલ્પ રસાસ્વાદરૂપ અનુભવ સિવાય જીવ જે કોઈ વ્રત-

નિયમ-દયા-દાન-પૂજા-ભક્તિ વગેરે બાહ્ય ક્રિયાકાંડના આચરણસ્વરૂપ વ્યવહારચારિત્ર કરે છે તે અકિંચિત્કર છે. સમયસાર-કલશમાં ગૂઢપણે ભરેલા આધ્યાત્મિક ભાવોને સુગ્રાહ્ય થાય એ રીતે વિસ્તારીને ખુલ્લા કરે છે તે આ ટીકાની એક વિશિષ્ટતા છે.

આ સ્વાનુભવપ્રધાન સમયસાર-કળશ ટીકા ગ્રંથ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને અત્યંત પ્રિય હતો, તેમને તેની ઉપર ખૂબ જ ઊંડાણથી સ્વાધ્યાય કર્યો હતો અને જાહેરમાં ઘણીવાર તેની ઉપર પ્રવચન પણ કર્યા હતા. આ પ્રવચનનોમાંથી આપણી પાસે ચાર વખતના પ્રવચન આખા ઉપલબ્ધ છે. અત્રે પ્રસ્તુત પ્રવચન વી. સં. ૨૪૯૩ના (ઈ. સ. ૧૯૬૭) શ્રાવણ માસના સમયસાર-કળશ ટીકા કળશ ૧-૭ના તેર પ્રવચનો છે. અષાઢ અને શ્રાવણ માસમાં નિયમિત સોનગઢમાં ગ્રીષ્મકાલીન શિક્ષણ શિબિરનું આયોજન થતું હતું. આ શિક્ષણ શિબિરમાં ઘણા દૂર દૂરથી મુમુક્ષુઓ આવતા હતા અને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને નિરંતર એવી ભાવના રહેતી કે તેઓ નીતરતા સત્કર્મનું શ્રવણ કરી અને નિજ કલ્યાણના માર્ગમાં આગળ વધે. આ જ ઉત્કૃષ્ટભાવનાથી આવો ગહન વિષય આ શિબિરમાં લેવામાં આવ્યો હતો. આ ગહન તેર પ્રવચનો અત્રે અક્ષરશઃ શાસ્ત્રરૂપે પ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે. આ રીતે આ શાસ્ત્ર ખરેખર પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રભાવનાનું જ ફળ છે. અધ્યાત્મનું રહસ્ય સમજાવીને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ જે અપાર ઉપકાર કર્યો છે તેનું વર્ણન વાણીથી વ્યક્ત કરવામાં અમો અસમર્થ છીએ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની દિવ્યદેશનાની જાળવણી સી.ડી., ડી.વી.ડી., વેબસાઈટ (www.vitragvani.com) તથા એપ (app) જેવા સાધનો વડે શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ, વિલેપાર્લા, મુંબઈ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. આ કાર્ય પાછળ ટ્રસ્ટની એવી ભાવના છે કે વર્તમાનના આધુનિક સાધનો દ્વારા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી દ્વારા સમજાવેલ તત્ત્વજ્ઞાનનો બહોળો લાભ સામાન્યજન લે, કે જેથી આ વાણી શાશ્વત જળવાઈ રહે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રત્યેક પ્રવચનો અક્ષરશઃ ગ્રંથારૂઢ થાય તેવી ભાવનાના ફળસ્વરૂપે સમયસાર-કળશ ટીકાના કળશ ૧-૭ ઉપર થયેલ તેર પ્રવચનો અત્રે પ્રકાશિત કરવામાં આવી રહ્યા છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની દિવ્યદેશનાને ઓડિયો ટેપમાં ઉતારવાનું મહાન કાર્ય શરૂ કરનાર શ્રી નવનીતભાઈ ઝવેરીનો આ પ્રસંગે આભાર વ્યક્ત કરીએ છીએ. તેમજ શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢે આ ઉમદા કાર્યને અવિરતધારાએ ચાલુ રાખ્યું અને સાચવી રાખ્યું, તે બદલ તેમના આભારી છીએ.

સર્વ પ્રવચનોને સાંભળીને ગ્રંથારૂઢ કરવામાં ચીવટતા રાખવામાં આવેલ છે. વાક્ય રચનાને પૂર્ણ કરવા અર્થે ક્યાંક-ક્યાંક કૌંસ કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રવચનો સાંભળી અને ગ્રંથારૂઢ કરવાનું કાર્ય નિજેશ જૈન, સોનગઢ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે તથા પૂ. કહાનગુરુદેવશ્રી પ્રેરીત મુમુક્ષુઓ

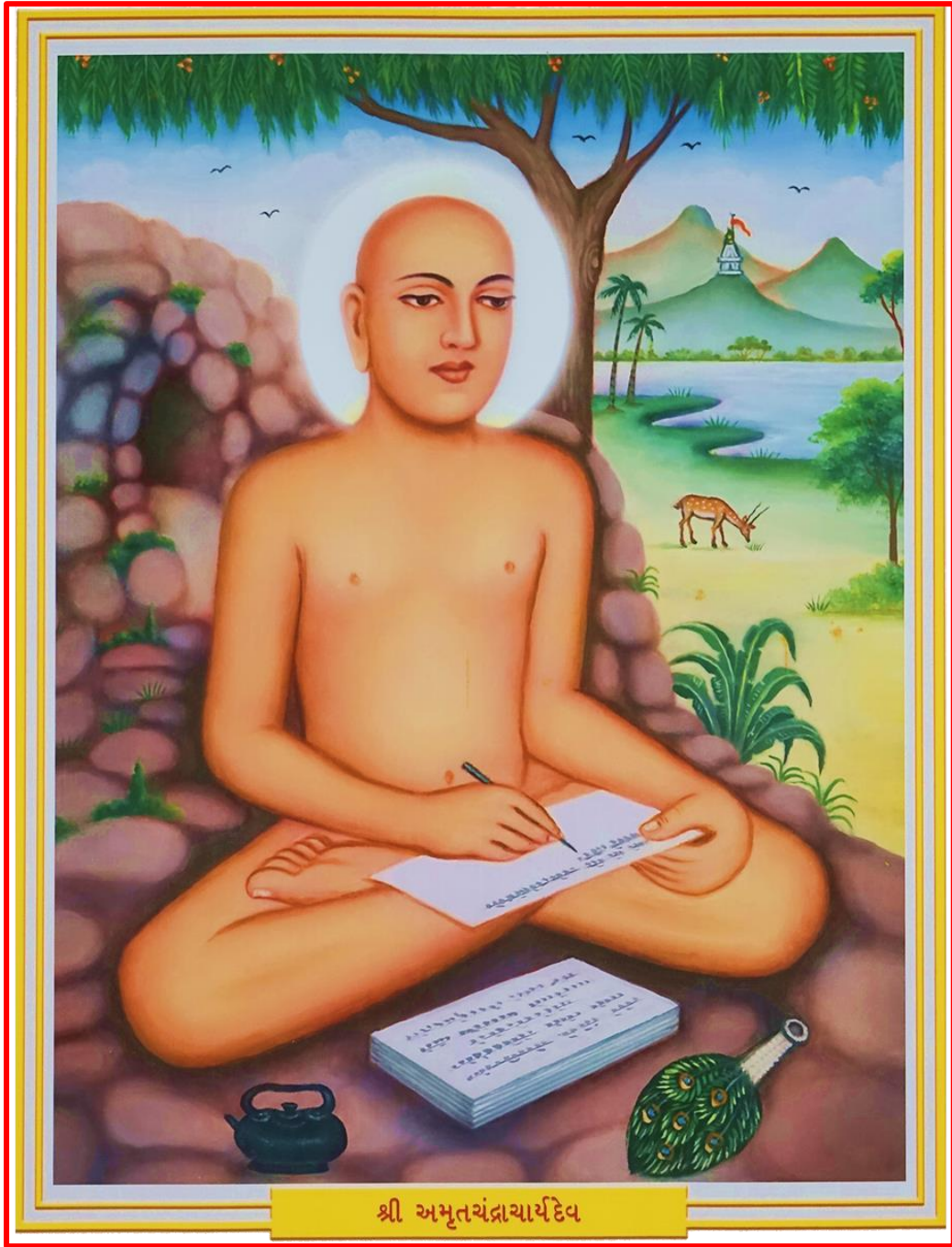
તરફથી આ પ્રવચનોના પ્રકાશન અર્થે આર્થિક સહયોગ પ્રાપ્ત થયેલ છે. પ્રવચનોને તપાસવાનું કાર્ય શ્રી અતુલભાઈ જૈન અને શ્રીમતી આરતીબેન જૈન, મલાડ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રસંગે ટ્રસ્ટ તેમના પ્રત્યે આભાર વ્યક્ત કરે છે.

જિનવાણી પ્રકાશનનું કાર્ય ગંભીર તથા જવાબદારીપૂર્ણ હોવાથી અત્યંત જાગૃતિપૂર્વક તથા ઉપયોગની એકાગ્રતાપૂર્વક કરવામાં આવેલ છે. તેમ છતાં પ્રકાશન કાર્યમાં પ્રમાદવશ કે અજાગૃતિવશ કોઈ ભૂલ રહી ગઈ હોય તો ત્રિકાળવર્તી વીતરાગ દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ પ્રત્યે ક્ષમા યાચીએ છીએ. સર્વ મુમુક્ષુગણને વિનંતી છે કે અશુદ્ધિઓની નોંધ ટ્રસ્ટને પાઠવે જેથી તે આગળની આવૃત્તિમાં સુધારી શકાય. આ પ્રવચનો (www.vitragvani.com) ઉપર ઉપલબ્ધ છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી તથા તદ્દક્ત પ્રશમમૂર્તિ ભગવતી માતા પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબહેનના કરકમળમાં સાદર સમર્પિત કરીએ છીએ. પાઠકવર્ગ આ પ્રવચનોનો અવશ્ય લાભ લઈ આત્મકલ્યાણને સાધે એવી ભાવના સાથે વિરામ પામીએ છીએ. ઇતિ શિવમ્.

ટ્રસ્ટીગણ

શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ,
વિલેપાર્લા, મુંબઈ

શ્રી સમયસારજી-સ્તુતિ

(હરિગીત)

સંસારી જીવનાં ભાવમરણો ટાળવા કરુણા કરી,
સરિતા વહાવી સુધા તણી પ્રભુ વીર! તેં સંજીવની;
શોષાતી દેખી સરિતને કરુણાભીના હૃદયે કરી,
મુનિકુંદ સંજીવની સમયપ્રાભૂત તણે ભાજન ભરી.

(અનુષ્ટુપ)

કુંદકુંદ રચ્યું શાસ્ત્ર, સાથિયા અમૃતે પૂર્યા,
ગ્રંથાધિરાજ! તારામાં ભાવો બ્રહ્માંડના ભર્યા.

(શિખરિણી)

અહો! વાણી તારી પ્રશમરસ-ભાવે નીતરતી,
મુમુક્ષુને પાતી અમૃતરસ અંજલિ ભરી ભરી;
અનાદિની મૂર્છા વિષ તણી ત્વરાથી ઊતરતી,
વિભાવેથી થંભી સ્વરૂપ ભણી દોડે પરિણતિ.

(શાર્દૂલવિકીડિત)

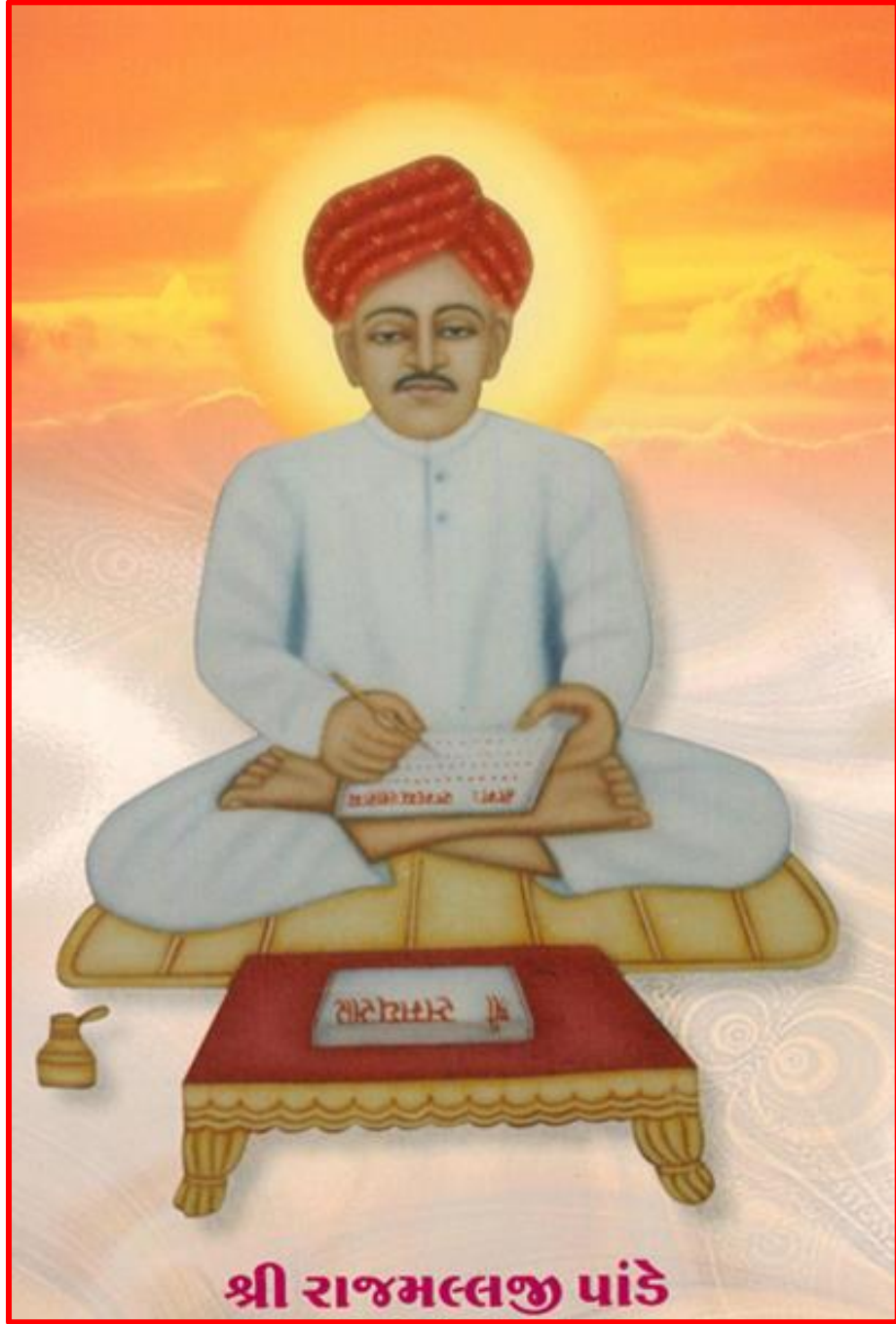
તું છે નિશ્ચયગ્રંથ ભંગ સઘળા વ્યવહારના ભેદવા,
તું પ્રજાછીણી જ્ઞાન ને ઉદયની સંધિ સહુ છેદવા;
સાથી સાધકનો, તું ભાનુ જગનો, સંદેશ મહાવીરનો,
વિસામો ભવકલાંતના હૃદયનો, તું પંથ મુક્તિ તણો.

(વસંતતિલકા)

સુણ્યે તને રસનિબંધ શિથિલ થાય,
જાણ્યે તને હૃદય જ્ઞાની તણાં જણાય;
તું રુચતાં જગતની રુચિ આળસે સૌ,
તું રીઝતાં સકલજ્ઞાયકદેવ રીઝે.

(અનુષ્ટુપ)

બનાવું પત્ર કુંદનનાં, રત્નોના અક્ષરો લખી;
તથાપિ કુંદસૂત્રોનાં અંકાયે મૂલ્ય ના કદી.

श्री राजमल्ल पांडे

અધ્યાત્મયુગસર્જક પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી

* શ્રી સદ્ગુરુદેવ-સ્તુતિ *

(હરિગીત)

સંસારસાગર તારવા જિનવાણી છે નૌકા ભલી,
જ્ઞાની સુકાની મળ્યા વિના એ નાવ પણ તારે નહીં;
આ કાળમાં શુદ્ધાત્મજ્ઞાની સુકાની બહુ બહુ દોહ્યલો,
મુજ પુણ્યરાશિ ફળ્યો અહો! ગુરુ ક્ષાન તું નાવિક મળ્યો.

(અનુષ્ટુપ)

અહો! ભક્ત ચિદાત્માના, સીમંધર-વીર-કુંદના!
બાહ્યાંતર વિભવો તારા, તારે નાવ મુમુક્ષુનાં.

(શિખરિણી)

સદા દૃષ્ટિ તારી વિમળ નિજ ચૈતન્ય નીરખે,
અને જ્ઞપ્તિમાંહી દરવ-ગુણ-પર્યાય વિલસે;
નિજાલંબીભાવે પરિણતિ સ્વરૂપે જઈ ભળે,
નિમિત્તો વહેવારો ચિદધન વિષે કાંઈ ન મળે.

(શાર્દૂલવિકીરિત)

હેયું 'સત સત, જ્ઞાન જ્ઞાન' ધબકે ને વજ્રવાણી છૂટે,
જે વજ્રે સુમુમુક્ષુ સત્ત્વ ઝળકે; પરદ્રવ્ય નાતો તૂટે;
—રાગદ્વેષ રુચે ન, જંપ ન વળે ભાવેંદ્રિમાં-અંશમાં,
ટંકોત્કીર્ણ અકંપ જ્ઞાન મહિમા હૃદયે રહે સર્વદા.

(વસંતતિલકા)

નિત્યે સુધાઝરણ ચંદ્ર! તને નમું હું,
કરુણા અકારણ સમુદ્ર! તને નમું હું;
હે જ્ઞાનપોષક સુમેઘ! તને નમું હું,
આ દાસના જીવનશિલ્પી! તને નમું હું.

(સગ્ધરા)

ઊંડી ઊંડી, ઊંડેથી સુખનિધિ સતના વાયુ નિત્યે વહંતી,
વાણી ચિન્મૂર્તિ! તારી ઉર-અનુભવના સૂક્ષ્મ ભાવે ભરેલી;
ભાવો ઊંડા વિચારી, અભિનવ મહિમા ચિત્તમાં લાવી લાવી,
ખોયેલું રત્ન પામું,—મનરથ મનનો; પૂરજો શક્તિશાળી!

અધ્યાત્મયુગસર્જક પૂજ્ય સદ્ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામીનો સંક્ષિપ્ત જીવન પરિચય

ભારતદેશના ગુજરાત રાજ્યમાં ભાવનગર જિલ્લાના “ઉમરાળા ગામમાં સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના દશાશ્રીમાળી વણિક પરિવારના શ્રેષ્ઠીવર્ય શ્રી મોતીચંદભાઈના ઘેર, માતા ઉજમબાની કુંબે, વિક્રમ સંવત ૧૯૪૬ના વૈશાખ સુદ બીજ, (તા. ૨૧-૪-૧૯૮૦) રવિવારે વહેલી સવારે આ બાળ મહાત્માનો જન્મ થયો.

જે સમયે આ બાળ મહાત્મા ધરતી પર પધાર્યા, તે સમયે જૈનોના જીવનનો શ્વાસ અંધશ્રદ્ધા, પાખંડ અને શુષ્ક ક્રિયાકાંડમાં સંધાઈ રહ્યો હતો. કોઈક સ્થળે આધ્યાત્મિક ચિંતન ચાલતું હતું, પણ તેમાં અધ્યાત્મ નહોતું. એવા એ અંધકારમય કળિકાળમાં આ તેજસ્વી કહાનસૂર્યનો ઉદય થયો.

સાત વર્ષની ઉંમરે નિશાળમાં લૌકિક શિક્ષા લેવાનું શરૂ કર્યું. દરેક વસ્તુના હાર્દ સુધી પહોંચવાની તેજસ્વી બુદ્ધિપ્રતિભા, મધુરભાષીપણું, શાંતસ્વભાવ, ગંભીર મુખમુદ્રા તથા જતું કરવાનો સ્વભાવ હોવાથી બાળ ‘કાનજી’ શિક્ષકોમાં તથા વિદ્યાર્થીઓમાં પ્રિય થઈ ગયા. નિશાળમાં તથા જૈન પાઠશાળાના અભ્યાસમાં પ્રાયઃ પ્રથમ નંબર આવતો, પરંતુ નિશાળના લૌકિક અભ્યાસથી તેમને સંતોષ થયો નહિ અને ઊંડે ઊંડે એમ લાગતું કે હું જેની શોધમાં છું તે આ નથી.

તેર વર્ષની ઉંમરે માતૃશ્રીના અવસાનથી પિતાજી સાથે પાલેજ જવાનું થાય છે. ચાર વર્ષ બાદ પિતાજીનો સ્વર્ગવાસ થતાં સત્તર વર્ષની ઉંમરે ભાગીદાર સાથે વેપારમાં જોડાય છે. વ્યાપારની પ્રવૃત્તિ વખતે પણ તેઓ જરા પણ અપ્રમાણિકતા ચલાવી લેતા નહિ. સત્યનિષ્ઠા, નીતિમત્તા, નિખાલસતા અને નિર્દોષતાથી તેમનું વ્યવહારિક જીવન સુગંધિત હતું. સાથે તેમનો આંતરિક વ્યાપાર અને ઝુકાવ તો સતત સત્યની શોધ તરફ જ હતો. દુકાનમાં પણ ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચતા. વૈરાગી ચિત્તવાળા કહાનકુંવર રાત્રિના રામલીલા કે નાટક જોવા જતાં ત્યારે તેમાંથી વૈરાગ્યરસનું ઘોલન કરતાં. જેના ફળસ્વરૂપે સત્તર વર્ષની ઉંમરે ઉજ્જવળ ભવિષ્યની આગાહી કરતા બાર લીટીના કાવ્યની રચના કરે છે : “શિવરમણી રમનાર તું, તું હી દેવનો દેવ...”

ઓગણીસ વર્ષની ઉંમરથી તો રાત્રિના આહાર, પાણી તથા અથાણાંનો ત્યાગ કરે છે. સત્યની શોધ માટે, દીક્ષા લેવાના ભાવથી ૨૨ વર્ષની યુવા વયે દુકાનનો પરિત્યાગ કરે છે અને ગુરુ પાસે આજીવન-બ્રહ્મચર્ય વ્રત અંગીકાર કરે છે. પછી ૨૪ વર્ષની વયે (વિ. સં. ૧૯૭૦) જન્મનગરી ઉમરાળામાં ૨૦૦૦ જેટલા સાધર્મીઓના વિશાળ જનસમુદાયની હાજરીમાં સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયની

દીક્ષા અંગીકાર કરે છે. દીક્ષા સમયે હાથી પર બેસવા જતાં ધોતિયું ફાટે છે. તીક્ષ્ણ બુદ્ધિના ધારક ગુરુવરને શંકા પડી જાય છે કે કંઈક ખોટું થાય છે.

દીક્ષા લીધાં બાદ સત્યના શોધક આ મહાત્માએ સ્થાનકવાસી તથા શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સમસ્ત આગમોનો ગહન અભ્યાસ માત્ર ચાર વર્ષમાં જ પૂરો કર્યો. સંપ્રદાયમાં મોટી ચર્ચાઓ ચાલી. કર્મ છે તો વિકાર થાય છે ને? જો કે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને હજી દિગંબર શાસ્ત્રો તો મળ્યા નહોતાં. છતાં પૂર્વના સંસ્કારના બળે તેઓ દઢતાપૂર્વક સિંહગર્જના કરે છે “જીવ પોતાથી સ્વતંત્રપણે વિકાર કરે છે; કર્મથી કે પરથી નહિ. જીવ પોતાના ઊંધા પુરુષાર્થથી વિકાર કરે છે અને સવળા પુરુષાર્થથી નાશ કરે છે.’

વિ. સં. ૧૯૭૮માં મહાવીરપ્રભુના જિનશાસન-ઉદ્ધારનો અને હજારો મુમુક્ષુઓના મહાન પુણ્યોદય સૂચક એક મંગળકારી પવિત્ર પ્રસંગ બને છે.

૩૨ વર્ષની ઉંમરે, વિધિની કોઈ ધન્ય પળે શ્રીમદ્ ભગવત્ કુંદકુંદાચાર્યદેવ વિરચિત સમયસાર નામનું મહાન પરમાગમ દામનગરમાં દામોદર શેઠ દ્વારા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના હસ્તકમળમાં આવે છે અને આ પવિત્ર પુરુષના અંતરમાંથી સહજ જ ઉદ્ગાર નીકળે છે : “શેઠ! આ તો અશરીરી થવાનું શાસ્ત્ર છે.” એનું અધ્યયન અને ચિંતન કરતાં અંતરમાં આનંદ અને ઉલ્લાસ ઉભરાય છે. આ મહાપુરુષના અંતરંગ જીવનમાં પણ પરમ પવિત્ર પરિવર્તન થયું. ભૂલી પડેલી પરિણતિ નિજ ઘર દેખે છે. ત્યારબાદ વિ.સં. ૧૯૮૨ના ચાતુર્માસ પહેલા રાજકોટમાં શ્રી દામોદરભાઈ લાખાણીએ ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’ ગ્રંથ પૂ. ગુરુદેવશ્રીને આપ્યો. જે વાંચતા, પોતાના હૃદયની અનેક વાતોનું સમર્થન આ ગ્રંથમાંથી મળી આવતાં તેઓ તેના વાંચનમાં એવા ઓતપ્રોત થઈ જતાં કે તે વખતે તેમને ખાવું-પીવું કે સૂવું ગમતું નહીં. ત્યારબાદ શ્રી પ્રવચનસાર, અષ્ટપાહુડ, દ્રવ્યસંગ્રહ, સમ્યગ્જ્ઞાન દીપિકા, વગેરે દિગંબર શાસ્ત્રોના અભ્યાસથી ૧૩ વર્ષ સુધી ખૂબ જ જ્ઞાનની પ્રગાઢતા બાદ તેઓશ્રીને નિ:શંક નિર્ણય થઈ જાય છે કે દિગંબર જૈનધર્મ જ મૂળ માર્ગ છે અને તે જ સત્ ધર્મ છે. તેથી અંતરંગ શ્રદ્ધા કંઈક અને બહારમાં વેશ કંઈક એવી સ્થિતિ તેમને અસહ્ય થઈ પડે છે. તેથી અંતરમાં ખૂબ જ મનોમંથન બાદ સંપ્રદાય છોડવાનો નિર્ણય કરે છે.

પરિવર્તન માટે યોગ્ય સ્થળની તપાસ કરતાં કરતાં સોનગઢ આવી “સ્ટાર ઓફ ઇન્ડિયા નામના એકાંત મકાનમાં મહાવીર જન્મકલ્યાણકના દિવસે (વિ. સં. ૧૯૮૧, ચૈત્ર સુદ ૧૩) બપોરે સવા વાગે સંપ્રદાયના ચિહ્ન મુહપત્તીનો ત્યાગ કરે છે અને જાહેર કરે છે : “હવે હું સ્થાનકવાસી સાધુ નથી, હું સનાતન દિગંબર જૈન ધર્મનો શ્રાવક છું.’ સિંહ સમાન વૃત્તિના ધારક આ મહાપુરુષે, ૪૫ વર્ષની ઉંમરે અંતરમાં મહાવીર્ય ઉછાળીને આ અદ્ભુત પરાક્રમી કાર્ય કર્યું.

“સ્ટાર ઓફ ઇન્ડિયા”માં ત્રણ વર્ષ દરમિયાન જિજ્ઞાસુ ભક્તજનોનો પ્રવાહ દિન-પ્રતિદિન વધતો જ ગયો, જેના કારણે આ મકાન ખુબ જ નાનું પડવા લાગ્યું. તેથી ભક્તોએ આ પરમપ્રતાપી સત્પુરુષ માટે નિવાસ અને પ્રવચનનું મકાન “શ્રી જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર”નું નિર્માણ કરાવ્યું. ગુરુદેવશ્રીએ વિ. સં. ૧૯૮૪ના વૈશાખ વદ ૮ના રોજ આ નિવાસસ્થાનમાં મંગળ પદાર્પણ કર્યું. આ “સ્વાધ્યાય મંદિર” જીવન-પર્યન્ત આ મહાપુરુષની આત્મ-સાધના અને વીરશાસનની પ્રભાવનાનું કેન્દ્ર બની રહ્યું.

અહીં દિગંબર ધર્મના ચારે અનુયોગના નાના-મોટા ૧૮૩ જેટલા ગ્રંથોનો ઊંડાણથી અભ્યાસ કર્યો. તેમાંથી ૩૮ ગ્રંથો પર સભામાં પ્રવચનો કર્યા, જેમાં સમયસાર ઉપર તો ૧૯ વખત અધ્યાત્મવર્ષા કરી છે. પ્રવચનસાર, અષ્ટપાહુડ, પરમાત્મપ્રકાશ, નિયમસાર, પંચાસ્તિકાયસંગ્રહ, સમયસાર કળશ-ટીકા વગેરે ગ્રંથો પર પણ અનેકવાર પ્રવચનો કર્યા છે.

દિવ્યધ્વનિનું રહસ્ય સમજાવનાર તેમજ કુંદકુંદાદિ આચાર્યોના ગહન શાસ્ત્રોનું રહસ્યોદ્ઘાટન કરનાર આ મહાપુરુષની ભવતાપવિનાશક અમૃતવાણીને ભાઈશ્રી નવનીતભાઈ ઝવેરીની દીર્ઘદ્રષ્ટિને કારણે શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ દ્વારા ઈ.સ. ૧૯૫૯ થી ૧૯૮૦ સુધી નિયમિત રીતે ટેપમાં ઉતારી લેવામાં આવી હતી. જેના પ્રતાપે આજે આપણી પાસે ૯૦૦૦ થી વધુ પ્રવચનો સુરક્ષિતપણે ઉપલબ્ધ છે. આ મંગલવાણી દેશ-વિદેશના તમામ મુમુક્ષુમંડળોમાં તેમજ લાખો જિજ્ઞાસુ મુમુક્ષુઓના ઘેર-ઘેર ગુંજતી થઈ ગઈ છે. તેથી એટલું તો નક્કી છે કે ભરતક્ષેત્રના ભવ્યજીવોને પંચમ કાળના અંત સુધી આ દિવ્યવાણી જ ભવના અભાવમાં પ્રબળ નિમિત્ત થશે.

આ મહાપુરુષનો ધર્મસંદેશ દેશ-વિદેશના સમસ્ત મુમુક્ષુઓને નિયમિત મળતો રહે તે હેતુથી સૌ પ્રથમ વિ. સં. ૨૦૦૦ના માગશર (ડિસેમ્બર ૧૯૪૩) માસથી “આત્મધર્મ” નામની માસિક આધ્યાત્મિક-પત્રિકાનું પ્રકાશન સોનગઢથી મુરબ્બી શ્રી રામજીભાઈ માણેકચંદ દોશીના સંપાદન હેઠળ શરૂ થયું. આજે પણ “આત્મધર્મ” ગુજરાતી તેમજ હિન્દી ભાષામાં નિયમિત રીતે પ્રકાશિત થઈ રહ્યું છે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના દૈનિક પ્રવચનોને પ્રસિદ્ધ કરતું “શ્રી સદ્ગુરુ પ્રવચન પ્રસાદ” સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૦ થી નવેમ્બર ૧૯૫૬ સુધી પ્રકાશિત થયું. સ્વાનુભૂતિવિભૂષિત આ ચૈતન્યવિહારી મહાપુરુષની મંગળવાણી વાંચીને તેમજ સાંભળીને હજારો સ્થાનકવાસી, શ્વેતાંબર તથા અન્ય કોમના ભવ્યજીવો પણ તત્ત્વની સમજણપૂર્વક સાચા દિગંબર જૈનધર્મના અનુયાયી થયા. અરે..! મૂળ દિગંબર જૈનો પણ સાચા અર્થમાં દિગંબર જૈન બન્યા.

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ દ્વારા દિગંબર આચાર્યો-મુનિવરોના તેમજ આત્માનુભવી પંડિતવર્યોના ગ્રંથો અને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના તે ગ્રંથો પરના પ્રવચનોને પુસ્તકરૂપે

છપાવવાનું કાર્ય વિ. સં. ૧૯૯૯ (ઇ.સ. ૧૯૪૩)થી શરૂ થયું. આ સત્-સાહિત્ય દ્વારા વીતરાગી તત્ત્વજ્ઞાનની દેશ-વિદેશમાં અપૂર્વ પ્રભાવના થઈ, જે આજે પણ અવિરતપણે ચાલી રહી છે. પરમાગમોનું ઊંડું રહસ્ય સમજાવીને કૃપાળુ કહાન ગુરુદેવે આપણા સહુ ઉપર કરુણા વરસાવી છે. તત્ત્વજિજ્ઞાસુ જીવો માટે આ એક મહાન આધાર છે અને દિગંબર જૈન સાહિત્યની આ એક અમૂલ્ય સંપત્તિ છે.

દસલક્ષણ પર્યુષણ પર્વ દરમ્યાન ભારતભરમાં અનેક સ્થળોએ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ પ્રરૂપેલા તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રચાર માટે પ્રવચનકારો મોકલાય છે. આ પ્રવૃત્તિથી ભારતભરના સમસ્ત દિગંબર સમાજમાં જાગૃતિ આવી છે. આજે પણ દેશ-વિદેશમાં પર્યુષણ પર્વમાં સેંકડો પ્રવચનકાર વિદ્વાનો આ વીતરાગી વાણીનો ડંકો વગાડે છે.

બાળકોમાં તત્ત્વજ્ઞાનના સંસ્કારોનું સિંચન થાય તે હેતુથી સોનગઢમાં વિ. સં. ૧૯૯૭ (ઇ. સ. ૧૯૪૧)ના મે માસના વેકેશનથી ૨૦ દિવસના ધાર્મિક શિક્ષણ વર્ગ શરૂ થયા. વડીલો માટેનો પ્રૌઢ શિક્ષણ વર્ગ વિ. સં. ૨૦૦૩ના શ્રાવણ માસથી શરૂ કરવામાં આવેલ છે.

સોનગઢમાં વિ.સં. ૧૯૯૭ના ફાગણ સુદ બીજના રોજ નૂતન દિગંબર જિનમંદિરમાં કહાનગુરુના મંગળ હસ્તે શ્રી સીમંધરાદિ ભગવંતોની પંચકલ્યાણક વિધિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા થઈ. તે સમયે સૌરાષ્ટ્રમાં માંડ ચાર-પાંચ દિગંબર જિનમંદિરો હતા અને દિગંબર જૈનો તો ભાગ્યે જ જોવા મળતા હતાં. આવા ક્ષેત્રે ગુરુદેવશ્રીની પાવન પ્રેરણાથી પ્રથમ જિનમંદિર બને છે અને બપોરે પ્રવચન બાદ જિનમંદિરમાં અડધો કલાક ભક્તિ થાય છે, જેમાં જિનવરભક્ત ગુરુરાજ હંમેશા હાજર રહે છે. ઘણીવાર તેઓશ્રી અતિભાવવાહી ભક્તિપાન કરાવતાં. આમ, ગુરુદેવશ્રીનું જીવન નિશ્ચય-વ્યવહારની અપૂર્વ સંધિપૂર્વકનું હતું.

ઇ. સ. ૧૯૪૧ થી ઇ. સ. ૧૯૮૦ દરમ્યાન સૌરાષ્ટ્ર (ગુજરાત) ઉપરાંત ભારત દેશના અનેક શહેરોમાં તથા વિદેશમાં (નાઈરોબીમાં) એમ કુલ ૬૬ દિગંબર જિનમંદિરોની મંગળ પ્રતિષ્ઠા, આ વીતરાગમાર્ગ પ્રવર્તક સત્પુરુષના પવિત્ર કરકમળ દ્વારા થઈ.

જન્મમરણથી રહિત થવાના સંદેશા નિરંતર સંભળાવનાર આ ચૈતન્યવિહારી પુરુષની મંગળકારી જન્મજયંતી ઉજવવાની શરૂઆત ૫૯મા વર્ષથી થઈ. ૭૫મા હિરકજયંતી પ્રસંગે સમગ્ર ભારતના જૈન સમાજ દ્વારા ચાંદી જડિત એક આઠસો પાનાનો દળદાર “અભિનંદન ગ્રંથ” આ ભાવિ તીર્થાધિનાથને ભારત સરકારના તત્કાલીન ગૃહમંત્રી શ્રી લાલબહાદુર શાસ્ત્રી દ્વારા મુંબઈમાં દેશભરના હજારો ભક્તોની હાજરીમાં અર્પણ થયો.

શ્રી સમ્મેદશીખરજીની યાત્રા નિમિત્તે ઇ. સ. ૧૯૫૭ તથા ઇ. સ. ૧૯૬૭માં એમ બે વખત સમગ્ર ઉત્તર અને પૂર્વ ભારતમાં મંગળ વિહાર કર્યો. તે જ રીતે ઇ. સ. ૧૯૫૯ અને ઇ. સ.

૧૯૬૪માં એમ બે વખત દક્ષિણ અને મધ્ય ભારતમાં મંગળ વિહાર કર્યો. આ મંગળ તીર્થયાત્રાના વિહાર દરમ્યાન લાખો જિજ્ઞાસુ જીવોએ આ સિદ્ધપદના સાધક સંતના દર્શન કર્યા અને તેઓશ્રીની ભવાંતકારી અમૃતમય વાણી સાંભળીને અનેક ભવ્ય જીવોના જીવનની દિશા આત્મ-સન્મુખ થઈ ગઈ. આ સત્પુરુષને અનેક સ્થાનોથી લગભગ ૮૦ જેટલા અભિનંદન પત્ર અર્પણ થયા.

શ્રી વીરપ્રભુના નિર્વાણ બાદ, આ સળંગ ૪૫ વર્ષનો સમય (વીર સંવત ૨૪૬૧ થી ૨૫૦૭ અર્થાત્ ઇ. સ. ૧૯૩૫ થી ૧૯૮૦) વીતરાગમાર્ગની પ્રભાવનાનો સુવર્ણકાળ હતો. જે કોઈ મુમુક્ષુ અધ્યાત્મ તીર્થધામ સુવર્ણપુરી જતા, તેમને તો ત્યાં ચતુર્થ કાળનો જ અનુભવ થતો.

વિ. સં. ૨૦૩૭ના કારતક વદ સાતમ, (તા. ૨૮-૧૧-૧૯૮૦) શુક્રવારના રોજ, આ પ્રબળ પુરુષાર્થી આત્મજ્ઞ સંતપુરુષ દેહાદિનું લક્ષ છોડી પોતાના જ્ઞાયક ભગવાનના અંતરધ્યાનમાં એકાગ્ર થયા, અતીન્દ્રિય આનંદકંદ નિજ પરમાત્મતત્ત્વમાં લીન થયા. સાંજે આકાશનો સૂર્ય અસ્ત થયો, ત્યારે સર્વજ્ઞપદના સાધક સંતે ભરતક્ષેત્રથી સ્વર્ગપુરી તરફ પ્રયાણ કર્યું. તેઓશ્રી વીરશાસનને પ્રાણવંતું કરી અધ્યાત્મયુગનું સર્જન કરતાં ગયાં.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી આ યુગના એક મહાન અને અસાધારણ વ્યક્તિ હતા. તેમના બહુમુખી વ્યક્તિત્વની સૌથી મોટી વિશેષતા એ છે કે તેમણે સત્યથી ખુબ જ દૂર જન્મ લઈને સ્વયંબુદ્ધની જેમ સત્યનું અનુસંધાન કર્યું અને પોતાના પ્રયંસ પુરુષાર્થથી આત્મસાત પણ કર્યું.

આ વિદેહ દશાવંત મહાપુરુષનું અંતર જેટલું ઉજ્જવળ હતું તેટલું બાહ્યજીવન પણ પવિત્ર છે; પવિત્રતા અને પુણ્યનો સહજ યોગ આ કળિકાળમાં ભાગ્યે જ જોવા મળે છે. તેમની અત્યંત નિયમિત દિનચર્યા, સાત્ત્વિક અને પરિમિત આહાર, આગમ સંમત સંભાષણ, કરુણ અને સુકોમળ હૃદય, તેમના વિરલ વ્યક્તિત્વના અભિન્ન અવયવો હતા. શુદ્ધાત્મતત્ત્વનું નિરંતર ચિંતન અને સ્વાધ્યાય એ જ તેમનું જીવન હતું. જૈન શ્રાવકના પવિત્ર આચાર પ્રત્યે તેઓશ્રી હંમેશા સતર્ક અને સાવધાન હતા. તેઓ જગતની પ્રશંસા કે નિંદાથી અપ્રભાવિત, માત્ર પોતાની સાધનામાં જ તત્પર રહેતા. ભાવલિંગી મુનિઓના તેઓ દાસાનુદાસ હતા.

આચાર્ય ભગવંતોએ જે મુક્તિનો માર્ગ પ્રકાશ્યો છે તેને આ અનુભૂતિ વિભૂષિત સંતપુરુષે પોતાના શુદ્ધાત્મતત્ત્વની અનુભૂતિના આધારે, સાત્તિશય જ્ઞાન અને વાણી દ્વારા, યુક્તિ ને ન્યાયથી સર્વ પ્રકારે સમજાવ્યો છે. દ્રવ્યની સ્વતંત્રતા, દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય, ઉપાદાન-નિમિત્ત, નિશ્ચય-વ્યવહાર, કમબદ્ધપર્યાય, કારણશુદ્ધપર્યાય, આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ, સમ્યગ્દર્શન અને તેનો વિષય, સમ્યગ્જ્ઞાન અને જ્ઞાનનું સ્વ-પરપ્રકાશકપણું ઇત્યાદિ સમસ્ત તેઓશ્રીના પરમ પ્રતાપે આ કાળે સત્યરૂપે બહાર આવ્યા છે. આજે દેશ-વિદેશમાં લાખો જીવો મોક્ષના માર્ગને સમજવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, તે તેઓશ્રીનો જ પરમ પ્રતાપ છે.

સમગ્ર જીવન દરમ્યાન આ ગુણવંતા જ્ઞાનીપુરુષે બહુ જ અલ્પ લાખ્યું છે, કેમકે તેઓશ્રીને તો તીર્થંકરની વાણી જેવો યોગ હતો. તેમની અમૃતમય મંગળવાણીનો પ્રભાવ જ એવો હતો કે સાંભળનાર તેનું રસપાન કરતાં થાકતા જ નહિ. દિવ્યભાવશ્રુત જ્ઞાનધારી આ પુરાણપુરુષે પોતે જ પરમાગમના આ સારભૂત સિદ્ધાંતો લખાવ્યા છે:

૧. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડે નહિ, સ્પર્શે નહિ.
૨. દરેક દ્રવ્યની દરેક પર્યાય ક્રમબદ્ધ જ થાય છે.
૩. ઉત્પાદ - ઉત્પાદથી છે, વ્યયથી કે ધ્રુવથી નથી.
૪. ઉત્પાદ પોતાના ષટ્કારકના પરિણમનથી થાય છે.
૫. પર્યાયના અને ધ્રુવના પ્રદેશ ભિન્ન છે.
૬. ભાવશક્તિના કારણે પર્યાય હોય જ છે, કરવી પડતી નથી.
૭. ભૂતાર્થના આશ્રયે સમ્યગ્દર્શન થાય છે.
૮. ચારે અનુયોગનું તાત્પર્ય વીતરાગતા છે.
૯. સ્વદ્રવ્યમાં પણ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયના ભેદ પાડવા તે અન્યવશપણું છે.
૧૦. ધ્રુવનું આલંબન, પણ વેદન નહિ, અને પર્યાયનું વેદન, પણ આલંબન નહિ.

આ અધ્યાત્મયુગસર્જક મહાપુરુષે પ્રકાશેલ સ્વાનુભૂતિનો પાવન પંથ જગતમાં સદા જયવંત વર્તો!

તીર્થંકર શ્રી મહાવીર ભગવાનની દિવ્યધ્વનિનું રહસ્ય સમજાવનાર શાસનસ્તંભ શ્રી કહાન ગુરુદેવ ત્રિકાળ જયવંત વર્તો!

સત્પુરુષનો પ્રભાવના ઉદય જયવંત વર્તો.

[16]

અનુક્રમણિકા

પ્રવચન ક્રમ	તારીખ	ગુજરાતી મહિનો	વાર	શ્લોક	પૃષ્ઠ નંબર
૧	૧૬-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ સુદ ૧૧	બુધવાર	૧	૦૧-૧૫
૨	૧૭-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ સુદ ૧૩	ગુરુવાર	૧	૧૬-૩૦
૩	૧૮-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ સુદ ૧૪	શુક્રવાર	૧, ૨	૩૧-૪૪
૪	૧૯-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ સુદ ૧૫	શનિવાર	૨	૪૫-૫૮
૫	૨૦-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૧	રવિવાર	૨, ૩	૫૯-૭૨
૬	૨૨-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૨	મંગળવાર	૩, ૪	૭૩-૮૭
૭	૨૩-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૩	બુધવાર	૪	૮૮-૧૦૩
૮	૨૪-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૪	ગુરુવાર	૪	૧૦૪-૧૧૮
૯	૨૫-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૫	શુક્રવાર	૪, ૫	૧૧૯-૧૩૨
૧૦	૨૬-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૬	શનિવાર	૫	૧૩૩-૧૪૬
૧૧	૨૭-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૭	રવિવાર	૬	૧૪૭-૧૫૯
૧૨	૨૮-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૮	સોમવાર	૬	૧૬૦-૧૭૨
૧૩	૨૯-૦૮-૧૯૬૭	શ્રાવણ વદ ૯	મંગળવાર	૬, ૭	૧૭૩-૧૮૪

શ્રાવણ સુદ ૧૧, બુધવાર, તા. ૧૬-૮-૧૯૬૭

કલશ - ૧, પ્રવચન નં. ૧

ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય દિગંબર સંત-મુનિ જો ૨૦૦૦ વર્ષ પહલે ભરતક્ષેત્રમે હુએ, ઉન્હોને સમયસાર બનાયા. પીછે આજસે ૮૦૦ વર્ષ પહલે અમૃતચંદ્રાચાર્ય હુએ, ઉન્હોને ઉસકી ટીકા બનાયી. ટીકાકે સાથમે ઉસકે કલશ બનાયે, ઉસ કલશ ટીકાકી બાત ચલતી હૈ. કલશ હેં અમૃતચંદ્રાચાર્યકે ઓર ઉસકી ટીકા હૈ પંડિત રાજમલજીકી. ‘પાંડે રાજમલ જૈનધર્મી, સમયસાર નાટકકે મર્મી’ એસા બનારસીદાસ કહતે હેં રાજમલજી કે લિયે. હૈ ન પહલે? દેખો! ઓં.. પંડિત પ્રવર શ્રી રાજમલ્લજી કૃત ટીકાકે આધુનિક હિન્દી અનુવાદ સહિત. ઉસકી (ભાષા) થી પૌરાણિક ઢુંઢારી ભાષા, અભી ચલતી હિન્દી ભાષામે બનાયા. શ્રીમદ્ અમૃતચંદ્રાચાર્યદેવ વિરચિત શ્રી સમયસાર કલશ. ૮૦૦ વર્ષ પહલે અમૃતચંદ્રાચાર્ય મુનિ દિગંબર સંત-મહા ભાવલિંગી સંત હુએ, ઉન્હોને યે બનાયા. ઉસમે જીવ અધિકાર.

(અનુષ્ટુપ)

નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે ।

ચિત્સ્વભાવાય ભાવાય સર્વભાવાન્તરચ્છિદે ॥૧॥

જુઓ! પહલે ઉપરકા અર્થ કરે, પીછે ટીકાકા અર્થ હોગા. ઉસમે અસ્તિસે બાત કી હૈ. ક્યા? અસ્તિ નામ હયાતી ક્યા હૈ? નાસ્તિસે બાત નહીં કી. ભાવાય... ચિત્સ્વભાવાય... યે આત્મા ભાવાય... ભાવાય... ભાવસ્વરૂપ પદાર્થ હૈ. આત્મા ભાવાય (અર્થાત્) ભાવસ્વરૂપ પદાર્થ હૈ. ઓર ચિત્સ્વભાવાય... ઉસકા ગુણ ચિત્સ્વભાવ-જ્ઞાનસ્વભાવ હૈ. ભગવાન આત્માકા ગુણ ચિત્સ્વભાવાય... હૈ. ભાવાય વહ દ્રવ્ય કહા ઓર ચિત્સ્વભાવાય વહ ગુણ કહા. સમજમે આયા? ઓર સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે વહ પર્યાય કહી. સમજમે આયા? વસ્તુ આત્મા સત્તા ભાવસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા... જૈસા સર્વજ્ઞ તીર્થંકરદેવ પરમેશ્વર કેવલજ્ઞાનીને આત્મા ભાવસ્વરૂપ દેખા ઓર ચિત્સ્વભાવ-જ્ઞાનભાવ-જ્ઞાનસ્વભાવ ઉસકા ગુણ હૈ. વસ્તુ હૈ તો ઉસકા કોઈ ગુણ હોના ચાહિયે ન? આત્મા વસ્તુ હૈ તો ઉસકા ચિત્સ્વભાવ-જ્ઞાનસ્વભાવ-જ્ઞાન-સ્વ-ભાવ.. અપના જ્ઞાનસ્વભાવ ત્રિકાળ ગુણ હૈ. ઉસકા સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે... યે અપની અનુભવનક્રિયાસે પ્રસિદ્ધ હોતા હૈ. સ્વાનુભૂત્યા વહ પર્યાય હૈ. સમજમે આયા?

ભગવાન આત્મા ભાવાય... ચિત્સ્વભાવાય... વહ દ્રવ્ય-ગુણ હુઆ ઓર સ્વાનુભૂત્યા વહ અપને અંતરમે જ્ઞાનકી એકાગ્રતા, સ્વભાવકી એકાગ્રતા, રાગસે ભિન્ન હોકર સ્વ-અનુભૂતિ-અપના સ્વસ્વભાવ ઉસકી અનુભૂતિ-શુદ્ધકી અનુભૂતિ-આનંદકા અનુભવસે ચકાસતે... વહ

પ્રગટ હોતા હૈ. સમજમેં આયા? આત્મા અપને અનુભવસે પ્રસિદ્ધિમેં આતા હૈ કિ મૈ આત્મા હું. સમજમેં આયા? પુણ્ય-પાપકી ક્રિયા કિ દયા-દાન-વ્રતકી ક્રિયાસે વહ પ્રસિદ્ધિમેં નહીં આતા. ક્યોંકિ વહ તો રાગ હૈ, વિકલ્પ હૈ. સમજમેં આયા? જેઠાલાલભાઈ! પહલી બાત વહ કી. **સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે...** ભગવાન આત્મા વસ્તુ અને સ્વભાવ અનુભૂતિસે પ્રગટ હોતા હૈ. અંતરમેં જ્ઞાનકા વેદન હોકર, આનંદકી અનુભૂતિ હોકર, વહ આત્મા હૈ એસા **ચકાસતે**—આત્મપ્રસિદ્ધિ (હોતી હૈ). ટીકાકા નામ લિયા હૈ ન? સ્વાનુભૂતિસે પ્રસિદ્ધિ હોતી ઉસકી. **ચકાસતે** નામ પ્રસિદ્ધિ હોતી હૈ. ધન્નાલાલજી! સમજમેં આયા?

શ્રોતા : સિદ્ધ ભગવાન લિયે હૈં?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : સિદ્ધ ભગવાનની અને આ આત્માની—સબ આત્માકી બાત હૈ. બાત યહાં શુદ્ધકી હૈ, પર ‘યે આત્મા શુદ્ધ હૈ’ ઉસકો જાનનેસે યહ ભાવ પ્રગટ હોતા હૈ. સેઠી! આજ સેઠી નજીક આયે. સમજમેં આયા? આહાહા! અસ્તિસે લિયા, દેખો! **ભાવાય... ચિત્સ્વભાવાય...** (વહ) આત્મા આયા, સ્વાનુભૂતિ ક્રિયા ઉસકી પર્યાય આયી તો સંવર-નિર્જરા આયે. **સ્વાનુભૂત્યા...** અંતરની અનુભૂતિ... સારા આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ આનંદસ્વરૂપ ભાવ હૈ અને સ્વરૂપભાવવાન હૈ, ઉસકી અનુભૂતિ—અંતરમેં એકાકાર હોકર સ્વસ્વભાવકી સન્મુખકી એકાગ્રતા ઉસકા નામ સ્વાનુભૂતિ ધાર્મિક ક્રિયા કહનેમેં આતા હૈ. સ્વાનુભૂતિ ક્રિયાસે આત્મા પ્રસિદ્ધિમેં આતા હૈ. ટીકાકા નામ આત્મખ્યાતિ હૈ ન ભાઈ? ઉસમેં **ચકાસતે** (અર્થાત્) પહલે આત્મખ્યાતિ—આત્માકી પ્રસિદ્ધિ સ્વાનુભૂતિસે હોતી હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! પોપટભાઈ!

પીછે... **સર્વભાવાન્તરચ્છિદે...** કેસા હૈ આત્મા? અપની અનુભૂતિ ક્રિયા દ્વારા **સર્વભાવાન્તર** (અર્થાત્) અપને ભાવ સિવા જો અન્ય ભાવ હૈં (ઉન) સબકો એક સમયમેં જાનનેવાલા હૈ. પરિચ્છિદે... ચ્છિદે... અંતરચ્છિદે.. અપને અંતર ભાવ સિવા અનેરા સબકો જાનનેકી ઉસમેં તાકાત હૈ. સ્વાનુભૂતિકી ક્રિયા દ્વારા ઉસમેં મોક્ષપર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. મોક્ષપર્યાય કેસી હૈ? અપનેકો ઔર પરકો સબકો જાનતી હૈ, ઉસકા નામ સર્વજ્ઞપર્યાય હૈ. અપની સ્વાનુભૂતિ ક્રિયાસે એસી સર્વજ્ઞપર્યાય પ્રગટ હોતી હૈ. ઇતને તત્ત્વ સિદ્ધ ક્રિયા. જીવ ભાવાય... ચિત્સ્વભાવસે જીવ સિદ્ધ ક્રિયા. ઉસકી અનુભૂતિમેં સંવર-નિર્જરા સિદ્ધ ક્રિયે, ઉસકે ફલરૂપ મોક્ષ સિદ્ધ ક્રિયા. જીવ, સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ ઇતની બાત લી. અજીવ, આસ્રવ, બંધ, પુણ્ય-પાપકી બાત નહીં લી ક્યોંકિ વહ તો નાસ્તિસે બાત હૈ. સમજમેં આયા? સમજમેં આતા હૈ? સારી ટીકા ને સારા જૈનદર્શન પહલે શ્લોકમેં ભર દિયા હૈ. અસ્તિ.. અસ્તિ.. અસ્તિ તત્ત્વ. જરી સૂક્ષ્મ હૈ હોં યે કલશ ચલતે હૈં વહ. પુરુષાર્થસિદ્ધિ કલ હો ગયા પૂરા.

ભગવાન આત્મા... તીર્થકરદેવ સર્વજ્ઞ પ્રભુ પરમેશ્વરને જો આત્મા દેખા હૈ (એસા) યહ આત્મા, એસે અનંત આત્મા ભગવાનને દેખે હૈં. એસા યહ આત્મા કેસા હૈ? કિ ભાવાય વસ્તુ

હૈ. (પરકે) ભાવસ્વરૂપ નહીં. અભાવસ્વરૂપ હૈ વહ બાત યહાં લેના હી નહીં. ભાવસે લેના હૈ. નહીં તો યે ભાવસ્વરૂપ ભી હૈ ઔર પરકે અભાવસ્વરૂપ ભી હૈ. ભાઈ! સમજમેં આયા? વહ યહાં લિયા હી નહીં. યે તો ભાવાય... બસ ખલાસ હો ગયા. ઐસા હૈ તો પરરૂપ હૈ નહીં. પરરૂપ હૈ નહીં (ઐસી) નાસ્તિકી બાત નહીં કરના હૈ, પહલી અકેલી અસ્તિસે કરના હૈ. અસ્તિ બાત.. મહા ધ્રુવ ચૈતન્યભાવ અકેલા જ્ઞાયકસ્વભાવવાન આત્મા હૈ **ભાવાય... સ્વભાવાય...** ઇસમેં સ્વાનુભૂતિ સંવર-નિર્જરા આયે અથવા નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ આયા. સ્વાનુભૂત્યામેં નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ આયા. સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા શુદ્ધ આનંદ ને અનાકુલ સ્વરૂપકા પિંડ પ્રભુ, ઉસકી અનુભૂતિ (અર્થાત્) સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રી જો નિર્વિકારી દશા હૈ ઉસકે દ્વારા યે પ્રસિદ્ધ હોતા હૈ. જુઓ! ઉસમેં વ્યવહાર-બ્યવહાર મોક્ષમાર્ગકા નિષેધ હો ગયા. ઉસકી બાત યહાં કી હી નહીં. વ્યવહાર હૈ ને નહીં હૈ, અભાવ હૈ—યે બાત હી નહીં હૈ. આહાહા! જેઠાલાલભાઈ! મુદ્દાની વાત છે.

શ્રોતા : વ્યવહાર પ્રસિદ્ધ નહીં કિયા?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : વ્યવહાર પ્રસિદ્ધિકી બાત હી નહીં કી યહાં. યહાં તો યે હી હૈ. અપના ભગવાન આત્માકે અંતરમેં, અનંત જ્ઞાન, અનંત આનંદ, અનંત શાંતિ, અનંત વીર્ય ઐસા ભગવાન આત્મામેં અંતરમેં ધ્રુવમેં—સત્ત્વમેં—સતકે સત્ત્વમેં પડા હૈ. સત્ ભગવાન આત્મા ઉસકે સત્ત્વમેં ઐસા પડા હૈ. ઐસા કેવલજ્ઞાનીયોને પરમાત્માઓને તીર્થકરોને અંતરમેં સ્વાનુભૂત્યા કરકે પ્રગટ કિયા. કેવલજ્ઞાન પ્રગટ કિયા. યહ વિધિ ત્રિકાલ ઐસી (હી) હૈ ઐસા પહલે સિદ્ધ કિયા. અમરચંદભાઈ! સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા પૂર્ણાનંદકા નાથ જ્ઞાયકસ્વભાવભાવ.. જ્ઞાયકસ્વભાવભાવ ભાવ—પદાર્થ, સ્વભાવ—ગુણ, **સ્વાનુભૂત્યા**—નિશ્ચય સ્વભાવ સમ્યક્ નિશ્ચયદર્શન, અપના શુદ્ધસ્વભાવકા દર્શન, શુદ્ધસ્વભાવકી પ્રતીતિ, શુદ્ધસ્વભાવકા જ્ઞાન, શુદ્ધસ્વભાવકી રમણતા—ઐસી નિશ્ચય જો સ્વાનુભૂતિ કિયા હૈ, નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગકી કિયા હૈ વહી સંવર-નિર્જરાકી કિયા હૈ. સમજમેં આયા? લોકો બહારસે માને કિ આ પાંચ ...સેવે યા પરચક્રમાણ.... એ તો બધી ધૂળની કિયા રાગની છે. સમજમેં આયા? લોકોને ખબર નથી. ભગવાને કહેલા તત્ત્વોની વાત ખબર નથી. મગનભાઈ! **સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે...** ઓહોહો! સમજમેં આયા?

સર્વભાવાન્તરચ્છિદે... વહ મોક્ષતત્ત્વ લિયા. બસ, ચાર તત્ત્વ લિયે. સાત તત્ત્વ કહો કિ નવ તત્ત્વ કહો ઇસમેં ચાર લિયે—જીવ, સંવર, નિર્જરા મોક્ષ. બસ. ઉસમેં અજીવ નહીં હૈ, આસ્રવ-બંધ નહીં હૈ, પુણ્ય-પાપ નહીં હૈ—વહ આ જાતા હૈ. વહ કહનેકી જરૂર નહીં. સમજમેં આયા? **નમઃ સમયસારાય...** ઐસા સમય નામ આત્મા, સાર નામ શુદ્ધસ્વરૂપ હૈ.. શુદ્ધસ્વરૂપ હૈ

વહી સાર હૈ, ઉસકો મૈં નમસ્કાર કરતા હૂં. ઐસે આત્માકો મૈં નમસ્કાર કરતા હૂં. યે નમસ્કાર વહ ક્રિયા સ્વાનુભૂતિક્રિયા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! ભગવાન આત્મા ભાવસ્વરૂપ ચૈતન્ય ઉસકા જ્ઞાયકસ્વભાવ-ચિત્સ્વભાવ ઉસકો મૈં સ્વાનુભૂતિ ચકાસતે-પ્રગટ કરતા હૂં ઔર પૂર્ણ સ્વભાવ હૈ ઉસમેંસે કેવલજ્ઞાન પ્રગટ હોતા હૈ. તો કેવળજ્ઞાનમેં સ્વ-આત્મા ઔર પર—સબકો જાનનેવાલી શક્તિ પ્રગટ હોતી હૈ. ઐસા જો ભગવાન શુદ્ધ આત્મા ઉસકો મૈં નમસ્કાર કરતા હૂં, ક્યોંકિ વહ સાર જગતમેં હૈ. આગે લેંગે વિશેષ. ઇસકે સિવા કોઈ સાર પદાર્થ જગતમેં હૈ નહીં.

ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ, કાલ ને સંસારી જીવ ને પુદ્ગલ—છહ દ્રવ્ય ભગવાનને દેખે હૈં ન? છહ દ્રવ્ય ભગવાનને—કેવલજ્ઞાની પરમાત્માને દેખે હૈં. સંસારી અનંતા ઉસમેં શુદ્ધ(જીવ) નહીં લેના. સંસારીજીવ... ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ, કાલ, પુદ્ગલ ને સંસારીજીવ ઉસકો સુખ નહીં ઔર ઉસકો જ્ઞાન ભી નહીં. છેલ્લે આવશે. પાંચ હૈં ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ, કાલ ને પુદ્ગલ—ઉસમેં જ્ઞાન ભી નહીં ઔર સુખ ભી નહીં ઔર સંસારીજીવકો ભી જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. સંસારીકો જ્ઞાન નહીં હૈ. તબ કહે, વર્તમાન વિકાસ હૈં ન કોઈ? નહીં, ઉસકો જ્ઞાન નહીં કહતે. સમજમેં આયા? અમરચંદભાઈ! સંસારી જીવકો જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. લ્યો, પુદ્ગલમેં.... સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં વહ જ્ઞાન (હી) નહીં ઇસલિયે કહતે હૈં. સુખ નહીં, આનંદ નહીં. ઔર ઐસે જો આત્મા.... ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ, કાલ, પુદ્ગલ ઔર સંસારીજીવ..., નિગોદ આદિમેં અનંત જીવ હૈં ન? ઉસકો જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. સમજમેં આયા? ઉસકો તો જ્ઞાન, સુખ નહીં, પણ ઉસકે જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન નહીં. સમજમેં આયા? ક્યોંકિ યે અનંત જીવ પર હૈં ઉસકા જ્ઞાન હુઆ વહ સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં. સમજમેં આયા?

યે ભગવાનકા માર્ગ અલૌકિક હૈ. તીર્થંકર સર્વજ્ઞકા માર્ગ દુનિયાને સુના નહીં. બિચારા વાડામાં પડ્યા, રાંકની પેઠે માને કે અમે જૈન (છીએ). ખબર નહીં કિ જૈન ક્યા હૈ. સમજમેં આયા? ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વર વીતરાગદેવ જિનકી દિવ્યધ્વનિ સમવસરણમેં છૂટી ૧૦૦ ઇન્દ્રોકી ઉપસ્થિતિમેં. સ્વર્ગના દેવ, ૩૨ લાખ વૈમાનનો લાડો શકેન્દ્ર, ૨૮ લાખ વૈમાનનો ઇશાનેન્દ્ર, એવા દેવો ને સિંહ ને વાઘ, સિંહ અને ચક્રવર્તી, બળદેવ આદિ બેઠા હોય. વાસુદેવ હોય તો ચક્રવર્તી ન હોય. એવા ભગવાનની વાણી એ વખતે નીકળી, એ વાણીમાં એમ આવ્યું. સમજમેં આયા? પરમાત્મા વર્તમાનમેં મહાવિદેહમેં બિરાજતે હૈં સીમંધર પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ, વહાં ભી ચક્રવર્તી હૈ. સમજમેં આયા? ચક્રવર્તીકી (ઉપસ્થિતિ)મેં ભી ભગવાનકી વાણી ઐસી નિકલી થી. ભગવાન આત્મા જો શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ હૈ, પરમાત્મા શુદ્ધ હૈ ઉસકો જ્ઞાન હૈ, ઉસકો આનંદ હૈ ઔર ઐસે શુદ્ધ આત્માકો જાનનેવાલેકો જ્ઞાન ને સુખ હૈ. યે શુદ્ધ આત્મા મૈં હૂં, ઐસા. સમજમેં આયા?

મैं શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન.... અશુદ્ધકી બાત તો યહાં લી હી નહીં. અશુદ્ધતાવાલા સંસારી પ્રાણી હૈ, અગિયાર અંગકા પઢનેવાલા જીવ હૈ, વહ સંસારીકો ભી જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. સમજમૈં આયા? ક્યા કહા? સંસારી પ્રાણીમૈં સાધુ હો જૈનકા, અગિયાર અંગ, નવ પૂર્વકા જ્ઞાન હુઆ હો, દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ હૈ, રાગકો ધર્મ માનતા હૈ, પુણ્યકો ધર્મ માનતા હૈ, દેહકી ક્રિયા મૈં કર સકતા હૂં (ઐસા) માનતા હૈ. ઉસકો જ્ઞાન ભી નહીં, ઉસકો સુખ ભી નહીં. સમજમૈં આયા? અને ઐસે જીવકો જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન ને સુખ નહીં. સમજમૈં આયા? અનંત નિગોદ જીવ હૈં. ભગવાનને બટાટાકી એક કટકીમૈં અનંત જીવ કહે. હો, હૈ. ઉસકો ભી જ્ઞાન, સુખ નહીં ઔર ઉસકો જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન, સુખ નહીં ક્યોંકિ વહ અશુદ્ધ હૈ. સમજમૈં આયા? આહા!

ભગવાન આત્મા જો પૂર્ણ શુદ્ધ હુઆ, સ્વાનુભૂતિ ક્રિયા કરકે સર્વજ્ઞ હુએ. ઐસા શુદ્ધ આત્મા ઉસકો જાનનેસે જાનનેવાલેકો જ્ઞાન ને સુખ હોતા હૈ. વહ આત્મા.... ભાઈ! યહાં તો પહલે યે લિયા.... ઇસ અપેક્ષાસે લિયા હૈ. ખરેખર પરમાત્મા શુદ્ધ અરિહંત કેવલજ્ઞાની પરમાત્મા સુખી અને જ્ઞાની હૈં, ઉનકો જાનનેવાલેકો જ્ઞાન, સુખ હૈ અર્થાત્.... ઉનકો જાનનેવાલેકો વિકલ્પ હૈ. ઉનકો જાનનેવાલેકો અપને (-સ્વ) જાનનેમૈં આયા તો ઉસકો યથાર્થ જાનનેમૈં આયા ઐસા કહનેમૈં આતા હૈ. સમજમૈં આયા?

ભગવાન આત્મા અપના શુદ્ધસ્વરૂપ ત્રિકાલી જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ ભાવસ્વરૂપ, ઉસકા જાનના હુઆ.. ઉસકા જાનના હુઆ તો જ્ઞાન હુઆ, ઉસકા જાનના હુઆ તો સુખ હુઆ. તો શુદ્ધાત્માકો જાનનેવાલેકો જ્ઞાન ને સુખ હૈ. અશુદ્ધ આત્મા અને દૂસરે પાંચ (સહિત) છહ દ્રવ્ય હૈં ઉસકો સુખ ભી નહીં ને જ્ઞાન ભી નહીં ઔર ઉસકે જાનનેવાલેકો જ્ઞાન નહીં ને સુખ નહીં. અગિયાર અંગ પઢા ઉસમૈં આયા કિ છહ દ્રવ્ય ને ઐસા સંસારી, ઐસા નિગોદ... સમજમૈં આયા? વહ જાના વહ જ્ઞાન હી નહીં એમ કહતે હૈં આચાર્ય. જિસમૈં અપના આત્મા ન મિલે.... શુદ્ધ ભગવાન આત્મા ચિદાનંદકી મૂર્તિ 'સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો' ઐસે આત્માકો જો સિદ્ધપદ પ્રગટ હુઆ હૈ વહ અંતરમૈંસે આયા હૈ. સમજમૈં આયા? ઐસે ભગવાન આત્માકા શુદ્ધસ્વભાવ ભાવાય ઐસી અનુભૂતિ (હુઈ), તો જ્ઞાન હુઆ, સુખ હુઆ. શુદ્ધકો જાનનેસે જ્ઞાન ને સુખ હૈ. અશુદ્ધ જીવકો ઔર પાંચ જડકો જાનનેસે જ્ઞાન ને સુખ હૈ નહીં. સમજમૈં આયા?

નમઃ સમયસારાય... સમય નામ આત્મા. **સારાય...** સાર-સુખરૂપ જ્ઞાન ઔર આનંદ. **ભાવાય.. ચિત્સ્વભાવાય.. સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે.. સર્વભાવાન્તરચ્છિદે.. નમઃ** ઐસે આત્માકો મૈં નમસ્કાર કરતા હૂં. ઐસી અસ્તિસે બાત કી. દેખો! ટીકા તો કેસી હૈ! અમૃતચંદ્રાચાર્ય દિગંબર સંત મુનિ વનવાસી જેમણે આ એક શ્લોકમાં, અજીવ હૈ ઔર નહીં હૈ, પુણ્ય-પાપ હૈ, પર આત્મામૈં નહીં—યે બાત ભી કહી નહીં. દેવીલાલજી! આસ્રવ-બંધ થા વહ આત્મામૈં નહીં. યહાં

તો ભાન હુઆ તો વહ નહીં હૈ એસા જ્ઞાન ઉસમેં આ ગયા. નયા જ્ઞાન કરનેકી જરૂર નહીં એમ બતાતે હૈ. સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા આનંદ ને શુદ્ધ સ્વભાવકા પિંડ પ્રભુ આત્મા, ઉસકા જ્ઞાન હુઆ તો જ્ઞાન ને આનંદ હુઆ. બસ ખલાસ. તો અજીવ ને પુણ્ય-પાપ-આસ્રવ-બંધ ઉસમેં નહીં હૈ ઉસકા જ્ઞાન નયા નહીં કરના પડતા. એસી અસ્તિકા જ્ઞાન હુઆ, તો સાથમેં વે નહીં હૈ એસા નાસ્તિકા જ્ઞાન આ જાતા હૈ. નાસ્તિકા જ્ઞાન નયા કરના પડતા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? કેવી શૈલી લીધી છે! વ્યવહાર જાણેલો પ્રયોજનવાન કહેશે આગળ. અહીં તો એય નથી લીધું.

શ્રોતા : આ જાણ્યું ત્યારે....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : એ નહીં, એ વાત તો પછી સ્પષ્ટ કરવા માટે કહે છે. બાકી આ જ્યાં જાણ્યું..... રાગ આદિ હૈ.. યે રાગકા જ્ઞાન હૈ વહ અપનેમેં હૈ. જ્ઞેય એ વાત આગળ.... ઉસકા જ્ઞાન ઉસમેં આ ગયા. એ દેવીલાલજી! ભારે ઝીણી વાત છે. અમૃતચંદ્રાચાર્ય..... કેટલી વાત કરે છે! એકમાં અસ્તિ ધ્રુવ.. ધ્રુવ.. ત્રિકાળ જ્ઞાયક.... જ્ઞાયકભાવ ભગવાન **ભાવાય**, જાણક સ્વભાવાય. વસ્તુ હૈ ન? વસ્તુ હૈ તો કોઈ સ્વભાવ બિના હો? તો સ્વભાવ કયા? જડકા... યે જડ ભી ભાવાય હૈ. યહાં તો ચૈતન્યસ્વભાવ ભાવાય લેના હૈ. ભાવાય તો વહ ભી હૈ. પરમાણુ (આદિ) છહ દ્રવ્ય ભગવાનને દેખે હૈં ન? ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ (આદિ) બધી વસ્તુ (-દ્રવ્ય) છ છે. પણ વહ નહીં, યહાં તો **ચિત્સ્વભાવાય ભાવાય...** જિસકા જ્ઞાનસ્વભાવ હૈ એસા ભાવાય પદાર્થ. સમજમેં આયા?

એસા ભગવાન આત્મા, ઉસકો નમતા હૂં અર્થાત્ સ્વભાવ સન્મુખ મેરી ગતિ હૈ. એસા ભગવાન આત્મા જ્ઞાયકસ્વભાવભાવ **ચિત્સ્વભાવાય... સ્વાનુભૂત્યા...** એસી સ્વાનુભૂતિ (અર્થાત્) વહી પદાર્થ પ્રતિ મેરી ગતિ હૈ. મેરા વલણ, નમન ઉસ પ્રતિ હૈ. રાગ, પુણ્ય, નિમિત્ત પ્રતિ મેરા નમન, વલણ હૈ નહીં. હૈ નહીં એસા કહા નહીં, એસા નમન હૈ. સબ બાત બહુત લે લી હૈ. ઓહોહો! સમજમેં આયા? દિગંબર સંતોની ટીકા અદ્ભુત ટીકા... અદ્ભુત ટીકા... ભરતક્ષેત્રમેં એસી ટીકા કરનેવાલા દૂસરા હુઆ હી નહીં. સમજમેં આયા? એસી ટીકા કી હૈ. અમૃતચંદ્રાચાર્ય અધ્યાત્મના એકલા..... કહતે હૈં, એસે આત્માકો મેં નમન કરતા હૂં.

જો અનાદિકા પુણ્ય-પાપકા આદર થા, સંયોગકા આદર થા, વહ વાસ્તવિક નમસ્કાર નહીં થા. વાસ્તવિક નમસ્કાર ચૈતન્ય ભગવાન આત્મા અપનેમેં નમ જાય, જુડ જાય, વળી જાય... પરસે હટકર.... હટકર ભી નહીં લિયા યહાં તો. અમરચંદભાઈ! આહાહા! માર્ગ હૈ યે નમસ્કાર. સમજમેં આયા? ભાવાય નમ:... (શ્રોતા : સ્થાપના આ સન્મુખ છે?) આની સ્થાપના છે. કેની સ્થાપના છે? ઓલા ચાંદીમાં (સમયસાર)ની સ્થાપના કરી છેને અહીંયા! સમયસાર.... સમજમેં આયા? આહાહા! યે સમયસારકા અર્થ હી શુદ્ધ આત્મા હૈ ભાઈ! યે

આત્માકા શુદ્ધસ્વરૂપ ઉસકો હી સમયસાર કહતે હૈ. દૂસરા સમયસાર કૌન હૈ ઈસ જગતમેં? આહાહા!

હવે એની ટીકા. યે તો ઉપરસે અર્થ ક્રિયા જરી શબ્દમેંસે, અસ્તિસે. નાસ્તિસે બાત નહીં કી હૈ એસા જોર દેનેકો પહલે યહ અર્થ ક્રિયા. અસ્તિ-હૈ.. એસા હૈ.. એસા હૈ.. એસા હૈ.. બસ ખલાસ હો ગયા. એસા નહીં હૈ વહ બાત ઉસમેં આ જાતી હૈ, નયી કરનેકી જરૂર નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! આ તો કંઈ...! હજી તો ભાઈ! વ્યવહાર નહીં, પણ વ્યવહારકા જ્ઞાન કરના વહ ભી બાત લી નહીં. આ તો જુઓ! વ્યવહાર તો નહીં, વ્યવહારકા અભાવ યા વ્યવહારકા જ્ઞાન કરના વહ ભી નહીં, પણ વ્યવહારકા અભાવ ઉસકા જ્ઞાન કરે એસે ભી નહીં. વહ તો આર્ષકા જ્ઞાન હો ગયા તો સબ જ્ઞાન હો ગયા એસે કહતે હૈ. આહાહા! શૈલી તે પણ શૈલી જુઓ! જેઠાલાલભાઈ!

શ્રોતા : અમૃતકલશસે આત્માકા અભિષેક ક્રિયા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : અભિષેક ક્રિયા. આહાહા! યે મંગલિક હોતા હૈ. તમારે લગનમેં હોતા હૈ ન માણેકસ્તંભ? લાકડા ચાર રખડવાના. એ લાકડું રાખેને. ચાર હોય ચાર. ચાર હોય. એને ચાર હોય. માણેકસ્તંભ નાખેને, એક આમ.. આમ નાખે. હોય છે કે નહીં? આપણે ક્યાં (કર્ચું છે)? આપણે તો જોયું હોય કોઈક ઠેકાણે. અને લાકડું નાખ્યું હોયને ચાર માણેકસ્તંભ. કે આ માણેકસ્તંભ નાખીએ છીએ ચાર ગતિ રખડવાનો. આ બાયડી વળગે છે હવે. ચાર ગતિમાં રખડવાના કરો ભાવ. અહીં માણેકસ્તંભ નાખે છે કે ચાર ગતિકા નાશ કરનેકા ભાવ. એ સેઠી!

ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞદેવ પરમાત્મા તીર્થંકરદેવ ઉનકી વાણીમેં જો માર્ગ આયા વહી સંતો અપની વાણીસે કહ રહે હૈ. સમજમેં આયા? કુંદકુંદાર્ય તો ભગવાન પાસે ગયે થે. યે કલશ કરનેવાલે તો અમૃતચંદ્રાર્ય હૈ. મૂલ શ્લોક જો હૈ સમયસારકે, ઉસકે કર્તા (કુંદકુંદાર્ય) ભગવાનકે પાસ ગયે થે. દો હજાર વર્ષ પહલે કુંદકુંદાર્ય મહારાજ (હુએ થે). પોન્નુર હિલ ટેકરી હૈ મદ્રાસસે ૮૦ માઈલ ઈસ બાજુ, વંદેવાસસે પાંચ માઈલ, સમજમેં આયા? વહાંસે ભગવાનકે પાસ ગયે થે. આઠ દિન (રહે થે). પરમાત્મા સાક્ષાત્ બિરાજતે હૈ. અભી હૈ તીર્થંકરદેવ કેવલજ્ઞાની. કરોડ પૂર્વકા આયુષ્ય હૈ, ૫૦૦ ધનુષકા દેહ હૈ. સમવસરણમેં બિરાજતે હૈ વર્તમાનમેં. સમજમેં આયા? વહાં ગયે થે, આઠ દિન રહે થે, વહાંસે યે માલ લાયે હૈ. આહાહા!

બાપ ક્યાંક (જઈને પાછો આવે) તો છોકરા આવેને? બાપા! શું લાવ્યા મારા માટે? એય સેઠી! કંઈ મુંબઈથી આવે તો થાય કે શું લાવ્યા? કે તારા માટે હલવો લાવ્યા છીએ અથવા કપડું લાવ્યા છીએ ...પાકનું. એ વજુભાઈ! કરે કે નહીં? કોઈ વળી ઉંચા હોય તો ઘડિયાળ-બડિયાળ લાવે. કે ભાઈ! તારા માટે ઘડિયાળ લાવ્યો છું. જો પોણોસોની ઘડિયાળ. લે, બાંધ. શું લાવ્યા બાપા! મારા માટે શું લાવ્યા? તમે તો આવ્યા પણ મારા માટે? તારા માટે આ કપડું લાવ્યા

...પાકનું. એક ઘડિયાળ લાવ્યા. પોણોસો રૂપિયાની મળી ગઈ હશે તે લાવ્યા. એમ આહીં કહે, પ્રભુ! તમે ગયા હતા ભગવાન પાસે. લાવ્યા શું અહીં? કહે, અમે આ લાવ્યા. સેઠી! અમે તો આ લાવ્યા. તુમ્હેં લેના હો તો લો. અમે તો આ લાવ્યા છીએ. આહાહા! ઉસકા અર્થ ચલતા હૈ. આધા ઘંટા ગયા ઉસમેં. ન્યાલભાઈ! યે તો ન્યાલ કરનેકા રસ્તા હૈ.

ભાવાય નમ: પહલા શબ્દ હૈ. **ભાવાય** નામ પદાર્થ.. **ભાવાય** નામ પદાર્થ. પદાર્થ નામ વસ્તુ. હૈ ન? પહેલો શબ્દ. **ભાવાય** નામ પદાર્થ. **ચિત્સ્વભાવાય** દૂસરી લીટીમેં દૂસરા શબ્દ હૈ ઉસકા અર્થ પહલે કરતે હૈ. **ભાવાય** નામ પદાર્થ. **પદાર્થ સંજ્ઞા હૈ સત્ત્વરૂપકી.** ક્યા કહતે હૈ? પદાર્થ સંજ્ઞા હૈ સત્ત્વ... ક્યોંકિ જિસકા કોઈ સત્ત્વ હો-ભાવ હો-સત્ત્વ હો. સત્ત્વકા સત્ત્વ હો ઉસકા નામ પદાર્થ કહતે હૈ. સત્ત્વસ્વરૂપ, અસત્ત્વ નહીં, માલસ્વરૂપ હો ઉસમેં. આહાહા! ટીકા પણ ભારે કરી રાજમલજીએ! ગૃહસ્થ થે. સમજમેં આયા? ગૃહસ્થ થે. ઉન્હોંને ટીકા કી હિન્દી હોં હિન્દી. મૂલ શ્લોક અમૃતચંદ્રાચાર્યકે હૈ. **પદાર્થ સંજ્ઞા હૈ સત્ત્વરૂપકી.** સત્ત્વ... સત્ત્વ શબ્દ નહીં લેતા સત્ત્વ... સત્ત્વ... લોગ નહીં કહતે કિ ઉસકા સત્ત્વ નિકાલા હૈ? કહતે હૈં કિ નહીં? ઉસમેંસે સત્ત્વ નિકાલા હૈ.કાંઈ કહેને. તમારા હરખ ને ફરખ કરે છોને. એસે પદાર્થ સત્ત્વસ્વરૂપ હૈ. સત્ત્વ... ઉસકા સત્ત્વ સ્વરૂપ હૈ. સત્ત્વ ઉસમેં માલ હૈ. ધન્નાલાલજી! આહા!

ઉસસે અર્થ ઠહરાયા - જો કોઈ શાશ્વત વસ્તુરૂપ હૈ, શાશ્વત શુદ્ધ ઉસે મેરા નમસ્કાર. શુદ્ધ.. શાશ્વત શુદ્ધ ઉસકો મેરા નમસ્કાર. પરમાત્માકો ભી શાશ્વત કહનેમેં આતા હૈ ને આત્માકો ભી શુદ્ધ શાશ્વત કહનેમેં આતા હૈ. **શાશ્વત વસ્તુરૂપ ઉસે મેરા નમસ્કાર.** મહા માંગલિક ક્રિયા પહલે. શાશ્વત ભગવાન સત્ત્વરૂપ પદાર્થ, આત્મા સત્ત્વરૂપ.. સત્ત્વ.. સત્ત્વકા સત્ત્વ... યહાં તો ભાવાર્થમેં સત્ત્વ લિયા. નહીં તો ચિત્સ્વભાવ પછી લેશે. પણ વહ સત્ત્વરૂપ-કસરૂપ પદાર્થ હૈ, કોઈ માલ બિનાકા પદાર્થ નહીં. ઉસસે યહ ઠહરાયા... નમસ્કાર.

વહ વસ્તુ સ્વરૂપ કૈસા હૈ? અબ ઉસકે ગુણકી બાત કરતે હૈ. **ચિત્સ્વભાવાય... જ્ઞાન-ચેતના વહી હૈ સ્વભાવ-સર્વસ્વ જિસકા...** ક્યા કહતે હૈં? ભગવાન આત્મા ભાવાય સત્ત્વસ્વરૂપ. સ્વ-જ્ઞાનચેતના જાનના.. જાનના.. જાનના.. જાનના.. જાનના... જાનના... એસી ચેતના વહી સ્વભાવ સર્વસ્વ હૈ. સારા-સર્વસ્વ ચેતના સાર હૈ વહ સ્વભાવ હૈ. ચેતના સર્વસ્વ... આત્મા ભાવાય, ઉસકા ચેતના સર્વસ્વ સ્વભાવ હૈ. સમજમેં આયા? ભઈ! આ તો અધ્યાત્મ વાત છે, વાર્તા નહીં હૈ કથા. ધ્યાન રાખે તો મજા આવે, નહીંતર ઝોલા આવે ઉંઘે. (શ્રોતા : ઝોલા શું કરવા આવે?) આ ઠંડી હવા, અહીં ... કુછ નહીં, ... કરીને બેઠા હોય. એ મંગલાચરણ જાગે ત્યારે.... આહાહા! ઝોલા ક્યા.....

ભગવાન આત્મા સત્ત્વરૂપ પદાર્થ, ઉસકા સ્વભાવ ચેતના. જાનન-જ્ઞાનચેતના ઉસકા સર્વસ્વ.. સર્વસ્વ.. ઇસકા સર્વ-સ્વ-સારા સ્વધન ઉસકા ચૈતન્ય હૈ. સમજમેં આયા? ભગવાન

આત્માકા ચેતના સર્વસ્વ સાર છે. યે સર્વસ્વ હૈ-સર્વ ઉસકા ધન હૈ. પોપટભાઈ! આ તમારા ધૂળની વાત નથી ચાલતી. એ બધા હેરાન થવાના રસ્તા છે. કહો, સમજમેં આયા? સર્વ.. સ્વ.. જિસકા સર્વસ્વ.. સર્વસ્વ.. સારી ચેતના સર્વસ્વ વહ આત્મા હૈ. એમાં કોઈ બાકી છે રાગ આદિ? કે સારા ચૈતન્યસ્વભાવ.. ચૈતન્યસ્વભાવ.. સર્વસ્વ ઉસકા સ્વભાવ હૈ. સમજમેં આયા?

અનંત ગુણ હેં ઉસકી ગૌણતા કરકે ચિત્સ્વભાવ જ્ઞાનસ્વભાવ લે લિયા. ક્યોંકિ જ્ઞાનપ્રધાન.... ઐસી હી બાત હૈ. દેખો! જરી મનન કરનેકે કાલમેં ભી... યે ચેતના હૈ ન ચેતના? ચેતના હૈ ન જ્ઞાન? જ્ઞાન હૈ ન. યે જ્ઞાન હૈ વહ જ્ઞાન (કરતા) હૈ ઓર વિશ્વાસ કરતા હૈ ઉસકા જ્ઞાન ભી જ્ઞાન કરતા હૈ. વિશ્વાસ કરતા હૈ ઐસી જો શક્તિ હૈ ન, ઉસકા ભી જ્ઞાન કરતા હૈ. આનંદ હૈ, વહ ભી જ્ઞાનમેં આતા હૈ તો (પતા લગતા હૈ કિ) યે આનંદ હૈ. અસ્તિ હૈ વહ જ્ઞાનમેં આતી હૈ. વસ્તુ હૈ વહ ભી જ્ઞાનમેં (જાનનેમેં) આતી હૈ, સ્વચ્છતા જ્ઞાનમેં (જાનનેમેં) આતી હૈ. સમજે? ઐસે, જો અસ્તિત્વ હૈ વહ ભી જ્ઞાનમેં આયા. કોઈ ભી ગુણકા લક્ષ કરતા હૈ વહ જ્ઞાનમેં (જાનનેમેં) આતા હૈ તો ઉસકા જ્ઞાન હોતા હૈ. તો જ્ઞાન (હી) સર્વસ્વ આત્મા હૈ. સારા અનંત ગુણકા જાનનેવાલા જ્ઞાન.. જ્ઞાન સર્વસ્વ આત્મા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! કહો, આ બધું સમજાય છે કે નહીં ફૂલચંદ્રજી?

ઓલા કેટલાક એમ કહે કે આપણે વેપારી, શેઠિયા કહેવાઈએ, આપણે ન સમજીએ, આ વકીલો સમજે. એવું કાંઈ નથી. આ તો આત્મા હોય એ સમજે. આત્માકી બાત ચલતી હૈ. હમારેમેં બુદ્ધિ બહોત નહીં. બુદ્ધિ બહોત નહીં કૌન કહતા હૈ? કહતે હેં ન કિ ઇતના સર્વસ્વ હૈ? યહાં તો કહા ન? જ્ઞાન નામ ચેતનાસ્વભાવ વહી સર્વસ્વ જિસકા હૈ. તેરેમેં ચેતના.. ચેતના.. જાનન.. જાનનસ્વભાવ સર્વસ્વ હૈ તેરેમેં. ક્યા નહીં હૈ? ખબર નહીં, સુના નહીં કિ મેં કૌન હું. ભગવાન.... 'કેવલી પણ્ણતો ધમ્મો શરણં' ભાષા બોલી જાય. હાંક્યે જાય સવાર-સાંજ. 'ચત્તારિ મંગલં, અરહંતા મંગલં' હરામ અર્થ આવડતો હોય કાંઈ. ખબર ન મળે કાંઈ વસ્તુની. જો કહેવા જાય તો.... ના, એવું ક્યાંથી આવ્યું? હવે સાંભળને! એમાં છે બધું. તને ખબર નથી એટલે... સમજમેં આયા?

ઓહો! સ્વ-ભાવાય... છોને? સ્વ-ભાવાય... ચિત્-સ્વ-ભાવાય... જ્ઞાન સ્વ-સર્વસ્વ ભાવ અપના સ્વભાવ હૈ. ચિત્-ચૈતન્યસ્વરૂપ વ્યાપક પૂરે દ્રવ્યમેં. ચેતના.. ચેતના.. ચેતના... ફિર દર્શન-જ્ઞાનકે ભેદ યહાં નહીં લેના હૈ, અકેલી ચેતના. સમજમેં આયા? ઉસકો મેરા નમસ્કાર. ભગવાન આત્મા ઓર ચિત્-જ્ઞાનચેતના જિસકા સર્વસ્વ હૈ ઐસે સ્વભાવકો મેરા નમસ્કાર હૈ. રાગકો નહીં, પુણ્યકો નહીં, નિમિત્તકો નહીં, દેવ-ગુરુકો નહીં, પરકો નહીં. યહાં ભી ઐસા લિયા. આહાહા! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકો નમસ્કાર વહ ભી વિકલ્પ હૈ, રાગ હૈ. મેરા ઝુકાવ ભાવાય.. ચિત્

सर्वस्व स्वभावाय उसमें मेरा झुकाव है. मेरा विनय स्वभावके सम्मुख है और कड़ते हैं. समझमें आया?

यह विशेषण कहने पर दो समाधान होते हैं—एक तो भाव कहने पर पदार्थ, वे पदार्थ कोई चेतन हैं, कोई अचेतन हैं... भावाय लिया न? तो भगवानने देजे भाव तो दो प्रकारके हैं. कोई चेतन है, कोई अचेतन है. चेतन एक है और अचेतन दूसरे पांय हैं. उनमें चेतन पदार्थ नमस्कार करने योग्य है... चेतन पदार्थ नमस्कार करने योग्य है. जो पदार्थ नमस्कार करने योग्य नहीं है. चेतन पदार्थ नमस्कार करने योग्य है ऐसा अर्थ उपजता है। और अर्थ उसमेंसे निकलता है. भगवान आत्मा चेतनस्वभाव जिसका सर्वस्व है. सर्वस्व कहेता... ल्यो. भावाय, उसका चेतन सर्वस्व है. ज्यो भाई! आमां शुं कीधुं? ये सर्वज्ञस्वभावस्वरूप है, अम कड़ते हैं. ये ज्ञान पूरा है, ये ज्ञानस्वभाव पूरा है. सर्वस्व... सर्व पूरा है. पूरा ज्ञान है. ज्ञानमें जो है ये पूरा है. ओ पूरेपूरुं ज्ञान छे. सर्वज्ञस्वभाव आत्माका है. भगवान आत्माका सर्वज्ञस्वभाव है. वड 'ज्ञ' स्वभाव है, स्वभाववान भावाय, पदार्थ भावाय, 'ज्ञ' स्वभाव. 'ज्ञ' स्वभाव कैसा है? सर्वस्व. पूर्ण—आभा है. एक द्रव्यमें पूर्ण व्यापक है सारा... एक द्रव्य है, गुण भी एक है, (द्रव्य) अण्ड है तो (गुण) अण्ड है और परिपूर्ण है. आत्माका चेतनस्वभाव सर्वस्व परिपूर्ण है. समझमें आया?

चेतन पदार्थ नमस्कार करने योग्य है... दूसरा समाधान ऐसा कि यद्यपि वस्तुका गुण वस्तुमें गर्भित है... क्या कड़ते हैं? भावाय ने चित्स्वभावाय—दो भेद क्यों किये? पदार्थ ने पदार्थका गुण—दो (भेद) क्यों किये? पाठ तो और लिया न? भावाय... चित्स्वभावाय... दो भेद लिये. पदार्थ तो एक है तो दो क्यों लिये? कि वस्तुका गुण वस्तुमें गर्भित है, वस्तु (और) गुण एक ही सत्त्व है. वस्तु आत्मा, चेतना गुण सर्वस्व—वड एक ही सत्त्व है. दो वस्तुका सत्त्व एक ही है. दोका दो सत्त्व है और नहीं. आत्माका होनेपनेका सत्त्व दूसरा और चेतना सर्वस्वका सत्त्वपना दूसरा—और है नहीं. सूक्ष्म है तैया! कणशटीका. समझमें आया? बहु ध्यान राभे तो समझये ओवी वात छे. जो भाव कड़नेमें आता है और पकड़में आवे तो सुना कड़ा जाय. उसे अपनी कल्पनासे पकड़े और नहीं. समझमें आया?

वस्तु (और) गुण एक ही सत्त्व है. भगवान आत्मा और उसका चेतना सर्वस्व गुण वड तो एक ही सत्त्व है, दो सत्त्व भिन्न नहीं है. तथापि... एक सत्त्व होने पर भी... होने पर भी कड़ते हैं न? भेद उपजाकर कहने योग्य है... क्यों? आत्मा ज्ञानस्वभाव है और भेद किये बिना समझये तो समझ सकता नहीं. सत्त्व तो एक है, देजो! भेद उपजाकर कहने योग्य है... विशेषण कहे बिना वस्तुका ज्ञान उपजता नहीं. भेदका अर्थ ही वड लिया—विशेषण हो गया. ज्ञान ते आत्मा... चेतना ते आत्मा... विशेषण हो गया, भेद हो गया. वस्तु एक होवा छतां,

પદાર્થ અને ગુણ એક સત્ત્વ.. એક સત્ત્વ હોવા છતાં, ઉસકા વિશેષણ ભેદ હો ગયા. જ્ઞાન આ.. એ વિશેષણ, યહ વિશેષ્ય. જ્ઞાન, યહ આત્મા એસા... જુઓ! એ ટીકા રાજમલજીને ટીકા કેસી કી હૈ! ગૃહસ્થાશ્રમમેં થે. સમજમેં આયા? એ પુસ્તક તો હૈ કિ સભીકે હાથમેં? નિકાલા હૈ કિ નહીં? ન હો તો બાહર બહોત હૈ.

ભગવાન આત્મા ઔર ઉસકા જ્ઞાન-ચેતનાગુણ વહ સત્ત્વ.. સત્ત્વ ઔર સત્ તો એક હી હૈ. પણ ભેદ પાડે બિના સમજા સકતે નહીં અથવા ભેદ કિયે બિના સમજ સકતે નહીં. સમજમેં આયા? સમજ સકતે નહીં. **ભેદ ઉપજાકર કહને યોગ્ય હૈ, વિશેષણ કહે બિના વસ્તુકા જ્ઞાન ઉપજતા નહીં**, લ્યો. આ ચેતના તે ગુણ. જાનના હૈ પર્યાયસે. ક્યા કહા? જાનના હૈ પર્યાયસે, પણ પર્યાય 'આ જ્ઞાન તે આત્મા' એસે વિશેષણસે આત્માકો જાનતી હૈ. સમજમેં આયા? આ મૂળ વાત છે. મૂલ બાત હૈ તો સૂક્ષ્મ હી હોગી. સમજમેં આયા? વર્તમાનમેં બાહરકા ક્રિયાકાંડ ચલતા હૈ, ઉસમેં એસા લગે કિ એ ક્યા? પણ વહ બાત જો માની હૈ વહ સત્ય હૈ નહીં. સુન તો સહી! તબ લોગોંકો એસા લગતા હૈ કિ સોનગઢમેં એસા હૈ. સોનગઢમેં નહીં પણ ભગવાનમેં, એસા કહે. ભગવાનને એસા કહા હૈ. સમજમેં આયા? સેઠી! તુને સુના નહીં તો ક્યા ચીજ દૂસરી હો જાતી હૈ?

યહાં તો કહતે હૈં, ભગવાન આત્મા... સત્.. સત્ત્વરૂપ વસ્તુ-હોનેવાલી ચીજ.. હોનેવાલી ચીજ ચિત્સ્વભાવાય-જ્ઞાનસ્વભાવ સર્વસ્વ જિસકા હૈ, એસે વિશેષણસે-ભેદસે સમજાયે બિના દૂસરા કોઈ ઉપાય નહીં. આત્મા સીધા કેસે જાને? આ જ્ઞાન... જાનના હૈ પર્યાયમેં હોં. પણ પર્યાય 'આ જ્ઞાન તે આત્મા' એસા નિર્ણય કરતી હૈ. દૂસરા કોઈ ઉપાય નહીં. આહાહા! ક્યા કહા? કિ જ્ઞાનલક્ષણસે લક્ષ્ય પ્રાપ્ત હોતા હૈ. રાગાદિ, દયા, દાનાદિકે વિકલ્પસે લક્ષ્ય પ્રાપ્તિ નહીં હોતી ક્યોંકિ વહ ઉસકા લક્ષણ નહીં. ભાઈ! ક્યા કહા? ઉસકા જો વિશેષણ હો તો ઉસસે અભેદ ખ્યાલમેં આતા હૈ. તો રાગાદિ ઉસકા વિશેષણ હૈ હી નહીં. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિકા પરિણામ વહ તો વિકલ્પ શુભરાગ હૈ, આત્માકા વિશેષણ, લક્ષણ-બક્ષણ હૈ નહીં. એ તો પર હૈ, વિકાર હૈ. પણ લોકોને ખ્યાલ નથી કે ક્યા ચીજ હૈ? પરમેશ્વર ક્યા કહતે હૈં? પરમેશ્વરકા ક્યા ફરમાન હૈ (વહ) સુના નહીં. સુનાનેવાલા દૂસરા મિલે.... ઓહોહો.. આહાહા... થઈ ગયું જાઓ. રખડો બેય.

યહાં તો પરમેશ્વર કહતે હૈં, ભાઈ! ત્રિલોકનાથકી વાણીમેં આયા સમવસરણ સભામેં ઈન્દ્રકે સમક્ષ. ભગવાન! તુજે જાનનેકા ઉપાય તો જ્ઞાન તે આત્મા.. દેખો! એ વિશેષણ હૈ. આત્માકા વિશેષ જ્ઞાન હૈ કિ આત્માકા વિશેષ રાગ હૈ? નહીં. પુણ્ય-પાપકે વિકલ્પ જો ઉઠતે હૈં દયા-દાન (આદિ) એ તો વિકલ્પ હૈ, પુણ્ય હૈ. એ ક્યા આત્માકા વિશેષણ હૈ? ઉસકા વિશેષણ-ભેદ હૈ કિ ઉસકો અભેદમેં લે જાય? લક્ષ્યમેં લે જાય? સમજમેં આયા?

भेद उपजाकर कहने योग्य है, विशेषण कहे बिना... ये भेद कछो कि विशेष कछो. वस्तुका ज्ञान उपजता नहीं, ल्यो. भगवान आत्मा वस्तु.. वस्तु.. वड ज्ञान सर्वस्व जिसका है— अैसा विशेषण करके, भेद करके समज सकते हैं. दूसरा कोई भेद बिना समज सके नहीं. समजमें आया? वड भी भात कड दी कि ज्ञान ते आत्मा... ज्ञानकी क्रिया वड लक्षण, वडी आत्मा तड पडुंया सकता है, लक्ष्य प्राप्त करा सकता है. व्यवहार क्रियाकांड दया-दान-व्रतादि कि व्यवहार रत्नत्रय वड आत्माका लक्ष करा सकता नहीं. उसमें ताकात है नहीं. वड उसका विशेषण है नहीं. सेठी!

और कैसा है भाव? कैसा है भाव? समयसाराय... अब समयसारकी व्याख्या करते हैं. यद्यपि समय शब्दका बहुत अर्थ है... 'समय' शब्दका अर्थ बहुते है. आ तो समजाय अेवी यीज छे डों, झूलायंदळ! समजाय छेने? साथमें पुस्तक भी है और शब्द-शब्दका अर्थ डोता है. नया है न? भीडीयुंमांथी नवरा थईने मांड मांड को'क दि आव्या डोय. आया ठीक. लेकर आया है, वपत लेकर आया है थोडा. आडाडा! आ मार्ग छे अंदर...! पडले तो समजना याडिये कि यीज कैसी है. समजे बिना कहां जायेगा? कडते हैं, समय शब्दका बहुत अर्थ है... समयसार जो कडा, समयसार, उसमें 'समय' शब्द पडा है. समयका तो बडोत अर्थ है. बडोत अर्थ है. समय, काल आदि विशेषण... 'अन्यमत' आदि बडोत समयका अर्थ है. 'सिद्धांत' आदि बडोत अर्थ डोता है. तथापि इस अवसर पर... यहां, यूं समयका तो बडोत अर्थ है, पण यहां ईस प्रकरणमें—आ अधिकारने विषे समय शब्दसे सामान्यतया जीवादि सकल पदार्थ जानने। समजमें आया?

छडों पदार्थको भगवान समय कडते हैं. भगवानने केवलज्ञानमें छड द्रव्य देभे. छड द्रव्य—अनंत आत्मा, अनंत परमाणु, असंख्य काणाणु, अेक धर्मास्ति, अधर्मास्ति, आकाश. छडोंको समय कडते हैं. समजमें आया? वड प्रश्न ठीठा था दिवडी. 'समय' (शब्द) केम लीधो? समय क्यो लिया? झिर कडे, समय क्यो लिया? ब्रह्म क्यो न लिया? मैं वड शोध करता हूं. अेक ... शेठीयाने न कडेवुं. थोडीवार पछी.... कीधुं, समय अैसा लिया है. कहुं डतुंने? समअय. ध्रुवपना सिद्ध करना है और परिणामन सिद्ध करना है—दो यीज यहां है. यैतन्य ध्रुव है और उसकी परिणामन क्रिया है—वड दो सिद्ध करनेको समअय लिया है. 'समय' (शब्द) पास क्यो क्रिया? पास नहीं क्रिया, पण वड अैसे गया है. अेम के 'समय' क्यो पास क्रिया? अे बधा मुद्दा अेवा छेने..... अैसा है. 'समय' (शब्द) क्यो पास क्रिया कुंदकुंदाचार्यने? आत्माका नाम 'समय' क्यो पास क्रिया? 'समयसार' क्यो पास क्रिया? ब्रह्म कि दूसरा आत्मा—अैसा नाम क्यो पास न क्रिया? अेम कडते हैं.

સમયમેં અપની જાતિ ચૈતન્ય કાયમ રખકર અપનેમેં શુદ્ધ પરિણમન હોતા હૈ, પરિણમન હોતા હૈ, પર્યાયમેં પરિણમન હોતા હૈ. યે પરિણમન (ઔર) નિત્ય પરિણામી..., જ્ઞાયક નિત્ય પરિણામી હૈ—ઐસી બાત જૈન સિવા દૂસરેમેં હૈ નહીં. વેદાંત તદ્દન કુટસ્થ માનતા હૈ, બૌદ્ધ ક્ષણિક માનતે હૈ. (ઉનમેં) ઐસી ચીજ હૈ નહીં. નહીં તો આત્મા નામ ન લેકર ‘સમય’ લિયા હૈ, ઉસકા (સ્પષ્ટીકરણ) આ ગયા હૈ. યે કૌન? ત્યાં પ્રશ્ન ઊઠ્યો હતો દિલ્હી. બહોત પ્રશ્ન ચર્ચ્યા વિદ્યાનંદજીએ. ... કેસે? અરે ભગવાન! શું થાય? એમ કે સમય કહા... ઐસા હૈ. મેં વિચાર કરતા હૂં કિ કેસે હૈ? ભાઈ! યે ‘સમય’ તો ઐસા હૈ... દેખો! વહ તો કહતે હૈ.

ઇસ અવસર પર... યહાં કહનેકે કાલમેં ‘સમય’ શબ્દસે સામાન્યમેં—સક્ષિપ્તમેં તો છહોં પદાર્થ (આ ગયે). પર **उनमें जो कोई ‘सार’ है...** હવે કહો. ‘સમય’ યે શબ્દ હૈ ઉસકા ઔર ઉસમેં સાર. ‘સમય’ તો હરેક—છહોં દ્રવ્યકો કહતે હૈ. ક્યો? કિ અપની જાતિ રખકર પરિણમતે હૈ—પલટતે હૈ. સમ્+અય... સમ્+અય દો શબ્દ હૈ સમયમેં. સમય. સમ્+અય દો શબ્દ હૈ. સમ્ = સમ્યક્ પ્રકારે, અય = અપની જાતિ રખકર જો પરિણમતા હૈ ઉસકો સમય કહતે હૈ. તો છહોં દ્રવ્ય અપની જાત રખકર પરિણમતે હૈ તો છહોંકો સમય કહનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા?

પર યહાં ક્યા લેના હૈ? સાર હૈ.. **उनमें जो कोई ‘सार’ है, ‘सार’ अर्थात् उपादेय है..** વહ તો જીવવસ્તુ ઉપાદેય હૈ. સમજમેં આયા? ભગવાન આત્મા વહી સાર હૈ. જડાદિકો ભલે સમય કહો, પદાર્થકી અપેક્ષા સિદ્ધ કરનેકો. અહીં તો ભઈ! બધાને સમય કીધું. સમય (કહેવાનો) હેતુ છે. દરેક દ્રવ્ય... આવે છેને આગળ? સમય એકીભાવે.... સમય આવે છે ને? એ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. વસ્તુનું સ્વરૂપ એ રીતે ધ્રુવ રહીને પર્યાય પરિણામે છે અને નિત્ય પરિણામી એ વસ્તુ છે, એ માટે એ શબ્દ જ આવે. આવ્યો છે, લાવે કોણ? કરે કોણ? સમજમેં આયા?

ઐસા શબ્દ બનાવો. બનતા હૈ? શબ્દકી રચના આત્મા કર સકતા હૈ? (નહીં). વહ તો કલ આયા થા. પુરુષાર્થસિદ્ધિ ઉપાયમેં આયા થા ન આખિરમેં? અક્ષરસે બનતા હૈ. સમ્+અય. અનંત પરમાણુ... સમ્+અય+સાર. સમયસાર.. સમય—સમ્+અય. સમય (શબ્દ) તો અનંત પરમાણુકા બના હૈ. પરમાણુકી—જડકી પર્યાય આત્મા કર સકતા હૈ? યે તો જડ હૈ. યે આવાજ જડ હૈ, યે આત્મા કર સકતા હૈ? સમજમેં આયા? ઈશ્વર જગતકા કર્તા હૈ? ઐસે આત્મા વાણીકા—જડકા કર્તા હૈ? ઈશ્વરકો કર્તા જગતકા માને ઔર વાણીકા કર્તા આત્માકો માને—દોનોં એક દૃષ્ટિ હૈ. દોનોંકી મિથ્યા દૃષ્ટિ હૈ. સમજમેં આયા? દોનોં મિથ્યાદૃષ્ટિકે વર્ગમેંસે નિકલતે હૈ. પછી એકડિયાના વર્ગમાં કોઈ પહેલે નંબર હોય, કોઈ છેલ્લે નંબર હોય. બધા એકડિયા નંબરમાં છે. મિથ્યાદૃષ્ટિકે વર્ગમેં સબ હૈ. યે જૈનમેં આયા નહીં. સમજમેં આયા? એય પોપટભાઈ!

सार.. उपादेय है जीववस्तु.. जुओ! भगवान आत्मा... उपादेयमां पछी आगण लेशे विशेष डों. शुद्ध उपादेय, ऐम. उसको मेरा नमस्कार. **उपादेय है जीववस्तु..** वस्तु ज्ञायकमूर्ति प्रभु वही आदरणीय है, प्रभुस्वरूप ज्ञायकभाव वही उपादेय, आदरणीय है. दूसरा कोई आदरणीय है नहीं. समझमें आया? ये तो पुस्तक बाहर बहोत आ गये हैं. सबके पास होगा. घरपे भी होगा. ये कलशटीका. हिन्दी भी हो गई, गुजराती भी हो गई. आ तो गुजराती वांग्यता... ये तो सब पढकर हो गया हैं डों. रेकोर्डमें भी उतर गया है पढले. अहींया तो गुजराती वंग्याय छे. पण आ हिन्दी छे तो थोडा दिवस वांग्यीअे, पछी गुजराती लईशुं. आ गुजरातीमां शरआतमां लेवुं उतुं. पण आ गुजराती वांग्यीअे तो ईर पडी जाय. मडेमान हैं, डिंटी हैं, तो थोडा लेते हैं. अे तो इरीने मंगलाचरण करशुं. क्या है? ये गुजराती पढले.... कडो, समझमें आया?

सार उपादेय **उसको मेरा नमस्कार**। अमृतयंद्रायार्य कडते हैं, ओडो! भगवान! समय उसमें जव वड सार, ऐसी यीज... सार कडते है न? लकडीके भीयमें सार आता है.. सार-सार वस्तु कडेने? ऐसे आत्मा आनंदघन... भिन्न—कर्मसे भिन्न, शरीरसे भिन्न, रागसे भिन्न ऐसा आनंदघन भगवान वड सार है, वही सम्यग्दृष्टिको उपादेय है. मिथ्यादृष्टिको उपादेय नहीं. मिथ्यादृष्टि तो रागकी कि द्वेषकी क्रिया करते ये मेरी क्रिया है ऐसा मानते हैं. वड उपादेय आत्माको मानते नहीं ऐम कडते हैं. सम्यग्दृष्टिको ऐसा आत्मा उपादेय है. उपादेय समजे? आदरणीय, आश्रय करनेलायक उपादेय, अपने हितके लिये जिसका शरण करनेलायक है वड ध्रुवस्वभाव भगवान ज्ञायक आत्मा वही आदरणीय करनेयोग्य है. समझमें आया?

इस विशेषणका यह भावार्थ — सार पदार्थ जानकर चेतन पदार्थको नमस्कार प्रमाण रखा। देओ! सार पदार्थ जानकर चेतन पदार्थको नमस्कार सख्या रभा. **असारपना जानकर अचेतन पदार्थको नमस्कार निषेधा।** जडको नमस्कार है नहीं. पीछे भुलासा आयेगा वाणीमें. पछी व्यवहार कडेशे वाणी.. चैतन्य अनुसारी वाणी है, वड पीछे कडेंगे. समझमें आया?

आगे कोई वितर्क करेगा कि सर्व ही पदार्थ अपने अपने गुण-पर्याय विराजमान है.. देओ! ये तो राजमलज्ज पढले सिद्ध करते हैं कि मलाराज! ये सारपना.... **कोई वितर्क करेगा कि सर्व ही पदार्थ...** आत्मा, परमाणु, धर्मास्ति, अधर्मास्ति, आकाश, काण जितने जगतमें पदार्थ हैं वे सब अपने गुण-पर्यायसे स्वाधीन हैं. समझमें आया? अपने अपने गुण-पर्यायमें बिराजमान हैं. कोई दूसरेके कारणसे नहीं. प्रत्येक पदार्थ अपनी शक्तियां नाम गुण और पर्याय नाम अवस्थामें बिराजमान है और स्वाधीन है. दो शब्द हैं. दरेक पदार्थ अपने गुण-पर्यायसे बिराजमान है. देओ! अपनी पर्याय परसे बिराजमान है ऐसा नहीं. बिराजमान अर्थात् शोभित है. अपने गुण-पर्यायसे ही उसकी शोभा है, परके कारणसे शोभा है ही नहीं. परमाणु

लो, अेक आत्मा लो. अपने अपने गुण और पर्याय हैं, परमाणुमें अपने अपने गुण- पर्याय हैं—उससे स्वाधीन है और शोभता है. समजमें आया?

कोई किसीके आधीन नहीं. एतना तो सिद्ध करते हैं, ल्यो. अेक आत्मा कर्मके आधीन नहीं, कर्म आत्माके आधीन नहीं, परमाणु आत्माके आधीन नहीं, आत्मा परमाणुके आधीन नहीं. एतनी बातसे सारी बात शुरुआत करते हैं. यहाँ तो कहे के नहीं, मैं परका कर सकता हूँ, मैं शरीरका कर सकता हूँ. धूलमें करता है? ये तो धूल माटी है, जडपदार्थ है. जडका कर सकता है? कडो, समजमें आया?

किसीके आधीन नहीं. जीव पदार्थका सारपना कैसे घटता है? शिष्यका प्रश्न है. ञवका सारपना कैसे घटता है? डरेक पदार्थ अपनी अनंत शक्ति-गुण ने पर्यायसे बिराजमान है, शोभित है. परका कोई आश्रय है नहीं. सब स्वाधीन है. यहाँ तो सबको स्वाधीन कडा. निगोद भी स्वाधीन, परमाणु भी स्वाधीन, र्कधमें परमाणु स्वाधीन—सबको स्वाधीन कडा. यहाँ तो कहे कि सिद्ध भी कथंचित् स्वाधीन ने कथंचिते पराधीन हैं. आरे भगवान! आरे करी. सिद्ध भी कथंचित् स्वतंत्र हैं अने धर्मास्ति नहीं है तो कथंचित् परतंत्र हैं. उपर धर्मास्ति नहीं तो (आगे) जानेको परतंत्र डो गये. अरे भगवान! शं करे छे तुं प्रभु? आडाडा? वड उसका भुलासा करेंगे कि सारपना उसको.... सब बिराजमान है, स्वाधीन है, किसीके आधीन नहीं, तो ये सारपना उसको—आत्माको दिया उसका क्या कारण? वडविशेष कडेंगे.

(प्रमाण वचन गुरुदेव)

શ્રાવણ સુદ ૧૩, ગુરુવાર, તા. ૧૭-૮-૧૯૬૭
કલશ - ૧, પ્રવચન નં. ૨

યહ સમયસાર કલશ ચલતા હૈ. પહલા કલશ હૈ. (નમઃ) સમયસારાય. નમસ્કાર ઇસ પ્રકાર કહા. સમયસારકો નમસ્કાર. સમય શબ્દમેં છહોં દ્રવ્યકો સમય લાગુ હોતા હૈ. છહ દ્રવ્ય.. ભગવાનને કહા ન, છહ દ્રવ્ય હૈ વસ્તુ. છહોંકો સમ+અય (અર્થાત્) અપના-નિજ ધ્રુવપના રખકર પરિણમન બદલતા હૈ. સમયમેંસે ઐસા નિકલતા હૈ. તો સર્વકો સમય કહનેમેં આતા હૈ. ઇસમેં સાર ક્યા હૈ? વહ બાત હૈ યહાં. છહ દ્રવ્યમેં સાર હૈ એક આત્મા. સમજમેં આયા? યહ સારપના તો આત્માકો ઘટતા હૈ, દૂસરે કોઈ પદાર્થકો ઘટતા નહીં. કહતે હૈં કિ સાર(પના) આત્માકો ક્યોં ઘટતા હૈ? ઐસે પ્રશ્ન કિયા. ક્યોંકિ સર્વ હી પદાર્થ અપને-અપને ગુણ-પર્યાયમેં વિરાજમાન હૈં. એટલી તો શંકા પોતે મૂકી છે. એટલી તો માણસની લાયકાત છે કે સર્વ પદાર્થ અપને ગુણ અને પર્યાયસે સ્વાધીન હૈ, સમજમેં આયા? ઐસા તો વહ માનતા હૈ. ઐસા લે લિયા હૈ. ઇતની તો પાત્રતા હૈ ઐસા ટીકાકારને માન લિયા હૈ.

શ્રોતા : ઇસકા અર્થ યહ હૈ કિ યહ પાત્રતા ન હો વહ સુનનેકે લાયક નહીં.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : સુનનેકે લાયક નહીં. પ્રત્યેક પદાર્થ, આત્મા હો કિ પરમાણુ હો... ભગવાનને છહ દ્રવ્ય દેખે (ઇસમેં) પ્રત્યેક પદાર્થ દ્રવ્ય નામ વસ્તુ હૈ, ઇસમેં ગુણ હૈ કાયમ રહનેવાલી શક્તિ ઔર વર્તમાન ઇસકી અવસ્થા. ઇતના તો ટીકાકારને શ્રોતાઓકો સ્વીકાર કર લિયા કિ ઇતના તો શ્રોતા (માનતા) હૈ કિ પ્રત્યેક પદાર્થ અપને ગુણ-પર્યાયસે બિરાજમાન હૈ ઔર સ્વાધીન હૈ.—ઇતના તો વહ (શ્રોતા) કબૂલ કરતા હૈ. સમજમેં આયા?

યે આત્મા ઔર પરમાણુ (આદિ) સબ પદાર્થ અપને-અપને શક્તિ-ગુણ ઔર પર્યાય-વર્તમાન દશા ઇસસે વિરાજમાન હૈ, વિરાજમાન-શોભિત હૈ. સમજમેં આયા? શોભિત હૈ ઔર સ્વાધીન હૈ. સમજમેં આયા? પ્રત્યેક આત્મા યાહે તો નિગોદકા હો, યાહે તો સિદ્ધ, યાહે તો સાધક, યાહે તો પરમાણુ યા અખંડ પિંડ રજકણકા, પણ પ્રત્યેક વસ્તુ અપની ત્રિકાલ શક્તિ અર્થાત્ ગુણ ઔર વર્તમાન દશા ઇસસે હી શોભિત હૈ, વિરાજમાન નામ શોભિત હૈ. ઇસસે ઇસકી શોભા હૈ. સમજમેં આયા?

યાહે તો નિગોદમેં હો, તો ભી અપને ગુણ-પર્યાયમેં ઇસકી શોભા હૈ. પરકે કારણસે વહ હૈ નહીં. ઔર સ્વાધીન હૈ. દૂસરા શબ્દ લિયા. ઐસા લિયા ન? વિરાજમાન હૈ ઔર સ્વાધીન હૈ. પ્રત્યેક આત્મા સ્વાધીન હૈ. તો કોઈ કહે કિ કર્મકે આધીન (હૈ ઔર) કર્મ કરાતા હૈ.—ઐસી બાત હૈ નહીં. આધીન હો જાયે, પણ સ્વાધીન હોકર આધીન હોતા હૈ. અપની સ્વતંત્રતા રખકર કર્મકે નિમિત્તમેં આધીન હોતા હૈ, પણ (ઇસમેં) ભી વહ સ્વાધીન હૈ. વિકારપને પરિણમતા હૈ નિમિત્તકે

આધીન, વહ ભી સ્વાધીનપને પરિણમતા હૈ. પરકે કારણસે હૈ ઐસા નહીં. સેઠી! સમજમે આયા?

ઇતની કબૂલાત તો ટીકાકારને શ્રોતાઓમે (માની), પીછે દૂસરી બાત કરતે હૈ. ઇતની તો શ્રોતાઓમે લાયકાત હોની ચાહિયે કિ પ્રત્યેક વસ્તુ ગુણ-પર્યાયમે હૈ તો પ્રત્યેક અપનેસે હી શોભતી હૈ, ટિકતી હૈ, રહતી હૈ, વિરાજમાન હૈ ઐસા સ્વાધીન હૈ. રાગ આદિ હો તો ભી સ્વાધીનતાસે રાગ કરતા હૈ. કોઈ પરપદાર્થ જબરદસ્તી રાગ કરાતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! સમજમે આયા? ક્યોંકિ 'સત્ દ્રવ્ય લક્ષણમ્' પ્રત્યેક પદાર્થકા હોનાપના ઉસકા લક્ષણ હૈ ઐસા 'ઉત્પાદ-વ્યય-ઘૌવ્ય યુક્તમ્ સત્.' પ્રત્યેક પદાર્થ અપની નવી નવી અવસ્થાસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, પુરાની અવસ્થાસે વ્યય હોતા હૈ, જાતિસે ધ્રુવ હોતા હૈ. વહ તો ઉસકા સત્પના હૈ વહ સિદ્ધ કિયા ભાઈ યહાં. યે સિદ્ધ કિયા કે પ્રત્યેક વસ્તુ અપને ગુણ ઐસા ઐસા (અર્થાત્) ધ્રુવ ઐસા અવસ્થા ઉસસે શોભિત હૈ, ટિકતી હૈ, રહતી હૈ, શોભા હૈ, ઉસકા સ્વાવલંબી ઐસા હી સત્વ હૈ. સમજમે આયા? ઐસા સ્વાધીન હૈ. પરકે આધીન હોના વહ ભી સ્વાધીન હૈ. સમજમે આયા?

કોઈ કિસીકે આધીન નહીં... સ્વાધીન હૈ યે અસ્તિસે કહા, અબ નાસ્તિસે કહતે હૈ. કોઈ કિસીકે આધીન નહીં. આત્મા કર્મકે આધીન હૈ, કર્મ કરાતા હૈ—ઐસા નહીં હૈ, એમ કહતે હૈ. મોટો પ્રશ્ન હમણા એ જ વાંચવામાં આવે છે કે કર્મ જ કરાવે બધું. આહાહા! શું કરે? કર્મને લઈને જ આ નાના શરીરમાં રોકાવું પડે, બડે શરીરમાં રુકના પડે. એ શરીરને લઈને, એમ. અહીં શરીરને લઈને કહ્યું છે આમાં. શરીર ઇતના હૈ ન, તો ઇતનેમે રહના પડે. ઇતના તો શરીરકે સંબંધમે પરાધીન હૈ કિ નહીં? યે શરીરકે કારણસે હૈ. ના, ના, ઐસા હૈ હી નહીં. અપની પર્યાયકી યોગ્યતાસે વહાં રહતા હૈ, શરીરકે કારણસે નહીં. શરીર બડા હો તો બડા હોના પડે શરીરકે કારણસે, ઐસા નહીં. સમજમે આયા? દેવીલાલજી!

શરીર પ્રમાણે રહના પડે કિ નહીં? જુઓ! બડા શરીર હો ઐસા હોતા હૈ, એમ. કર્મ પ્રમાણે લિખા હી નહીં, શરીર પ્રમાણે લિખા. જુઓ! શરીર પ્રમાણસે તુમહે ભી રહના પડતા હૈ તો ઇતના તુમ શરીરસે પરાધીન હો.—ઐસા હૈ નહીં. અપની પર્યાય ઐસી કરનેમે વહ ચીજ સ્વતંત્ર હૈ. ઉસ સમય શરીર પ્રમાણસે વ્યંજનપર્યાય—આકૃતિ કરનેમે આત્મા સ્વતંત્ર હૈ. સમય-સમયકી અપની સ્વતંત્રતા—સ્વાધીનતાસે ઐસી આકૃતિમે રહતા હૈ. સમજમે આયા? શરીરકે કારણસે નહીં. પહલે છોટા શરીર થા તો ઉસ પ્રમાણસે રહા, બડા હુઆ તો ઉસ પ્રમાણસે રહા, શરીર પ્રમાણસે (આકાર) કરના પડા—ઐસા હૈ નહીં. ક્યા દેખનેમે આતા હૈ? હોતા હૈ ઉસસે (ઐસા) દેખનેમે આતા હૈ? દેખતે હો કહાંસે?

શ્રોતા : શરીર પ્રમાણ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : શરીર પ્રમાણ... પણ હોતા હૈ અપને કારણસે. તુમ દેખતે હો ઉસસે, વહ દૃષ્ટિમે ફેર હૈ.

શ્રોતા : શરીરકે કારણસે નહીં, અપને કારણસે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : શરીરમે ભી સમય-સમયમે અપની પર્યાયકી આકૃતિ ઔર પરિણમન-બદલના અપનેસે હોતા હૈ, પરસે નહીં. 'ઉત્પાદ-વ્યય-ધૌવ્ય યુક્તમ્ સત્' વહ બાત સિદ્ધ કી હૈ. પ્રત્યેક સમયમે પ્રત્યેક દ્રવ્ય ઉત્પાદ-વ્યયપને સ્વાધીન હૈ. શરીરકા ઉત્પાદ-વ્યય શરીરમે હૈ, આત્માકા ઉત્પાદ-વ્યય, નથી અવસ્થા હો કિ ન હો અપનેમે હૈ. સમય-સમયમે અપની આકૃતિમે રહનેવાલા હૈ, પરકે કારણસે ઔસે રહના પડે ઔસા હૈ નહીં. સમજમે આયા? આહાહા!

કોઈ કિસીકે આધીન નહીં... આત્મા કર્મકે આધીન નહીં. અપને કારણસે આધીન હો, પણ કર્મ ઉસકો આધીન કર દે ઔસી વસ્તુ નહીં. પરદ્રવ્ય હૈ. ઈશ્વરકો કર્તા જગતકા માને ઔર યે જૈન ઔસે માને કિ પરકે કારણસે મૈં પરાધીન હો ગયા—દોનોંકી દૃષ્ટિ વિપરીત એક જાતકી હો ગઈ. પોપટભાઈ! ઝીણી વાત છે ભાઈ! વીતરાગનો માર્ગ. વે (અજ્ઞાની) કહે કિ ઈશ્વરને જગત ક્રિયા, યે કહે કિ હમે શરીરકે કારણસે પરાધીન અંદર હોના પડે. તો યે શરીર તેરા ઈશ્વર હો ગયા. કર્મ તેરા ઈશ્વર હો ગયા (ક્યોંકિ) ઉસકે કારણસે તુજે રહના પડે. સમજમે આયા? ઔસા હૈ નહીં.

કોઈ કિસીકે આધીન નહીં. જીવપદાર્થકા સારપના કૈસે ઘટતા હૈ? શિષ્યકા પ્રશ્ન અબ આયા. સ્વાધીન હૈ, શોભિત હૈ, કિસીકે આધીન નહીં, અપને ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવસે વિરાજમાન હૈ. તો સારપના તો સબકો ઘટતા હૈ? જીવપદાર્થકા સારપના કૈસે ઘટતા હૈ? ભગવાન! છહ પદાર્થમે જીવકો હી તુમ સાર.. સાર.. સાર.. કહતે હો વહ કૈસે ઘટતા હૈ? **ઉસકા સમાધાન કરનેકે લિયે દો વિશેષણ કહે।** કહે નામ કહનેમે આતા હૈ. દો વિશેષણ કહનેમે આતા હૈ. સમજમે આયા? **કૈસા હૈ 'ભાવ'?** કૈસા હૈ ભગવાન આત્માકા ભાવ? આત્માકા ભાવ. **સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે... સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે..** એક વાત.

ઇસ અવસર પર સ્વાનુભૂતિ કહનેસે નિરાકુલત્વ... સુખ લેના હૈ મૂલ તો. સારમે સાર સુખ લેના હૈ. ઇસ અવસર પર સ્વાનુભૂતિ કહનેસે... આત્મા અપની શુદ્ધ અનુભૂતિ કરનેસે, અપને સ્વભાવકા આશ્રય લેકર જો અનુભવ કરતા હૈ તો **સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે... નિરાકુલત્વલક્ષણ શુદ્ધાત્મ પરિણમનરૂપ...** ઉસમે આકુલતા રહિત નિરાકુલ લક્ષણવાલા શુદ્ધાત્મપરિણમનરૂપ... દેખો! શુદ્ધ આત્મ પરિણમનરૂપ **અતીન્દ્રિય સુખ જાનના.** ધ્યાન રાખજો. સારમે દો શુદ્ધ લગા દિયા. આત્માકો સાર ક્યોં કહા? એક તો **સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે... સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે...** અને પીછે કહેંગે કિ વહ સુખ હિતરૂપ હૈ, દુઃખ અહિતરૂપ હૈ. વહ પીછે કહેંગે.

पडले ये लेते हैं. भगवान आत्मा अपनेमें पुण्य-पापका रागका लक्ष छोडकर, अपना शुद्ध भगवान आत्मा आनंदस्वरूप है उसकी अनुभूति करनेसे—उसका अनुभव करनेसे निराकुलता—आकुलतासे रहित ऐसा निराकुल लक्षांश अतीन्द्रिय सुखपना उसमें उत्पन्न होता है. समझमें आया?

शुद्धात्म परिणमन.. पाछुं वड पर्याय है. क्या कडते हैं? आत्मा है वड वस्तु दुई, उसमें गुण है, ज्ञान, आनंद गुण है त्रिकाण. त्रिकाण आनंद, त्रिकाण ज्ञान गुण है. तो उसका परिणमन करनेसे आत्मामें निराकुल सुखका—आनंदका परिणमन—पर्याय प्रगट होती है. आडा! समझमें आया?

स्वानुभूति कहनेसे निराकुलत्वलक्षण... भगवान आत्मा... परमाशु कोई रीतसे कि दूसरा द्रव्य परिणमन करके सुख उत्पन्न कर सकता है? उसमें सुख है? है डी नहीं. जडमें सुख है? परमाशुमें है? शरीरमें है? पैसामें है? धूलमें भी पैसामें नहीं. हैरान हो गया पैसा हमारा मानकर. पोपटभाई! पैसा तो जड है, धूल है, पुद्गल है. भगवानने छड द्रव्यमें पुद्गल कडा उसको. भगवानने छड द्रव्य कडे—आत्मा, पुद्गल, धर्मास्ति, अधर्मास्ति, आकाश ने काल. शरीर तो पुद्गल है, पैसा पुद्गल है. पुद्गल उसका स्वामी है. आत्मा उसका स्वामी है?

श्रोता : पर हमारे काममें आता है...

पूज्य गुरुदेवश्री : काममें धूलमें आता नहीं. क्या काममें आता है? अये सेडी! राग करनेमें निमित्त होता है, दुःख होनेमें पैसा निमित्त होता है.

श्रोता : छतना तो लाभ हुआ.

पूज्य गुरुदेवश्री : दुःखका लाभ हुआ.

श्रोता : सुख होनेमें निमित्त नहीं होता?

पूज्य गुरुदेवश्री : सुख होनेमें निमित्त है? सुखका अनाकुल अनुभूति लक्षांश है. कडते हैं न यडां? समझमें आया? सारमें कैसा घटाया है. सार क्यों है? कि अपना आत्मा अपनी अनुभूतिसे.... भगवान आत्मा द्रव्य है न वस्तु-पदार्थ और उसके गुण हैं आनंद, ज्ञान (आदि) अनंत गुण हैं. उसके गुणकी पर्याय स्वानुभूति... देजो भाषा! ये गुणका अनुभव करता है आत्मा, तो स्वानुभूति—निराकुल लक्षांश ऐसा शुद्धात्मपरिणमन—शुद्धस्वरूपका परिणमन—शुद्धस्वरूपका पर्यायमें होना ऐसा जो सुख... समझमें आया? अतीन्द्रिय सुख. ये अतीन्द्रिय सुख आत्मामें होता है. ऐसा सुख कोई परपदार्थमें तीन कालमें होता नहीं. समझमें आया?

सार(पना) क्यों घटता है श्रवको? और वड कडते हैं कि शुद्धको सार घटता है ऐसा है. अशुद्ध(श्रव)को कडा लले. सारे पदार्थ विराजमान है, स्वाधीन है—वड बराबर है. पश सार

ક્યોં કહા? જીવકો સાર ક્યોં કહા? યે જીવ કેસા હે? કિ જો અપના શુદ્ધસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા, સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરને જો આનંદ પ્રાપ્ત કિયા, કેવલજ્ઞાની પરમાત્માને કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, પૂર્ણ આનંદ પ્રગટ કિયા એસા હે આત્મા. અપનેમેં ગુણ જો આનંદ ને જ્ઞાન પડા હે ઉસકા અંતર અનુભવ કરકે શુદ્ધાત્માનુભૂતિ નિરાકુલતા લક્ષણ—જિસમેં આકુલતા નહીં એસા નિરાકુલ લક્ષણ—એસા સ્વરૂપ શુદ્ધાત્મપરિણમનરૂપ—શેદ્ધ આત્માકી અવસ્થારૂપ—શુદ્ધદશારૂપ અતીન્દ્રિય સુખ વહાં હોતા હે. આહાહા! સમજમેં આયા?

જુઓ! કેવી રચના રાજમલજીએ કરી છે ટીકા! ‘પાંડે રાજમલ જૈન ધરમી, સમયસાર નાટક કે મરમી.’ સુખ ઔર સુખકી ભાષા તીનમેં ઘટાયેંગે. સુખ તો એક હી ઘટના હે, પણ અનુભૂતિમેં અપૂર્ણ સુખ ઔર પૂર્ણતામેં પૂર્ણ સુખ. **સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે...** કેવલજ્ઞાન..... એના એ લક્ષણ જીવમાં છે, દૂસરેમેં હે નહીં. તો ઉસકો સારપના ઘટતા હે. સમજમેં આયા? શું કહે છે? દેખો! **ઇસ અવસર પર...** યહાં હમેં જો કહના હે ઉસમેં... જગતકો સુખ ચાહિયે હે ન? જગત તો સુખ માટે ઝાંવા નાખે છેને? ઝાંવા સમજતે હો? ક્યા કહતે હે? હાપટા. પૈસામેં સુખ હે, સ્ત્રીમેં સુખ હે, આબરૂમેં સુખ હે, મકાનમેં સુખ હે, કપડેમેં સુખ હે, જવેરાતમેં સુખ હે, મોસંબીમેં સુખ હે, લહુમેં સુખ હે, ધૂલમેં સુખ હે, કારીગીરી દેખનેમેં સુખ હે. ધૂલમેં ભી નહીં, સુન તો સહી! કહતે હે, સુખ તો તેરેમેં હે—યહ આત્મામેં સુખ હે. આત્મામેં ભગવાનને સુખ દેખા હે ઔર હે. એસા સુખકી જો પ્રાણી અનુભૂતિ કરકે શુદ્ધાત્મ પરિણમન.. પરિણમન.. પરિણમન.. પરિણમના—હોના... જો આત્મામેં સુખ હે ઉસી સુખરૂપ પરિણમન અવસ્થામેં હોના, વહ અતીન્દ્રિય સુખ (પાને)કે લિયે આત્માકો સાર કહનેમેં આયા હે. આહાહા! સમજમેં આયા?

શુદ્ધકો સાર કહતે હે, યે સિદ્ધ કરના હે. શુદ્ધકો સાર... ભાઈ! અશુદ્ધકો નહીં, શુદ્ધકો સાર. સ્વાધીન ભલે હો, હો, પણ સાર નહીં. સાર તો ભગવાન આત્મા, અપની શક્તિમેં જો મૌજુદગી આનંદકી હે ઉસમેં અંતર એકાકાર હોકર.. અંતર એકાકાર હોકર આનંદકા પ્રવાહરૂપ પરિણમન હો, ઉસ કારણસે અતીન્દ્રિય સુખ પ્રાપ્ત હો. અતીન્દ્રિય સુખ પ્રાપ્ત હોકર જાનનેમેં આતા હે, અનુભવમેં આતા હે વહ જીવમેં હી હોતા હે. ઉસ કારણસે ઉસકો સાર કહનેમેં આયા હે. સમજમેં આયા? ઉસમેં તો વિધિ ભી બતા દી કિ આનંદ કેસે પ્રગટ હો. કિ સ્વાનુભૂત્યાસે. સમજમેં આયા?

ચકાસતે.. ‘ચકાસતે’માં અવસ્થા લીધી છે. આમ લેવું છેને, ઓલું સુખરૂપી પરિણમન લેવું છેને. સુખરૂપ અવસ્થાકો યહાં લેના હે. તો **ચકાસતે** (અર્થાત્) પ્રસિદ્ધિ હો ગયી. આત્મા સ્વરૂપમેં ત્રિકાળ આનંદરૂપ થા, ઉસમેં એકાકાર હોકર આનંદકી પર્યાયમેં પ્રસિદ્ધિ હુઈ, વહ આનંદ દ્વારા આત્માકી પ્રસિદ્ધિ હો ગઈ. સમજમેં આયા? આત્મખ્યાતિ નામ..... આત્મખ્યાતિકા યે શ્લોક હે ન? પહેલો શ્લોક છે. ઉસમેં વહ ભી આ ગયા. ભગવાન આત્મા આનંદસ્વરૂપ જો હે,

વસ્તુમાં આનંદ પડા છે ત્રિકાળ અતીન્દ્રિય આનંદ. પરમાત્માકો જો પ્રગટ હોતા હૈ વહ કહાંસે પ્રગટ હોતા હૈ? બાહરસે આતા હૈ? બાહરમે લટકતા હૈ કિ આ ગયા? અંદરમે પડા હૈ. સ્વભાવમે સબ સામર્થ્ય પડા હૈ. તો કહતે હૈ કિ ઉસકા અનુભવ કરનેસે જો પર્યાયમે શુદ્ધાત્મ પરિણમનરૂપ અનાકુલ આનંદ આયા વહી સારપના હૈ. ઉસસે ઐસે જીવકો સારપના હૈ, એમ. સમજમે આયા? જેઠાલાલભાઈ!

ઉસરૂપ અવસ્થા હૈ જિસકી... આત્માકી. ક્યા કહતે હૈ? ભગવાન આત્મા... જુઓ! કોઈ પદાર્થમે આનંદરૂપ અવસ્થા હૈ, કોઈ પદાર્થમે? અને અશુદ્ધ આત્મામે આનંદરૂપ અવસ્થા હૈ? અવસ્થા.. જિસમે અંદરમે આનંદરૂપ અવસ્થા શક્તિમે પડી હૈ ઉસકી અનુભૂતિ કરકે સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાનકે સાથમે આત્માકા આનંદકા પરિણમન હુઆ ઉસસે વહ શોભાયમાન હૈ, વહી ઉસકી અવસ્થા હૈ. અશુદ્ધ ઉસકી અસલી અવસ્થા નહી. વિકારી અવસ્થા ખરેખર ઉસકી નહી. વહ તો આગંતુક અવસ્થા, ઉપાધિ, મૈલ અવસ્થા હૈ. આહાહા! સમજમે આયા?

મહેમાન આતે હૈ તો આગંતુક કહતે હૈ. મહેમાન કિતને દિન રહે? દો દિન, ચાર દિન, આઠ દિન, મહિનો, બે મહિનો. અભી ઇતના વક્ત હી હૈ નહી. કામ બહુ હોય એટલે એક દિ', બે દિ'. બસ હવે તો બહુ ભાઈ! પહેલા તો મહિનો-મહિનો રહેતા હો, મહિનો-મહિનો. અમારે ભાઈ ઓલા છેને બ્રાહ્મણ તરવાડી.. તરવાડી. અમારે તરવાડી બ્રાહ્મણ ગામમાં છે. એક મહિનો જાન રહી હતી. જાન આવી તે એક મહિનો રહી. જાનનો રિવાજ હતો એનો. એક મહિનો જાન રહે. એક મહિનાનો ખર્ચ.... એક મહિનો જાન... એક મહિનો રહેતા. ત્યાં લોકો કહેતા-તરવાડી કહેતા કે અમારી જાન આવે તે એક મહિનો રહે. એવી પહેલા નિવૃત્તિ હતી. અત્યારે વાણિયાને નવરાશ ક્યાં? એક દિ' માંડ માંડ નવરાશ કાઢે. આજે ને આજે લગ્ન કરે ને સાંજે-રાતે વયા આવે. પહેલા તો સાધારણ આપણે વાણિયામાં નવ ટંક હતા. સાત ટંક તો જમવાનું હતું. નારણભાઈ! ખબર છે? સાત ટંક તો સાધારણ. જાય તે દિ' અને ત્રીન દિન. ઉસમે જો કરે... છેલ્લું શું કહેવાય? હરખજમણ. વણોઠી કરે તો બે ટંક બીજા થાય. નવ ટંક થાય. ચાર દિ' આખા. છોકરા-બોકરા જાય તો ખુશી થાય. એ.. નિરાંતે ચાર-ચાર દિ' રહેશું. હવે નવરાશ કે દિ' અહીંયા? મુંબઈમાં બે વાગ્યે જાય ને સાંજે છ વાગ્યે ઘરે વયા આવે. યહાં કહતે હૈ, ઉસમે કોઈ સુખ નહી. સમજમે આયા?

અશુદ્ધ દશા આગંતુક, મૈલી હૈ, ઉસકો સાર કહનેમે આતા નહી. યે તો અસાર હૈ. આહાહા! સાર તો ભગવાન આત્મા અપના અનુભવ કરકે... જુઓ! દ્રવ્ય-ગુણમે જૈસા આનંદ હૈ ઐસા પર્યાયમે અનુભવ કરકે પ્રગટ કરતે હૈ. અતીન્દ્રિય સુખ ચૌથે ગુણસ્થાનસે આયા ઔર પૂર્ણ સર્વજ્ઞ હો જાય વહાં પૂર્ણ સુખ હૈ. સુખસે સારપના લે લિયા હૈ, શુદ્ધકો સારપના લે

લિયા હૈ. સમજમેં આયા? સમ્યગ્દષ્ટિકો, શુદ્ધ ભગવાન આત્મા ધ્રુવ, ઉસકી દષ્ટિ શુદ્ધ પર હોનેસે ઉસકે પરિણમનમેં શુદ્ધતા ને આનંદ આયે એસે ઉસકો સાર ઘટતા હૈ. સમજમેં આયા?

પ્રાણભાઈ! ઓલા પૈસા-બૈસાને સારપણું ઘટતું નથી એમ કહે છે. તમારે તો એ વખતે બહુ હતું. એના લગ્નમાં એટલા વર્ષ પહેલા ત્રીસ હજારનો ખરચ હતો. ત્રણ હજારનો માંડવો, ત્રીસ હજારનો ખરચ. કેટલા વર્ષ થયા? ૫૦ વર્ષ થયા હશે કે ૪૦? પહેલા લગ્ન થયા. લ્યો, (સંવત) ૧૯૭૬. ૨૪ ને ૧૩ - ૪૭. ૪૭ વર્ષ પહેલા ત્રીસ હજાર રૂપિયા લગ્નમાં નાખ્યા હતા એની માએ. ત્રણ હજારનો માંડવો, ત્રીસ હજારના લગ્ન. અત્યારે એ ત્રીસ હજારના કેટલા થાય? સુખ હશે એમાં કાંઈ? સમજમેં આયા? આહાહા! ધૂળમાં. એ વખતે તો એય માને અને એની મા પણ માને કે આહાહા! આપણે તો પૈસાવાળા સુખી છીએ. દેખો! આપણે ગૃહસ્થ માણસ છીએ તો આપણા લગનમાં હજાર-બે હજાર માણસ હોય? સમજમેં આયા? એવું સાંભળ્યું હતું હોં, કોઈક કહેતું હતું. એને તો ખબર હોયને.

ત્રીસ હજારના લગન. ૪૭ વર્ષ પહેલા ત્રીસ હજારનો, પહેલા લગનમાં ત્રીસ હજારનો ખરચ. માંડવાના ત્રણ હજાર ને. સુખી હશે એ બધા? કહેતા હતા, સુખી છીએ બહુ. એનો બાપ ૧૫ લાખ મૂકીને ગયો. સાંભળ્યું હતું, જે હોય એ. પણ એ સુખી છે? ધૂળમાંય નથી. કોણ કહે છે સુખી? એ પોપટભાઈ! (શ્રોતા : સુખી હોય તો પોરબંદર મૂકીને મુંબઈ જાય શું કરવા?) ભેગો કરવા. અને સાચવવાનો ભાવ એ દુઃખ, મેળવવાનો ભાવ એ દુઃખ, રક્ષાનો ભાવ એ દુઃખ, આ વાપરવાનો ભાવ એ દુઃખ, લો. ક્યોંકિ આકુલતા હૈ. પૈસા રખનેકા ભાવ દુઃખ, મિલાનેકા-રળના દુઃખ ઔર ઉસકા ખરચ કરના (દુઃખ, પછી) ગમે ત્યાં ખરચ કરે. આ ધર્મને નામે કરે તો શુભરાગ છે, એ આકુળતા છે. સમજમેં આયા? યે સુખ નહીં, યે સાર નહીં. આહાહા!

સાર તો... ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વર સર્વજ્ઞદેવ એસે ફરમાતે હેં, ભગવાન! તું તો આત્મા હો ન? પ્રભુ! તેરેમેં આનંદ હૈ ન? સુખ હૈ ન? તુમ્હેં સુખકી અભિલાષા હૈ ન? તુમ સુખકે લિયે ઝાંવા-હાપટા નાખતે હો. સુખ તો અંદરમેં હૈ ન પ્રભુ? અંદરમેં દષ્ટિ કરનેસે અનુભૂતિકા સુખકા આના વહી ઉસકા સારપના હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? આઠ વર્ષકી લડકી હો, અનુભૂતિ હો તો આનંદ એસા આવે. પતિ હો, ચકવર્તી હો, (પર) મિથ્યાદષ્ટિ હો (તો) દુઃખરૂપ અસાર હૈ. આરે આરે ભારે ભાઈ! પ્રવીણભાઈ! આવું? રાજા હોય ને ખમ્મા ખમ્મા થતું હોય, હજારો રાજા આમ ચામર ઢાળતા હોય. વહાં દુઃખ હૈ, અસાર હૈ. અને એની સ્ત્રી હો નાની ઉંમરની ૨૦ વર્ષની, ધર્મી સમ્યગ્દષ્ટિ હો...

એમ શ્રેણિક રાજા લો. શ્રેણિક રાજાકી ચેલણા રાણી. સમજમેં આયા? રાજા શ્રેણિક એટલે મોટો રાજા. અનેક હજારો રાજા જેની સેવા કરે તહેનાતમાં ઉભા હોય. મોટા હીરાના મોટા

सिंहासन. जम्मा अन्नदाता. मिथ्यादृष्टि उतो श्रेष्ठिक राजा. असार... येलाशा राणी सम्यग्दृष्टि.. सम्यग्दृष्टि.. अनुभूति सार. आडाडा! देजो! समजमें आया? समजया, राणीने पतिको समजया और गुरु संतके पास ले गया और उसने सम्यग्दर्शन पाया, अनुभूति पाई, तीर्थंकरगोत्र बंधा. आयुष्य नर्कका बंध गया था (तो) पडली नरकमें जाना पडा. श्रेष्ठिक राजा वहांसे निकलकर तीर्थंकर, अगली योवीसीमें तीर्थंकर डोगें. लड्डु बंध गया, फिर लड्डुमेंसे घी निकालकर पूरी न बने. लड्डु बन गया उसमेंसे घी निकालो और दूसरे काममें... घी तो वहां रह जायेगा. गोण निकालो. गोण तो वहां रह गया. कां तो थोडुं घी नाजो कां सूकवो. दूसरा कोई उपाय है नही. ऐम जो नर्कके आयुष्यका लड्डु बंध गया, स्थिति घट जाये. समजे? कां स्थिति बढ जाये, पण गति न हरे. गतिमें जाना पडा, स्थिति घट गई. योरासी उजार.... पण अनुभूतिका सारपना साथमें है, सुधी है. सारपनेके कारण वहांसे निकलकर वहां आयेगें और तीर्थंकर डोगें. मडावीर भगवान थे जैसे डी श्रेष्ठिक राजा आगाभी योवीसीमें तीर्थंकर डोगें और केवल पाकर मोक्ष डो जायेगा. समजमें आया?

ईस जगतमें तो आत्माका अनुभव वड सुभरूप, वड सार है, कोई दूसरा सार नही. आडाडा! क्या कडते हैं? ११ अंगका, ८ पूर्वका जानपना किया वड सार नही ऐम कडते हैं. ऐय! आडाडा! और कषायकी मंदता करके कोई पांय मडाव्रत आदि लिया वड साररूप नही, जैसे कडते हैं यहां. आडा! सार तो इसको कडते हैं भगवान त्रिलोकनाथ परमेश्वर केवणज्ञानीयों.. अनंत तीर्थंकरो डुअे, सर्वज्ञ बिराजमान हैं, मडाविदेहक्षेत्रमें सीमंधर परमात्मा बिराजमान हैं, लाजो केवलीयो बिराजमान हैं. साथमें हैं मडाविदेहक्षेत्रमें मनुष्यपने सीधा डो. समजमें आया? तीन कालके तीर्थंकरो अने केवलीयो जैसे इरमाते हैं कि सार किसको कडते हैं? आडाडा! भगवान आत्मा अपने सुभस्वरूपका पर्यायमें अनुभव करे-अनुभूति करे इसको सार कडनेमें आता है. तो शुद्धत्वको सार कडनेमें आया है ऐम कडते हैं. आडाडा! समजमें आया?

उसरूप अवस्था है जिसकी.. प्रसिद्ध डुआ, निर्मल प्रसिद्धि उसका नाम आत्मज्याति है न? आत्मा अपने आनंदसे प्रसिद्ध डुआ, शुद्धतासे प्रसिद्ध डुआ, वडी आत्मज्याति. समजमें आया? अपना शुद्धस्वरूप अंदर पूर्ण है उसका अवलंबन लेकर पर्यायमें शुद्धतासे प्रसिद्ध डुआ, वडी आत्मज्याति-आत्मप्रसिद्धि, वडी आनंदरूप, वडी साररूप. समजमें आया? यहां तो, शुक्ललेश्या डुई डो तो ये सार नही. मिथ्यादृष्टि है और शुक्ललेश्या है, दया, दान, व्रत भक्ति आदि परिणाम करते हैं, तो कडते हैं कि अशुद्ध है ये सार नही. ये सार नही. कडते हैं... मडाव्रत राग है. क्या राग लेना है? आ जाता है. स्वरूपकी स्थिरता करना ये अपना पुरुषार्थ है. समजमें आया? कडते हैं... यहां तो तीन बोलमें सार घटाया कैसे राजमलज्जने! ईसे

નિકાલા કિ સારપના ક્યોં ઘટતા હૈ? એક તો આત્મા અનુભવ કરતા હૈ તો આનંદ આતા હૈ, આનંદ આતા હૈ યે શુદ્ધજીવકો આનંદ આતા હૈ. તો શુદ્ધજીવ હી સાર કહનેમેં આતે હૈ. અશુદ્ધજીવ સાર નહીં. આહાહા!

और सर्व भावान्तरच्छिदे... दूसरा शब्द है. उसमें भी आनंद भताना है डॉ. पूर्ण ज्ञान सहित आनंद. 'सर्वभाव' अर्थात् अतीत-अनागत-वर्तमान पर्याय सहित... जब पूर्ण ज्ञान-केवलज्ञान होता है अनुभूति करते करते... भगवान् आत्माको केवलज्ञान होता है तो એક સેકંડકે અસંખ્યવેં ભાગમેં ત્રીન કાલ, ત્રીન લોક આત્મા દેખતા હૈ, ઇસકો કેવલજ્ઞાની કહતે હૈં. યે કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ વહ ભી આત્માકે સારમેં ઘટતા હૈ, ક્યોંકિ ઉસમેં ભી અનંત આનંદ આતા હૈ. સમજમેં આયા?

એક તો અનંત કેવલજ્ઞાન સિદ્ધ કરતે હૈં ઔર ઉસમેં સાથમેં શુદ્ધ આનંદ આતા હૈ. શુદ્ધ હૈ ન? શુદ્ધ હો ગયા તો ઉસકો સારપના ઘટતા હૈ. સાધક સાર ને પૂર્ણ સાર—બે સાર, એમ કહે છે. **સર્વભાવ અતીત...** ભૂતકાલકે અનંત દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય ભગવાનકે જ્ઞાનમેં આ જાતે હૈં. આત્માકે જ્ઞાનમેં અનુભૂતિ કરતે કરતે જહાં પૂર્ણ કેવલજ્ઞાન હોતા હૈ, તો જો અતીત અનંત કાલ હુઆ વો સબ જ્ઞાનમેં આ જાતા હૈ, કોઈ બાકી નહીં. ભૂતકાલકી કોઈ બાત ભગવાનકો ખ્યાલમેં ન હો ઐસા હોતા નહીં. **અતીત, અનાગત—ભવિષ્ય.** અનાગત અનંત કાલ.. અનંત કાલ.. અનંત કાલ સબ ઉસકે ખ્યાલમેં આ જાતા હૈ. કાલકા તો અંત નહીં. અંત નહીં તો ઉસકા ખ્યાલ કેસે આ જાતા હૈ? અનાગત—(જિસકા) અંત નહીં હૈ ઐસા જ્ઞાનમેં આ ગયા હૈ. અનાદિ-અનંત.. શુરૂઆત નહીં, અંત નહીં, અનાદિ હૈ વસ્તુ. કભી આત્મા નહીં થા? કભી નહીં થા? કભી નહીં હોગા? હૈ.. હૈ.. હૈ.. પૂર્વમેં થા, અભી હૈ, ભવિષ્યમેં રહેગા. ઐસે પ્રત્યેક પરમાણુ ઔર પ્રત્યેક આત્માકી જો અનંતી પર્યાયેં બીત ગઈ ઔર પર્યાયેં જો હોગી, વહ ભગવાનકે જ્ઞાનમેં એક સમયમેં જાનનેમેં આતી હૈ. ઐસી શક્તિ હો તો શુદ્ધ આત્મામેં હૈ, અશુદ્ધ આત્મામેં નહીં. શુદ્ધાત્માકે પરિણમનમેં તો સાર કહનેમેં આતા હૈ. આહાહા!

અતીત-અનાગત-વર્તમાન પર્યાય સહિત... દેખો! ભગવાન (આત્મા)કા જ્ઞાન અર્થાત્ અનુભૂતિ કરતે કેવલજ્ઞાન હોતા હૈ તો ત્રણ કાળ ત્રણ લોકકે (જ્ઞાનમેં) સબ પર્યાયેં ખ્યાલમેં આ જાતી હૈ. યે જીવ ઇસ સમયમેં મોક્ષ જાયેગા, ઇસ સમયમેં મોક્ષ હુઆ હૈ—સબ ભગવાનકે જ્ઞાનમેં (આતા હૈ), કોઈ બાકી નહીં હૈ. પૂર્ણ જ્ઞાન-કેવલજ્ઞાનમેં ક્યા બાકી હૈ? ભગવાનકા જ્ઞાન પૂર્ણ હૈ, ઉસમેં કોઈ ન જાનને(મેં આયે) ઐસા રહતા નહીં. ત્રણ કાળ ત્રણ લોક એક સમયમેં ભગવાનકા જ્ઞાન અનુભૂતિકા જ્ઞાન પૂર્ણ હોતે ઐસા હોતા હૈ. **સહિત અનંત ગુણ વિરાજમાન...** દેખો! કૌન? જિતને પદાર્થ... ભૂતકાલકી પર્યાય ને વર્તમાનકી અવસ્થા ને અનંતી ભવિષ્યકી—

યે પર્યાય સહિત અનંત ગુણ વિરાજમાન... પર્યાય સહિત ગુણ અને ગુણસે વિરાજમાન જિતને જીવાદિ પદાર્થ... પર્યાય, ગુણ, દ્રવ્ય ત્રીનો લે લિયે. સમજમે આયા?

દેખો! કેટલી ટીકા કરી છે એમણે! ગૃહસ્થાશ્રમમે થે. આહાહા! લોકો કહે, બાયડી, છોકરા હતા. બાયડી, છોકરા નહોતા, સાંભળને હવે! એ તો એને ઘેર રહ્યા. અહીં ક્યાં ગરી ગયા છે? અગમનિગમની વાત છે ભગવાનની. ભગવાનકા માર્ગ લોકોને સુના હી નહીં કિ ક્યા માર્ગ હૈ. માન લિયા કિ હમ ભગવાનકો માનતે હૈ. ધૂળ ભી નહીં માનતે. હા, ગંભીર, સૂક્ષ્મ નિકાલા હૈ. દેખો! પહલે શ્લોકમે કહતે હૈ, એક તો **સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે...** ઉસસે સાર હૈ. એક **સર્વભાવાન્તરચ્છિદે...** આત્માકો દો બોલ લાગુ પડતે હૈ ઇસલિયે શુદ્ધજીવ સાર હૈ. તો કેવલજ્ઞાન પૂર્ણ હુઆ વહ કેસે જાનતા હૈ? કિ પ્રત્યેક પદાર્થકી અતીત, અનાગત ને વર્તમાન પર્યાયે સહિત, ગુણ સહિત જિતને દ્રવ્ય વિરાજમાન હૈ સબ ભગવાનકે જ્ઞાનમે એક સમયમે જાનનેમે આતા હૈ. તેથી એને પૂર્ણ આનંદ છે. ભગવાનકો પૂર્ણ આનંદ હૈ, અતીન્દ્રિય આનંદ. આત્મામે પૂર્ણ આનંદ પ્રગટ હોતા હૈ ઇસલિયે શુદ્ધ આત્માકો સાર કહનેમે આતા હૈ. આહાહા! સમજમે આયા?

उनका अन्तरछेदी... અનંત ગુણ, પર્યાય સહિત વિરાજમાન સર્વ પદાર્થ હૈ, **उनका अन्तरछेदी अर्थात् एक समयमें युगपद्...** એક સમયમે-સેકંડકે અસંખ્યવે ભાગકો એક સમય કહતે હૈ. આંખ મીચીને ઉઘાડે એમાં અસંખ્ય સમય જાય. ઉસકા છોટેમે છોટા કાલ એક સમય હૈ. ઉસમે કેવલજ્ઞાની પરમાત્મા યુગપદ્ (અર્થાત્) એક સમયમે એક સાથ. ભૂત, ભવિષ્ય ને વર્તમાન એક સાથ. અહીં તો પર્યાય સહિત લીધું છે. ઓલા કહે, (જે) પર્યાય અત્યારે નથી તો કેમ જાણે? એમ કહે છેને એ? વર્તમાન (જે) પર્યાય નથી એને પ્રગટ છે એમ કેમ જાણે? પ્રગટરૂપે નથી, પણ છે તેમ બધું જાણે છે. **एक समयमें युगपद् प्रत्यक्षरूपसे...** ભગવાનકા જ્ઞાન-યે આત્માકા જ્ઞાન અનુભૂતિકે કારણસે જો કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ ઐસા સારપના આત્મામે હૈ વહ જાનનશીલ... એક સમયમે જાનનશીલ હૈ, પ્રત્યક્ષરૂપ જાનનશીલ... ક્યા કહા સમજે? યે જાનનેકા સ્વભાવ હૈ. આત્મા અપને શુદ્ધસ્વરૂપકા અનુભવ કરકે જો કેવલજ્ઞાન પ્રગટ કરતા હૈ, વહ કેવલજ્ઞાનકા જાનનશીલ (અર્થાત્) જાનના સ્વભાવ હૈ. ત્રણ કાળ ત્રણ લોક એક સમયમે જાનના (ઐસા) ઉસકા અપના સ્વભાવ હૈ. પરકે કારણસે નહીં, પરકા નહીં, પરકે આધીન નહીં. સમજમે આયા?

લોકાલોક હૈ તો યહાં જ્ઞાન હુઆ ઇતના નિમિત્તકે આધીન હુઆ, ઐસા નહીં. અપની પર્યાયકા જાનનશીલ સ્વભાવ હૈ. સમજમે આયા? ઐસા ભગવાન આત્મા.. દ્રવ્ય-ગુણ તો શુદ્ધ હૈ, પણ પર્યાયમે શુદ્ધતા પ્રગટ કરકે આનંદકા સ્વાદ (આયા) ઐસા ઉસસે પૂર્ણ આનંદ ને પૂર્ણ કેવલજ્ઞાન પ્રગટ કિયા વહી જીવપનેકા સાર હૈ. સમજમે આયા? યે સમયસારકી વ્યાખ્યા ચલતી હૈ. આહાહા! કહેને કે ત્યાં સોનગઢમાં સમયસાર... સમયસાર એટલે આ આત્મા. સમજમે

આયા? આ સમયસાર તો દેખ્યુંને નારણભાઈએ, નહીં? કાલ નહીં દેખ્યું હોય ચાંદીનું? ચાંદીનું છે, ચાર હજારનું છે. વહ તો પર હૈ, સમયસાર તો યે આત્મા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! ભારે પણ અર્થ કેવા લગાડ્યા છે કેટલી એકાગ્રતાથી!

एक समयमें युगपद्... ભગવાન (આત્મા)કા જ્ઞાન અનુભૂતિ કરકે આનંદ પ્રગટ ક્રિયા ઔર પીછે કેવલજ્ઞાન પ્રગટ ક્રિયા, ઐસા જો ભગવાન આત્મા એક સમયમેં ત્રીન કાલકી પર્યાય સહિત, ગુણ સહિત સબ દ્રવ્યકો એક સમયમેં (જાને ઐસા) જાનનશીલ સ્વભાવ હૈ. યુગપદ્-એક સમયમેં ત્રિકાલ. પહલે ભૂતકાળ જાને, પીછે ભવિષ્યકાલ જાને, પીછે વર્તમાન જાને ઐસા હૈ નહીં. એક સમયમેં ભગવાન ત્રીન કાલ એકસાથ જાનતે હૈ. આહાહા! ઐસી કેવલજ્ઞાનકી પર્યાય આત્મામેં હોતી હૈ. વહ કેવલજ્ઞાનકે સાથ અનંત આનંદ આતા હૈ. ઉસકે કારણસે આત્માકો સાર કહનેમેં આતા હૈ. આહાહા! વહ બાત હૈ. આધીન તો હૈ હી નહીં. યે તો પ્રશ્ન હી નહીં હૈ. કિસીકે આધીન હૈ કિ કિસીસે કરતે હૈ, યે તો હૈ હી નહીં. પણ સારપના ક્યોં ઘટતા હૈ? કિ અપનેમેં આનંદ જો ત્રિકાલ પડા હૈ ઉસકા અનુભવ કરકે પ્રગટ પર્યાયમેં આનંદકા પરિણમન કરતા હૈ ઉસકો સારપના ઘટતા હૈ. આહાહા! ઉસકા નામ સમયસાર હૈ. સમજમેં આયા?

और एक समयमें युगपद् प्रत्यक्षरूपसे जाननशील... પ્રત્યક્ષ... જ્ઞાનકી (એક) સમયકી પર્યાય... એક સમય કિસકો કહતે હૈ? આંખ મીંચે ને ઉઘાડે (ત્યાં અસંખ્ય સમય જાય). ત્રણ કાળનું પ્રત્યક્ષપણે... અનંત કાલમેં કહાં (ક્યા) હોગા સબ ભગવાનકે જ્ઞાનમેં પ્રત્યક્ષ હૈ. આગે-પીછે હૈ? આગે-પીછે હોગા? ભગવાનકે જ્ઞાનસે બાહરમેં આગે-પીછે હોગા? અક્રમ હો જાયેગા? વહાં જબ હોગા તબ યહાં ભગવાન જાનેગેં ઐસા કહતે હૈ કિતનેં. જ્ઞેયકે અનુસાર જ્ઞાન હોતા હૈ એમ કહતે હૈ. જ્ઞાનકે અનુસાર જ્ઞેય નહીં. કિસીકે અનુસાર નહીં, સુન ન! જ્ઞાન અનુસાર અપનેસે ઔર જ્ઞેય અનુસાર અપનેસે હૈ. આહાહા! યે તો પહલે કહા કિ અપને-અપને સ્વાધીન હૈ ઔર શુદ્ધ હૈ. વહ તો પહલે કહા. યે તો પહલે સ્વીકાર હો ગયા. આહાહા! જ્ઞેય હૈ અનંત પદાર્થ (વે) અપને અપને કારણસે પરિણમ રહે હૈ. કેવલજ્ઞાન હુઆ તો વહ આત્મા ભી અપને જાનનશીલસે પરિણમ રહા હૈ. જ્ઞેય હૈ તો પરિણમ રહા હૈ ઐસા હૈ નહીં.

ઇસલિયે તો કહા, **जाननशील जो कोई शुद्ध जीववस्तु...** આહાહા! અહીં તો હજી કહે કે કેવલજ્ઞાની જબ જો હોગા તબ યહાં જાનેગેં. નિમિત્ત કૌન અનિશ્ચિત.. અરે! ભગવાનકે જ્ઞાનમેં કુછ અનિશ્ચિત હૈ હી નહીં. જહાં જહાં જો પર્યાય-અવસ્થા પ્રગટ હોગી, તહાં તહાં નિમિત્ત (હોગા)—દોનોં સુનિશ્ચિત અનાદિ-અનંત હૈ. નિમિત્ત ભી કૈસા હો ઔર પર્યાય કૈસી હો—વહ સબ સુનિશ્ચિત અનાદિ-અનંત હૈ. ભગવાનકે જ્ઞાનમેં ઐસા આ ગયા હૈ. આહાહા! અરે! ઐસે કેવલજ્ઞાનકી પ્રતીતિ કરે અને ઉસકો અનુભવ ન હો? આહાહા! સમજમેં આયા? ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા. ભગવાનકા જ્ઞાન કૈસા હૈ ઐસી જિસકો પ્રતીતિ આવી ઉસકો તો અપના જ્ઞાયક આનંદસ્વરૂપકી પ્રતીતિ આ ગઈ, તબ ભગવાનકે જ્ઞાનકી પ્રતીતિ આતી હૈ. આહાહા! એય!

(સંવત) ૭૨મેં હમારે (ચર્યા) ચલી થી સંપ્રદાયમેં. ૭૨કી સાલ. ૫૧ વર્ષ હુએ. બહોત ચલી થી સંપ્રદાયમેં ઝંઝટ. હમારે મૂલચંદ કહતે થે, કેવલજ્ઞાનીને દેખા એસા ભવ હોગા, અભી (હમ) કુછ નહીં પુરુષાર્થ કર સકે. કેવલજ્ઞાની એસા માનતે હેં ઔર કેવલજ્ઞાની એસા કહતે હેં— એસા ભાષામેં આતા હૈ? કેવલજ્ઞાનકી ભાષા એસી હૈ? ૭૨કી સાલમેં ફગણ સુદ ૧૩. કહા, એસા નહીં. ભગવાનકા જ્ઞાન જિસકો બૈઠા હૈ, ભગવાનકે જ્ઞાનમેં ‘ઉસકો ભવ નહીં હૈ’ એસા દેખા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! કહા, તુમહારે ભવ હોંગે, હમારે ભવ હૈ હી નહીં. ઉસ વક્ત કહા થા. તભી અવ્યક્તપને થા. એય! એ તો અંદરથી ડોકીયું મારતું હતુંને? ભવ કેવા? ભગવાનકી પ્રતીતિ જિસકો હુઈ ઉસકો ભવ કેસા? સમજમેં આયા?

દેખને-જાનનેવાલા ભગવાન હૈ, મૈં ભી દેખને-જાનનેવાલા હૂં. બસ ખલાસ હો ગયા. મૈં ઉસકી નાતકા-જાતકા, ઉસી વર્ગકા મૈં આત્મા હૂં. ઉસકા આત્માસે મેરા આત્મા કોઈ દૂસરી જાત હૈ? નહીં. વાણીયા અબજપતિ હો દશાશ્રીમાળી અને કોઈ ૫ રૂપિયાના પગારવાળો હોય, પણ નાત તો એક છે કે નહીં? સરખે પાટલે ખાવા બેસે કે નહીં? વાઘરી હોય પાંચ કરોડવાળો તો સરખે પાટલે બેસશે? નારણભાઈ! હોય તો કોઈને અબજો હોય ને કોઈ પાંચ રૂપિયા પગાર(વાળો) ગરીબ માણસ હોય, પણ નાતજમણ થાય (તો) સાથે બેસશે. સાથે બેસવા ... કાઢવો નહીં પડે... વાઘરી દસ લાખનો આસામી હોય, જમવા આવે તો, અહીં નહીં, ભાઈ બહાર જાઓ. પણ એ પોતે જ ન આવે. આપણે રીવાજ છે કે નહીં? ઓલો સોપારી વહેંચેને જ્યારે લગનમાં, ત્યારે હલકા માણસ હોય એ બારણા પાસે ઊભા રહે. ન્યાંથી લઈને વયા જાય. અને આપણી નાત હોય એ અંદર ગરે. ગરીબ હોય તો પણ અંદર ગરે. અમારી નાતના છે. એમ અહીં કહે છે કે પ્રભુ! અમે તારી નાતના છીએ. સમજાય છે કાંઈ?

‘ધર્મ જિનેશ્વર ગાઉં રંગસુ, ભંગ ન પડશો પ્રીત જિનેશ્વર, બીજો મનમંદિર આણું નહીં.’

પંદરમા ધર્મનાથની સ્તુતિ.

‘બીજો મનમંદિર આણું નહીં, એ અમ કુળવટ રીત જિનેશ્વર.’

હે નાથ! અમારા કુળના વટના, આપના કુળની નાતના અમે છીએ. અમારા કુળની વટ એવી છે કે અમે જ્ઞાનમાં અંદર સર્વજ્ઞ સિવાય બીજાને બેસવા દઈએ નહીં. સમજમેં આયા? ‘ધર્મ જિનેશ્વર ગાઉં રંગસુ, ભંગ ન પડશો પ્રીત પ્રભુજી, બીજો મનમંદિર આણું નહીં.’ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર (જેવો) જ હું આત્મા છું એવી પર્યાયમાં પ્રતીતિ (છે), દૂસરો કોઈ આત્મામાં અંદર આ સકે નહીં. ‘એ અમ કુળવટ રીત જિનેશ્વર..’ હે તીર્થંકરદેવ! જે કુળમાં તમે જન્મ લીધો, એ કુળના અમે છીએ. સમજાય છે કાંઈ? એ અમારા કુળની વટ.. વટ છે અમારી. આહાહા! અમે કેવળજ્ઞાન... પરમાત્માએ કેવળજ્ઞાન લીધું, અમે પણ તમારી નાતના (છીએ), કેવળજ્ઞાન લીધે છૂટકો છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા! યે સારપના હૈ એમ કહતે હેં. સમજમેં આયા? આહાહા!

જુઓને! એક શ્લોકમાં... ટીકા પણ કેટલી કરી છે! જાનનશીલ જો કોઈ શુદ્ધ જીવવસ્તુ.. વજન અહીં છે. જો કોઈ શુદ્ધ જીવવસ્તુ.. શુદ્ધ જીવવસ્તુ.. અશુદ્ધ નહીં, નિગોદાદિ નહીં, પાંચ જડ દ્રવ્ય નહીં, મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુષ્યાદિ નહીં. શુદ્ધજીવ અનુભવનશીલન અને પૂર્ણ... બસ, વહ સાર હૈ જગતમે. એ ન્યાલભાઈ! અરે! એવી પરમાત્માના ઘરની વાત એને સાંભળવા મળે નહીં અને અમે જૈન છીએ એમ માને. સ્વતંત્ર છે..... પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથના શું કથન છે? ઔર ઉનકા ક્યા કહના હૈ? ઉસકા ક્યા ભાવ હૈ? ખબર નહીં, સ્વરૂપકી દૃષ્ટિ નહીં અને ઉસકો ધર્મ હો જાયેગા ને કલ્યાણ હો જાયેગા. કહાંસે હો? ભાઈ! યે તો વસ્તુકા શુદ્ધ સ્વરૂપ હૈ એસા. યે શુદ્ધસ્વરૂપકા અનુભવ કરના વહી સાર હૈ ઔર પૂર્ણ પ્રાપ્ત કરના વહ તો સાર હૈ હી. આહાહા! **उसको मेरा नमस्कार..** એસે શુદ્ધજીવકો મેરા નમસ્કાર. દેખો! સમજમે આયા? જ્ઞાનમે, એસા જીવ શુદ્ધ હૈ એસા ભાન કરકે નમસ્કાર ક્રિયા હૈ. નમસ્કાર કરનેવાલા મેં.. મેં ભી એસા હૂં ઔર આપ નમસ્કાર કરનેલાયક હો તુમ ભી એસે હો, વહ હમારે ખ્યાલમે હૈ, એસા કહતે હૈં. આહાહા! સમજમે આયા?

હવે, **शुद्धजीवको सारपना घटता है..** શુદ્ધજીવકો સારપના ઘટતા હૈ. જીવમે ભી... છહ દ્રવ્યમે પાંચ તો જડ હૈ. એ તો કાંઈ નહીં. ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ ને કાળ ને પુદ્ગલ—એ પાંચ જડ છે, અજીવ છે. એક રહ્યો જીવ અને એમાં પણ શુદ્ધજીવ સાર છે. અશુદ્ધજીવ સાર નહીં. ઉસમે ઘટતે હૈં. સાર તો લે લિયા (અલ્પ) આનંદ અને પૂર્ણ આનંદ, કેવલજ્ઞાન. હવે, સાર ક્યો કહા? ઉસકો હી સ્પષ્ટ કરતે હૈ. **शुद्धजीवको सारपना घटता है। सार अर्थात् हितकारी, असार अर्थात् अहितकारी।** સારની વ્યાખ્યા કરી. સાર નામ હિતકારી, અસાર નામ અહિતકારી. ટૂંકી ભાષા. **सो हितकारीको सुख जानना...** હિતકારીકો સુખ હૈ. આત્માકા આનંદ વહ હિતકારી હૈ, બાકી કોઈ હિતકારી હૈ નહીં. સમજમે આયા?

ભગવાન આત્મા આનંદસ્વરૂપ હૈ ઉસકા અનુભવ કરના વહ આનંદ સાર હૈ, વહ હિતકર હૈ, બાકી કોઈ હિતકર હૈ નહીં. સમજમે આયા? આહાહા! **सो हितकारीको सुख जानना...** અહિતકારી દુઃખ જાનના. અહિતકારી દુઃખ જાનના. દુઃખ અહિતકર હૈ, સુખ હિતકર હૈ. બસ આ ટૂંકી ભાષા. સમજમે આયા? પુણ્ય-પાપ, રાગ-દ્વેષ, આકુલતા વહ દુઃખ હૈ, યે અહિતકર હૈ. સમજમે આયા? યે શુભભાવ ભી અહિતકર હૈ. વહ હિતકરકા કારણ હોતા હૈ? અહિતકર હૈ, પુણ્ય-પાપકા ભાવ દોનોં અહિતકર હૈં, દોનોં આકુલતા, દુઃખ હૈં. દુઃખ હિતકર હૈ? હિતકા કારણ હૈ? સમજમે આયા? દયા-દાન, ભક્તિ આદિકા પરિણામ મંદ કષાય હૈ. મંદકષાય તો દુઃખ હૈ. દુઃખ વહ હિતકર હૈ? અહિતકર હૈ. કેવી ભાષા નાખી છે! સમજમે આયા? આહાહા!

શ્રોતા : શુદ્ધજીવકા અર્થ કાર્યશુદ્ધજીવ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : શુદ્ધજીવકા (અર્થ) કાર્યવાલા હી યહાં શુદ્ધજીવ લિયા હૈ. દ્રવ્ય-ગુણ કહાં અશુદ્ધ હૈ? શુદ્ધ તો કબ આયા દૃષ્ટિમેં? કિ શુદ્ધપર્યાય હુઈ તો 'યે શુદ્ધ હૈ' ઐસા ઉસકો યહાં સાર લિયા હૈ. ભાઈ! એ તો છઠ્ઠી ગાથામાં આવ્યું. પહેલું છઠ્ઠી ગાથામાં આવ્યું. પરદ્રવ્યસે લક્ષ છોડકર સ્વદ્રવ્યકી સેવા કી, શુદ્ધતા પ્રગટ હુઈ તો 'યે શુદ્ધ હૈ' ઐસા કહનેમેં આયા. ભાન બિના શુદ્ધ કૈસા તુજે? સમજમેં આયા? આહાહા! આનંદકા અનુભવ હુઆ તબ યે આનંદસ્વરૂપ આત્મા હૈ ઐસી પ્રતીતિ હુઈ. ત્રિકાલી આત્મા આનંદમૂર્તિ હૈ. ભગવાન આત્મા ત્રિકાલી આનંદકી ખાન હૈ, અતીન્દ્રિય આનંદકી. જૈસા સમ્યગ્દર્શન હુઆ, અનુભૂતિ હુઈ, આનંદ આયા અંતર સ્વરૂપસે. યે આત્મા સારા આનંદમય હી હૈ. જિસમેંસે આનંદ આયા વહ આનંદમય હૈ. સમજમેં આયા? ઔર પુણ્ય-પાપકા ભાવ દુઃખરૂપ હૈ. સબ નિકાલ-ભેદજ્ઞાન હો ગયા. સમજમેં આયા? થોડી સૂક્ષ્મ પડે, પણ બહુ અલ્પ વાત છે, મૂળ વાત છે, મૂળ વાત છે. મુદ્દાકી રકમકી બાત હૈ. વાણીયાએ પાંચ લાખ આપ્યા હોય, વ્યાજ હોય છ આના. પછી કહે કે વ્યાજ વીસ વરસ ખાધું, રૂપિયા મૂળ મૂડી તો લાવ? એ કહે, ભાઈ! મૂળ મૂડી નથી. હાય! ત્યારે તે શું વ્યાજ આપ્યું?

પહેલા આપતાને? ગરાસિયાને આપે તો બબ્બે લાખ આપતા. અમારા દામોદર શેઠ હતાને વળામાં આપતા. બબ્બે લાખ રૂપિયા વ્યાજે. મૂડી તો લાવો હવે. મૂડી-બૂડી નથી હમણાં. વ્યાજ લઈ લો. થાય ત્યારે દઈશું ભાઈસાહેબ! મૂડી..... વ્યાજ એકલા રહી ગયા, કાં તમે મરી જશો કાં પછી મળશે નહીં, કાં મુદત લાગુ પડશે. સરકારની મુદત હોયને. ૨૦ વરસ ખવાય પછી નહીં, એવું લાગું પાડ્યું હતું. એક વાર સરકારે લાગુ પાડ્યું હતું. કાઢ્યું હતુંને. અમારા દામોદર શેઠ ગયા હતા ત્યાં. ઘરે જમીન ઘણી, દસ લાખ ખરાને. પાંચ-પચાસ.... ન્યાં ગયા તો... અમારે ખોટ જાય છે. વીસ વરસ શું? પચ્ચીસ-પચ્ચીસ વરસથી ખાધું. હવે બધું જશે? તમારા એકલા માટે કાયદો નથી, સારા ગાયકવાડ સરકારનો છે. જોશે વીસ વરસ વ્યાજ ખાધું હોય ગરાસિયાનું, જમીન છોડી દો. એ પોપટભાઈ! તે દિ' આ તો ૩૦-૪૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. એમ અહીં તો, છોડી દે પરનું અભિમાન હવે. અમે ખાધા ને અમે લીધા, અમે રાજ કર્યા... એ તારા નહીં. સમજમેં આયા? ઘણા વર્ષ થઈ ગયા અનંત કાળ. હવે છોડી દેને. એ તો દુઃખ હતું.

શ્રોતા : ખાધા-પીધા વિના સમજે નહીંને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : યે અનંત કાલસે રાગ-દ્વેષ ખાયા હૈ ન? અનંત કાલસે પુણ્ય-પાપકા ભાવ ક્રિયા ઔર પુણ્ય-પાપકો ભોગા, વહ સાર નહીં, છોડ દે અબ. ઉસમેં કોઈ સાર હૈ નહીં. આહાહા! મિથ્યાત્વ છૂટ જાતા હૈ...

શુદ્ધજીવકો સારપના ઘટતા હૈ। સાર અર્થાત્ હિતકારી, અસાર અર્થાત્ અહિતકારી। સો હિતકારી સુખ જાનના, અહિતકારી દુઃખ જાનના। કારણ કિ.... હવે મુદ્દો. એ અજીવ પદાર્થ—

પુદ્ગલ... પુદ્ગલ હૈ ન પરમાણુ? પૈસા, શરીર, લક્ષ્મી, આબરૂ, વાણી આ બધું પુદ્ગલ છે જડ. પૈસા, બાયડી-છોકરાના શરીર બધા પુદ્ગલ છે. એ પુદ્ગલ... યહાં તો કહેવું કિ પુદ્ગલ હૈ ઉસમેં સુખ નહીં ઔર પુદ્ગલમેં જ્ઞાન નહીં. યે પરમાણુસે લેકર, કર્મસે લેકર... કર્મ, શરીર, વાણી, મન, પૈસા, લક્ષ્મી બધું પુદ્ગલ. તો પુદ્ગલ જો જડ હૈ, ઉસમેં જ્ઞાન ભી નહીં, ઉસમેં સુખ નહીં ઔર ઉસ પુદ્ગલકો જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા?

યે લક્ષ્મી હૈ, શરીર હૈ, માખણ જેવા કુણા શરીર હોય, તો કહતે હૈં કિ ઉસમેં જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં ઔર ઉસકો જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. વહ તો પરપદાર્થ હૈ, ઉસમેં જ્ઞાન કેસે આયા? સમજમેં આયા? આહાહા! **પુદ્ગલ, ધર્મ...** પહેલું પુદ્ગલમાં લેશે હોં સબ બાત. સમજમેં આયા? આ દાળ, ભાત, મોસંબી, લડ્ડુ-લાડવા... વહ કહતે હૈં ન? ક્યા ફૂલચંદજી? શાસ્ત્રી હો તુમ તો. સભીકો કોઈ ન કોઈ પ્રિય વસ્તુ હોતી હૈ. કિસીકો દૂધપાક... હમારે દૂધપાક કહતે હૈં. વહ દૂધપાકકો રગડ કરતે હૈં ન? કિસીકો દૂધપાક બહોત પ્રિય હૈ, કિસીકો ચૂરમાકા લડ્ડુ પ્રિય હૈ, કિસીકો મોસંબી, કિસીકો કેલા, કિસીકો... સમજે? શીખંડ. ખાટા-મીઠા શીખંડ. કહતે હૈં, સુન તો સહી પ્રભુ! જો ચીજ હૈ વહ ચીજમેં જ્ઞાન હૈ? ઉસમેં સુખ હૈ? વહ તો ઠીક, પણ લડ્ડુકો જાનનેવાલા જો જ્ઞાન હુઆ ઉસકો ભી જ્ઞાન નહીં કહતે. પૈસા, લડ્ડુ, કર્મ... કર્મને લ્યોને ભાઈ! કર્મ પુદ્ગલ હૈ કિ નહીં? કર્મમેં જ્ઞાન, સુખ હૈ? યહાં તો (કહતે હૈં કિ) કર્મકે જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન, સુખ નહીં. આહાહા!

એવી ભક્તિ કરી છેને એક! ... એમ નહીં. સ્વભાવકે જ્ઞાન સહિત જ્ઞાન હો તો યથાર્થ હૈ. અકેલા કરણાનુયોગકા પરકે તરફકા જ્ઞાન કરે તો બેકાર હૈ એમ કહતે હૈં. યે જ્ઞાન ભી નહીં એમ કહતે હૈં. અપના જ્ઞાન હુઆ નહીં તો પરકે જ્ઞાનકો જ્ઞાન કહતે નહીં, યે સિદ્ધ કરતે હૈં. આહાહા! સમજમેં આયા? કર્મ હૈ ન કર્મ? શરીર નોકર્મ, કર્મ, વાણી તીન હી લો ન. ચાર. તો ચારમેં જ્ઞાન ભી નહીં, સુખ ભી નહીં. એ તો ઠીક, પણ વે ચારકો જાનનેવાલા જો જ્ઞાન હુઆ વહ જ્ઞાન નહીં. ઉસકો જ્ઞાન કહતે નહીં. જ્ઞાન તો, અપને આત્માકા જ્ઞાન હો તો જ્ઞાન કહતે હૈં. પરકા જ્ઞાન યે જ્ઞાન કહતે નહીં. આહાહા! પરલક્ષી, પરાધીન, એકાંત જ્ઞાનકો જ્ઞાન કહતે નહીં, એમ કહતે હૈં. ઔર સુખ નહીં. કર્મ, શરીરકા જ્ઞાન હોતા હૈ ઉસસે યહાં સુખ નહીં. ઉસમેં સુખ નહીં, (ઉસસે) યહાં ભી સુખ નહીં. સમજમેં આયા? ઇસલિયે વહ અસાર વસ્તુ હૈ પુદ્ગલ. વિશેષ સ્પષ્ટ હોગા.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ સુદ ૧૪, શુક્રવાર, તા. ૧૮-૮-૧૯૬૭
કળશ - ૧-૨, પ્રવચન નં. ૩

સમયસાર (કળશ), જીવ અધિકાર. કલશ ચલતા હૈ પહલા. મંગલાચરણ. અમૃતચંદ્રાચાર્ય સમયસારકી ટીકા કરતે (હુએ) પહલે મંગલાચરણ.. અપૂર્વ મંગલાચરણ કરતે હૈં. યહાં આયા કિ સમયસારકો નમસ્કાર. સમય શબ્દસે આત્મા, સાર શબ્દસે જિસકો જ્ઞાન ને આનંદ હૈ. જિસકો જ્ઞાન પ્રગટ હુઆ હૈ ઓર આનંદ પ્રગટ હુઆ હૈ, ઉસકો સમયસાર આત્મા-શુદ્ધાત્મા કહતે હૈં. ઉસકો મૈં નમસ્કાર કરતા હૂં એસે કહતે હૈં. સમજમેં આયા? સાર શબ્દકી વ્યાખ્યા કલ કી ન? દેખો! સાર અર્થાત્ હિતકારી, અસાર અર્થાત્ અહિતકારી। સો હિતકારી સુખ જાનના... હિતકારી તો અતીન્દ્રિય આનંદ ઓર સુખ જાનના. સુખ (યાની) અતીન્દ્રિય આનંદ હોં. યે લોગ (સુખ) માને વહ ભ્રમ હૈ અજ્ઞાનીકા. વહ તો યહાં કહેંગે. સુખ હૈ કહાં?

અપને સ્વરૂપમેં આનંદ હૈ ઉસકી દૃષ્ટિ કરકે જો આનંદ પ્રગટ હોતા હૈ વહી સુખ હૈ. સમજમેં આયા? સુખ કોઈ દૂસરેમેં હૈ નહીં. હિતકારી સુખ જાનના, અહિતકારી દુઃખ જાનના। કારણ કિ અજીવ પદાર્થ—પુદગલ... દેખો! એક પરમાણુસે લેકર જિતને પુદ્ગલ હૈં, ઉન પુદ્ગલમેં જ્ઞાન ભી નહીં ઓર સુખ ભી નહીં. સમજમેં આયા? વીતરાગકી વાણી ભી પુદ્ગલ હૈ. રાડ નાખે એવું છે. વાણીમેં તો જ્ઞાન ભી નહીં ઓર સુખ ભી નહીં ઓર શરીરમેં જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. કર્મમેં જ્ઞાન નહીં, સુખ નહીં. સમજમેં આયા? ઓર કર્મકે જાનનેવાલેકો ભી જ્ઞાન ઓર સુખ નહીં. વહ કહતે હૈં ન કિતનેં કર્મકે અભ્યાસી? કર્મગ્રંથકે બહોત અભ્યાસી હૈં. કર્મ વહ પુદ્ગલ હૈ, ઉસકા જાનના જ્ઞાન ભી નહીં, સુખ ભી નહીં. ક્યોંકિ કર્મમેં જ્ઞાન, સુખ નહીં તો ઉસકે જાનનેવાલેકો જ્ઞાન ને સુખ નહીં. સમજમેં આયા?

પ્રશ્ન હતોને કોઈનો કરણાનુયોગનો કે આત્માના જ્ઞાન વિના એકલા કરણાનુયોગનું જ્ઞાન એ જ્ઞાનેય નહીં ને સુખેય નહીં. એમ કહતે હૈં. સમજમેં આયા? અપના આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ ઉસકી દૃષ્ટિ ઓર જ્ઞાન ઓર આનંદ વહી શુદ્ધ હૈ ઓર વહી જ્ઞાન ને સુખ કહનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા? કહતે હૈં, પુદગલ... કોઈ ભી જાતકા પુદ્ગલ હો... સમજમેં આયા? ભારે વાત ભાઈ! ભગવાનકી પ્રતિમા ભી પુદ્ગલ હૈ, ઉસમેં જ્ઞાન, સુખ નહીં. ઉસકે જાનનેવાલેકો જ્ઞાન, સુખ નહીં. ઉસમેં તો વહ ભી આયા. એ સેઠી! ભીખાભાઈ!

શ્રોતા : આ તો અમૃતવાણી છે ભગવાન! અમૃત વરસે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : તૈયાર છે. ઢીરાભાઈના બાપ છે ને. કહો, સમજાણું કાંઈ?

पुद्गल उसमें ज्ञान भी नहीं, सुषुप्ति भी नहीं और पुद्गलके जाननेवालेको भी ज्ञान नहीं, सुषुप्ति नहीं. समझमें आया? आडाडा! याड़े जितना पुद्गलका ज्ञान हो... कर्मग्रंथमें ऐसा-इसा.... बड़ोत कर्मग्रंथका ज्ञान है, बड़ोत ज्ञानी है. ना, ना, वड ज्ञान ही कडनेमें आता ही नहीं. आडाडा! सेठी! धर्म.. धर्मास्तिकाय नामका पदार्थ है, भगवानने देया है. वड धर्मास्तिकायमें ज्ञान भी नहीं, सुषुप्ति भी नहीं और उसके जाननेवालेको ज्ञान नहीं ने सुषुप्ति नहीं. ओम अघर्म... अधर्मास्तिकायमें ज्ञान ने सुषुप्ति नहीं. अधर्मास्तिकाय वड द्रव्य है, जड है, अजव है, उसके जाननेवालेको भी ज्ञान ने सुषुप्ति नहीं. ओहो! पर्याय तो अपनी है.. जाननेकी पर्याय अपनी है, पण वड परलक्षी पर्याय है उसमें ज्ञान भी नहीं, सुषुप्ति भी नहीं. ओहोहो!

आकाश.. आकाशमें ज्ञान भी नहीं, सुषुप्ति भी नहीं. सर्वव्यापक आकाश. आकाशके जाननेवालेको भी ज्ञान ने सुषुप्ति नहीं. जुओ! अर्थ निकाला. **काल..** काल भी अजव हैं असंख्य अणु. लोक प्रमाणासे आकाशके प्रदेश हैं उसमें असंख्य अणु हैं. उसमें ज्ञान, सुषुप्ति नहीं और उसके जाननेवालेको भी ज्ञान ने सुषुप्ति नहीं. **संसार जीव..** डवे अहीं जरी प्रश्न छे. संसारी जवको सुषुप्ति नहीं ने ज्ञान नहीं. मिथ्यादृष्टि लेना है यडां. भाई! ध्यान राभजो हो. संसारी जव अटले मिथ्यादृष्टि. समझमें आया?

सम्यग्दृष्टि संसारी नहीं है, सिद्ध है.. नोसिद्ध है. तत्त्वार्थसारमां आवे छे. समझमें आया? क्योंकि शुद्धद्रव्य(रूप) परिणामा है. (द्रव्य) जैसा शुद्ध है ऐसा शुद्ध परिणामा है. यडां संसारीमें नहीं आता वड. सुनो! समझमें आया? मिथ्यादृष्टि संसारी जव उसको ज्ञान भी नहीं, सुषुप्ति भी नहीं. सम्यग्दृष्टिको ज्ञान भी है और सुषुप्ति भी है. समझमें आया? और उसको जाननेवाला.... मिथ्यादृष्टि जव हैं अनंत निगोद जव. अनंत निगोद हैं. प्रत्येकमें असंख्य है... वगेरे वगेरे. उसमें ज्ञान, सुषुप्ति नहीं. उसको जाननेवाला कडे कि डमको निगोदका ज्ञान हुआ, (जव) असंख्य हैं—अनंत हैं, ऐसा है—ये ज्ञान नहीं, सुषुप्ति भी नहीं. समझमें आया?

उनका स्वरूप जाननेपर जाननहारे जीवको भी सुख नहीं, ज्ञान भी नहीं. उनका स्वरूप जानने पर.. भाषा समझे? मिथ्यादृष्टिका और पुद्गलका, अजवका और मिथ्यादृष्टि संसारीजवका... कथयित् ये आत्मज्ञान है, दर्शन है, अशुद्धरूप परिणामन है उसकी बात नहीं. **उनका स्वरूप जाननेपर जाननहारे जीवको भी सुख नहीं, ज्ञान भी नहीं.** समझमें आया? शास्त्रका ज्ञान.. शास्त्र भी पुद्गल है. उसका ज्ञान वड ज्ञान नहीं, सुषुप्ति नहीं जैसे कडते हैं. वाणी ज्ञान नहीं. वाणी विकल्प है, पर है. वड आयेगा. समझमें आया? आत्माकी अनुभूति वड ज्ञान है. समझमें आया? देजो १३ कणश. १३ कणश. है? पानुं १६. पानुं १६. पडले पेरेग्राङ्की आभिरकी पंक्ति.

આત્માનુભવ મોક્ષમાર્ગ છે. પહેલા પેરેગ્રાફની.. એ પાનું ૧૬. જેઠાભાઈ! ક્યાં દેખો છો તમે? એમ ૧૬ હોય કે આમ હોય? તમે આમ જુઓ છો. એ પૂરું થાય ત્યાં ૧૬ હોય, શરૂઆત થાય ત્યાં ૧૭ હોય. સમજમેં આયા? હૈ? ૧૬ પન્ના. ૧૬, ૧૬. સોલહ પૂરા. ઉસમેં પહલે પેરેગ્રાફકી પાંચવી પંક્તિ. આત્માનુભવ મોક્ષમાર્ગ છે. **इस प्रसंगमें और भी संशय होता है कि कोई जानेगा कि द्वादशांगज्ञान कुछ अपूर्व लब्धि है। द्वादशांगज्ञान कोई अपूर्व लब्धि है। उसके प्रति समाधान इस प्रकार है कि द्वादशांगज्ञान भी विकल्प है। विकल्प है, पराधीन-पराश्रय ज्ञान है. आडाडा! है देवानुप्रिया?**

उसमें भी ऐसा कहा है.. देओ! द्वादशांग ज्ञानमें भी ऐसा कडा है कि भगवानकी दिव्यध्वनि, द्वादशांगमें भी ऐसा कडा है, क्या? **शुद्धात्मानुभूति मोक़्षमार्ग है.** હમારા લક્ષ છોડકર તુમ્હારા અનુભવ કરો, ઉસકા નામ મોક્ષમાર્ગ ને જ્ઞાન છે. એસા દ્વાદશાંગવાણી કહતી છે. વાણી એસા કહતી છે કે હમારે તરફકા લક્ષ છોડકર તુમ્હારે તરફકા લક્ષ કરકે તુમ્હારા અનુભવ કરો, ઉસકા નામ જ્ઞાન કહતે છે. દ્વાદશાંગવાણીમેં એસા આયા છે. આડાડા! જેઠાલાલભાઈ! અહીં થોડુંઘણું જાણપણું થાય, થોડું થાય તો ઓહોહો! આપણે જાણ્યું, ખૂબ વધી ગયા, બીજા આ રહી ગયા ને આ રહી ગયા. સમજમેં આયા? અને અનુભૂતિવાળા જ્ઞાની હોય અને ધારણા થોડી હોય અને કોઈ બીજાને ધારણા વધી ગઈ હોય, (બીજો) પ્રશ્ન પૂછે ને ઓલાને બરાબર ન આવડે તો, ઓહો! હમ તો વધી ગયા, જ્ઞાન વિશેષ હુઆ છે. મિથ્યાત્વ છે, સુન તો સહી! સમજમેં આયા?

शास्त्रका ज्ञान करके उसमें अभिमान करते हैं कि मुझे विशेष (ज्ञान) है, मैं अधिक हुआ—ये मिथ्याशक्त्य है. आडाडा! अनुभूति... धर्मात्मा उसको विशेष ज्ञान न हो तो उसको देभकर कोई ऐसा प्रश्नादि (करे और) जुलासा न हो, तो (माने कि) क्या ऐसे ज्ञान है? हमें ज्ञान है. मिथ्यात्व है. એ ધન્નાલાલજી! આડાડા! ગોપાલદાસભાઈ! ક્યાં ગયા ગોપાળજીભાઈ? ક્યાં બેઠા? જુઓ! આ તમારો બાપ કહે છે. હવે એને એ યાદ આવ્યું અત્યારે કે આ સમજવા જેવું કહે છે, એમ. તારે તો નથી દીકરો ને શું કહેવાય? શું કહેવાય? દીકરો-દીકરી નથી, બાયડી છે. આ સમજવા જેવી વાત છે. સમજમેં આયા?

ओहोहो! भगवान आत्मा... कडते हैं कि बार अंगका ज्ञान भी विकल्प है. सभजमें आया? और उसमें भी ऐसा कडा है... उसमें भी ऐसा कडा है और दिव्यध्वनिमें भी ऐसा आया है और गणधरने बार अंगकी रचना की उसमें भी ऐसा आया है कि हमारा तरफका लक्ष छोडकर तुमहारे आत्माका आनंदका अनुभव करो, उसका नाम हम ज्ञान कडते हैं. आडाडा! એય અમરચંદભાઈ! એ તો વીતરાગમાર્ગમાં આવી વાત છે ભાઈ! આડાડા! ભગવાન આત્મા...

श्रोता : आनी द्रष्टि करवामां शुं वांधो.... ?

पूज्य गुरुदेवश्री : कांई वांधो नडीं. द्रष्टि करवामां वांधो नथी. राग थाय अेटलुं. उसमें राग डोता है और रागसे जो ज्ञान डोता है वड परावलंबी ज्ञान है, उसको ज्ञान कडनेमें आता नडीं. औसी बात है. क्यां गया? डीराभाई क्यां गया? न्यां बेठा आघा. आ तो.... कडो, समजमें आया ?

भाई! प्रभु! जिसमें ज्ञान पडा है, ये ज्ञानसे ज्ञानका अंकुर पैदा डो उसका नाम ज्ञान है. समजमें आया? थोडा-बडोत जडां ज्ञान डो, पुस्तक या मुणशब्दका, वडां उसको औसा डो जाय कि मेरेमें ज्ञान है. (वड) आगे नडीं बढ सकेगा, रुक जायेगा वडीं. किसीको अनुभव नडीं डोता उसका डेतु (-कारण) है कि कितना अंदर शल्य पडा है. कोई कारण है कि नडीं? समजमें आया? आडाडा! धर्मात्मा-ज्ञानीसे भी अपना परलक्षी ज्ञान बढ जाता है, उसका जिसको अभिमान है उसको मिथ्यात्वका शल्य है. समजमें आया? और अपनेमें भी जितना शास्त्रका ज्ञान डो, उसमें अपनी अधिकाई बताना डो, अपनी अधिकाई परके पास बताना डो, मैं अधिक डूं औसा मानता है, वड भी मिथ्यात्वभाव शल्य है. समजमें आया? धन्नालालज! आडाडा! भाई! प्रभु! तेरी ज्ञान तेरेमें पडी है न? यैतन्य केवलज्ञानका कंड प्रभु आत्मा है न? भाई! उसका अंतरमें स्पर्श करके ज्ञान डो, उसका नाम स्वसंवेदनज्ञान (है, उसको) डी ज्ञान कडनेमें आता है. आडाडा! आ ते कंई मार्ग! वीतराग मार्ग. आडाडा! ये परके ज्ञानका अभिमान डी नडीं. अपना भगवान आत्मा शुद्ध यैतन्य प्रभु उसके अंतर्मुख डोकर अंतरमेंसे स्वसंवेदन ज्ञानका अंकुर-अल्प ज्ञान भी डुआ, भगवान कडते हैं कि उसको डम ज्ञान कडते हैं. और आत्माका ज्ञान बिना ११ अंग ने ८ पूर्व पढ जाये, (तो भी) अज्ञान है, बंधका कारण है. समजमें आया? आडाडा! समजमें आया? पीछे कडते डे, डेओ!

शुद्धात्मानुभूति मोक्षमार्ग है अर्थात् शुद्धात्माका ज्ञान वडी ज्ञान है, शुद्धात्माकी श्रद्धा वडी मोक्षमार्ग है और शुद्धात्मामें स्थिरता वडी मोक्षमार्ग है. **इसलिये शुद्धात्मानुभूति होनेपर शास्त्र पढनेकी कुछ अटक नहीं है.** स्वाध्याय करे, आदि डो, पर अटक नडीं कि शास्त्र.... सब आ गया सार. आडाडा! द्रव्यानुयोग तरङ्की द्रष्टि डुई है, द्रव्यानुयोगका ज्ञान करे, निर्मल है आदि बात आवे. आवे छेने मोक्षमार्गप्रकाशकमां? आवेने बंधु लभाइ डोय, पइ समजवानुं.... समजमें आया? आडाडा! भगवान आत्मा ज्ञानका पूर यिद्वानंदस्वरूप औसा जडां अंतर्मुख डोकर अपना ज्ञान डुआ, अनुभूति डुई, उसका नाम भगवान मोक्षमार्ग ने ज्ञान कडते हैं. वड ज्ञान मोक्षका मार्ग है. शास्त्रका ज्ञान वड मोक्षका मार्ग नडीं. परसत्तावलंबी ज्ञान (उसको) मोक्षमार्ग समकित्ती कडते नडीं. समजमें आया?

પૈસેકા અભિમાન ટલના, પરમે સુખબુદ્ધિ જાના ઓર ઉસસે મેરા પૈસા હૈ, લક્ષ્મી હૈ, શરીર હૈ, મંદબુદ્ધિ હૈ વહ જાના, પણ યહાં તો કહા કિ પરસન્મુખકા જ્ઞાન વહ મેરા હૈ (ઐસા) ઉસકા ભી અભિમાન જાના, તો અપને સ્વભાવમેં પરાવલંબી જ્ઞાન ક્રિયા, વહ દ્રષ્ટિ મિથ્યાત્વ હૈ. એ સેઠી! આહાહા! ભારે કરી. ભગવાનનો માર્ગ અલૌકિક માર્ગ છે. સંપ્રદાયમેં વહ બાત નહીં ચલતી પ્રભુ! ઉસે તો ઐસી લગે કિ ઐસા ક્યા હૈ? એ અમીચંદભાઈ! ભાઈ! માર્ગ હી ઐસા હૈ. પ્રભુ વીતરાગસ્વરૂપ આત્મા હૈ, ઉસમેં રાગકા અંકુર ઓર પર તરફકે બોધકા અભિમાન સબ વિકાર હૈ, દુઃખરૂપ હૈ. સમજમેં આયા?

કહતે હૈં કિ સંસારી જીવકે સુખ નહીં, જ્ઞાન મી નહીં. સંસારી શબ્દસે અશુદ્ધ (જીવ) લેના. ક્યોંકિ ધર્મી સમ્યગ્દૃષ્ટિ હૈ યા ધર્મી મુનિ હૈ, ઉસકે આત્માકી પર્યાય શુદ્ધ હૈ ઐસા જિસકો જ્ઞાન હો જાય, ઉસકા આત્માકા જૈસા સ્વરૂપ હૈ ઐસા જ્ઞાન હો જાય, તો અપના હી જ્ઞાન હો જાય ઉસમેં. સમજમેં આયા? કારણ કે આત્મા ઐસા શુદ્ધ હૈ અને શુદ્ધરૂપ પરિણમન જિસકો હુઆ હૈ, ઉસકા જ્ઞાન કબ હો? વહ આતા હૈ ન દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધામેં? યથાર્થમેં ગુરુકી શ્રદ્ધા, યથાર્થમેં ગુરુકા સ્વરૂપ જાને તો સમ્યગ્દર્શન હો જાય. સમજમેં આયા? ઐસે યથાર્થમેં અરિહંતકા સ્વરૂપ જો સર્વજપદ આદિ હૈ, ઉસકા જ્ઞાન હો જાય તો સમ્યગ્દર્શન હો જાય. સમજમેં આયા? ઉસકા જ્ઞાન કબ કહનેમેં આતા હૈ? કેવલીકી સ્તુતિ, કેવલીકા જ્ઞાન કબ કહનેમેં આતા હૈ? કે અપના સ્વરૂપ કેવલજ્ઞાનમય જો હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરનેસે કેવલીકી સ્તુતિ કહનેમેં આવી ઓર કેવલીકે શુદ્ધજીવકા જ્ઞાન ક્રિયા તબ કહનેમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા!

આ ત્રણ મૂક્યું છેને તત્ત્વાર્થસારમાં, નહીં? અસિદ્ધ, નોસિદ્ધ, સિદ્ધ—ત્રીન બોલ હૈં. અમૃતચંદ્રાચાર્યે પોતે મૂક્યા છે જીવના ત્રણ પ્રકાર. એક અસિદ્ધ, એક નોસિદ્ધ, એક સિદ્ધ. અસિદ્ધમાં મિથ્યાદૃષ્ટિ, નોસિદ્ધમાં નોકષાય ઐસે ઇસત્ સિદ્ધ સમ્યગ્દૃષ્ટિ, ઇસત્ સિદ્ધ સમ્યગ્દૃષ્ટિ, નોસિદ્ધ નોકષાય ઐસે નોસિદ્ધ. સિદ્ધ રત્નત્રયપરિણિત અથવા સિદ્ધ. સમજમેં આયા? વહ રત્નત્રયમેં આયા હૈ ન પ્રવચનસારમેં? મોક્ષ... પરિણમે વળી પોતે મોક્ષરૂપ... આગળ આવ્યું વળી. રત્નત્રયરૂપ પરિણિત સિદ્ધ મોક્ષતત્ત્વ છે. લિયા હૈ ન? સંસારતત્ત્વ. મિથ્યાદૃષ્ટિકો સંસારતત્ત્વ લિયા હૈ. પ્રવચનસારમેં પીછેકી પાંચ (ગાથા) કલગી. મિથ્યાદૃષ્ટિ દ્રવ્યલિંગી બાહ્યમેં પંચમહાવ્રત હો, ૨૮ મૂળગુણ પાલતે હો, અંદરમેં રાગસે લાભ માનતે હૈ, દૃષ્ટિ રાગ ઉપર હૈ, ઐસે જીવકો વહાં સંસારતત્ત્વમેં ગિનનેમેં આયા હૈ. ભાઈ! આ વળી વાંચ્યું (હતું તે) યાદ આવ્યું, ઠીક થયું. સંસારી જીવ ગિને. સમજમેં આયા? અહીં સંસારતત્ત્વ છે (એમ કહ્યું). સમજમેં આયા?

जिसको आस्रव ने बंध उपर रुचि है, स्वभावका भान नहीं है जैसे द्रव्यखिंगी ११ अंग ने ८ पूर्व पढकर और २८ मूणगुण पालकर नवमी त्रैवेयक गये तो भी संसारतत्त्व है. क्यों? राग अने आस्रव ने बंध वड संसार है. तो आस्रव ने बंधको जिसने अपना माना, उससे अपनेमें लाभ माना वही संसारतत्त्व है. बाह्यसे उजारो राणी त्यागकर २८ मूणगुण पालते दिजे, भगवान कडते हैं, वही संसारतत्त्व है, संसारतत्त्व दूसरा कोई है नहीं. समजमें आया? आडाडा! ऐसा संसारतत्त्व... संसारी जव, ल्यो, तत्त्वार्थसारनी अपेक्षाओ. जैसे तो १४वें (गुणस्थान) तक (संसारी) लिया है, ये यडां नहीं लेना. समजमें आया? अज्ञानी-असिद्ध. वडां ऐसा लिया है तत्त्वार्थसारमें. समजमें आया?

कडते हैं कि मिथ्यादृष्टि संसारी असिद्ध जव याडे तो द्रव्यखिंगी नौवीं त्रैवेयकमें जानेकी योग्यतावाला डो, शुभ शुक्ललेश्या डो, पण दृष्टिमें मिथ्यात्व है और रागसे लाभ मानता है, पुण्यसे धर्म मानता है, देडकी क्रिया में करता डूं—ऐसी अजव और आस्रव पर रुचि है वही संसारतत्त्व है. ये संसारतत्त्व जवको ज्ञान भी नहीं ने सुभ भी नहीं. ११ अंग और ८ पूर्वका पढा डो तो भी ज्ञान नहीं, सुभ नहीं और उसको जाननेवालेको भी ज्ञान ने सुभ नहीं. समजमें आया? आडाडा! (श्रोता :मेरे बिना डोता डी नहीं). मेरे बिना डोता नहीं, अस वो डी पुत्रका अभिमान अज्ञान है. जैसे तो ११ अंग पढा है.... उडे उडे शुद्धस्वभावका आश्रय नहीं तो उसको राग और निमित्तका आश्रय है डी. समजमें आया? है. शास्त्रमें ऐसा है कि भोग माटे करते हैं.—ऐसा लेते हैं. भोग माटे सीधा करे तो पाप है. पण उसका अर्थ कि अपना आत्मा है उसका अनुभव नहीं तो रागका अनुभव है, तो (रागके) अनुभवके लिये ये सब क्रिया करता है. रागके अनुभवके लिये उसकी सब क्रिया है. उसके इलमें संसारका भव मिलेगा, नौवीं त्रैवेयक तक. आडाडा! समजमें आया?

कडते हैं... देजो! ये सारमेंसे कितना निकाला राजमलजने! पुद्गल, धर्म, अधर्म, आकाश, काल ये सब अजव (और) संसारी जीवके सुख नहीं, ज्ञान भी नहीं. उनका स्वरूप जाननेपर... उसका स्वरूप प्रगट डों जैसा है वैसा. विपरीत जणो तो तो (ज्ञान) नहीं. समजमें आया? धर्मास्तिका अर्थ गति करता है उसको निमित्त है. गति कराता है ऐसा जाने तो धर्मास्तिकायका स्वरूप भी जाना नहीं. समजमें आया? और पुद्गलका स्वरूप भी नहीं जाना. अपनी पर्यायसे पुद्गल परिणमता है, परके कारणसे नहीं. परके कारणसे परिणमता है (ऐसा जाने) तो पुद्गलका स्वरूप भी स्वतंत्र जाना नहीं. उसका उत्पाद-व्यय-ध्रुव सडित परमाणु है उसको नहीं जाना. ये तो जैसे है ऐसा जाने तो भी ज्ञान ने सुभ नहीं. आडाडा! नहीं, वड तो पडले लिया. सब पदार्थ अपने गुण और पर्यायमें विराजमान हैं. सब पदार्थ अनंत परमाणुओं और अनंत आत्माओं द्रव्य, अपनी शक्ति नाम गुण और अपनी उत्पाद-व्यय-

पर्याय—उसमें सब विराजमान शुद्ध और स्वाधीन हैं. बस, ये तो पड़ले नक्की किया. औसा ज्ञान करे तो भी उसका नाम ज्ञान ने सुभ नहीं. समजमें आया? आडाडा!

पड़ले (श्लोक) 'नमः समयसाराय'में कितना डाल दिया है! (श्रोता : जाननेवालेका.....) ना, ना, उसका वास्तविक ज्ञान नहीं, अपना वास्तविक ज्ञान. और जो शुद्ध आत्मा हैं परमात्मा, समकित्ती, मुनि—उनका वास्तविक ज्ञान तो, शुद्धरूप द्रव्य है, गुण है, परिणामन है राग रहित औसा ज्ञान करने जाता है तो अपना शुद्धका ही ज्ञान हो जाता है. उसका नाम ही शुद्ध यथार्थ ज्ञान है. मिथ्यादृष्टिके स्वरूपका ज्ञान यथार्थ ज्ञान है ही नहीं, परलक्षी है. समजमें आया?

(श्रोता : ज्ञान करवानो हेतु तो आत्मानो अनुभव હતો.) हेतु तो, आत्मानो अनुभव ज्यारे करे तब वड ज्ञानको निमित्त कडनेमें आता है. निमित्त कडनेमें आता है औसा तो आया नहीं. न्यां ने न्यां रोकाई गयो. समजमें आया? बाह्यज्ञान छड द्रव्यका, अशुद्धका अथवा अनंत निगोद है, औसा है, प्रत्येक औसा है और इसको प्राण है, इसको.... क्या कडते हैं? आडार, शरीर ने इन्द्रिय ने श्वासोश्वास, भाषा ने मन, इसका औसा प्राण है ने इसकी औसी.... है तो क्या है? उसका विषयरूप जवका प्राण है, इन्द्रियां है, भव है, श्वास है—वड भी है औसा जान ले तो भी जाननेवालेको ज्ञान ने सुभ नहीं. प्रवीणभाई!

ये तो अजर ध्याला है. वीतरागका मार्ग है. परमेश्वर सर्वज्ञदेव त्रिलोकनाथ तीर्थकरकी वाणीमें औसा आया कि डमारे सन्मुखका, वाणीके सन्मुखका ज्ञानको भी डम ज्ञान और सुभ कडते नहीं. वाणीमें औसा कडा कि तुम्हारा अनुभव करो उसमें ज्ञान ने सुभ है. आडाडा! समजमें आया? औसी वाणीको पूज्यपना कडा न व्यवहार? समजमें आया? पीछे तो कडेंगे कि वाणी तो अनुभवनशील है, भगवानकी वाणी तो अनुभवनशील है. वीतरागकी वाणी अनुभवशील है अटले केवलज्ञानके अनुसरण स्वभाव.. अनुसरणशील—स्वभाववाली है. समजमें आया?

यहां कडते हैं कि इसलिये इनके सारपना घटता नहीं... ल्यो, पांच अजव पदार्थ उसके द्रव्य-गुण-पर्याय जाने और अशुद्ध संसारी मिथ्यादृष्टि है उसके द्रव्य-गुण-पर्याय जाने, उसके ज्ञान, सुभ नहीं और उसके स्वरूपके जाननेवालेको ज्ञान, सुभ नहीं. आडाडा! वीतराग मार्ग सारी दुनियासे निराला है. वीतराग कडे, डमने छड द्रव्य कडे उसमें अशुद्धजव है और (अजव) पांच हैं उसको जाने तो भी ज्ञान, सुभ नहीं. आडाडा! भगवान! धर्मास्ति, अधर्मास्ति तुम ही कडते हो, सर्वज्ञ सिवा दूसरा तो कोई कडता नहीं. धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकायका डम ज्ञान करें तो डमें ज्ञान नहीं? के ना. (श्रोता : अनुभव....) हा, तेरा आत्मा शुद्ध द्रव्य है उसका अनुभव करके परिणामन करना, उसका नाम ज्ञान ने सुभ है. बाकी दूसरेका (ज्ञान वड) ज्ञान ने सुभ है नहीं. आडाडा! नव पूर्व पढ डाले मिथ्यादृष्टि (तो भी) ज्ञान

નહીં, દુઃખ હી છે. અજ્ઞાન ને દુઃખ છે, લ્યો. ધન્નાલાલજી! સ્વભાવકા સ્પર્શ નહીં, અનુભવ નહીં
 ઔર ૧૧ અંગ, ૯ પૂર્વ પદે, તો જ્ઞાન ભી નહીં, સુખ નહીં (ઔર) અજ્ઞાન, દુઃખ છે. જ્ઞાન, સુખ
 નહીં તો અજ્ઞાન ને દુઃખ છે. આહાહા! સમજમેં આયા?

શ્રોતા : બધા જીવના દ્રવ્ય ને ગુણ તો શુદ્ધ છે ને?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : નહીં, નહીં, (દ્રવ્ય) શુદ્ધ છે તો ઉસકી પર્યાયમેં કહાં શુદ્ધતા છે?
 પર્યાયમેં શુદ્ધતા આયે બિના દ્રવ્ય શુદ્ધ છે વહ જાના હી છે કહાં? પર્યાયમેં શુદ્ધપના પ્રગટ હુએ
 બિના દ્રવ્ય શુદ્ધ છે એસા જાના હી નહીં. સમજમેં આયા? દ્રવ્ય ને ગુણ શુદ્ધ છે યે કૌન જાનતા
 છે? જિસકો પર્યાયમેં અનુભવ શુદ્ધકા આયા, વહ જાનતા છે કિ દ્રવ્ય ને ગુણ શુદ્ધ છે. અનુભવમેં
 આયે બિના દ્રવ્ય-ગુણ શુદ્ધ કિસકો કહના? સમજમેં આયા? એસી બાત છે. દ્રવ્ય ને ગુણ તો
 શુદ્ધ હી છે? નહીં. શુદ્ધ કિસકો કહનેમેં આતા છે? કૌન જાનતા છે?

કિ જિસકો... અપને આ ગયા ન છઠવીં ગાથામેં? સમજમેં આયા? ભગવાનકો પ્રશ્ન
 કિયા... છઠવીં ગાથા છે ન? સમયસાર. મહારાજ! પ્રભુ! આપ તો કહતે હો કિ શુદ્ધ આત્મા
 જાનના ચાહિયે.. શુદ્ધ આત્મા જાનના ચાહિયે. પ્રભુ! આપ શુદ્ધ કિસકો કહતે હો? આપ શુદ્ધ
 કિસકો કહતે હો? શિષ્યકો પ્રશ્ન હુઆ સમયસારકી છઠવીં ગાથામેં. શુદ્ધ આત્મા જાનના ચાહિયે
 એસા કહતે હો તો, પ્રભુ! શુદ્ધ કિસકો કહતે હો? ભગવાન કહતે હેં, ભાઈ! પરદ્રવ્યકા, કર્મકા,
 રાગકા... યે કર્મકા લક્ષ છૂટતે હી રાગકા લક્ષ છૂટ ગયા. પરકા લક્ષ છોડકર શુદ્ધાત્માકી સેવા
 કરનેવાલેકો અપની પર્યાયમેં શુદ્ધતાકા અનુભવ હુઆ, ઉસકો 'આત્મા શુદ્ધ છે' એસા હમ શુદ્ધ
 કહતે હેં. આહાહા! ભગવાનના.... ચારેકોર માર્ગ તો માર્ગ પણ. કાંઈ કરી બેસીએ ચારેકોર...
 કાંઈક કરીએ. ખડક ખાય... ખડક ખાય... એવો માર્ગ તે માર્ગ, એવો માર્ગ વીતરાગનો. સમજમેં
 આયા? વ્યવહારે જાણેલો પ્રયોજનવાન છે, ત્યાં પણ એ કહ્યું, ધર્મીકો અપને શુદ્ધ સ્વરૂપકા
 અનુભવ છે, ભાન છે, વહાં રાગ બાકી છે ઉસકો જાનતે હેં. હૈ ઉસકો જાનતે હેં. જો (ગાથા) ૧૨મેં
 કહા વહી સબમેં લાગુ પાડ દિયા. સમજમેં આયા?

શુદ્ધ જીવકે સુખ હૈ, જ્ઞાન મી હૈ. અબ નકારમેંસે હકાર લિયા. શુદ્ધ જીવકે સુખ હૈ, જ્ઞાન
 હૈ. અરિહંત સિદ્ધ અને સમ્યગ્દષ્ટિ આદિ શુદ્ધ હેં ઔર જ્ઞાન ભી હૈ. એય! **શુદ્ધ જીવકે સુખ હૈ,
 જ્ઞાન મી હૈ.** અભી તો દો હી લેના હૈ. સુખ હૈ ને જ્ઞાન ભી હૈ, એમ. સુખ છે ને જ્ઞાન પણ છે.
 આહાહા! ભગવાન આત્મા શુદ્ધ દ્રવ્યસ્વભાવ ગુણ હૈ, ઉસકે સન્મુખ હોકર અનુભૂતિ હુઈ,
 સમ્યગ્દર્શન હુઆ, સ્વરૂપાચરણ હુઆ, આગે બઢકર સ્થિરતા હુઈ, તો કહતે હેં, ઉસી જીવકે-
 શુદ્ધ જીવકે સુખ ને જ્ઞાન હૈ ઔર **ઉસકો જાનનેપર-અનુભવનેપર જાનનહારેકો સુખ હૈ, જ્ઞાન મી
 હૈ.** ભાષા જુઓ! શુદ્ધ જીવકો જ્ઞાન, સુખ હૈ ઔર ઉસકે જાનનેવાલેકો.. યે શુદ્ધ હૈ એસે
 જાનનેવાલા અપને શુદ્ધમેં ચલા જાતા હૈ. સમજમેં આયા?

शुद्ध जीवके सुख है, ज्ञान भी है। उसको जाननेपर—शुद्धके जाननेवाले जिवको अनुभवनेपर.. 'जाननेपर'का अर्थ अनुभवनेपर. परका अनुभव वहां न आया. शुद्धका अनुभव करने जायेगा कि शुद्ध है.. शुद्ध है, वहां अपने शुद्धका अनुभव आता है, उसको 'पर शुद्ध है' ऐसा अनुभव कलनेमें आता है. जाननेपर-अनुभवनेपर जाननहारेको सुख है, ज्ञान भी है. आडाडा! भगवान आत्मा यैतन्यपिंड प्रभु ध्रुव.. ध्रुव.. ध्रुवस्वरूप उसका अंतरमें ज्ञान हुआ.. ज्ञान हुआ, अस उसको ज्ञान कलते हैं और आनंद साथमें आया उसको सुख कलते हैं. समजमें आया? देओ! भगवान त्रिलोकनाथ परमात्माके मार्गमें ऐसी प्रसिद्धि है. आत्मा प्रसिद्ध हुआ वो डी प्रसिद्धिमें आया. समजमें आया? बाहरका ज्ञान ने बाहरकी आबरुसे प्रसिद्धिमें आया, वल प्रसिद्धिमें आया डी नहीं. आडाडा!

कले छे, क्यां सुधी यालशे मंगलायरण? उज्ज लांभु मंगलायरण कलेवाय. (श्रोता : से तो क्षणे-क्षणे याल्या ज करे, मंगल क्यां सुधी मणे?) केटलुं तमारे मंगलायरणमां नाभवुं छे? कले छे. बडोत है. मंगलायरणमें बडोत तर दिया है सार. ओडोडो! 'पांडे राजमल जैन धरमी, समयसार नाटकके मरमी' ऐसा बनारसीदासने कल. लोग वर्तमान अपना अभिमान ने अपनी कल्पनासे आयार्योके (कथनका) अर्थ करे, पछी से प्रमाणे न माने ने दूसरा अर्थ निकले.... तेरी कल्पनासे अर्थ किया है. आडाडा! आपु! भगवानके शास्त्रका अर्थ करना, वल तो अध्यात्मदृष्टि डो तो यथार्थ डो सकता है. उसके बिना डो सकता नहीं. जैन धरमका मरमी... अनुभवका स्वादवाला.... वल कल न मोक्षमार्गप्रकाशकमें? अध्यात्मका रडस्य जाननेवाला समकित्ती वडी जैनदर्शनका यथार्थ अर्थ कर सकता है. दूसरा तो बाहरमें संतोष मना दे, ऐसा कर दे.. ऐसा कर दे... डो गया, बराबर डो गया. समजमें आया? ओडोडो! सर्वज्ञ परमेश्वर.. अपना आत्मा डी सर्वज्ञ परमेश्वर है. ऐसा सर्वज्ञशक्तिसंपन्न प्रभु.. सर्वदर्शीसंपन्न प्रभु... सर्व ज्ञान-दर्शन कलो कि शुद्ध कलो, ऐसा सर्वज्ञस्वभावका अनुभव-स्वको अनुसरके डोना उसका नाम ज्ञान ने सुख कलनेमें आया है. दूसरेको ज्ञान ने सुख कलते नहीं.

लाओ माणस, करोडो माणसको रंजन करे. लोकरंजन.. लोकरंजन.. वल तारणस्वामी कलते हैं, जनरंजन. झूलयंदज्ज! आता है कि नहीं? नहीं देजा है? उसमें जन्मे और देजा नहीं? तारणस्वामीमें आता है.... शुं नाम? ममलपाडुड, आपणे वांचता उता ज्ञानसमुच्चयसार. उसमें ऐसा लिजा है तारणस्वामीने. लोकरंजन-जनरंजन करना है तुजे? जनको सुभी करना है न? मिथ्यादृष्टि, मूढ है. निगोद जायेगा ऐसा कलते हैं. आडाडा! मिथ्यात्वका गढ निगोद जायेगा. जनरंजन करनेमें अस भुशी डोता है. डा.. डा.. मेरा ज्ञान प्रसिद्धिमें आया, मैं प्रसिद्ध डो गया. धूलमें भी हुआ नहीं. आत्मज्याति बिना प्रसिद्धि कलसे आयी? ऐसे कलते हैं.

આહાહા! દુનિયામેં પ્રસિદ્ધ હો ગયા, ઉસસે આગે બઢ ગયા. અરે ભગવાન! એ દેવીલાલજી! ચાર ગતિમેં બઢ ગયા.

ભાઈ! યે માર્ગ તો અંતરકા હૈ. અભ્યંતરકા માર્ગ ઉસકા જ્ઞાન હો તો ઉસકા નામ જ્ઞાન ને સુખ કહતે હૈ. બાકી પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વરકે માર્ગમેં ૧૧ અંગ ને ૮ પૂર્વકે પઢનેવાલે મિથ્યાદષ્ટિકો ભી જ્ઞાન ને સુખ હૈ નહીં. જિતના મિલા ઉતના સુખ, ફિર ઐસા કહતે હૈ કિતને. દેખો! નૌવીં ત્રૈવેયક જાચે દ્રવ્યસામાયિક કરકે, તો ઇતના તો ઠીક હૈ? અરે! ઠીક હૈ ઠી નહીં. આ એમ લખે છે. સામાયિકના અર્થ કરેને.... હમણાં આવું છે કે સામાયિક કરીને- દ્રવ્યસામાયિક કરીને... ભલે ભાવ હોય નહીં. દ્રવ્યસામાયિકસે ભી નૌવીં ત્રૈવેયક જાતે હૈ. પણ ક્યા વખાણ તુમ કરતે હો? સમજમેં આયા? રાગ મંદ હોકર, શુક્લલેશ્યા હોકર, દ્રવ્યલિંગી સાધુ ચલે જાતે હૈ નૌવીં ત્રૈવેયકમેં, ઉસમેં ક્યા આયા? મક્ખી ઉપર ચલી ગઈ તો ક્યા માણસસે ઉંચી હો ગઈ? સમજમેં આયા? કેમ? જુઓ! રાજા નીચે બેઠો હોય, મક્ખી ઉપર ચડી બેસે. બડી હો ગઈ? એમ સમકિતી, મુનિ આદિ નીચે હોય ને ઓલો નવમી ત્રૈવેયકમાં ગયો હોય. સમકિતીકો કોઈ ઐસે સાધારણ પરિણામ હો તો પહલે સ્વર્ગમેં જાય. સમજમેં આયા? મિથ્યાદષ્ટિ નૌવીં સ્વર્ગમેં ગયા હો તો ક્યા ઉંચા હો ગયા? આહાહા!

ભગવાન! યહાં તો અંતરકા શુદ્ધસ્વરૂપ ઉસકી દષ્ટિ, જ્ઞાન ને રમણતાકી બાત કહી હૈ, બાકી કિસીકી મહત્તા નહીં. સ્વર્ગ મળો, પુણ્ય મળો, ઉસમેં ક્યા આયા? અનંત બાર સ્વર્ગ મિલા હૈ. એક શુભપરિણામકા ફલ સ્વર્ગ હૈ ઉસમેં હૈ ક્યા? સમજમેં આયા? કહતે હૈ કિ શુદ્ધ જીવકે સુખ હૈ, જ્ઞાન મી હૈ... મંગલાચરણ ચલતા હૈ. **ઉસકો જાનનેપર-અનુભવનેપર જાનનહારેકો સુખ હૈ, જ્ઞાન મી હૈ. ઇસલિચે શુદ્ધ જીવકે સારપના ઘટતા હૈ. 'સમયસાર' ઉસકા અર્થ કિયા.** આહાહા! સમજમેં આયા? લ્યો, યહ ગાથા પૂરી હુઈ, ઠીક. અબ, દૂસરી ગાથા.

પૌને તીન ઘંટા તો ચલા. કલ, પરસો દો કલાક... ચાલે એ તો ચાલે.... ભાષા સ્વતંત્ર હૈ, પરમાણુ સ્વતંત્ર હૈ ભાઈ! યે તો દૂસરી બાર વાંચતે હૈ ન? પહલી બાર પઢા, અબ દૂસરી બાર. ગુજરાતી અભી બાકી હૈ. યે તો ગુજરાતી લેના હૈ હોં. યે તો તુમ હિન્દી હો ન? તુમ જાઓગે તો તુરંત ગુજરાતીમેં (ચલેગા). સમજમેં આયા? દૂસરી ગાથા (-શ્લોક).

અનન્તધર્મણસ્તત્ત્વં પશ્યન્તી પ્રત્યગાત્મનઃ ।

અનેકાન્તમયી મૂર્તિર્નિત્યમેવ પ્રકાશતામ્ ।।૨।।

આહાહા! અમૃતચંદ્ર આચાર્યનો અંદરનો રણકાર.. ભણકાર.. ઝણકાર વાગે છે. દેખો! **અનન્તધર્મણસ્તત્ત્વં પશ્યન્તી પ્રત્યગાત્મનઃ... પ્રત્યગાત્મનઃ**ની વ્યાખ્યા 'સર્વજ્ઞ' કરી. આહાહા! પ્રત્યક્ષ નામ સર્વજ્ઞ. પરસે પૃથક્ હો ગયા ઐસા પરમાત્મા. અકેલા પૃથક્ ભગવાન જિસકા દ્રવ્ય શુદ્ધ, ગુણ શુદ્ધ, જ્ઞાનપર્યાય પૂર્ણ શુદ્ધ, આનંદ પૂર્ણ શુદ્ધ. ભલે અરિહંત હો. સમજમેં આયા?

યહાં અરિહંતકી વ્યાખ્યા હૈ ન મૂલ? ઉસકે અનુસાર વસ્તુકી વ્યાખ્યા હૈ ન? યહાં સિદ્ધકી વ્યાખ્યા નહીં હૈ. અરિહંત હૈ, સર્વજ્ઞ હૈં ઉનકે અનુસારી વાણી નિકલતી હૈ, વહ વાણીકો યહાં યાદ કરકે શુદ્ધપના સ્વીકારના. સમજમેં આયા?

‘નિત્યમેવ પ્રકાશતામ્’ સદા ત્રિકાલ પ્રકાશકો કરો। કિસકો (નમસ્કાર ક્રિયા)? દિવ્યધ્વનિ. સમજમેં આયા? ‘અનેકાન્તમયી મૂર્તિ:’ ન એકાન્ત: અનેકાન્ત:। અનેકાન્ત અર્થાત્ સ્યાદ્વાદ, ઉસમયી અર્થાત્ વહી હૈ સ્વરૂપ જિસકા, એસી હૈ સર્વજ્ઞકી વાણી અર્થાત્ દિવ્યધ્વનિ। દેખો! ‘નિત્યમેવ પ્રકાશતામ્’ નિત્ય પ્રકાશકો (કરનેવાલી) વાણી નિત્ય રહો. ‘અનેકાન્તમયી મૂર્તિ:’. અનેકાંતમેં એકાંત હૈ એસા અનેકાંત સ્યાદ્વાદ કહા, ઉસમયી મૂર્તિકી વ્યાખ્યા લી. ઉસે મૂર્તિ કહતે હૈં. સ્વરૂપ જિસકા હૈ, ઉસમયી અર્થાત્ વહી હૈ સ્વરૂપ જિસકા... વાણીમેં અનેકાંત સ્વરૂપ આતા હૈ. દેખો! વાણીમેં અનેકાંત સ્વરૂપ આતા હૈ. અમૃતસ્વરૂપકી વ્યાખ્યા વાણીમેં આતી હૈ. સમજમેં આયા?

‘વચનામૃત વીતરાગના પરમ શાંતરસ મૂળ, ઔષધ જે ભવરોગના કાયરને પ્રતિકૂળ.’ ‘વચનામૃત વીતરાગના..’ અમૃતસ્વરૂપ ભગવાન ઉસકી વાણીકો ભી અમૃત કહા. ‘વચનામૃત વીતરાગના પરમ શાંતરસ મૂળ.’ વાણી કયા કહતી હૈ? પરમ શાંત ને આનંદકો બતાતી હૈ. ‘પરમ શાંતરસ મૂળ, ઔષધ જે ભવરોગના...’ ભવરોગનું ઔષધ છે (ભવરોગને) નાશ કરવાનું. વાણીમેં બાત યે કહનેમેં આતી હૈ. ‘કાયરને પ્રતિકૂળ...’ પાવૈયા-હીજડા જેવા હોય એને આમ પ્રતિકૂળ લાગે, આહાહા! સમજમેં આયા? એમ કહે છે.

જામનગરમેં હીજડા થા-પાવૈયા થા. દષ્ટાંત નહીં દિયા થા એક બાર? પહેલે પાવૈયા બહોત થે. રામજીભાઈ પાવૈયાકી શેરીમેં રહતે થે. પાવૈયાની શેરી હતીને? આમ પણ પહેલા પાવૈયા બહુ હતા. પાવૈયાનો મોટો મઠ હતો. પાવૈયાનો મોટો મઠ હતો. પાવૈયા સમજતે હૈં? રામચંદ્રજી! પાવૈયા નહીં સમજતે? હીજડા. એ નપુંસક. પાવૈયા વહ નહીં. નપુંસક હીજડા હોતા હૈ ન? પહેલા તો ગામેગામ હતા. મને ખબર છે ને. સમજમેં આયા? હીજડા.. હીજડા.. શાસ્ત્રમેં આયા હૈ. પુણ્યકો ધર્મ માનનેવાલેકો પાવૈયા-હીજડા કહા હૈ શાસ્ત્રમેં. પુણ્યકો ધર્મ માનનેવાલેકો સર્વજ્ઞદેવ નપુંસક કહતે હૈં. નપુંસક કહો કે પાવૈયા કહો કે હીજડા કહો. યે સમયસારમેં આતા હૈ. કલીબ.. કલીબ હૈ. ભગવાન આત્માકે શુદ્ધસ્વરૂપકી રચના.. રાગકી રચના (ક્રિયે) બિના અપને સ્વરૂપકી રચના કરે ઉસકા નામ વીર્ય હૈ, ઉસકા નામ વીર્યવાન હૈ. રાગકી રચના કરે વહ આત્માકા વીર્ય હૈ નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા!

પુણ્ય પરિણામકી રચના કરનાવાલેકો તુમ ધર્મી માનતે હો? વહ કલીબ હૈ. ભગવાન અમૃતચંદ્રાચાર્ય દિગંબર મુનિ પોકાર કરતે હૈં. કલીબ હૈ-નપુંસક હૈ-હીજડા હૈ. તેરે સ્વભાવકી રચનામેં તો તેરી પાવૈયા જૈસી ગતિ હૈ. પાવૈયાકો પુત્ર નહીં, એસે સમ્યક્ દ્રષ્ટિકી પ્રજા તુજે નહીં.

સમજમેં આયા? લ્યો, દિગંબર મુનિ-સંત ઐસા કહતે હેં, ક્લીબ. ભગવાન! તેરા વીર્ય તો સ્વરૂપકી રચના કરે, ઉસકા નામ વીર્ય કહનેમેં આતા હૈ. રાગકી રચના કરકે ધર્મ માને ઉસકા નામ વીર્ય હૈ? ઐસા વીર્યકા તુમ અર્થ કરતે હો? નપુંસક હૈ, તુજે પ્રજા નહીં હોગી, તુજે સમ્યગ્દર્શનકી પ્રજા નહીં હોગી, બાંઝ રહેગા. સમજમેં આયા? ભારે વાત ભાઈ!

વહ પાવૈયા થા વહાં જામનગર. પીછે લશ્કર આયા. પહલે તો લશ્કર આતા થા ન, તો ગાયકો ભગા દેતે થે. શામકો ગાય (વાપસ) આવે તો લે જાતે થે. રાજા સમજે કિ નક્કી કોઈ દુશ્મન રાજા આયા હૈ. પછી ગાયું લેવા જાય અને લડાઈ થાય. યે ગાય લે ગયે તો પોલિસ ગયા. ફિર પાવૈયા કહે, સાહેબ! હમકો તો પોલિસ રખો, તુમ ખીચડા તો દેતે હો હમકો. હમ પાવૈયા પોલિસકા કામ કરેંગે બરાબર. બડા શરીર હૈ ન ઉસકા. વીર્ય તો નિકલે નહીં તો શરીર બડા પુષ્ટ દિખે. હમ કામ કરેંગે. પણ તમે કામ નહીં કરી શકો, રાજા કહે. વિભા જામ. તમે નહીં કરી શકો. અરે! કરેંગે હમ. પીછે પોલિસમેં રખા નૌકરી પર.

એમાં એક આવ્યું લશ્કર ચઢાઈ કરીને. એને મોકલ્યા કે જાઓ. મોટું શરીર ભરાવદાર.... ગાયું આ તરફ આવી તો ગાયું ભગાવી. ભગાવી સમજતે હો? પીછે.... ઉસમેં બડી નદી આયી, ઉસમેં ભેડા હોતા હૈ ન ભેડા? નદીમેં ઉતરનેકા આતા હૈ ન વહ? ઉતરના આયા, ઉસમેં જરી પાવૈયાકી વાણી નિકલી. મૂલ પાવૈયા-હીજડા થે. પાવૈયાકી વાણી નિકલી, કુછ ઐસા બોલા કિ એ.. ઐસા.. ફલાં.. ત્યાં ઓલા કહે કે એલા આ તો હીજડા છે. પાછા ફર્યા રાજા ને સરખાઈનું રાજા પાસે ગયા, વિભા! તારા ખીચડા ખાઈને ગીતડા ગાઈએ, બાકી અમારું કામ નહીં. અમે પહેલા નહોતું કહ્યું? તમને પહેલા નહોતું કહ્યું? વિભા! તારા ખીચડા ખાઈને ગીતડા ગાઈએ, બાકી અમે.... કહ્યું હતું તમને પહેલા કે એ તમારા કામ નહીં. ખીચડા ખાવ ને રહો નીચે. એમ રાગથી ધર્મ માનનારા અને રાગસે મુજે ધર્મ હોગા, વહ પાવૈયા જૈસા હૈ. રાગકો જીતનેકી તાકાત તો તેરેમેં હૈ હી નહીં. હમ ધર્મી હેં.. હમ ધર્મી હેં.. ધર્મી હેં. ધર્મમેં નહીં ઘૂસ પાયેગા તું. જેઠાલાલભાઈ! આહાહા!

‘નિત્યમેવ પ્રકાશતામ્’ સદા કાળ-ત્રિકાળ પ્રકાશ કરો. જુઓ! તો ખરા. વીતરાગની વાણી ત્રિકાલ રહો. ઉસકા અર્થ કિ ત્રિકાલ રહો તો હમારે વિકલ્પ ભી સુનનેમેં રહે ઔર શુભ રહે, પણ શુભ કાયમ ન રહ શકે. સમજમેં આયા? તો શુભકા અભાવ કરકે હમ શુદ્ધ હોં જાયેંગે ઐસા પ્રરૂપણ હૈ ઉસમેં. સમજમેં આયા? ત્રિકાલકી વાણી, ઐસા હૈ ને ઐસા વિકલ્પ રહે તો હમારા (વિકલ્પ) શુભ રહકર... હમારી દૃષ્ટિ તો હમારે ઉપર હૈ. સમજમેં આયા? પીછે અશુભ બીચમેં ન આવે, કિસકો? કે જિસકી દૃષ્ટિ અંદર આત્મામેં હૈ ઉસકો. વાણી ત્રિકાલ તુમ જ્યવંત રહો, ઉસકા અર્થ હૈ કિ ભલે વિકલ્પ હો, પણ હમારા આદર ઉસમેં નહીં હૈ. હમેં અશુભ બીચમેં

નહીં આતા તો વિકલ્પ તોડકર હમ નિર્વિકલ્પ હો જાયેંગે. સમજમે આયા? વિકલ્પકે કારણસે નહીં હો. પાછા કોઈ કહેશે કે જુઓ! આમાં આવ્યું થોડું.

(શ્રોતા : સ્વભાવની સન્મુખતાથી...). હાં, અંદર આશ્રય સ્વભાવ..... હૈ તો શુભ, પણ એસી વાણીકા જોગ રહો. ઇસકા અર્થ ક્યા? કિ મુજે અશુભભાવ ન આઓ. ઉસકા અર્થ ક્યા? કિ અશુભભાવ આયે બિના શુભભાવ લંબે કાલ તક રહ સકે નહીં. શુભકા અભાવ કરકે સ્થિર હો જાય ઉસકી યહાં બાત કરતે હૈ. સમજમે આયા? ઝીણી થોડી વાત છે. કોઈ એમ કહે, ભગવાન! તુમહારી વાણી જયવંત વર્તો.. જયવંત વર્તો. વાણી જયવંત વર્તે (ઉસમે) તુમહારા ક્યા કામ હૈ? સમજમે આયા? ઉસકા અર્થ યે હૈ કિ વાણી એસી હો તો હમારા લક્ષ ભી શુભમે રહે ભલે, તો અશુભ બીચમે આયે નહીં. તો અશુભ બીચમે ન આયે, ઇસકી દૃષ્ટિકા જોર આત્માકે ઉપર હૈ, વાણી ઉપર નહીં, વિકલ્પ ઉપર નહીં. અશુભ બીચમે ન આયે, શુભ હી અકેલા રહે, કિસકો? સ્વભાવ પર જોર હૈ ઉસકો. અમરચંદભાઈ! આહાહા! સમજમે આયા?

જયવંત રહો. જુઓ, ભાઈ! સવારે કોઈએ પ્રશ્ન કર્યો હતો. જયવંત રહો. આવ્યું હતુંને? પ્રશ્ન કિયા થા ન રસ્તેમે? કોણે કર્યો હતો? તમે કર્યો હતો. લ્યો, જયવંતનો અર્થ આ છે. પોતે જયવંતનો અર્થ કે મુજે અશુભ બીચમે ન આયે ને શુભ રહે. ત્રિકાલ (-કાયમ) તો રહેગા હી નહીં. હમારા સ્વભાવ ઉપર જોર હૈ, સાધક સ્વભાવ ઉપર. સાધક(દશા)મે જબ વિકલ્પ હોતા હૈ તો વાણી (નિમિત્ત) હોતી હૈ, પણ વહ વાણીકા લક્ષ ને રાગ દીર્ઘ કાલ રહેગા નહીં. બીચમે અશુભ આનેવાલા નહીં. વહાં (શુદ્ધમે) રહતા તો શુભમે આનેકા રહતા હી નહીં. અશુભ બિના રહે તો શુભ હી આયે ઓર શુભ અકેલા લંબે કાલ તક ન રહે. તો શુભકો છોડકર સ્વભાવમે જાયેગા, ઉસકા નામ જયવંત કહનેમે આયા હૈ. દેખો! હમારે રાજમલજી વકીલ ભી ખુશ હો ગયે. સમજમે આયા? બુદ્ધિવાલા હૈ ન? ન્યાય તો પકડે ન કિ ક્યા હૈ? સમજમે આયા? આહાહા!

જહાં તહાં માગણી આતી હૈ ન કિ હે પરમાત્મા! ભવેભવે તમારા શરણ હોજો. ભવભવકા અર્થ દૂસરા હૈ. ભવેભવ શરણકા અર્થ, જબ તક મેરેમે વિકલ્પ હૈ, તબ તક તુમહારા લક્ષ રહેગા ઓર અશુભ આયેગા નહીં. અશુભ આયેગા નહીં (ઓર) શુભ લંબે કાલ તક રહેગા નહીં. અશુભ બિના અકેલા શુભ લંબે કાલ તક રહતા હી નહીં. લાંબો કાળ સમજતે હો? (શ્રોતા : અંતર્મુહૂર્તમાં). ફટ દઈને અંદર પલટો ખાઈને જાય શુદ્ધ.... સમજમે આયા? ઉસ અપેક્ષાસે યહાં 'જયવંત હો' એસા કહા હૈ. આહાહા! સમજમે આયા? **સદાત્રિકાલ પ્રકાશકો કરો** **ઇતના કહકર નમસ્કાર કિયા**, એસા કહતે હૈ. ઉસ જાતકા બહુમાન કિયા. સદા કાલ હો, યે બહુમાન હુઆ. નમસ્કાર કિયા એસે કહા ન? દેખો ન! દૂસરા પંક્તિ હૈ. **ઇતના કહકર નમસ્કાર કિયા**. નમસ્કારકા અર્થ, જય હો, ઉસકા નામ બહુમાન કિયા. સમજમે આયા? તો ઉસકે બહુમાનમે

अपना बहुमान अपनेमें है, तो परका बहुमान विकल्पसे करते हैं. भीयमें अशुभ ना आये और शुभ छोड़कर शुद्धमें आ जायेगा, वीतराग हो जायेगा, उसको यहाँ जयवंत कडनेमें आया है. ऐसी सर्वज्ञकी वाणी दिव्यध्वनि है.

इस अवसर पर आशंका उपजती है.. भारे टीका केवी! ओलामां अेम छे. **इस अवसर पर आशंका उपजती है कि कोई जानेगा कि अनेकान्त तो संशय है..** अनेकांत तो संशयवाद्द है, कोई ठिकाना नहीं. ऐसा भी है, वैसा भी है, वैसा भी है—उसको अनेकांत कडते हैं. जैसे कडनेवाले कडते हैं. अनेकांत तो संशयवाद्द है. संशय मिथ्या... निर्णय—निर्धार तो हुआ नहीं कि क्या है? व्यवहारसे भी होता है, निश्चयसे भी होता है, निमित्तसे भी होता है, उपादानसे होता है, कर्मबद्धसे भी होता है, अकर्मबद्धसे भी होता है—उसका नाम अनेकांत कडते हो तुम? ये तो संशय है. अरे! ऐसा अनेकांत नहीं, सुन तो सडी! अनेकांतमें तो निर्णय है. समझमें आया? **संशय मिथ्या है..** अनेकांत(मय) वाणीमें संशय हुआ, संशय तो मिथ्या है, तो वाणी मिथ्या हो गई.

उसके प्रति ऐसा समाधान करना—अनेकान्त तो संशयको दूरीकरणशील है.. संशयको दूर करनेका उसका स्वभाव है. अनेकांतमयका तो संशयको दूर करनेका स्वभाव है. अपना आत्मा अपनेसे है, परसे नहीं, शुद्ध स्वभावसे भोक्ष है, अशुद्धसे नहीं—ऐसा अनेकांत तो संशयका दूरीकरणशील है. दूरीकरण शील नाम स्वभाव. अनेकांतमें संशयका नाश करनेका स्वभाव है. समझमें आया? कैसे? वड कडेंगे.

(प्रमाश वचन गुरुदेव)

श्रावण सुद १५, शनिवार, ता. १९-८-१९६७
कलश - २, प्रवचन नं. ४

ये समयसार कलश, जव अधिकार चलता है. दूसरा कलश. क्या कलते हैं? देजो! **अनेकान्तमयमूर्ति...** जरेजर तो भगवान आत्माका अपना स्वरूप डी अनेकांतस्वरूप है. सर्वज्ञको लेंगे, आत्माको भी लेना है. आत्मा अनेकांत नाम स्वपने अस्ति (है और) परपने नास्ति है, अमेद, भेद—ऐसे अनेक—अनंत धर्मकी मूर्ति आत्मा है. उसको जिनवाणी दिभाती है और अंतरमें ज्ञानस्वभाव मति-श्रुतज्ञान भी अपने आत्मतत्त्वको दिभाता है और केवलज्ञान, अंतरमें अनंत गुणसंपन्न भगवान आत्मा उसको केवलज्ञान भी प्रत्यक्ष दिभाता है. तीनोंको यहाँ सरस्वती अथवा अनेकांत कलनेमें आया है. यहाँ मुख्य वाणीको लेकर पीछे सर्वज्ञमें अनंत गुण-धर्म हैं ऐसा लेंगे. सर्वज्ञ अनंत धर्मसंपन्न हैं ऐसा लेंगे. समजमें आया?

पडले श्लोकमें 'नमः समयसाराय'में ये कडा... सार शब्दसे शुद्ध चैतन्यमूर्ति उसको भतानेवाली वाणीको यहाँ नमस्कार करते हैं. तो कलते हैं कि त्रिकाल जयवंत वर्तो. भगवानकी वाणी जैसे स्वरूपको.... शब्द लिया है यहाँ, **जिस प्रकार उपजता है उसी प्रकार जानना.** ऐसा शब्द लेंगे. शब्द छेने अमां? जिस प्रकार जहाँ उपजता है उसी प्रकार जानना. वाणीका निमित्त है और अपनी पर्यायमें अपनी योग्यतासे (ज्ञान) उत्पन्न होता है और उसीप्रकारसे अटले वाणी सुनकर, अपने ज्ञायकस्वभाव उपर दृष्टि देकर अपनी ज्ञानकी पर्याय द्वारा आत्माको देभता है, उसे भी वाणी द्वारा देभनेमें आया ऐसा व्यवहारसे कलनेमें आता है. समजमें आया?

कलते हैं कि वाणी कैसी है? कि अनेकांत(मय). अथवा वस्तु ऐसी अनेकांत(मय) है. तो कोई कहे कि अनेकांत तो संशय है. कोई थोक्कस निर्धार तो उसमें आया नहीं. ऐसी किसीकी शंका है. संशय तो मिथ्या है, कोई निर्धार न हो कि कैसा आत्मा है? कैसी पर्याय है? कैसे परमात्मा हैं? कोई निर्धार डी न हो तो संशय मिथ्यात्वमें जाता है. **उसके प्रति ऐसा समाधान करना—अनेकान्त संशयको दूरीकरणशील है.** वाणी अनेकांत(मय है), संशयको दूरीकरणस्वभाव(वाली है) और आत्मा भी अनेकांत(मय है), मिथ्यात्वका नाश करनेका स्वभाव(वाला है). समजमें आया? अनेकांत.. आत्मा डी अमृतस्वरूप है, रागस्वरूप नहीं, विकाररूप नहीं.—ऐसा जो अनेकांत ज्ञान, समजमें आया? वह भी जहर जो मिथ्या संशय है उसको नाश करनेवाला है. तो कलते हैं, **संशयको दूरीकरणशील वाणी ने ज्ञान है. और वस्तुस्वरूपको साधनशील है.** वस्तुके स्वरूपको सिद्ध करनेमें साधन स्वभाव है. साधनशील है

ઐસા કહનેમે આયા. જૈસી વસ્તુ હૈ ઐસા સ્વરૂપ સિદ્ધ કરનેમે વાણીમે સાધનશીલ ઐસા સ્વભાવ હી હૈ.

હવે, **ઉસકા વિવરણ—જો કોઈ સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુ હૈ વહ દ્રવ્ય ગુણાત્મક હૈ।** જુઓ! બહુ ટૂંકામાં કહે છે. જો કોઈ વસ્તુ હૈ તત્ત્વં, સત્લક્ષણમ્, સત્માત્રમ્. આવે છેને ભાઈ પંચાધ્યાયીમાં પહેલું? અહીં એ વાત મૂકી. રાજમલજનો શબ્દ છે એ પંચાધ્યાયી. આ રાજમલજની ટીકા છે. હવે અત્યારે આ વાંચતા લક્ષમાં આવ્યું, લ્યો. સમજાયું? જીવ તત્ત્વં, સત્લક્ષણમ્, સત્માત્રમ્ ઐસા લિખા હૈ શ્લોકકી શુરૂઆત કરતે. આત્મા હૈ તત્ત્વં, સત્લક્ષણમ્.. સત્ લક્ષણ ઔર આત્મા લક્ષ્ય ઐસા ભી કહા ઔર પીછે સત્માત્રમ્ (કહા). સત્સ્વભાવમાત્ર હૈ યે અભેદ કર દિયા. સમજમે આયા? ભગવાન આત્મા તત્ત્વં, સત્લક્ષણમ્.. સત્ દ્રવ્યલક્ષણમ્.. સત્ દ્રવ્યલક્ષણમ્ (કહા) તો ભેદ પડ ગયા. ઔર ઉસકો હી ઉસકો સત્માત્રમ્ (કહા તો) અભેદ (હુઆ). યે સત્સ્વરૂપ હી હૈ. સત્સ્વરૂપી વહી અનેકાંત. ભેદ-અભેદ બતાયા વહી અનેકાંત હૈ. સમજમે આયા? વહી બાત કહતે હૈ લ્યો. આ વાંચતા લક્ષ આવી ગયું કે આ બે બોલ કેમ મૂક્યા છે? સત્તાસ્વરૂપમાં બે બોલ મૂક્યા છે. ત્યાં સત્તાસ્વરૂપમાં પણ બે બોલ પંચાધ્યાયીના મૂક્યા છે. ક્યા કહતે હૈ?

જો કોઈ સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુ હૈ. કોઈપણ આત્મા (કે) પરમાણુ હોવાવાળો પદાર્થ છે—સત્તાસ્વરૂપ પદાર્થ હૈ, **વહ દ્રવ્ય-ગુણાત્મક હૈ.** વસ્તુ (હૈ વહ) ઉસકે ગુણસ્વરૂપ હી વસ્તુ હૈ. આત્મા હૈ તો ઉસકે ગુણસ્વરૂપ હૈ, પરમાણુ હૈ તો ઉસકે ગુણસ્વરૂપ હૈ. સમજમે આયા? ઔર ઉસમે જો સત્તા અભેદરૂપસે દ્રવ્યરૂપ કહલાતી હૈ, યહ અનેકાંત. જો સત્તા અભેદરૂપસે દ્રવ્યરૂપ કહલાતી હૈ સત્માત્રમ્.. સત્માત્રમ્.. આત્મા સત્માત્રમ્ (અર્થાત્) સત્ હી હૈ. યે અભેદ હુઆ. સત્ હી હૈ. સત્મે ગુણ-પર્યાય સહિત હૈ. સત્ નામ ‘ઉત્પાદ-વ્યય-ઘૌવ્ય યુક્તમ્ સત્’ ને ‘સત્ દ્રવ્યલક્ષણમ્.’ તો આત્મા સત્સ્વરૂપ હી હૈ, ઉત્પાદ-વ્યય-સ્વરૂપ હી હૈ—તીનો સ્વરૂપ હી હૈ. ઉસકા નામ અભેદ કહનેમે આતા હૈ. ઝીણું છે જરી.

શ્રોતા : આમાં એકરૂપ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : આ એકરૂપ છે એ ત્રણ સત્રૂપ એક જ છે, એમ. વળી સત્ લક્ષણ ને લક્ષ્ય દ્રવ્ય ઐસા ભેદ અભેદમે હોતા નહીં. સત્સ્વરૂપ... ઉત્પાદ-વ્યય-ઘૌવ્ય સત્સ્વરૂપ, એમ. સત્કા અર્થ ઉત્પાદ-વ્યય-ઘૌવ્ય (યુક્ત) સત્. સત્ સર્વ દ્રવ્ય, એમ. સમજમે આયા?

દ્રવ્ય ગુણાત્મક હૈ। **ઉસમે જો સત્તા અભેદરૂપ દ્રવ્યરૂપ કહલાતી હૈ વહી સત્તા ભેદરૂપસે ગુણરૂપ કહલાતી હૈ।** દેખો! ભગવાન આત્મા સત્.. સત્.. ‘ઉત્પાદ-વ્યય-ઘૌવ્ય યુક્તમ્ સત્’, ‘સત્ દ્રવ્યલક્ષણમ્’ ઐસા ભેદ કરના વહ વ્યવહારનય હૈ, ભેદ હૈ ઔર સત્માત્રમ્ કહના ઉસકા નામ નિશ્ચય હૈ. વહ એક હી સત્તામે દો (નય) લગાયે. અભેદ સત્તાકો ભેદસે કહના

ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ. ધન્નાલાલજી! ઝીણી વાત આવી હવે. ભગવાન આત્મા... જુઓ! પરસે કુછ સંબંધ નહીં કોઈ ભી દ્રવ્યકો. પ્રત્યેક દ્રવ્ય અપના ગુણ-પર્યાયરૂપ સત્ હૈ અને સત્માત્રમ્ દ્રવ્ય હૈ. યે અભેદ હૈ ઉસકો ભેદ કરકે કહના.. અભેદ હૈ ઉસકો ભેદ કરકે કહના ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ. સમજમેં આયા?

જો વસ્તુ અભેદ એકરૂપ ગુણ-પર્યાયરૂપ સત્ હૈ, સત્ દ્રવ્યલક્ષણમ્ એસા ભેદ ન કરકે સત્ વહી દ્રવ્ય. દેખો! ઉત્પાદ-વ્યય-ગુણરૂપ સત્ વહી દ્રવ્ય. પરકે સાથ સંબંધ કુછ ન રહા. સમજમેં આયા? પરકી પર્યાયસે યહાં પર્યાય હોતી એસા હૈ નહીં (ઔર) ઇસ પર્યાયસે પરમેં પર્યાય હોતી હૈ એસા રહા હી નહીં. ક્યોંકિ 'ઉત્પાદ-વ્યય-ઘૌવ્ય (યુક્તં) સત્' ઔર 'સત્ દ્રવ્યલક્ષણમ્' એસા ભેદ કરના વહ ભી વ્યવહાર હૈ. અભેદ સત્.. ઉત્પાદ-વ્યય-ઘૌવ્ય સત્.. સત્માત્ર વસ્તુ... સત્માત્ર વસ્તુ.. ઉસે હી ભેદ કરકે સત્લક્ષણવાલી કહના ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ. સમજમેં આયા?

અભેદકો લક્ષ કરકે એકરૂપ કહના, ભેદકો લક્ષ કરકે દ્વોરૂપ કહના.... જુઓ! નિયત ક્રમમેં ભી વહ લાગુ પડતા હૈ. જો સમયમેં નિયત હૈ ઉસી સમય ઉસકો અનિયત કહના. સમજમેં આયા? ક્રમબદ્ધ હૈ? ક્રમબદ્ધ વ્યવસ્થિત હૈ. અક્રમ હૈ? હા, પરકી (-નિમિત્તકી) અપેક્ષાસે અનિયત હૈ, નિયત નહીં. સમજમેં આયા? એસા ભગવાન આત્મા સત્સ્વરૂપ હૈ યા સત્રૂપ હી હૈ. ભેદ કરતે હૈં તો વહી સત્તા ભેદરૂપસે ગુણ કહલાતી હૈ. સત્ ગુણ, દ્રવ્ય-ગુણી. સત્ ગુણ, દ્રવ્ય ગુણી (કહા તો) ભેદ હો ગયા. સત્માત્રમ્ (કહનેસે) અભેદ હો ગયા.

શ્રોતા : વ્યવહારકા નામ અનેકાંત..?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : વ્યવહારકા નામ અનેકાંત નહીં હૈ. કૌન કહતા હૈ વ્યવહારકા નામ અનેકાંત હૈ? વ્યવહાર તો એક અંશ-એક ધર્મ હો ગયા. અનેકાંત નામ એક (નહીં) અનંત, જિસમેં અંત નામ ગુણ-ધર્મ રહતે હૈં ઉસકા નામ અનેકાંત કહતે હૈં. પ્રત્યેક આત્મા ને પ્રત્યેક પરમાણુમેં અનંત ધર્મ રહતે હૈં—અસ્તિ-નાસ્તિ, સત્-અસત્... સત્-અસત્ સમજે? સ્વસે સત્, પરસે અસત્ વહ ભી ધર્મ હૈ ઉસકા. સત્-અસત્ ધર્મ હૈ ઉસકા. અપનેસે સત્ હૈ, પરસે અસત્ હૈ. પરકી પર્યાય જો હૈ ઉસસે આત્માકી પર્યાય અસત્ હૈ. ક્યા કહતે હૈં યે? પરકી પર્યાયસે અપની પર્યાય ઉત્પન્ન નહીં હોતી ક્યોંકિ પરકી પર્યાયકી અપેક્ષાસે અપની પર્યાય અસત્ હૈ. અપની પર્યાયકી અપેક્ષાસે અપની પર્યાય સત્ હૈ, પણ પરકી અપેક્ષાસે અસત્ હૈ. પરકે કારણસે પર્યાય કભી હો એસા નહીં હૈ એસા સ્વતંત્ર સત્કા સ્વયંસિદ્ધ સ્વરૂપ હૈ. સમજમેં આયા?

યહાં તો કહેંગે, જિસ પ્રકાર ઉપજે... એસી ભાષા હૈ. જિસ પ્રકાર ઉપજતા હૈ ઉસી પ્રકાર જાનના, યૂં. એસે વાણી હૈ તો નિમિત્ત. સમજમેં આયા? પણ અપની પર્યાયમેં, વહ ક્યા કહતે હૈં એસા લક્ષ કરકે અપની પર્યાયમેં જ્ઞાન હુઆ, તો નિમિત્તસે હુઆ એસા વ્યવહારસે કહનેમેં

આતા હૈ. નિશ્ચયસે તો અપની પર્યાય અપનેસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. વીતરાગકી વાણીકે કાલમે ભી સુનનેવાલેકી પર્યાય અપનેસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. ક્યોંકિ અપની પર્યાય... ઉત્પાદ-વ્યય-ઘોવ્ય(મય) ઉસકા પદાર્થ હૈ. તો વહ અપની પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, પરકી પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા નહીં. સમજમે આયા? મોટો ઝગડો. અનેકાંત.. ઇસે હી અનેકાંત કહતે હૈ. પરસે હોતા નહીં ને અપનેસે હો, પરસે નહીં ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ. અપનેસે હો ઔર પરસે હો, ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ હી નહીં. જો એક વસ્તુમે અભેદ કહા, વહી ભેદ. સમજમે આયા? જો સ્વસે હૈ વહી પરસે નહીં, ઐસા ઉસકો લાગુ પડતા હૈ.

શ્રોતા : એકમે દો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : એકમે દો, એકમે અનંત.. એકમે અનંત. અપની એક-એક સમયકી પર્યાય અપને દ્રવ્ય-ગુણસે નહીં, પરસે નહીં, પૂર્વકી-બાદકી પર્યાયસે નહીં.—ઐસા એક સમયકી પર્યાયમે અનંત સપ્તભંગી ઉઠતે હૈ. ધન્નાલાલજી! સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! એક સમયકી પર્યાયમે અનંત સપ્તભંગી. ઐસા સ્વયંસિદ્ધ હૈ, પરસે નહીં—ઐસા અનેકાંત ઉસકો કહનેમે આતા હૈ. ઐસે નહીં કિ પરસે ભી હૈ ઔર અપનેસે હૈ—ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ હી નહીં. ઇસલિયે વહ દષ્ટાંત દિયા. વહાં લિખા વહી યહાં આયા. રાજમલજીકી ટીકા પંચાધ્યાયી હૈ. યહાં ભી ઉનકી ટીકા હૈ. ત્યાં ૭મી-૮મી ગાથા છે. નહીં? આઠમી છે. અહીં બીજા (કળશ)માં નાખ્યું છે. પંચાધ્યાયી હૈ ન પંચાધ્યાયી? રાજમલજીને બનાયા હૈ. બહુત વિદ્વતાસે બના હૈ.

इसका नाम अनेकान्त है। દેખો! **वस्तुस्वरूप अनादि-निधन ऐसा ही है।** ક્યા કહતે હૈ? અપના સ્વરૂપ... અપનેસે નથી પર્યાયકા ઉત્પન્ન હોના, પુરાનીકા વ્યય હોના ઔર ધ્રુવપને રહના ઐસા ગુણ-પર્યાયસ્વરૂપ સત્સ્વરૂપ ઔર સત્માત્રમ્.. સત્લક્ષણમ્ અને સત્માત્રમ્ ઐસા હી અનાદિ-અનંત સ્વરૂપ આત્માકા ઔર પ્રત્યેક પદાર્થકા હૈ. સહારા કિસકા? દેખો ભાઈ! ઐસા લિયા હૈ. **किसीका सहारा नहीं।** ઉસમે કોઈ તર્કકા આશ્રય નહીં કિ ઐસા ક્યોં? અપની પર્યાયસે અપના (સહારા) હૈ, અપને ગુણસે અપના (સહારા) હૈ, દ્રવ્ય અપનેસે હૈ. એક-એક ગુણ અપનેસે હૈ ઔર પરગુણસે નહીં. જેઠાલાલભાઈ! અનંત ગુણ જો આત્મામે હૈ (ઉસમે) પ્રત્યેક ગુણ—એક ગુણકો પરગુણકી સહાય બિલકુલ નહીં. અપનેસે હૈ, પરસે નહીં, ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ. એક ગુણ અપનેસે ભી હૈ ઔર પરસે ભી હૈ, યહ અનેકાંત નહીં. સ્વતંત્ર એક સમયકા ગુણ ઔર એક સમયકી પર્યાય. દ્રવ્ય તો હૈ હી. અપનેસે હૈ, પરસે નહીં. અપની દષ્ટિ દ્રવ્યમે લગાના હૈ. ક્યોંકિ દ્રવ્યમે સબ ઉત્પાદ-વ્યય-ઘોવ્ય—પૂરા સત્ અપનેમે હી હૈ. તો પર્યાયકા લક્ષ દ્રવ્યમે લગાના હૈ. સમજમે આયા? ઔર ઉસસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ.

आगे जिस वाणीको नमस्कार किया... ઇસલિયે અનેકાંત પ્રમાણ હૈ. ઇસ કારણસે અનેકાંતકો પ્રમાણ કહા. ક્યોંકિ વસ્તુકા સ્વરૂપ અનાદિ-અનંત ઐસા હી હૈ. અનાદિ-અનંત

देजो! अनादि-अनंत (कडनेसे) सिद्धमें भी आ गया कि नहीं उसमें? सिद्ध भी वहां अपनेसे रहते हैं और परसे नहीं (ऐसा) आ गया कि नहीं उसमें? सिद्ध वहां रहते हैं वड धर्मास्तिकाय आगे नहीं ँसलिये (आगे नहीं जाते)—ऐसा नहीं. सिद्ध भी वहां पर्यायमें अपनेसे हैं, परसे नहीं. अनादि-अनंत वस्तु ऐसी है. निगोदसे लेकर सिद्ध अने परमाणुसे लेकर स्थूल स्कंध—सभ अपने गुण-पर्यायमें ध्रुवपने रहते हैं, उत्पादपने-व्ययपने डोकर ध्रुवपने रहते हैं. वडी उसका सत्स्वरूप है. उस सत्के भेद करो तो सत् उसका गुण है. सत्त्वानका.. सत्त्वानका सत्गुण है. भेद न करो सत्स्वरूप डी है. समजमें आया? जीशी वात छे थोडी. आडाडा!

ये रक्षा है ये रक्षा. लो भई! आ रक्षानी आवी वात. भगवान आत्मा अपनेसे सत् है, मडाप्रभु है. समजमें आया? उसमें तो लिजा है. समय.. समयनी व्याख्या करी छेने समयनी. समयसार.. समयसार.. समयसार.. सम् = सम्यग्दर्शन, अय = ज्ञान, सार = यारित्र. समयसार उसमेंसे तीन रत्न निकाले. धन्नालालज्ज! सम्+अय+सार. भगवान आत्मा सम् = सम्यग्दर्शन-पूर्णांनंदस्वरूपकी प्रतीति, अय = ज्ञान-स्वरूपका स्वसंवेदनज्ञान, सार = अंदर यारित्र स्थिर डोना वड. समयसार तीन रत्नको भी लागु पडता है. समजमें आया?

पांय पदको लगाया है. अरिहंतको, सिद्धको, आचार्यको, उपाध्यायको, साधुको—सभ समयसारमेंसे निकाला है. अपने तो (लेना है कि) तीन रत्नत्रयपर्याय उसका नाम डी समयसार है. समजमें आया? द्रव्य-गुण तो ओक ओर रहे. अजंड अभेद यैतन्यप्रभु उसके अंतरमें सन्मुज डोकर प्रतीति नाम सम्.. सम्.. सम्यग्दर्शन. वडी अजंड ज्ञायकभावका ज्ञान.. परका ज्ञानका तो.... वड ज्ञान उसका नाम अय.. सम्+अय. सम्यग्दर्शन, अय-ज्ञान. सार-स्वरूपमें रमण करना वड सार यारित्र. सार सुभ. आत्माके आनंदमें रमण करना वड यारित्र. कडो, समजमें आया? उसका—आत्माकी निर्मल निर्विकारी पर्यायका नाम समयसार है. वड भगवानकी वाणी बताती है, भगवानने पूर्णांनंदकी प्राप्ति की, साधकज्जव सम्यग्दर्शन-ज्ञानमें परिणमते हैं. कडो, समजमें आया?

श्रोता : कुछ भाडरकी कडो.

पूज्य गुड्डेवश्री : भाडरकी क्या कडें? ये तो अंतरकी बात है. भाषा कडते हैं भाडरकी. वाणी है.

भाषा कैसी ली है? कि जिस प्रकार बने उस प्रकार ज्ञान समजना. निमित्तसे तो ऐसा समजना और वाणीमें कडते हैं कि तेरा स्वभाव अभेद है वहां दृष्टि दे. उभयनयविरोधध्वंसिनी में आता है न? जिनवाणीमें उपादेय आत्माको कडा. जिनवचसि रमन्ते... कोई वाणीमें रमनेसे सम्यग्दर्शन नहीं डोता. पाठमें तो ऐसा लिया है. जिनवचसि रमन्ते.. है न? योथी लीटी.

शेमां? ज़ुओ! जिनवचसि रमन्ते... ज़ुओ! ओं छे. 'जिनवचसि' देओ! है न? जिनवचसि.. पांयमे पाने छे. उपरसे नववीं पंक्ति. (जिनवचसि) दिव्यध्वनि द्वारा कही है उपादेयरूप शुद्ध जीववस्तु, उसमें सावधानपने रुचि-श्रद्धा-प्रतीति करते हैं। विवरण-शुद्ध जीववस्तुका प्रत्यक्षपने अनुभव करते हैं उसका नाम रुचि-श्रद्धा-प्रतीति हैं। जिनवचनका अर्थ ऐसा नहीं कि वाणीमें रमना. जिनवाणीमें कडा हुआ उपादेय शुद्धात्मा... वड कडा देओ! समजमें आया? दिव्यध्वनि द्वारा कही है उपादेयरूप जववस्तु. ओला कडे छे के देओ! वे ऐसा कडते हैं, जिनवचसि-वाणीमें रमनेसे लाभ होता है. जैसे कडते हैं. ज़ुओ! पाठ बोला अमृतयंद्रायार्चका. यंदुभाई! पाठ क्या है? जिनवचसि... वाणीमें रमना है? वाणी तो परलक्षी वस्तु है, वहां रमना तो राग है. वाणीमें आया ऐसा शुद्ध उपादेय भगवान आत्मा.. शुद्ध यैतन्यवस्तु वाणीमें उपादेयपने आयी है. इसके सिवा सब भेद ने राग ने निमित्त लेयपने कडनेमें आये हैं. समजमें आया? मार्ग अेवो लागे, मोटा पंडित गोथा भाई जाय. समजमें आया?

वे कडते हैं, राजमलका आर्षवचन नहीं, अस जाओ. पण आर्षवचनमें कडना क्या है? सुन तो सही! आर्षवचन क्या कडते हैं? आर्षवचन वीतरागभाव बताते हैं. पंचास्तिकायमें नहीं आया? सारे जैनशास्त्रका-यार अनुयोगका सार वीतरागभाव है. क्या उसमें कडा? वीतरागभाव उसमें क्या कडा? निमित्त, राग, भेदकी अपेक्षा छोडकर अभेदस्वभावकी अपेक्षा करना उससे वीतरागता आती है—वड सारा यार अनुयोगका सार है. समजमें आया? यारों अनुयोगका सार वीतरागता है. वीतरागता कैसे होती है? वीतरागता कैसे होती है? रागके लक्षसे होती है? निमित्तके लक्षसे होती है? भेदके लक्षसे होती है? तो उसका अर्थ ये हुआ कि सारा जैनशास्त्रका सार, यैतन्य भगवान अेकरूप अभेदरूप पर दृष्टि करके रमना वही सारे शास्त्रका सार है. समजमें आया?

जिसमें वीतरागता उत्पन्न हो. वीतरागता कब उत्पन्न होती है—प्रगट होती है? अभेद उपर दृष्टिसे, स्थिरतासे वीतरागता उत्पन्न होती है. भेद है, ज्ञान करनेकी यीज है. भेद, राग, निमित्त जाननेलायक है, आदरनेलायक नहीं. ऐसा वीतरागकी वाणीमें कडा. समजमें आया? उपादेयरूप शुद्ध जववस्तु... रमन्ते... सावधानपने अंतरमें रुचि-श्रद्धा-प्रतीतिका अनुभव करके करते हैं उसका नाम भगवानने जिनवचसि रमन्ते कडनेमें आया है. कोई वाणीमें रमना नहीं है. लिभा है न उसमें? भावार्थमें लिभा है. ऐसा लिभा है. प्राप्ति नहीं. ज़ुओ! वचन पुद्गल है उसकी रूचि करने पर स्वरूपकी प्राप्ति होती नहीं. पुद्गलमें प्राप्ति है? इसलिये वचनके द्वारा कही जाती है जो कोई उपादेय वस्तु, उसका अनुभव करने पर फल प्राप्ति है. समजमें आया?

બહુ સરસ વાત કહી! અભેદકા આશ્રય કરના ઉસમેં વહ ભી આયા કિ ભેદ તો હૈ.. ભેદ હૈ. અભેદકા આશ્રય કરના ઉસકા અર્થ ક્યા આયા? શુદ્ધ જીવવસ્તુ ઉપાદેય હૈ, શુદ્ધ ભગવાન શુદ્ધાત્મા આદરણીય હૈ ઉસકા અર્થ હુઆ કિ અશુદ્ધતા હૈ, ભેદ હૈ, નિમિત્ત હૈ, પર આદરણીય નહીં. આદરણીય એક હૈ. (ભેદાદિ) આદરણીય નહીં ઔર આદરણીય એક હૈ ઉસકા નામ અનેકાંત કહનેમેં આતા હૈ. શુદ્ધ વસ્તુ ભી આદરણીય, ભેદ ભી આદરણીય હૈ—યે અનેકાંત હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા? બહુ ઝીણું. વીતરાગનું તત્ત્વ એટલું સૂક્ષ્મ (લાગે) લોકોને. અંદરમેં સ્વસન્મુખ હોનેમેં ક્યા ચીજ કેસી હૈ..... બહારસે ભટક.. ભટક.. ભટક... યહાંસે મિલેગા, યહાંસે મિલેગા, યહાંસે મિલેગા. વિકલ્પ ને પર ને પરસે... સમજમેં આયા?

વળી પાછું એમ કહેને ઓલું. અહીં તીર્થ ને જાત્રા, મૂર્તિ તો ન આવી એમ કહતે હૈં. સમજમેં આયા? વળી કોઈ કહતે હૈં ન? કિ જિનવચનમેં સબ ગુણ હૈં, મૂર્તિમેં નહીં. વળી એક એમ કહે છે. મૂર્તિમેં ક્યા ગુણ હૈ? જિનવચનમેં તો, ભગવાનકે જિતને ગુણ હૈં વે વાણીમેં આયે હૈં. વાણીમેં ગુણ આતે હૈં? એય! વાણીમાં ગુણ ન આવે કેવળીના? (શ્રોતા-કથન આવે). પણ કથન તો વાણી હૈ, જડકી પર્યાય હૈ. જડકી પર્યાયમેં જડકી શક્તિ હૈ, જડકા ગુણ આયા. આત્માકા ગુણ ઉસમેં આયા? સમજમેં આયા? વે કહતે હૈં, જિનવાણી પૂજ્ય હૈ. ભગવાનકી મૂર્તિ પૂજ્ય નહીં. ક્યોં નહીં? કિ મૂર્તિમેં ગુણ નહીં, જિનવાણીમેં ગુણ હૈં. દોનોં એક હી બાત હુઈ. જિનવાણીમેં ગુણ કહાં હૈ? જિનવાણી તો, યહાં કહેંગે, પુદ્ગલાત્મક હૈ. યે તો અચેતન હૈ. ક્યા અચેતનમેં જીવકા ગુણ આયા? ભાઈ! એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? જિનવાણીમેં સબ ગુણ હૈં એસા નક્કી કરો. મૂર્તિમેં કુછ હૈ નહીં. નહીં તો તુમહારા બડા દોષ રહ જાયેગા. સમજે? જીવકા ગુણ જીવમેં હૈ. વાણીમેં હૈ? ત્યારે કહે, કહનેમેં આતી હૈ (ઉસ) વાણીમેં ગુણ આત્માકા આતા હૈ તો વાણી આતી હૈ કિ નહીં? નહીં. સમજમેં આયા? વહ કહતે હૈં દેખો! ક્યા કહતે હૈં યહાં અપને?

जिस वाणीको नमस्कार किया है वह वाणी कैसी है? 'प्रत्यगात्मनस्तत्त्वं पश्यंती' (प्रत्यगात्मनः) अर्थात् सर्वज्ञ वीतराग। भाषा देजो! सभजमें आया? नहीतर तो प्रत्यक् आत्मनः जुदे आत्माका स्वरूप दिजाते हें उसका नाम भी प्रत्यक् आत्म कहनेमें आता है. प्रत्यक् नाम द्रव्यकर्म, नोकर्म उससे भिन्न और भावकर्मसे कथयित भिन्न. पढले आया न? जयचंद्र पंडित. प्रत्यक् आत्मा कहे ने प्रत्यक्? प्रत्यक् नाम भिन्न आत्मस्वरूप. सभजे?

तत्त्वं पश्यंती. आत्माका तत्त्व जडकर्मसे भिन्न, नोकर्मसे भिन्न हૈ और पुण्य-पापके विकल्पसे कथयित् भिन्न हૈ. ऐसे सर्वथा भिन्न नहीं हૈ, पर्यायमें हૈ. द्रव्य-गुणमें हૈ नहीं. ऐसे आत्माको जो वाणी दिजाती हૈ उसको यहां અનેકાંતમય દિવ્યધ્વનિ કહનેમેં આતી હૈ ઔર જો સમ્યગ્જ્ઞાન દિજાતા હૈ ઉસકો ભાવસરસ્વતી કહનેમેં આતા હૈ. ભાવશ્રુતજ્ઞાન હૈ ન

भावश्रुतज्ञान? भावश्रुतज्ञान वह आत्माको टिभाता है उसको भी सरस्वती कलनेमें (आता है) और केवलज्ञानको भी सरस्वती कलनेमें आता है. अनंतगुणरूप परमात्माको ज्ञान साक्षात् देजता है. यलं उसमें पडले वाणी ली है. किसकी वाणी? जैसे बताना है. किसकी वाणी? कि प्रत्यक्ष आत्माकी. प्रत्यक्ष आत्मा नाम सर्वज्ञ वीतराग. देजो! पडले स्थापन किया. सर्वज्ञ वीतरागकी अनुसारीनी वाणी सिवा कोई भी मान्य हो सके नहीं. कल्पनासे छत्रस्थने कल हो उस वाणीको शास्त्र कलते नहीं. समजमें आया?

उसका विवरण-प्रत्यक्ष अर्थात् भिन्न; भिन्न अर्थात् द्रव्यकर्म-भावकर्म-नोकर्मसे रहित भगवान आत्मा. सर्वज्ञ परमेश्वर द्रव्यकर्मसे भिन्न हैं. यार कर्म अघाति बाकी हैं तो भी भिन्न हैं. उनकी वाणी लेनी है न? भाई! अहीं अरिहंतनी वाणी लेवी छे, सिद्धने वाणी (क्यां होय)? देवका नाम कल. 'देव-शास्त्र-गुरु तीन', अेम कलते है कि नहीं? वंदनमें (-स्तुतिमें) आता है कि नहीं? देव, शास्त्र.. ये शास्त्र. गुरुमें तो आत्मा ले लिया-अपना आत्मा ही ले लिया. वंदनमें जैसे कलते हैं कि नहीं? वह आ गया है अपने पूर्वमें. 'देव-शास्त्र-गुरु तीन'. पडले देवको वंदन नमः समयसारमें (आया). शास्त्रको नमन यलं किया (और) गुरुका विनय तीसरेमें, अपना स्वरूप ऐसा मैं प्रगट करूंगा, उसमें आया. 'देव-शास्त्र-गुरु' तीन आता है कि नहीं वंदनमें? शास्त्रको नमन करते हैं. तो शास्त्र जिसके मुजमेंसे निकले वे परमात्मा कैसे हैं? समजमें आया?

सर्वज्ञकी वाणीको शास्त्र कलते हैं. तो सर्वज्ञ कैसे हैं? जिसको द्रव्यकर्म.. द्रव्यकर्म अेटले आठ कर्म, भावकर्म नाम विकल्पादि, शरीर (आदि) नोकर्मसे रहित.... **ऐसा है आत्मा-जीवद्रव्य जिसका वह कहलाता है प्रत्यात्मा** कलते हैं, लो. केवलज्ञानीको यलं ही प्रत्यक्ष आत्मा कलते हैं. प्रत्यक्ष-पृथक हो गये. विकल्पसे, कर्मसे, शरीरसे पृथक हो गये इसका नाम सर्वज्ञ परमात्मा है. ये सर्वज्ञ परमात्माकी व्याख्या.. पडले राग था, कर्म था, नोकर्मका संबंध था. संबंध था वह छोडकर प्रत्यक्ष-पृथक.. प्रत्यक्ष-पृथक.. प्रत्यक्ष-पृथक हो गये. पूर्णानंदकी प्राप्ति अेक समयमें त्रिकालज्ञान जिनको उत्पन्न हुआ जैसे सर्वज्ञ परमात्मा... उवे आव्युं. **उसका स्वरूप...** सर्वज्ञका स्वरूप.. सर्वज्ञका स्वरूप.. **उसको अनुभवनशील है।** सर्वज्ञके स्वरूपकी अनुभवनशील वाणी है. समजमें आया?

सर्वज्ञ परमात्माको अेक समयमें त्रिकाल पूर्ण ज्ञान, आनंद आदि प्रगट हुआ, परसे पृथक्ष अपनेमें परिपूर्ण हुआ, उनकी वाणी.. वाणी भगवानकी अनुभवशील है. वाणी भगवानकी अनुभवशील है. अनुभवशील है वाणी. अे धन्नालालज्ज! आ शुं वणी अनुभवशील? अनुभवशीलका अर्थ, सर्वज्ञ भगवान जिनहें त्रिकाल ज्ञान है... वह कलते हैं देजो! अंदर.

ભાવાર્થે આ પ્રકારે—કોઈ વૈતર્ક કરેગા કિ દિવ્યધ્વનિ તો પુદ્ગલાત્મક છે, અચેતન છે. દિવ્યધ્વનિ તો... અનુભવનશીલકી વ્યાખ્યા કરતે હેં અબ. અનુભવનશીલ ક્યો કહા? દિવ્યધ્વનિ તો પુદ્ગલાત્મક છે, અચેતન છે. અચેતનકો નમસ્કાર નિષિદ્ધ છે. તુમ તો અચેતનકો નમસ્કાર કરતે હો ઓર અચેતનકો નમસ્કાર નિષિદ્ધ છે. જુઓ! વાણી પુદ્ગલ છે હો. વાણીમેં કેવલીકા ગુણ બિલકુલ નહીં. ચાહે તો સમયસાર હો કિ આચારંગ, સૂયગડાંગ આદિ હો.... (ઉસમેં) ભગવાનકા ગુણ કિ આત્માકા ગુણ ઉસમેં બિલકુલ નહીં, યે તો જડકી પર્યાય છે. સમજમેં આયા?

પણ બોલે, ઇતના ગુણ તો આતા હે કિ નહીં ભાષામેં? ભાષામેં (ગુણ) આયે બિના સમજમેં ક્યો આતા હે અંદર? પણ વાણીમાં કંઈપણ ગુણ જો ન આવે તો એ ગુણના સમજણનું કારણ કેમ થાય? યે વસ્તુ એસી છે, એસી નહીં છે—એસા જો યહાં ભાન-બોધ (હોતા) હે, વહ બોધકા અંશ જો વાણીમેં ન આવે તો પરકો વાણીકા લાભ ને જ્ઞાન કેસે હોતા હે? ધન્નાલાલજી! બિલકુલ આત્માકી પર્યાયકા અંશ ભી વાણીમેં આતા નહીં. વાણી તો તદ્દન અચેતન છે. આહાહા! અચેતનકા દ્રવ્ય-ગુણ ને પર્યાય તીનો અચેતન હેં. અચેતન દ્રવ્ય હે, ઉસકા ભાવ ભી અચેતન હે ઓર ઉસકી પર્યાય ભી અચેતનકા ભાવ હે. ઉસમેં ચૈતન્યકા કિંચિત્ ભાવ આયા નહીં. સર્વજ્ઞને કહી વાણી ઇસલિયે ઉસમેં કુછ ભાવ હે, બિલકુલ જૂઠ હે. સમજમેં આયા? કહતે હેં, ઉસકી વ્યાખ્યા કરતે હેં. હજી મૂકી કયાં દીધું છે? અભી આતા હે ન. અનુભવનશીલકી વ્યાખ્યા આતી હે.

દિવ્યધ્વનિ તો પુદ્ગલાત્મક છે... ઉસકે પ્રતિ સમાધાન કરનેકે નિમિત્ત યહ અર્થ કહા કિ વાણી સર્વજ્ઞસ્વરૂપ-અનુસારિણી છે... યે અનુભવનશીલકી વ્યાખ્યા કી. અનુભવન નામ જો સર્વજ્ઞપદ હે ઉસકે અનુસાર હી વાણી અપનેસે પરિણમતી હે. સમજમેં આયા? સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર કેવલજ્ઞાની ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા બિરાજતે હેં સર્વજ્ઞપદમેં, ઉનકે અનુસરનેકે લાયક હી વાણીકા સ્વભાવ હે. વાણીમેં પ્રમાણતા તો અપનેસે હે, વાણીકી પ્રમાણતા તો અપની પર્યાયસે હે. પરકે પ્રકારસે હે? સર્વજ્ઞકે કારણસે ઉસમેં વ્યવહાર પ્રમાણિકતા કહનેમેં આતી હે. અને એમ નહીં, વહ પ્રમાણ પામે.... વાણી હે વહ સ્વયં પ્રમાણતારૂપ હે. સ્વયં અપની પર્યાયસે પ્રમાણતારૂપ હે. પણ સ્વયં પર્યાય.... દિવ્યધ્વનિ પરમાણુકી પર્યાય હે (વહ) સ્વયં અપનેસે પ્રમાણિતપને (પરિણમતી હે). પ્રમાણ હે, અપનેસે પ્રમાણ હે, પરસે પ્રમાણ નહીં. પરસે પ્રમાણ તો વ્યવહાર(સે) કહા. સમજમેં આયા? યહાં તો ભાષા કેસી હે? વાણી સર્વજ્ઞસ્વરૂપ-અનુસારિણી છે. વાણી અપનેસે હે તો વહ સ્વયં અપનેસે પ્રમાણિત હે. નિશ્ચયસે અપને પ્રમાણસે હે. પરસે પ્રમાણ કહના તો વ્યવહાર હે. પણ સર્વજ્ઞ જેસે હેં એસી વાણી અપને કારણસે પરિણમી હે, તો સર્વજ્ઞ અનુસારીણી કહનેમેં આયા હે. આહાહા!

જુઓ! કેવી ભાષા લીધી છે! અનુભવન.. અનુભવન.. અનુ-(અનુસરકે), (ભવન)-હોના, શીલ-(સ્વભાવ). જૈસા સર્વજ્ઞસ્વભાવ હૈ ઐસા અનુસરણ હોકર હોના ઐસા પરમાણુકી પર્યાયકા અપના સ્વભાવ હૈ. સમજમેં આયા? સર્વજ્ઞ હૈં તો ઉસ કારણસે વાણીકા પરિણમન ઐસા હુઆ હૈ—ઐસા નહીં. સ્વતંત્રપને, ફક્ત નિમિત્ત જૈસા જ્ઞાન હૈ ઐસે અનુસરકે ભવન-હોના ઐસા પરમાણુકી પર્યાયકા સ્વયંસિદ્ધ શીલ-સ્વભાવ હૈ, એમ કહતે હૈં. અનુભવનશીલ હૈ. અપના પુદ્ગલ-દિવ્યધ્વનિકા સ્વભાવ ઐસા હૈ કિ અનુભવનશીલ હૈ. જૈસે સર્વજ્ઞ હૈં ઐસે અનુસરકે હોના ઐસા પરમાણુકા-દિવ્યધ્વનિકા અપના સ્વભાવ હૈ. પર જૈસા હૈ ઐસા હોના યે અપના સ્વભાવ હૈ. પરકે કારણસે નહીં. આહાહા! અમરચંદભાઈ! સમજમેં આયા?

શ્રોતા : નિમિત્ત-નૈમિત્તિક.....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : એનો અર્થ થયોને નિમિત્ત-નૈમિત્તિક. પણ નૈમિત્તિક અપનેસે હૈ. નૈમિત્તિક અપને શીલ-સ્વભાવસે હૈ. વાણી અપનેસે અનુભવનશીલ વાણી હૈ. પરકા અનુકરણ કરકે હોના, પણ યે અપના સ્વભાવ હૈ. પરકે કારણસે ઐસા હૈ, ઐસા નહીં. યહાં સર્વજ્ઞ હૈં તો વાણીકો ઐસા હોના પડતા હૈ ઐસા નહીં. આરે! સમજમેં આયા? વાણી તો સ્વયંસિદ્ધ પ્રમાણિત હૈ. નિશ્ચયસે સ્વયં પ્રમાણતા હૈ. નહીંતર વહ વાણીકા... વાણીમેં સ્વ-પરવાર્તા કહનેકા અપના સ્વભાવ હૈ, આત્માકે કારણસે નહીં. આહાહા! અહીં તો હજુ વાણીમાં.... સમજમેં આયા? આત્મા સર્વજ્ઞ હુઆ, એક સમયમેં ત્રિકાલ જ્ઞાન-આનંદ હો, તો વાણીકા સ્વભાવ ઐસા હૈ.. અપના વાણીકા સ્વભાવ ઐસા હૈ કિ ઉસકા (નિમિત્ત) હૈ ઐસા અનુસરકે હોના-અપનેમેં હોના યે ઉસકા શીલ-સ્વભાવ હૈ, એમ કહતે હૈં ભાઈ! ઉસકે (-નિમિત્તકે) કારણસે નહીં. કેવી ભાષા વાપરી છે! આહાહા!

યહાં ભાવ જો હૈ વહ તો અપનેમેં હૈ.. સમજમેં આયા? શ્રદ્ધા-જ્ઞાન આદિ જો ભાવ હૈ વહ તો અપની પર્યાયમેં યહાં હૈ. પણ વાણી જો નિકલતી હૈ ઉસકો અનુસરકે... ઉસકે અનુકરણરૂપ ભવન-વાણીમેં અપનેસે હોના (ઐસા) વાણીકા સ્વભાવ હૈ. ઇસ ભાવકે કારણ સ્વભાવ હૈ ઐસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? જુઓ! ભારે ગરબડ. ભગવાન... યહાં તો વાણીકો સિદ્ધ કરતે હૈં. પણ વાણી કેસી હૈ? કિ સર્વજ્ઞ અનુસારિણી. જૈસા સર્વજ્ઞ ભગવાનકા જ્ઞાન હૈ... વાણી તો અપની પર્યાયસે પરિણમી હૈ વહ નૈમિત્તિક હૈ, ભગવાનકા જ્ઞાન નિમિત્ત હૈ. કેવલજ્ઞાનીકા જ્ઞાન નિમિત્ત હૈ ઔર યોગ નિમિત્ત હૈ. યહાં વાણીકા કહનેવાલા લેના હૈ ન ભાઈ? કેવલીકા યોગ નિમિત્ત હૈ ઔર જ્ઞાન નિમિત્ત હૈ. નિમિત્તકા અર્થ, ઉસકે (-ઉપાદાનકે) પ્રમાણસે ઉસમેં (-નિમિત્તમેં) હોના ઐસા નહીં. વહ (ઉપાદાન) તો અપને કારણસે હોતા હૈ તબ ઉસકો નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

વાણીમેં ઉસ સમયમેં ઐસી પર્યાય હોનેકા અપના હી સ્વભાવ હૈ. જુઓ તો ખરા! ક્યા કહતે હૈં? પોપટભાઈ! ભગવાન આત્માકે જ્ઞાનકી તો બલિહારી હૈ. ઉસકી તો બાત હી ક્યા કહના! ભગવાન ચિદાનંદસ્વરૂપ અપને આશ્રયસે સર્વજ્ઞપદ પ્રગટ ક્રિયા હૈ, વહ પૂર્વકી પર્યાયસે નહીં, રાગસે નહીં, નિમિત્તસે નહીં. અપને દ્રવ્યકે કારણસે પ્રગટ હુઆ હૈ. ખરેખર તો પર્યાય પર્યાયસે ઉત્પન્ન હુઈ હૈ. સર્વજ્ઞપદ ભી અપની પર્યાયસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ. સમજમેં આયા? પણ વહ સર્વજ્ઞપદ હૈ તો વાણીમેં ઐસા આતા હૈ કિ છહ દ્રવ્ય હૈં, ઉસમેં અનંત ગુણ હૈં, છહ દ્રવ્યમેં અનંત ગુણ હૈં, પ્રત્યેકમેં અનંતી પર્યાય હૈં, પર્યાય સ્વતંત્ર હૈં. ઐસા વાણીમેં આતા હૈ. જૈસા યહાં જ્ઞાનમેં હૈ વૈસા આતા હૈ. પણ વાણી વહ અપને કારણસે પરિણમી હૈ, વાણીકા અપના સ્વભાવ હી ઐસા હૈ. સમજમેં આયા?

ફક્ત નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધસે.... વાણીકા ઐસા હી સ્વભાવ હૈ, ઐસા હી ઉસ સમયકી અપની પર્યાયમેં અનુભવનશીલ... ભાષા તો નાખી છે ને! રાજમલે પણ જબ્બર...! ક્યા કહતે હૈં? ભગવાન આત્મા... ઉસકો-સર્વજ્ઞકો પ્રત્યક્ કહતે હૈં. ઉસકા જો સ્વરૂપ... સર્વજ્ઞકા સ્વરૂપ.. સર્વજ્ઞકા સ્વરૂપ... સર્વજ્ઞકા સ્વરૂપ.... કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, કેવળ આનંદ આદિ ઉસકા સ્વરૂપ ઉસકો અનુભવનશીલ.. ઉસકે સ્વરૂપકો અનુસરકે હોના (ઐસા) પરમાણુકી પર્યાયકા અપના સ્વભાવ હૈ, એમ કહતે હૈં. સોગનચંદજી! આહાહા!

શ્રોતા : વાણીનું માહાત્મ્ય.....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : વાણીનું માહાત્મ્ય વાણીરૂપે કહેવું છે. વાણીનું માહાત્મ્ય વાણીરૂપે કહેવું છે. વાણીકા માહાત્મ્ય સર્વજ્ઞસે ઘુસ ગયા હૈ? કનુભાઈ! સર્વજ્ઞ હૈં ઐસી વાણી ક્યોં આપી? કેવલજ્ઞાન હૈ.. કેવલજ્ઞાન હૈ.. કેવલજ્ઞાન ઐસે ઉત્પન્ન હુઆ ઐર પરમાનંદ સાથમેં હૈ, ચતુષ્ક પ્રગટ હુઆ હૈ, શક્તિરૂપ અનંત થા, એકાકાર હોકર પ્રગટ હુઆ (તો) વાણી ઐસી હી નિકલતી હૈ. વાણીમેં કોઈ સંબંધ હૈ કિ નહીં? કેવલજ્ઞાનકા કુછ અંશ અંદર સ્પર્શ કરતા હૈ કિ નહીં? ઇસકે બિના ઐસી વાણી આતી હૈ? એ દેવાનુપ્રિયા! ક્યાં ગયા હીરાભાઈ?

યહાં તો કહતે હૈં, ભગવાન! સુન તો સહી ભાઈ! વાણીમેં જ્ઞાનસે પ્રમાણતા કહના વહ તો વ્યવહારિકભાવ હૈ. આહાહા! ક્યોંકિ પૂરી બાત ઉડ જાય.. નહીં તો તત્ત્વકી બાત ઉડ જાય. સમજમેં આયા? વાણીમેં અપનેમેં-પુદ્ગલમેં તાકાત ઐસી હૈ... વહ પ્રવચનસારમેં કહા નહિ? વાણી અપને કારણસે પરિણમતી હૈ, હમ પરિણમાતે નહીં, હમારે કારણસે વાણી નિકલી નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! ઐસી સ્વતંત્રતા સ્વીકારે... પર્યાયમેં ઐસી સ્વતંત્રતા વાણીમેં? સમજમેં આયા? જુઓ! એક બાજુ (કહે કિ) પુદ્ગલકી શક્તિ ઐસી હૈ કિ કેવલજ્ઞાનકો રોકતી હૈ. ભાઈ! જુઓ સુનો! એક બાજુ ઐસા કહા સ્વામિકાર્તિકિયાનુપ્રેક્ષામેં કિ દેખો! પુદ્ગલકી અચિંત્ય શક્તિ કિ કેવલજ્ઞાનકો ભી રોકા હૈ. ઉસકા અર્થ, અપની કેવલજ્ઞાનકી પર્યાય અપનેસે હીન હુઈ

है (तब) वल पुद्गलकी पर्यायकी ऐसी निमित्तरूप शक्ति है. पुद्गलमें निमित्तरूप शक्ति है. वल क्या उपादानको रोकती है? समजमें आया? सर्वोत्कृष्ट केवलज्ञान भगवाननी पर्याय, ऐनी सामे आ पुद्गलनी उत्कृष्ट केवलज्ञानावरणीय... केवलज्ञानावरणीयकी पर्याय जो पुद्गलकी उत्कृष्ट शक्ति है, ऐसी कोर पर्याय जगतमें दूसरी नहीं कि जो केवलज्ञानमें विघ्नरूप निमित्त हो. ऐसी ये अक ही शक्ति है. समजमें आया?

दिव्यध्वनिमें ऐसी शक्ति है... समजमें आया? उस समयमें दिव्यध्वनि ऐसी है कि जैसा सर्वज्ञपद है, जैसा उनको छल द्रव्य कलने हैं, स्वतंत्र जोव उपादेय कलना है—ऐसी वाणी अपने कारणसे अनुभवनशील होकर निकलती है. आलाल! समजय छे यीमनभाई? भारे जीशुं पण. आलाल! भाई! ये द्रव्य है कि नहीं? तो द्रव्यका उसका स्वकाल है कि नहीं? परमाणुका दिव्यध्वनिके वक्त उसका स्वकाल है कि नहीं? (परमाणुकी) स्वकालकी पर्याय क्या केवलज्ञानके स्वकालके कारणसे होती है? समजमें आया? आलाल! वीतरागका मार्ग देओ तो भरा! दिव्यध्वनि(रूप) परमाणुकी पर्यायमें (परिणामन), उसी दिव्यध्वनिके कालमें वल परमाणुमें ऐसी पर्याय अनुभवनशील है कि जैसा यलं सर्वज्ञने जाना (है ऐसा) कलना है, ऐसी ही वाणी अपने कारणसे अनुसरण करके निकलती है अपने कारणसे. समजमें आया?

उसका अर्थ ऐसा नहीं के दिव्यध्वनिमें भगवानके कोर गुणकी पर्याय आ जाती है. आत्माके गुणका कोर अंश उसमें आ जाता है ऐसा है नहीं. उसमें ऐसा स्वभाव है कि जैसी वस्तुकी स्थिति है ऐसा प्रतिपादन करे, ये परमाणुकी पर्याय—दिव्यध्वनिकी शक्ति है. आलाल! उडडने अभिमान, छोडने माणा. मैं भाषा करता हूं, मैं समजता हूं, (अज्ञानी) ऐसा कलता है, बराबर देभता हूं, बराबर जलं यालिये वलं मैं ऐसा कर सकता हूं, बराबर डणवे ओलुं, ताणीने ओलुं, जोरसे ओलुं..... सुन तो सही भगवान! ये तेरेमें है ही नहीं. तेरा भाव है ऐसी वाणी निकलती है वल अपने कारणसे निकलती है, तेरे कारणसे नहीं. आलाल! आ ते कंर भेद! समजमें आया?

कलते हैं, अचेतनको क्यों नमस्कार किया? वल बात चलती है. समजमें आया? अचेतन है, तो क्यों (नमस्कार) किया? भाई! अचेतनको नमस्कार निषिद्ध है उसके प्रति समाधान.. उसके निषेधका समाधान करते हैं कि नहीं? अचेतन है, अचेतनको नमस्कार निषिद्ध है. तो उसको नमस्कार क्यों किया? सुन तो सही भगवान! अक बात है... उसके प्रति समाधान करनेके निमित्त यह अर्थ कहा कि वाणी सर्वज्ञस्वरूप-अनुसारिणी है. सर्वज्ञस्वरूप अनुसारिणी... सर्वज्ञ स्वरूप अनुसारिणी हो, सर्वज्ञस्वरूप-रूप नहीं. सर्वज्ञस्वरूप-अनुसारिणी है. सर्वज्ञके स्वरूपका अनुसरण करनेका (वाणीकी) अपनी पर्यायमें ताकात है. समजमें आया?

कोर कलता था, ओलते वक्त उसमें कुछ ज्ञान आता है कि नहीं तुम्हारा? आये बिना डमको क्यों ओध होता है? दूसरा कलता है और ये सुनता है, तो ये ऐसा है (ऐसी) श्रद्धामें

हेर पडता है न? वाणीमें तुम्हारी श्रद्धाका जोर आता है कि अंश आता है तो अंशसे लाभ होता है कि नहीं? ओ भ्रीजाभाई! आडाडा!

अेक वस्तुनी स्वतंत्रता तो देओ! यडां सर्वज्ञपद हुआ तो वाणीमें उसी समयमें अपने कारणसे उसके अनुसरण होना (ऐसा) अपना शील-स्वभाव अपनेसे है, परसे है नहीं. आडाडा! त्तारे कहे के वक्ता प्रमाणे वचन... वक्ता प्रमाणे वचन प्रमाण. कडते हैं कि नहीं? पुरुष प्रमाणे वचन प्रमाण. वड तो पुरुषके प्रमाणसे वचनका प्रमाण आया. सर्वज्ञ पुरुषके प्रमाणसे वचन प्रमाण आया. उसमें स्वयं प्रमाण क्या आया? वड तो व्यवहारसे बात है. आडाडा! ओ देवानुप्रिया! मोठी यर्या लीधी छे अेमां पाछण.... वड यर्यामें आया है. उसने पूछा है कि वाणी भी स्वतः प्रमाण है के परतः प्रमाण है? वाणी स्वतः प्रमाण है. पंडितके भीय यर्या हुई है भानियामें. क्या गया देवीलालज? क्या बेठा? समजमें आया?

ये वाणी निकलती है भगवानकी वड स्वतः प्रमाण है के परसे प्रमाण है? स्वतः प्रमाण जडसे प्रमाण क्या आया? जडमें प्रमाणाता कडां आयी? प्रमाणाता तो ज्ञानमें आती है. देवीलालज! ऐसा प्रश्न ठिठा है न त्तैया? प्रमाण तो ज्ञान है. ज्ञानको प्रमाणाता आती है कि जडको प्रमाणाता आती है? अरे सुन तो सडी! यडां ज्ञानकी प्रमाणाताकी कडां बात है? समजमें आया? प्रमाणाता नाम उसकी अपने स्वभावकी योग्यता अपनेसे है के परसे है? वाणीकी प्रमाणाता निश्चयसे अपनेसे है कि परसे है? निश्चयसे अपनेसे है. समजमें आया? भगवान सर्वज्ञके साथमें ऐसी वाणी आयी तो वाणीको भी डम नमस्कार करते हैं. समजमें आया? व्यवहारसे सिद्ध किया है. नमस्कारमें व्यवहार सिद्ध किया है. निश्चय तो सिद्ध किया, साथमें ऐसा विकल्प भगवानकी वाणीको वंदन करनेको आता है, शुभभाव ऐसा होता है. क्योंकि वाणी सर्वज्ञ अनुसारिणी निकली है. समजमें आया? तो वाणीको उस कारणसे नमस्कार करनेमें आता है. समजमें आया? धन्नालालज! ये अनुभवनशीलकी छतनी व्याख्या है. आडाडा!

अर्थ कहा कि वाणी सर्वज्ञस्वरूप-अनुसारिणी है. सर्वज्ञ अनुसारिणीकी व्याख्या (कि) वड अनुभवनशील है. भगवान केवलज्ञानी प्रभुकी ॐ दिव्यध्वनि जो निकलती है वड अपनेसे निकलती है. उस समयमें वड परमाणुकी पर्यायमें ऐसी स्व-परवार्ता कडनेकी ताकातरूपसे परिणामती है. शील नाम उसका ही स्वभाव है. परमाणुमें ऐसा स्वभाव है कि ॐ ध्वनि निकलती है, भगवानके कारणसे नहीं. समजमें आया? देओ तो भरा! सर्वज्ञकी वाणीमें.., अैसे छड द्रव्य, नौ तत्त्व, नौ तत्त्वमें भी अेक आत्मा उपादेय है, पंचास्तिकायमें अेक शुद्ध आत्मा अस्तिकाय ही उपादेय है, छड द्रव्यमें अेक शुद्ध द्रव्य-आत्मा ही उपादेय है—ऐसा वाणी कडती है (और) भगवानके ज्ञानमें भी ऐसा है. ऐसी वाणी स्वतंत्र है भाई! बापु! तने परमाणुनी पर्यायनी स्वतंत्र स्वभावनी शीलता... जुओने! शब्द वापर्योने शील.. उसका स्वभाव है. भाई! तेरा स्वभाव तो, ज्ञानना-देभना तेरा स्वभाव है, ये परके कारणसे नहीं.

तेरा स्वभाव जानना-देखना ये परके कारणसे नहीं, रागके कारणसे नहीं, निमित्तके कारणसे नहीं, पुस्तकके कारणसे नहीं, वाणीके कारणसे नहीं. समझमें आया?

तेरा जो जानन-देखन शील-स्वभाव है ये तेरा स्वभाव है. राग आता है उसको भी जानना और त्रिकाल शायकस्वरूप है उसको भी जानना—ये तेरा जाननशील स्वभाव है. परकी अपेक्षा बिलकुल नहीं. जैसे वाणीमें कथन करनेकी स्वतंत्र ताकात है. परकी अपेक्षा आयी तो उस प्रमाणासे वाणी परिशमी है ऐसा है ही नहीं, अम कडते हैं. सर्वज्ञ हैं तो उस प्रमाणासे वाणीको परिशमना पडा है ऐसा है नहीं. बड़ी निमित्त-नैमित्तिककी पृथक्ता बताते हैं. **ऐसा माने बिना भी बने नहीं. ज्युं? ऐसा माने बिना भी...** कडते हैं कि सर्वज्ञ परमात्मा त्रिलोकनाथको अनुसरण करके वाणी अपनेसे उस समयमें परिशमी है ऐसा व्यवहार मानना पडेगा. सर्वज्ञ अनुसारीणी वाणी है ऐसा व्यवहार जानना. समझमें आया? निश्चयसे अपनेसे है, उसकी अनुसारिणी है ये व्यवहार है.

उसका विवरण—वाणी तो अचेतन है। उसको सुननेपर जीवादि पदार्थका स्वरूपज्ञान... देखो! वाणी सुननेपर जीवादि पदार्थका स्वरूपज्ञान जिस प्रकार उपजता है... भाषा देखो! जिस प्रकार... उस प्रकार उपजता है तेरेसे. समझमें आया? तब उसको निमित्त कडनेमें आता है. निमित्त है तो (ज्ञान) उपजता है तेरेमें, ऐसा नहीं. आडाडा! तारे वाणी भाई आ तो! **जीवादि पदार्थका स्वरूपज्ञान...** देखो! अम आव्युंने. ओलामां आव्युं डतुंने पडेला के उनका स्वरूप जानने पर... उसमें आया था न पडले? **उनका स्वरूप जानने पर जाननहारे जीवको भी सुख नहीं, ज्ञान भी नहीं.** त्यां पण अम आव्युं डतुं पडेला श्लोकमां 'नमः समयसाराय'मां. 'नमः समयसार'मां आव्युं डतुंने? **अजीव पदार्थ—पुदगल, धर्म, अधर्म, आकाश, कालके और संसारी जीवके सुख नहीं, ज्ञान भी नहीं और उनका स्वरूप जानने पर जाननहारे जीवको भी सुख नहीं...** उसका स्वरूप जैसा है ऐसा जाने तो भी उसको ज्ञान नहीं. ज्ञान तो अपने(को जाननेसे) आया तब ज्ञान कडनेमें आता है. समझमें आया?

स्वरूपज्ञान जिस प्रकार उपजता है उसी प्रकार जानना। अपने स्वरूपमें वाणी निमित्त पडती है, अपनी पर्यायमें उस प्रकारका ज्ञान उपजनेलायक है. अक बात. वाणीमें आया कि शुद्ध उपादेय है, तो परका लक्ष छोडकर अपनेमें (ज्ञान) उत्पन्न होता है तो जो वाणीमें पूर्वमें थी उसको निमित्त कडनेमें आया है. **ऐसा जिस प्रकार उपजता है उसी प्रकार जानना—वाणीका पूज्यपना भी है।** ल्यो, वाणीका भी पूज्यपना है. व्यवहारसे वाणी भी पूज्यनिक कडनेमें आती है, भगवानकी अनुसारिणी वाणी अपनेसे निकली है तो भी. विशेष कडेशे.

(प्रमाणा वचन गुरुदेव)

શ્રાવણ વદ ૧, રવિવાર, તા. ૨૦-૮-૧૯૬૭

કલશ - ૨-૩, પ્રવચન નં. ૫

સમયસાર કલશ, (જીવ) અધિકાર ચલતા હૈ. દૂસરા શ્લોક હૈ દૂસરા. પહલેમેં ક્યા આયા ઓર દૂસરેમેં ક્યા આતા હૈ? પહલેમેં વહ આયા કિ આત્માકો સાર ક્યોં કહા? 'સમયસાર' કહા ન? સારકા અર્થ, અપના આત્મા અથવા સર્વજ્ઞ પરમાત્માકા આત્મા. અપના શુદ્ધ આત્મા જાનનેસે જ્ઞાન ઓર સુખ હોતા હૈ ઉસ કારણસે આત્માકો સાર કહનેમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા? સમયસાર-સમ્યક્ પ્રકારસે આત્મા અપને(રૂપ) પરિણમન કરકે..., સાર નામ શુદ્ધ સ્વરૂપ પરમાનંદમૂર્તિ અપના ધ્રુવ આનંદ ઉસકા અનુસરણ કરકે શુદ્ધજ્ઞાનકા પ્રગટ હોના ઓર આનંદકા પ્રગટ હોના ઉસકા નામ સમયસાર કહનેમેં આતા હૈ. ઐસા કહકર અપને આત્માકો ભી વંદન કિયા ઓર સર્વજ્ઞદેવકો ભી વંદન કિયા. સમજમેં આયા?

'દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ તીન' આતા હૈ કિ નહીં વંદનમેં? પહલેમેં દેવકો (નમસ્કાર) કિયા, દૂસરેમેં શાસ્ત્રકો કરતે હેં. કેસા શાસ્ત્ર હોના ચાહિયે? સર્વજ્ઞજ્ઞાનકા અનુસરણ કરનેવાલી વાણી. જુઓ! પહલે વહ સિદ્ધ કિયા હૈ. સર્વજ્ઞપના જિસકો પ્રગટ હુઆ હૈ એક સમયમેં... વહ કહેંગે. વહ પ્રશ્ન યહાં આયા હૈ. કેસે હેં સર્વજ્ઞ વીતરાગ? વહી યહાં આયા હૈ. કેસે હેં સર્વજ્ઞ વીતરાગ કિ જિનકો અનુસરણ કરકે વાણી અપની પર્યાયસે પરિણમન હુઈ હૈ? અનુભવનશીલ કહા ન? સર્વજ્ઞ જિસે એક સમયમેં જ્ઞાન ઓર આનંદ પૂર્ણ પ્રગટ હૈ, ઉનકો અનુસરણ કરકે અર્થાત્ વે તો નિમિત્ત હેં, પણ વાણી અપની પર્યાયસે-ભાષાવર્ગણાસે ઐસી દિવ્યધ્વનિરૂપ સ્વ-પરવાર્તા કહનેકી તાકાતરૂપ જો ભાષા પરિણમતી હૈ, ઉસકો યહાં દિવ્યધ્વનિ કહતે હેં. વહ દિવ્યધ્વનિ સર્વજ્ઞકે અનુસાર હુઈ હૈ. અનુસાર કેસા? જૈસી સર્વજ્ઞ વીતરાગ પર્યાય પ્રગટ હુઈ હૈ, વાણીમેં ઐસા હી કથનરૂપ પરિણમન વાણીકે અપને કારણસે હુઆ હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા!

અનુભવનશીલ કહા ન? સર્વજ્ઞ અનુસારિણી વાણી પરિણમતી હૈ. અપને કારણસે હોં, વાણી અપનેસે. સર્વજ્ઞ સર્વજ્ઞસે પરિણમ રહે હેં, પરમ આનંદરૂપ પરમાત્મા અપનેસે પરિણમે હેં, વાણી અપનેસે પરિણમી હૈ. સર્વજ્ઞકા તો નિમિત્ત હૈ, પણ નિમિત્તકે અનુસરણકા અર્થ - જૈસા જ્ઞાન હૈ, વીતરાગતા હૈ, આનંદ હૈ, જૈસે ઉસમેં છહ દ્રવ્ય જાનનેમેં આયે ઓર જિસકી વાણીમેં... જાનનેમેં (અર્થાત્) ઉપદેશમેં છહ દ્રવ્યમેં આત્મા હી ઉપાદેય હૈ ઐસા જો સર્વજ્ઞકે જ્ઞાનમેં થા, ઐસી વાણી પરિણમ ગઈ હૈ. સમજમેં આયા? અપને કારણસે.

સર્વજ્ઞ તો નિમિત્ત હેં. વાણીમેં-દિવ્યધ્વનિકી પર્યાયમેં ભી ઇતની તાકાત હૈ કિ જૈસા સર્વજ્ઞને જ્ઞાનમેં દેખા, જાના, અનુભવા, ઐસી વાણી અપને કારણસે પરિણમતી હૈ, ઉસ વાણીકો સર્વજ્ઞ અનુસારિણી કહનેમેં આતી હૈ. ઇસલિયે વહ વાણી પૂજ્ય હૈ. સમજમેં આયા? એક તો

શુદ્ધાત્મા સિદ્ધ ક્રિયા ઔર પીછે વાણી. કિસકી વાણી માનના? જો સર્વજ્ઞ અનુસારિણી વાણી હો. છત્રસ્થ અપની કલ્પનાસે કહે, ઉસકી વાણી માન્ય નહીં. સમજમેં આયા? સંતો યા સમકિતી જો કહતે હેં વહ, સર્વજ્ઞ જો કહતે હેં ઉસી અનુસાર કહતે હેં. અપની કલ્પનાસે નહીં. ઐસી સર્વજ્ઞ વાણીકો યહાં પૂજ્યપના (કહા) ને નમસ્કાર કરનેમેં આયા હૈ.

અબ કહતે હેં, **કૈસે હૈં સર્વજ્ઞ વીતરાગ?** કે જિસકે અનુસરણ કરકે વાણી અપને કારણસે પરિણમી હૈ. **અનન્તધર્મણ:**.. યે વિશેષણ આયા. કેસે હેં સર્વજ્ઞ ભગવાન? પર્યાયમેં હોં. **અનન્તધર્મણ:**.. અનંતકા અર્થ ઐસા ક્રિયા રાજમલજીને કિ અનંત ન કહતે **અતિ બહુત હૈં ગુણ જિનકે..** ઐસા શબ્દ લિયા. અનંતકા અર્થ ક્રિયા. અતિ બહુત હૈં.. અતિ બહુત હૈં, યૂં. કિતને ગુણ હૈં? અતિ બહુત ગુણ હૈં. જિસકી ગુણકી સંખ્યાકા અંત નહીં, ઇસલિયે અનંતકા અર્થ અતિ બહુત (ક્રિયા). સર્વજ્ઞ પર્યાયમેં ત્રીન કાલ, ત્રીન લોકકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય સમસ્ત જાનનેમેં આયે, ઐસી તાકાત સર્વજ્ઞકી પર્યાયમેં હૈ. ઓહોહો!

ઐસે યહાં મંગલિક ક્રિયા. ઐસી સર્વજ્ઞકી વાણીકો યહાં પૂજ્યપને માના. સર્વજ્ઞકો ભી સાથમેં વંદન ક્રિયા હૈ. **અતિ બહુત હૈં ગુણ...** ધર્મકા અર્થ ગુણ ક્રિયા. પાઠ હૈ **અનન્તધર્મણ:**.. ધર્મકા અર્થ ગુણ ક્રિયા. ગુણકા અર્થ હૈ પર્યાય. સમજમેં આયા? સર્વજ્ઞ પર્યાય એક સમયમેં પૂર્ણ જાનનેકી શક્તિ (રખતી હૈ). ઇસમેં કિતની શક્તિ હૈ? અતિ બહુત પર્યાય હૈં જિસકી. ત્રીન કાલ, ત્રીન લોક જાનનેકા સામર્થ્ય-તાકાત હૈ, ઉસસે અનંતગુને પદાર્થ હો ઔર ત્રિકાલસે દૂસરા કાલ હો તો ભી જાનનેકી તાકાત હૈ. ઐસી અનંતી બહુત દશા જ્ઞાનકી પર્યાયમેં પ્રગટ હુઈ હૈ. સમજમેં આયા?

ઐસા સર્વજ્ઞ પર્યાયકા જો નિર્ણય કરે... જો જાણહિ અરહંતં દવ્વત્તગુણત્તપજ્જયત્તેહિં, સો જાણહિ અપ્પાણં.. અપના સ્વભાવ ત્રિકાલ સર્વજ્ઞસ્વભાવ હૈ, ઉસમેંસે સર્વજ્ઞ પર્યાય પ્રગટ હુઈ હૈ. ઐસા પ્રગટ જિસકો હૈ, ઉસકા અનુસરણ કરનેવાલા... વહ પર્યાય પ્રગટ હુઈ કિસમેંસે? દ્રવ્યમેંસે. મૈં ભી સર્વજ્ઞ સ્વભાવી હૂં ઐસા અંતર સ્વભાવકા અનુસરણ-અનુકરણ કરકે જો પર્યાય પ્રગટ હોતી હૈ ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન ને સમ્યગ્જ્ઞાન કહતે હેં. સમજમેં આયા? કહતે હેં, **અનન્તધર્મણ:**.. આહાહા! એમણે 'અનંત' એમ અર્થ ન કર્યો પંડિતજીએ. અનંત નહીં લિયા. **અતિ બહુત..** શું કહીએ! આકાશકે જો પ્રદેશ હેં ઉસસે ભી અનંતગુને ગુણ એક આત્મામેં હેં. આહાહા! સમજમેં આયા?

છહ માસ આઠ સમયમેં છહસો આઠ જીવ મુક્તિકો પાતે હેં. છહ માસ ને આઠ સમયમેં. ઐસા ઐસા અનંત કાલ બીત ગયા. ઐસી સિદ્ધકી સંખ્યા જો અનંત હુઈ, ઉસસે અનંતગુને તો જીવ હેં સંસારમેં. ઉસસે અનંતગુની તો સંસારકે જીવકી સંખ્યા હૈ. ઉસસે અનંતગુની તો પરમાણુકી સંખ્યા હૈ. સમજમેં આયા? ઉસસે અનંતગુની તો ત્રિકાલકે સમયકી

संख्या है. उससे अनंतगुने आकाशके प्रदेशकी संख्या है. आकाश.. अमाप.. अमाप.. अमाप.. अमाप.. अमाप.. ये स्वभावकी बात चलती है डॉ. सुनो!

जहां आकाशका (क्षेत्र) स्वभाव ँतना.. ँतना कि कोई माप (नहीं). है.. है.. है.. जैसे यला जाता है. कहीं 'नहीं है' ऐसा आता ही नहीं. क्या है यह चीज? समजमें आया? क्षेत्रका स्वभाव भी अस्तिरूप ही चले जाता है, कहीं नास्ति आती नहीं. क्या कडते हैं यह? समजमें आया? ऐसा अस्ति.. अस्ति.. जैसे सारी दसों दिशामें आकाश.. आकाश.. आकाश.. है.. है.. है.. कहीं 'नहीं है' ऐसा नहीं आता. 'है'का अंत नहीं.. 'है'का अंत नहीं. ओडो! क्षेत्रस्वभाव. उसके यह जितनी संख्यामें प्रदेश हैं, प्रदेश.. प्रदेश.. उसकी जितनी प्रदेशकी संख्या है उससे अनंतगुनी ऐक आत्मामें (गुणकी) संख्या है. यहां पर्यायकी बात करते हैं. ँतनी अनंतगुनी, आकाशके प्रदेशसे अनंतगुनी पर्याय सर्वज्ञको ऐक समयमें प्रगट हुंई है. समजमें आया? आडाडा! जैसे सर्वज्ञ परमात्मा उनको जो वंदन करे, उनका आदर करे... पडले कडा न समयसारमें? **वंदितु सव्व सिद्धे.** सर्व सिद्धोंको मैं नमस्कार करता हूं. समजमें आया?

उसमें पडी है बडी बात. सर्व सिद्ध.. अनंत.. अनंत.. जैसे सिद्ध.. ऐक-ऐक (समय)में आकाशके प्रदेशसे अनंतगुनी.... जैसे अनंत सिद्ध. ँसकी सत्ताका समूह-गंज जिसकी प्रतीतिमें आता है और अपना उसमें वंदन करते हैं... तो कहांसे वंदन किया? अपनी पर्यायमें अनंत सिद्ध स्थापन करके, राग, अल्पज्ञता, निमित्तकी रुचि छोडकर ज्ञायकभावकी रुचि करते हैं तो अनंता सिद्धको वंदन करते हैं ऐसा कडनेमें आता है. समजमें आया?

देओ! आचार्य (कडते हैं), मेरे आत्मामें और तुम्हारे आत्मामें अनंत सिद्धोंको स्थापन करके मैं समयसार कडूंगा. आडाडा! तुम्हारा लक्ष्य सिद्ध समान स्वरूप तेरा है उस पर तेरा लक्ष डोना चाडिये. और ऐसा यथार्थ लक्ष करके जो समयसार सुनेगा तो तुम्हारेमें समयसार नाम आत्माकी प्राप्ति डोगी, डोगी ने डोगी. वह कडते हैं. समजमें आया?

तो कडते हैं, सर्वज्ञ... अति बहुत हैं गुण जिनके.. भावार्थ इस प्रकार है—कोई मिथ्यावादी कहता है कि परमात्मा निर्गुण है.. गुण बिनाके हैं. गुण कैसा? गुण-गुणी ऐसा भेद क्या? उसका अर्थ करते हैं. **गुण विनाश होनेपर परमात्मपना होता है।** वह कडते हैं. **गुण विनाश होने पर परमात्मपना होता है।** ऐसा अज्ञानी कडते है. यहां, गुणकी पर्याय प्रगट डो तो परमात्मा डोता है ऐसी बात कडनेमें आती है. समजमें आया? अरे! सिद्धपद स्मरणमें जिसको आया, उसको सब रागादि पर्याय, अल्पज्ञता और परका विस्मरण डो जाता है. सर्वज्ञका स्मरण आया, उसको अल्पज्ञता, राग ने निमित्तका विस्मरण डो जाता है. तब सर्वज्ञका स्मरण किया जैसे कडनेमें आता है. यहां तो पीछे वाणी लेनी है. उसके अनुसार वाणी निकली डो उसको शास्त्र कडते हैं, ँसके सिवा दूसरेको शास्त्र कडते नहीं. समजमें आया?

સર્વજ્ઞ જિસકે શાસનમેં નહીં, જિસકે ધર્મમેં સર્વજ્ઞ નહીં, તો ઉસમેં સર્વજ્ઞ અનુસારી વાણી નહીં. સમજમેં આયા? અને વાણી નહીં તો ઉસમેં શાસ્ત્ર યથાર્થ આતે નહીં. કહતે હૈં, ઐસે પરમાત્મા જિનકો અનંત પર્યાય પ્રગટ હુઈ હૈં ઔર ગુણ હૈં, ઉનકો ગુણકા નાશ કહનેમેં આતા હૈં તો પરમાત્માકા હી નાશ હુઆ, કહતે હૈં. **ગુણોંકા વિનાશ હોને દ્રવ્યકા મી વિનાશ હૈં**। જુઓ! યે શાસ્ત્રકા વિનય ક્રિયા. સમજમેં આયા?

બનારસીદાસમેં એનો શ્લોક છે કંઈ. દરેક (૫૬) છેને દરેક શ્લોકનો. બીજો શ્લોક લીધો જુઓ! જોગ ધરૈ રહૈ જોગસૌં મિત્ર, અનંત ગુનાતમ કેવલજ્ઞાની। જોગ ધરૈ.. અહીં વાણી કેવળીની લીધી છેને. જોગ ધરૈ રહૈ જોગસૌં મિત્ર... ભગવાનકા કેવલજ્ઞાન.. ઐસે સયોગી હૈં, પણ જોગસે ભિન્ન હૈં. જ્ઞાનકા સ્વરૂપ યોગસે ભિન્ન હૈં. સમજમેં આયા? જોગ ધરૈ રહૈ જોગસૌં મિત્ર, અનંત ગુનાતમ કેવલજ્ઞાની। તાસુ હૃદે-દ્રહસૌં નિકસી, સરિતાસમ હૈં શ્રુત-સિંધુ સમાની। ઉનકે હૃદયમેંસે-જ્ઞાનમેંસે.... વાણીકા રણકાર વાણીકે કારણસે આયા, પણ હૃદયસે આયા ઐસા કહનેમેં આતા હૈં. યાતે અનંત નયાતમ લચ્છન, સત્ય સ્વરૂપ સિંઘંત બચાની। બુદ્ધ લચ્છૈ... સમ્યગ્દષ્ટિ હી વીતરાગકી વાણીકો જાન સકતે હૈં, અજ્ઞાની વીતરાગકી વાણીકો પિછાન સકતે નહીં. સમજે? ઉસમેં લિખા હૈં દેખો! મિથ્યાદષ્ટિ કોરે વ્યાકરણ, કોષાદિકે જ્ઞાતા... ભાઈ! એકલા વ્યાકરણ ને કોષ, શબ્દ, ઐસા ને વૈસા જાનનેવાલા ભગવાનકી વાણીકો પિછાન નહીં સકતા. સમજમેં આયા?

ઐસે લોગોંકો આદિપુરાણમેં અક્ષરમ્લેચ્છ કહા હૈં, અક્ષરમ્લેચ્છ. અંતરમેં ભાવ ક્યા હૈં? કિસ નયસે કથન હૈં? ક્યા રહસ્ય હૈં? ઐસા બુદ્ધ લચ્છૈ... સમ્યગ્દષ્ટિ હી વાણીકો જાન સકતે હૈં. સમજમેં આયા? શ્રીમદ્દ્માં કહુંને? છેલ્લું કાંઈ છે કે નહીં? અનંત નયાત્મક ગુણ... ‘અનંત નય નિક્ષેપે વ્યાખ્યાની છે..’ પછી? સકલ... હિતકારિણી... છેને ભાઈ! જુઓને, આમાં છે કે નહીં? વાણી મોક્ષમાળામાં છેને છેલ્લો..? છેલ્લું છેને? ‘અનંત અનંત ભાવભેદથી ભરેલી ભલી..’ ૧૬ વર્ષે કહે છે. ‘અનંત અનંત નય નિક્ષેપે વ્યાખ્યાની છે, સકલ જગત હિતકારિણી હારિણી મોહ, તારિણી ભવાધ્ધિ મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે.’ ૧૬ વર્ષે. એ રાજમલજી!

‘ઉપમા આખ્યાની જેને તમા રાખવી વ્યર્થ, આપવાથી નિજ મતિ મપાઈ મેં માની છે.’ વાણીમાં ક્યાં..? અમાપ વસ્તુ છે. હવે કોણ જાણે એ..... ‘અહો! રાજચંદ્ર, બાળ ખ્યાલ નથી પામતા એ, જિનેશ્વર તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે.’ એ ઉપર વજન આવ્યું છે. ‘જિનેશ્વર તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે.’ અજ્ઞાનીકો પતા નહીં કિ જિનેશ્વર(કી વાણી)મેં ક્યા કહનેમેં આતા હૈં? સમજમેં આયા?

ઐસા એક આયા થા ૯૯કી સાલમેં શ્વેતાંબર સાધુ. કહે, સમયસાર વહ વાણી ભગવાનકી નહીં, વહ તો ગુરુકી વાણી હૈં. અરિહંતકી વાણી દૂસરી હૈં. કહા, બહોત અચ્છા. ખબર છે? ૯૯મેં આયા થા યહાં. કીધું, ક્યા હૈં તુમહારા નામ? દર્શનવિજય. અચ્છા ભૈયા! ભવિ-અભવિકા નિર્ણય ક્રિયા હૈં કિ તુમ ભવિ હો કિ અભવિ? યે નિર્ણય નહીં ક્રિયા. અરે! ભવિ-

અભવિકા નિર્ણય નહીં ક્રિયા (ઔર) તુમ જિનવાણીકા નિર્ણય કર સકતે હો? સમજમે આયા? જિસકો અનંત સંસાર કરના હૈ.... ઔર વાણીમે અનંત સંસારકા અભાવ બતાના હૈ... અનંત સંસારકા અભાવ ભગવાનને ક્રિયા તો વાણીમે તો સંસારકે અભાવકી વાણી નિકલતી હૈ. જિસકો અનંત સંસાર કરના હૈ વહ જિનકી વાણીકી પરીક્ષા કર સકે નહીં. તીન કાલમે હો સકે નહીં. સમજમે આયા? જુઓને કહુંને. 'જિનેશ્વર તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે.' ૧૬ વર્ષે શ્રીમદે કહું. દેવાનુપ્રિયા! રાજમલજી! તમારે કેટલા વર્ષ થયા? સોળ વર્ષની વાત છે.

અહીં કહું, બુદ્ધ લઠ્ઠૈ... વીતરાગકી વાણી તો જ્ઞાની જાને કિ ક્યા ઉસકા નિશ્ચયકા રહસ્ય હૈ. વ્યવહારસે ક્યા કહા હૈ? નિશ્ચયસે ક્યા કહા હૈ? વહ તો બુધ લખે. શબ્દમે ઐસા કા ઐસા યે લિખા હૈ, યે લિખા હૈ. સબ લિખા હૈ, પણ ક્યા હૈ? વ્યવહારનયકે લખાણકા ફલ સંસાર હૈ, સુન ન! સમજમે આયા? બુદ્ધ લઠ્ઠૈ ન લઠ્ઠૈ દુરબુદ્ધ.. એ દુરબુદ્ધની વ્યાખ્યા કરી અક્ષર મ્લેષ્ઠમાં. સદા જગમાહિ જગૈ જિનવાની। જિનવાણી જગતમાં... વહ યહાં કહતે હૈ, લ્યો. ઐસી વાણીકો મેરા નમસ્કાર.

હવે આચાર્ય પોતે પોતાને ગુરુ સ્થાપીને કહે છે હોં. 'દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ તીન' ઐસે આતા હૈ ન? મેરા આત્મા હી મેરા ગુરુ હૈ, ઉસકી શુદ્ધિ મુજે ટીકા કરતે કરતે હોગી, વહ બાત કહતે હૈ.

परपरिणतिहेतोर्माहनाम्नोऽनुभावा-

दविरतमनुभाव्यव्याप्तिकल्माषितायाः।

अर्थ कर्षो आ बहु सरस..

मम परमविशुद्धिः शुद्धचिन्मात्रमूर्ते-

र्भवतु समयसारव्याख्यैवानुभूतैः॥३॥

આહાહા! મમ પરમવિશુદ્ધિઃ ભવતુ... શાસ્ત્રકર્તા અમૃતચંદ્રાચાર્ય મહારાજ, કુંદકુંદાચાર્યદેવ ઉનકે ગણધર સમાન, જિનકી વાણીમે ગર્ભ-રહસ્ય ક્યા થા ઉસકો ખોલનેકી તાકાતવાલે ભગવાન અમૃતચંદ્રાચાર્ય દિગંબર સંત વનવાસી વનમે રહનેવાલે. સંતો તો વનમે હી રહતે હૈં. આત્માકે આનંદકી મસ્તીમે-અતીન્દ્રિય આનંદકી મસ્તીમે, વનમે જૈસે વાઘ-સિંહ રહે, ઐસે આત્માકી મસ્તીમે વનમે સંતો રહતે હૈં. સમજમે આયા? ઇસ શાસ્ત્રકે (કર્તા) અમૃતચંદ્રસૂરિ કહતે હૈં. મુઝે શુદ્ધસ્વરૂપપ્રાપ્તિ... મુઝે શુદ્ધસ્વરૂપપ્રાપ્તિ... ક્યા કહતે હૈં? પરમ-સર્વોત્કૃષ્ટ વિશુદ્ધ-નિર્મલતા... મેરી નિર્મલ પર્યાય પરમ વિશુદ્ધ હો, પરમ નિર્મલ હો, ઉત્કૃષ્ટ નિર્મલ હો, સર્વોચ્ચ દશા હો. યે શાસ્ત્ર કહતે કહતે મેરી નિર્મલસ્વરૂપ દશા હો, એમ કહતે હૈં. સમજમે આયા?

જુઓ! ઇસમે ભી ગડબડ કરતે હૈં. આયેગા. નિર્મલતા હોઓ. કિસસે? દેખો! સમયસારનો અર્થ શુદ્ધ જીવ. શુદ્ધ જીવ, ઉસકે ઉપદેશસે... શુદ્ધ જીવકા મૈ ઉપદેશ કરતા હું

अथवा टीका करता हूँ, वल टीका करनेसे मेरी शुद्धि हो. क्या कहते हैं? उसमेंसे निकालते हैं कि देजो! टीका करना तो विकल्प है और टीका करते करते शुद्धि हो वल तो विकल्पसे शुद्धि होती है. ओ अमरयंदभाई! अरे भगवान! अर्थ करनासे... पण तेथी तो आमां कहुं के दुर्बुद्धि लभे (- जाणे) नहीं. भाषा ऐसी है देजो! **समयसार व्याख्येव..** आमां समयसार ओव शब्द नथी? एव क्यां गयो? अेटलुं ज आव्युं? **समयसार व्याख्या एव.. एव** क्यां गयो? **एव** रली गयो? **एव** क्यां गयो? अलीं तो पडेला **एव** उपर भार अपातो डों. नहीं नाभ्यो डोय शब्द? नथी कह्यो? अेना उपर तो वजन छे. ठीक. **समयसार व्याख्या एव..** ओम छे ने पंडितज्? रली गयुं लागे छे. ठीक. मारे तो.... **समयसार व्याख्या एव** अेमां वजन छे. वल तो कहते हैं, देजो! समयसारकी टीका करते करते मेरी शुद्धि हो जाओ. उसका अर्थ दूसरा है. धन्नालालज्! भात तो ऐसी है. समयसार... **एव** शब्द क्यां नभाई गयो देवानुप्रिया?

देजो! उपदेशसे हमको शुद्धस्वरूपकी प्राप्ति होओ। **समयसार व्याख्या एव.. व्याख्या एव.. व्याख्या एव..** व्याख्यानी साथे **एव** जोईअेने भाई? **व्याख्या एव..** ल्यो, ओ नीकल्युं नवुं अर्थनुं. मूण तो संस्कृतनो अर्थ... **व्याख्या एव..** इसमेंसे लोग निकालते हैं न. भाई! शुद्धात्माकी व्याख्या होगी और टीका होगी—उसके अर्थमें क्या है? उस कालमें मेरी धुशी तो शुद्ध ध्रुव पर डी यलती है. उस वक्तमें भी मेरे शुद्धस्वरूप तरङ्ग मेरी दृष्टि है. समजमें आया? उस कालमें मेरी शुद्धि हो जाओ. उसका अर्थ - उससे नहीं, पण उस कालमें मेरी शुद्धि हो जाओ. ऐसे कहनेमें आता है. यंदुभाई!

ओला अर्थ ओवो करे. अरे भगवान! शुं करे? ये टीका शब्दसे बनती है. वल तो पडले कह गये न? भगवानकी वाणी भी शब्दसे परिणामी है. भगवानकी वाणी भगवानसे नहीं बनी है. भगवानसे, वाणी-दिव्यध्वनि भी भगवानसे बनी नहीं है. तो अमृतयंद्रायार्थसे श्लोक बने उसकी तो मना करते हैं आगे. ये वाणीसे परिणामी है, डमारा कुछ कर्तव्य है नहीं. उसमें भी (लोग) कहते हैं कि वल तो अडंकार छोडनेको कहते हैं, पण बनायी तो उन्डोंने है. भाई! बने किससे? परमाणुकी आवाज या शब्द, अंदर कल्पना ओडे कि ये अक्षर ऐसा हो, ये कल्पना भी क्या आत्माकी चीज है? (नहीं). उसके क्या आत्माकी शुद्धि होती है? (नहीं). समजमें आया?

शुद्धि तो, मेरा चैतन्य भगवान अनाकुल आनंदस्वरूप उस पर मेरी दृष्टिका जोर है, मैं शुद्धस्वरूपमें रमायता करता हूँ उसमें मेरी तल्लीनता है, तल्लीनताकी वृद्धि उस कालमें हो जाओ, ऐसा कहनेमें आया है. समजमें आया? और श्रोताको भी ये कहते हैं, **वंदितु सव्व सिद्धे.** भगवान! तुम्हारे हृदयमें डम सब सिद्धोंको स्थापते हैं. सिद्धकी मंडणी करते हैं. आडाडा! सर्व सिद्धोंको तुम्हारी पर्यायमें—तुम्हारे आंगनमें स्थापते हैं.. आंगनमें—पर्यायमें

स्थापते हैं. अब सुनो! डम कडते हैं सुनो. तुम्हें भी.. जैसे डमें पूर्ण निर्मलकी प्राप्ति होगी, असा लक्ष करके समयसार सुनोगे तो तुम्हें भी सम्यग्दर्शन-ज्ञान-चारित्रकी प्राप्ति होगी, अम कडते हैं. समजमें आया? आडाडा! पोपटभाई! अवी वात छे आ. वस्तुस्थिति असी है. लोग कल्पनासे कडे असा अर्थ (नडी).

भाई! आत्मा तदन निर्विकल्प वस्तु, राग बिनाकी यीज आनंदमूर्ति है, उसको तो राग बिनाके स्वरूपके साधनसे डी निर्मलता डोती है. साधनसे निर्मलता डोती है. साधन नामकी अंदर शक्ति है और स्वरूपसाधन पर्याय डो उससे निर्मलता डोती है. कोठ रागसे निर्मलता डोती है? टीका करनेसे—पर तरङ्के लक्षसे निर्मलता डोती है? समजमें आया? दाभलो अेवो आपे छे. अमृतचंद्राचार्य अेम कडे छे के टीका करता मारी विशुद्धि थाओ. भगवान! वे तो कडते हैं, डमें वर्तमानकालमें असा शुद्ध.. असा शुद्ध.. असा शुद्ध.. जो भगवानने कडा असा डमारी दृष्टिमें है, असा कडते वक्त डमारा शुद्धस्वभाव उपरका जो घोलन है वड घोलन बड जायेगा. समजमें आया? घोलन समजे? अंतरमें लीनता बड जायेगी. अस वड बात कडते हैं. शुभ विकल्पसे ने परके लक्षसे कभी आत्माकी शुद्धि डोती नडी. समयसार नाम भगवान आत्मा विद्वानंद.. आडाडा! जिसकी वार्ता सुननेसे मुजे आनंद आवे, तो उसके अनुभवके आनंदका क्या कडना? अेम कडते हैं. आनंद.. आनंद.. परम विशुद्धि कडते हैं. मंद (राग) करते, विकल्प करते करते भी डमारा स्मरण है न कि डम शुद्ध हैं.. शुद्ध हैं. शुद्धका परिणामन चलता है. समजमें आया? असे उपदेशसे डमको शुद्धकी प्राप्ति डो.

यह शास्त्र परमार्थरूप है, वैराग्योत्पादक है। वैराग्य नाम परसे, रागसे नास्तिपना करनेका ये शास्त्र है. समजमें आया? राग उत्पादक नडी. जिसमेंसे राग डो असा शास्त्र नडी, वीतरागका शास्त्र है. वैराग्य नाम पुण्य ने पाप दोनोंसे डी डटकर अपने स्वभावमें वैराग्यकी प्राप्ति डो, अस्तिकी प्राप्ति तो है डी स्वभावकी दृष्टिसे, पण परसे, रागसे डटकर अपनी वैराग्यकी प्राप्ति डो उसका बतानेवाला शास्त्र है. समजमें आया? ये तो दुनियाको रंजन करना है और पीछे स्वर्ग भी मिलेगा, भोग भी मिलेगा, असा मिलेगा—असी बात करनेवाला शास्त्र नडी. ये तो वीतरागता बतानेवाला है, अकेली वीतरागता. वैराग्य उत्पाद करनेवाला.. सारी दुनियाकी उपेक्षा, शुभ विकल्पसे लेकर सारी दुनियाकी उपेक्षा (और) स्वभावकी अपेक्षा असा कडनेवाला शास्त्र है. समजमें आया? और इसका नाम डी शास्त्र कडते हैं. कोठ भी वीतरागका शास्त्र परसे उपेक्षा करावे और स्वकी अपेक्षा करावे, उसका नाम वीतरागी शास्त्र कडनेमें आता है.

यह शास्त्र परमार्थरूप है, वैराग्योत्पादक है। भारत-रामायणके समान रागवर्धक नहीं है। अेय! जिसमें राग बडे, लडाई, असा है ने असा है—असा नडी. यडां तो रागका नाश करके

भगवान् आत्मा वीतरागीर्बिम्बपने प्रगट हो, वीतरागीस्वरूप जिसका है वह वीतरागी पर्यायपने प्रगट हो, ये शास्त्रमें कलनेमें आता है. तो ये शास्त्र वैराग्य कलनेवाला है. जुओ! जैसे कलते हैं कि राग करना, रागसे लाभ होगा ऐसा शास्त्रमें नहीं आयेगा. समजमें आया? भाई! व्यवहार, राग उससे लाभ होगा ऐसा शास्त्रमें नहीं आयेगा. यहां तो रागका अभाव करनेका वैराग्य शास्त्र है. उदास.. उदास.. सारी दुनियासे उदास. पुण्यका विकल्प शुभभाव (उससे) उदास. छोड, उपेक्षा कर. भगवान् सिदानंद परमात्मा पूर्ण शुद्ध प्रभु उस पर लक्ष कर, ध्येय कर, लगनी कर, आश्रय कर.—ऐसा बतानेवाला ये समयसार शास्त्र है.

कैसा हूँ मैं? 'अनुभूते:' अनुभूति-अतीन्द्रिय सुख, वही है स्वरूप जिसका ऐसा हूँ। ल्यो. मैं तो अतीन्द्रिय सुखमय हूँ. समजमें आया? मैं आत्मा अतीन्द्रिय सुखरूप ही हूँ. द्रव्यरूपसे अनादि सुखरूप हूँ, थोडा सुख प्रगट है और थोडा मैल है वह पीछे घट जायेगा. समजमें आया? द्रव्यार्थिकनयसे मैं शुद्ध आनंदस्वरूप ही हूँ. उसका ये अर्थ हुआ... भाई! क्या कलना है? अये! द्रव्यार्थिकनयसे शुद्ध हूँ उसका अर्थ ये कि द्रव्यार्थिकनयका भान हुआ तो सारा आनंद है ऐसा कलनेमें आता है और भान हुआ तो आनंद भी पर्यायमें आया है. पर्यायमें जरी मलिनता साथमें है, वह बात भी कलेंगे. समजमें आया? मैं आत्मा अतीन्द्रिय आनंदमूर्ति प्रभु हूँ. मेरेमें आनंद है, मेरा आनंद परिपूर्ण है. ऐसी दृष्टि हुई तो मेरी पर्यायमें भी आनंद आया है. आनंद द्वारा, आत्मा अतीन्द्रिय पूर्ण है ऐसा हमने द्रव्यार्थिकनयसे निश्चय किया है. परिशमन है अंदर. परिशमन... आ नाजशे, ओलुं अशुद्धनुं परिशमन नाजशे. द्रव्यसे ऐसा हूँ, पण मेरी परिशमतिमें ऐसी क्याश है वह सिद्ध करेंगे. समजमें आया?

मैं द्रव्यार्थिकनयसे शुद्ध हूँ, पण द्रव्य शुद्ध हूँ कब? समजमें आया? ये शुद्ध है... भगवान् आनंद है.. ये आनंद है, ये शुद्ध है ऐसा अंतरमें परसे उटकर आनंदके सिवा—आनंदमें लीन हुआ बिना 'ये आनंद है' ऐसा निर्णय नहीं आता. समजमें आया? उसका नमूना लक्षमें आये बिना 'ये आनंद है', शुद्धकी आनंद पर्याय अनुभवमें आये बिना 'ये शुद्ध है'—ऐसा प्रतीतिमें नहीं आता. समजमें आया?

मैं तो मेरी अनुभूति-अतीन्द्रिय सुख, वही है स्वरूप जिसका... जुओ! भाषा अनुभूति लीधी, लेशे त्रिकाणी पाठमां. और कैसा हूँ? 'शुद्धचिन्मात्रमूर्ते:' अनुभूति-मेरी परिशमतिमें आनंद है और मेरा सारा स्वरूप भी आनंद(मय) है. समजमें आया? जुओ! साधकजिवकी व्याख्या. 'शुद्ध चिन्मात्रमूर्ते:' रागादि-उपाधिरहित चेतनामात्र स्वभाव है जिसका. समजमें आया? अतीन्द्रिय सुख है, वस्तु त्रिकाणी चिन्मूर्ति है, पण पर्यायमें जरी कलुषितता है वह प्रसिद्ध करनेको ये बात कलते हैं. क्या कलते हैं समजमें आया?

येतन्नामात्रमूर्त.. मूर्त स्वभाव है. भावार्थ इस प्रकार है—द्रव्यार्थिकनयसे द्रव्यस्वरूप ऐसा ही है। ल्यो, द्रव्यस्वरूप ऐसा ही है. अनुभूति नाभी दीधी अंमां द्रव्यस्वरूपमां. समजमें आया? क्या कडा? द्रव्यार्थिकनयसे ऐसा हूं उसमें अनुभूति भी डाल दी साथमें. भाई! आ शुं अनुभूति? अनुभूति निर्माण डों. शुद्ध द्रव्य हूं.. शुद्ध द्रव्य हूं, मेरी अनुभूति अतीन्द्रिय सुभरूप है. मेरी अनुभूति तो, मैं जैसा हूं ऐसी मेरी अनुभूति आनंद(रूप) है. समजमें आया? द्रव्यस्वरूप हूं.. ऐसा द्रव्यस्वरूप हूं.. भगवान आत्मा.. अपना स्वरूप ऐसा है और अनुभूति आनंद(रूप) है ऐसा मेरा द्रव्यस्वरूप है.

‘अविरतमनुभाव्यव्याप्तिकल्माषितायाः’ जुरओ! अर्थ करेंगे. कर्मको पडले नहीं याद करेंगे. कर्मको पडले नहीं याद करेंगे. पडले तो सीधा..... अर्थ करना डों. विशेष कितना कडते हैं देओ! निरन्तरपने अनादि सन्तानरूप विषय-कषायारूप अशुद्ध चेतना... मेरी पर्यायमें जरी मलिनता है. देओ! मेरी पर्यायमें थोडी मलिनता अनादिकी है. अनादिका अर्थ? मलिनता कभी नाश हुई थी और प्रगटी ऐसा नहीं. क्या कडा समजमें आया? भगवान आत्मा शुद्ध द्रव्यस्वरूप आनंदमूर्ति, अनुभूतिमें आनंद.. वस्तु कायमी आनंद और अनुभूति आनंद(रूप). जैसे डोते डुअे भी मेरी पर्यायमें अनादिकालसे विषयकषायकी परिणति है. अशुद्धकी परिणति है, परका लक्ष करके थोडे कषायरूप परिणति है. समजमें आया?

कडो, ये मुनि कडते हैं छठवे गुणस्थानमें. अनुभाव्य छे ने? अनुभाव्यनो अर्थ, विषय-कषायारूप अशुद्ध चेतना अेम लेवुं. उसके साथ है. ओला (कर्म) अनुभाव ने (अशुद्धता) अनुभाव्य जैसे न लिया. समजे? अनुभाव ने अनुभाव्य अेम संघि न लीधी. मेरी अपनी पर्याय ऐसी है जैसे लिया. मैं ऐसा (अशुद्ध)स्वरूप डुआ हूं, मेरी पर्यायमें कलुषितता अनादिकी है. समजमें आया? मुनि हैं तो भी कडते हैं कि ये राग पडले सर्वथा छूट गया था और नया आया है ऐसा है नहीं. अनादि रागवासित बुद्धि, भाई! वड पंचास्तिकायमें (आता है). यडी यडां भी कडते हैं. अनादिसे पडले व्यवहार आया—ऐसा है? निश्चयका भान है, निश्चयका तो अनुभव है और पूर्वका अनादिवासित राग बाकी रह गया है. समजमें आया?

पंचास्तिकाय. वड भी अमृतयंद्राचार्यकी बात है, ये भी अमृतयंद्रकी बात है. ओडोडो! अर्थ करनेमें कितनी गरबड करे, आभा जैनशासनने डडोणी नाभे. वीतरागस्वरूप छे भाई! स्वाश्रयसे लाभ है, पराश्रयसे लाभ है नहीं. तीन काल, तीन लोकमें पराश्रयसे (लाभ नहीं). त्रिलोकनाथ परमात्मा भी डो तो उसके आश्रयसे आत्माको सम्यग्दर्शन-ज्ञान डो ऐसा है नहीं. समजमें आया? अे कडे के जुरओ! शास्त्रमें ऐसा आता है. जिनेश्वरके जिनबिंबको देजनेसे मिथ्यात्वका टुकडा डो जाता है. क्या जैसे देजते हैं तो डोता है? करण मानना कडांसे?

અધઃકરણ, અપૂર્વકરણ, અનિવૃત્તિકરણ ક્રિયે બિના સમ્યગ્દર્શન હોતા નહીં. ભગવાનકી ઓર દેખનેસે કરણ હોતા હૈ? આ લખ્યું છે ને?

બાત પહલી યે ચલી થી. પહલી બાત ચલી થી. જ્યારે ફૂલચંદ્રજી સાથે પહેલી વાત ચાલી, ત્યારે એણે કહ્યું. એલા! પણ આ કહે છે કે અંદર કરણમાં છે તો..... સમજમે આયા? નહીં તો સિદ્ધાંત તો હૈ કિ નહીં? અંતર્મુખ પરિણામ જબ અધઃકરણ, અપૂર્વકરણકા ચલતા હૈ, ઉસકા તો પર ઉપર લક્ષ હૈ હી નહીં ઔર ઉસકે બિના સમ્યગ્દર્શન હોતા નહીં. ક્યા પરકે લક્ષસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ? અમરચંદભાઈ! અરે! શાસ્ત્રના અર્થ એટલા કરે, અર્થના અનર્થ કરે અને માને કે અમે બરાબર શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાવાળા છીએ. કેમકે વ્યવહારનયસે..... તુમ તો વ્યવહારનયકો ઉડા દેતે હો. તુમકો શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા હૈ નહીં. એય ધન્નાલાલજી!

વ્યવહારનયસે કહા હૈ.. વ્યવહારનયસે કહા હૈ એસા કહકર ઉડા દેતે હો. અરે ભગવાન! બાપુ! વ્યવહારનયસે કહા હૈ વહ જાનનેલાયક હૈ, આદરનેલાયક નહીં. આદરનેલાયક ભગવાન આત્મા ચૈતન્ય પ્રભુ હૈ. (ઉસકા) તુજે માહાત્મ્ય ન આવે ઔર પરકા માહાત્મ્ય રહે, તબ લગ અંતરકે માહાત્મ્યમે જાયે—યે હો સકે નહીં. કહતે હૈ, હમારા કલુષિતભાવ અશુદ્ધ ચેતના ઉસકે સાથ હૈ વ્યાપ્તિ અર્થાત્ ઉસરૂપ હૈ. એય! એની સાથે વ્યાપ્તિ લીધી ભાઈ! ઓલા નિમિત્ત સાથે નહીં. જુઓને! કેવો અર્થ કર્યો છે! એ પછી લેશે. પછી લેશે. નિમિત્ત કોણ છે એ પાઠ પછી લેશે. પણ પહેલું આ ઉપાદાન સિદ્ધ કરીને, એમ. સમજમે આયા?

મેં ભગવાન આત્મા મેં તો અતિન્દ્રિય આનંદ(મય) હૂં ઔર મેરી પર્યાય ભી આનંદરૂપ હુઈ હૈ, ફિર ભી પર્યાયમે અનાદિ વાસના(રૂપ) થોડા રાગાદિકા વિષયકષાય હૈ. ઉસ કારણસે... દેખો! સમ્યગ્દષ્ટિ ઔર સાધકકા વિવેક! જિતની નિર્મલતા હુઈ હૈ ઉતની નિર્મલતાકો નિર્મલતા જાનતે હૈ, સાથમે જિતની મલિનતા હૈ ઉસકો મલિનતા જાનતે હૈ. સાધક હૈ કિ નહીં? વિષય-કષાયાદિરૂપ અશુદ્ધ ચેતના, ઉસકે સાથ હૈ.. ક્યા ઉસકે સાથ હૈ? નિરન્તરપને અનાદિ સન્તાનરૂપ વિષય-કષાયાદિરૂપ અશુદ્ધ ચેતના, ઉસકે સાથ હૈ વ્યાપ્તિ અર્થાત્ ઉસરૂપ હૈ વિભાવપરિણમન, એસા હૈ... જુઓ! મેરા વિભાવ પરિણમન મેરેસે હૈ. ઉપાદાનસે પહલે સિદ્ધ કરતે હૈ. સમજમે આયા? ચૈતન્ય પ્રભુ શુદ્ધ દ્રવ્ય આનંદ—અતિન્દ્રિય આનંદ(મય) હૈ, ઉસકા બોધ હોકર અતિન્દ્રિય આનંદકી દશા પર્યાયમે ધર્મીકો હોતી હૈ. મુનિ હોતે હુએ ભી સાથમે અનાદિકી વાસનાકા અંશ ભી પર્યાયમે વ્યાપ્ત હૈ. ઉસકી સાથમે વ્યાપ્તિ હૈ, પરકે સાથ હમારી વ્યાપ્તિ નહીં. સમજમે આયા?

કિતના અર્થ એક શ્લોકમે ડાલતે હૈ દેખો! વિભાવપરિણમન, એસા હૈ કલંકપના જિસકા... મેરે પરિણમનમે વિભાવ કલંક હૈ. આહાહા! મુનિ તો જુઓ! જેને અલ્પ—એકાદ ભવમાં મુક્તિ છે હોં. એસે અમૃતચંદ્રાર્યા, કુંદકુંદાર્યાદેવ. એક ભવ દેવકા હો. એસી જિસકી

તાકાત.. એસી તાકાત કિ પંચમ આરામ્ એસા કામ કિયા. સમજમે આયા? એકાદ ભવ કરકે મોક્ષ ચલે જાયેગે. મોક્ષ ચલે જાયેગે. કહાં જાના હૈ? અપની શુદ્ધ પૂર્ણ પર્યાય પ્રાપ્ત કરેગે. વે કહતે હૈ, અરે ભગવાન! અનાદિસે મેરી પર્યાયમે થોડા રાગ હૈ હોં. ઇસ રાગકા ટીકા કરતે કરતે નાશ હો જાઓ, એમ કહતે હૈ. સમજમે આયા? મેરી લગની તો ભગવાન શુદ્ધમે લગી હૈ. સમજમે આયા? આહા!

પણ પર્યાયમે વિષયકષાયાદિરૂપ... વિષય શબ્દસે ભોગાદિ નહીં હોં, પણ પર ઉપર લક્ષ હૈ. સમજમે આયા? એનું નામ વિષય. સ્વવિષય પૂર્ણ હુઆ નહીં, સ્વ-આશ્રય પૂર્ણ હુઆ નહીં તો અભી પર ઉપર મેરા લક્ષ રહતા હૈ, તો પરકે લક્ષસે તો કષાય ઉત્પન્ન હોતા હૈ. એ વજુભાઈ! જુઓ, આ ટીકા! હૈ કલંકપના જિસકા.. આહાહા! ક્યા કહતે હૈ? મૈં વસ્તુ તો શુદ્ધ હૂં ભગવાન! એસી નિર્મલ પર્યાય ભી પ્રગટ હુઈ હૈ, પણ ઇતની મલિનતા હૈ અભી રાગકી. પંચ મહાવ્રતકા વિકલ્પ ઉઠતા હૈ, કહનેકા વિકલ્પ ઊઠતા હૈ, સુનનેકા વિકલ્પ ઊઠતા હૈ, વહ કલંક-મૈલ હૈ. આહાહા! કહો, સમજમે આયા?

એકકોર કહે, મુનિકો અશુભભાવકી તો ગંધ ભી નહીં ભાઈ! સુનો! કહતે હૈ. સમજમે આયા? યે બાત યહાં આપી ન? મુનિકો તો અશુભભાવકી ગંધ નહીં. આતા હૈ ન મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમેં? શુભકષાયકા ઉદય જરી આતા હૈ શુભભાવ, કહતે હૈ કિ મુજે કલંક હૈ. આહાહા! અરે! મૈં આનંદમૂર્તિ હૂં ન પ્રભુ! મેરી પરિણતિ શુદ્ધ થોડી તો હૈ, પણ યે થોડા (અશુદ્ધ)ભાવ રહ ગયા હૈ ન, યે કલંક હૈ. આહાહા! સમજમે આયા?

શ્રોતા : અજ્ઞાની જિસકો કથંચિત્ અચ્છા માને, ઉસે વે (જ્ઞાની) કલંક માને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ઉસકો લાભદાયક માને, શુભભાવસે લાભ હોતા હૈ એસા માને. ન્યાય તો મિલાના પડેગા કિ નહીં? એક તો મુનિ સ્વયં હૈ ઔર કહતે હૈ કિ મુજે થોડા કલંક હૈ. મુનિકો અશુભભાવ તો હોતા નહીં. યે બાત કરતે હૈ, ટીકા કરનેકે કાલમે બાત કરતે હૈ. ભાઈ! આહાહા! વિવેકનો તો સાગર છે ને.

ભગવાન આત્મા... મૈં તો આનંદ હૂં, અમૃતસ્વરૂપ હૂં. મેરી પર્યાયમે ભી આનંદ તો આયા હૈ, પણ અનાદિકી વાસના અભી થોડી હૈ. અશુભ નહીં હૈ, પણ શુભરાગ ભી મુજે કલંક હૈ. આહાહા! સમજમે આયા? યે તો હમારી શોભા હૈ, (અજ્ઞાની) કહતે હૈ, શુભભાવ તો હમારી શોભા હૈ. આ તો કહે છે કે પ્રભુ! હમેં વિકલ્પ-કલંક ઉઠતે હૈ ન.. વિકલ્પ ઉઠતે હૈ ન. અમારો નિષ્કલંક સ્વભાવ.. નિષ્કલંક સ્વભાવ.. ઇતના-ઇતના કલંક હૈ હોં નાથ! આહાહા! સમજમે આયા? એસી શ્રદ્ધા કેસી કરના? જ્ઞાન કેસા કરના? કેસે રાગકો અપનેમે મલિનતા જાનના—સબ ઉસમે વિવેક આતા હૈ. આહાહા! આટલી તાકાત! જિસને કુંદકુંદાચાર્યકે હૃદય ખોલકર ટીકા કી. પંચમ આરામ્ કુંદકુંદાચાર્યને તીર્થકર જૈસા કામ કિયા, અમૃતચંદ્રાચાર્યને ગણધર જૈસા (કામ કિયા)..... મુજે કલંક હૈ... આહાહા!

श्रोता : देशना करवानो विकल्प पण कलंक छे.

पूज्य गुरुदेवश्री : कलंक छे. वात तो अे, ध्वनि तो अे छे भाई! आडाडा! और जिस भावसे जन्म धारण डोगा वड कलंक है. शर्मजनक कलंक. योगसारमें कडते हैं न? अरे! डम पंचम आराके मुनि हैं तो भव तो आयेगा. डमको केवलज्ञान तो डो नहीं (सकता), पुरुषार्थ छतना है नहीं. ये राग कलंक है और भव भी कलंक है. आडाडा! समजमें आया?

भगवान आत्माके शुद्ध आनंदस्वरूप उपर सम्यग्दृष्टि साधककी दृष्टि पडी है. समजमें आया? जहां थोडा राग आया तो वे कडे, मुजे कलंक है. ये अनादिका कलंक है.. अनादिका कलंक है. कभी कलंक छूट गया था और नया डुआ है अैसा नहीं है. अनादिका अर्थ, मैं मिथ्यादृष्टि डूं अनादिसे अैसा नहीं. वड कलंकका भाव.. मैं परमानंदकी मूर्ति शुद्धस्वरूप भगवान आत्मा उसमें-पर्यायमें छतना शुभरागका कलंक है, भगवान! टीका करते.. करते ये मेरा कलंक नाश डोकर निर्मलता डो जाओ, अेम कडते हैं. समजमें आया? मेरा लक्ष, जेर यैतन्य उपर है. याडे सो मैं विकल्पमें आउं, लिभनेमें लक्ष डो, मेरा लक्ष अंतरसे यूकता नहीं, अेम कडते हैं. समजमें आया? सम्यग्दृष्टिका मुज्य लक्ष ध्रुव उपर है. पर्याय ने व्यडारका मुज्यपना सम्यग्दृष्टिको डोता नहीं. वड भात सिद्ध करते हैं. ओडोडो! दिगंबर संतोअे धर्मने राज्यो छे, प्रसिद्ध किया है कि नहीं? अैसी वाणी. न्यायमें देओ तो अकेला सत्य जडते हैं. कलंक.. मडाराज! प्रभु! मुजे कलंक है छतना. आडाडा! अे पोपटभाई!

मिथ्यात्व है नहीं, अशुभभाव है नहीं. मुनि हैं न? शुभभाव है (वड) कलंक है. समजमें आया? कलंकपना जिसका अैसा हूं। अैसा डूं भाई! अेम कडे छे. आडाडा! पर्यायमें अैसा डूं अैसा मेरा ज्ञान जानता है. पर्यायमें मुजे राग है (वड) मैं जानता डूं, मुजे ज्यालमें है. मैं मुनि डुआ, सम्यग्दृष्टि डुआ, तो मलिनता बिलकुल यली गई है अैसा नहीं. न डो तो सर्वज्ञ डो जाय. सर्वज्ञ नहीं, तो मेरी अवस्थामें राग.. राग.. पर्यायदृष्टि-अवस्थादृष्टिमें राग दिभता है. पर्यायार्थिकनयसे जीववस्तु अशुद्धरूपसे अनादिकी परिणामी है। मलिनता अनादिकी है. वस्तु तो अनादिकी शुद्ध आनंदकंड है अैसा भान डुआ तो भी मलिनता अनादिकी रडी है. समजमें आया? अनादिकी डुई तो सम्यग्दर्शन क्या डुआ उसमें? अेय! अनादिकी रडी तो सम्यग्दर्शन कहां आया? सोगनयंदृज्! रागनी पर्याय रडी छे. अे जेटली रडी अे अनादिनी छे. जो थोडी रडी है, पण ये अनादिकी है, अेम कडते हैं. समजमें आया?

उस अशुद्धताके विनाश होने पर जीववस्तु ज्ञानस्वरूप सुखस्वरूप है। मेरे अंतर लक्षमें भगवान आत्माका घोलन डोता है उससे अशुद्धताका नाश डोकर, मैं जववस्तु ज्ञानस्वरूप सुभरूप डूं. ज्ञानस्वरूप.. अकेला ज्ञान डो जायेगा, अकेला आनंदरूप डो जायेगा, उसका नाम मुक्ति ने भोक्ष कडनेमें आता है.

આગે કોઈ પ્રશ્ન કરતા હૈ કિ જીવવસ્તુ અનાદિસે અશુદ્ધરૂપ પરિણમી હૈ... હવે ભાઈ! લીધું. હવે વાત. ઉપાદાનમેં અશુદ્ધતા પર્યાયસે સિદ્ધ કરકે પછી દોષમાં (નિમિત્ત લીધું). અપની પર્યાયમેં દોષ હૈ, કલંક હૈ, મેરેસે હૈ, મૈં એસા હું. દ્રવ્યસે શુદ્ધ હું, પર્યાયમેં ઇતની શુદ્ધતા-અશુદ્ધતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? દેખો તો ખરા! નિશ્ચયકા ભાન ને વ્યવહારના જ્ઞાન. નિશ્ચયનું ભાન ને વ્યવહારનું જ્ઞાન. નિશ્ચયનું ભાન એટલે આદરસે, એમ. સમજમેં આયા? સમ્યક્ દ્રષ્ટિકી યે ચીજ અને સાધકપના એસા હોતા હૈ. વહ ભી અપના દષ્ટાંત દેકર સિદ્ધ કરતે હૈં. સમજમેં આયા?

હવે કહે છે... ઇતના સિદ્ધ કરકે... મૈં વસ્તુ ભગવાન.... પહલે તો સમયસાર વ્યાખ્યા એવ.. સમયસારકી ટીકા કરતે મેરી મલિનતાકા નાશ હો જાઓ અથવા તો મૈં શુદ્ધ હો જાઉં એસે કહતે હૈં. મલિનતા નહીં, મૈં શુદ્ધ હો જાઉં. ભાઈ! એમ કહુંને પહેલું. મેરી શુદ્ધિ હો જાઓ. મલિનતાકા નાશ એસા નહીં કહા. યે ટીકા કરતે મુજે પરમ વિશુદ્ધિ હો, ઇતના કહા. બસ વહાં પહલે અસ્તિસે લિયા. ટીકા કરતે (વક્ત) મેરા ધ્યાન સ્વભાવસન્મુખ હૈ, મેરી શુદ્ધિ હો જાઓ. અબ કહતે હૈં, પર્યાયદ્રષ્ટિમેં મેરી કલંકદશા હૈ યે મેરે ખ્યાલમેં હૈ. વહ મેરેસે હૈ, અભી મેરે ખ્યાલમેં હૈ. સમજમેં આયા?

૪૭ નય આતી હૈ ન ૪૭ નય? શ્રુતજ્ઞાની ગણધર ભી, અપની પરિણતિમેં રાગકી પરિણતિ હૈ યે અપનેસે હૈ એસે જાનતે હૈં. એય! ભારે ભાઈ! એક ઓર કહે કિ રાગ પરકા હૈ, વિભાવ પરકા હૈ. અરે! સુન તો સહી. સમજમેં આયા? ચાર જ્ઞાન ને ચૌદહ પૂર્વકી રચના જિનકો અંતર્મુહૂર્તમેં હોતી હૈ એસે છન્નસ્થ ગણધર, પણ અપની પર્યાયમેં રાગ (હૈ ઓર) રાગકા કર્તૃત્વ પરિણમન હૈ, મેરેમેં પરિણમન હૈ—એસા (ઉનકા) જ્ઞાન જાનતા હૈ. સમજમેં આયા? વહ પરિણમન કોઈ કર્મકે કારણસે હૈ એસે નહીં. સમજમેં આયા?

ઈશ્વરનય આયા ન ઈશ્વરનય? મૈં હી નિમિત્ત આધીન હોકર વિકારરૂપ પરિણમન સ્વતંત્રપને કરતા હું, એસા મૈં પરતંત્ર હું. સમજમેં આયા? મૈં હી નિમિત્ત આધીન હોકર રાગ કરતા હું એસા મૈં સ્વતંત્ર હોકર કરતા હું, એસા મૈં મેરેસે પરતંત્ર હું. ઇસ રીતસે મૈં પરતંત્ર હું. સમજમેં આયા? કહતે હૈં, એસી અશુદ્ધતામેં નિમિત્ત કૌન હૈ? નિમિત્ત કોઈ ચીજ હૈ કિ નહીં? વહાં નિમિત્તમાત્ર કુછ હૈ કિ નહીં હૈ? ઉત્તર ઇસ પ્રકાર—નિમિત્તમાત્ર મી હૈ. નિમિત્તમાત્ર ભી હૈ. ભાષા દેખો! નિમિત્ત ભી ચીજ દૂસરી હૈ. ભગવાન આત્મા અશુદ્ધપને જિતના પરિણમતા હૈ, ઉસમેં દૂસરી ચીજ નિમિત્તમાત્ર.. નિમિત્તમાત્રકા વજન (ન) કરતે... એક નિમિત્તમાત્ર હૈ. વહ કુછ કરાતી નહીં. સમજમેં આયા? વિકારકો યે ચીજ કરાતી નહીં.

કિતના ખુલાસા કરતે હૈં! ઉપાદાન-નિમિત્ત આદિ સબકા ખુલાસા આ જાતા હૈ, લ્યો. નિશ્ચય-વ્યવહાર, ઉપાદાન-નિમિત્ત ને કમબદ્ધ—પાંચોંકા ઉસમેં ખુલાસા હૈ. સર્વજ્ઞતા આપી ન

પહલી? સર્વજ્ઞ પહલે સિદ્ધ કિયે ન? સર્વજ્ઞ ભગવાન... ઓલામાં એમ લીધું છે ટીકામાં. માપ હોય છેને. એ આમાં લીધું છે..... અધ્યાત્મ તરંગિણી. કેટલું? કે જેટલુંધારા આવે છે ને. અનંતીનું માપ એ બધું પ્રગટ કર્યું છે કેવળીએ. પૂર્ણ પ્રગટ કર્યું છે. એની સંખ્યા છે. ગોમ્મટસારમાં આવ્યું છે. કેવળજ્ઞાનીની કેટલી પર્યાય? તો કિતને કહતે હૈં ન? કિ ઇતના પ્રગટ હો, પણ સર્વ અપેક્ષિત ધર્મ ઉસકે જ્ઞાનમેં નહીં આતે. એસી બાત હૈ (નહીં).

ભગવાનકે જ્ઞાનમેં સબ તીન કાલ, તીન લોક અપેક્ષિત-નિરપેક્ષ સબ ધર્મ આ જાતે હૈં. અપની પર્યાય અપનેસે નિરપેક્ષપનેસે નિરપેક્ષ પરિણમતી હૈ. એસા ભગવાનકા નિર્ણય કરે તો કમબદ્ધકા નિર્ણય આ જાતા હૈ. કમબદ્ધકા નિર્ણય કરે તો ભગવાનકા નિર્ણય આ જાતા હૈ. કમબદ્ધકા નિર્ણય દ્રવ્યકે નિર્ણયમેં આ જાતા હૈ. કમબદ્ધપર્યાયકા નિર્ણય, દ્રવ્યકે લક્ષ બિના કમબદ્ધપર્યાયકા (નિર્ણય) હોતા નહીં. સર્વજ્ઞકા નિર્ણય, દ્રવ્યકે સ્વભાવ બિના સર્વજ્ઞકા નિર્ણય હોતા નહીં. સમ્યગ્દર્શન, ભૂતાર્થકે આશ્રય બિના સમ્યગ્દર્શન હોતા નહીં.—સબકી એક હી બાત હૈ. નવરંગભાઈ! એની સાથે કહે છે, હમેં મલિન પરિણામ થોડા હૈ વહ કલંક હૈ. ઉસમેં નિમિત્ત કોઈ હૈ. વહ કૌન હૈ યે વિશેષ કહેંગેં.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ વદ ૨, મંગળવાર, તા. ૨૨-૮-૧૯૬૭
કલશ -૩-૪, પ્રવચન નં. ૬

સમયસાર (કલશ), જીવ અધિકારકા તીસરા કલશ ચલતા હૈ. આચાર્ય મહારાજ અમૃતચંદ્રાચાર્ય દિગંબર સંત-મુનિ હૈ, ઉન્હોને યહ કલશટીકા બનાયી હૈ. કહતે હૈ, હમારા આત્મા વસ્તુદૃષ્ટિસે તો અનંત આનંદસ્વરૂપ અને શુદ્ધ ત્રિકાલ ચિન્મૂર્તિ હૈ, ઔર (હમારે) આત્મામેં અતીન્દ્રિય આનંદ હૈ (ઉસસે) હમેં હમારી પર્યાયમેં અતીન્દ્રિય આનંદકી પ્રાપ્તિ હો. સમજમેં આયા? વ્યાખ્યા કરનેકા હેતુ મેરા યહ હૈ. લોકો સમજે... દુનિયા સમજે ન સમજે ઉસકા પ્રશ્ન યહાં નહીં લિયા. યે વ્યાખ્યા-ટીકા... યે રાગવર્ધક શાસ્ત્ર નહીં હૈ. વૈરાગ્ય-વીતરાગવર્ધક શાસ્ત્ર હૈ. વીતરાગવર્ધક શાસ્ત્ર કહનેમેં—ઉપદેશકે કાલમેં—મૈં ટીકા કરુંગા ઉસ કાલમેં—મેરી અનુભૂતિ આનંદરૂપ હો, અતીન્દ્રિય સુખરૂપ હો ઐસી પહલી પ્રાર્થના કી હૈ. સમજમેં આયા?

સુનેવાલેકો ભી ઐસે કહતે હૈં કિ તુજે આત્મા પરમાનંદરૂપી અનુભવ હો ઐસી તેરી પ્રાર્થના હોની ચાહિયે. સમજમેં આયા? તો કહતે હૈં, હમ ટીકા કરતે હૈં... દેખો! યહ (ટીકા) ભારત રામાયણકે સમાન રાગવર્ધક નહીં, વૈરાગ્યવર્ધક હૈ. ઔર મેરી પર્યાયમેં જરી શુભભાવ હોતા હૈ, અનુભૂતિમેં પૂર્ણ આનંદ નહીં હૈ તો વહ મેરી પર્યાયમેં કલંક હૈ. સમજમેં આયા? આ રાડ નાખે છેને કે શુભભાવસે ધર્મ હોતા હૈ. યહાં તો કહતે હૈં, અરે! મેરી પર્યાયમેં જરી શુભભાવ આયા હૈ વહ મુજે કલંક હૈ. આહાહા! આચાર્ય જૈસે મુનિ... સમજમેં આયા? જિનકો તીન કષાયકા અભાવ હૈ, વીતરાગતા પ્રગટ બહુત હુઈ હૈ ઔર પર્યાયમેં થોડા... અશુભભાવ તો હૈ હી નહીં, થોડા શુભભાવ હૈ તો ઇતની ઝંખના-અંતરકી ભાવના હૈ કિ મૈં તો શુદ્ધ આનંદમૂર્તિ હૂં ઐસી હી મેરી પરિણતિ-પર્યાય પૂર્ણ આનંદરૂપ હો જાઓ. યે જો કલંક લગા હૈ ઉસકા નાશ હો. યહ વ્યાખ્યા કરતે કરતે મેરી લક્ષ ને મેરી દૃષ્ટિ તો શુદ્ધ ચૈતન્ય ઉપર હી રહેગી. આહાહા! સમજમેં આયા? ઉસ કારણસે કલંક મુજે હૈ વહ નાશ હો.

કૈસા હૈ કલંક? અશુદ્ધપના અનાદિસે હૈ. મેરી પર્યાયમેં અશુદ્ધપના જો થોડા ભી રહા યે અનાદિસે હૈ. સમજમેં આયા? કભી અશુદ્ધતા છૂટી હૈ ઔર ફિર અશુદ્ધતા હુઈ હૈ, ઐસા હૈ નહીં. કહતે હૈં કિ કલંકકા નિમિત્ત કૌન હૈ? સમજમેં આયા? નિમિત્તમાત્ર કુછ હૈ કિ નહીં? પહલે તો સિદ્ધ કિયા કિ અપની પરિણતિ અપનેસે કલુષિતતાસે પરિણમ રહી હૈ. શુભરાગરૂપી મલિનતા, મેરે પુરુષાર્થકે અપરાધસે મૈં કલુષિતપને પરિણમ રહા હૂં, એમ સિદ્ધ કિયા હૈ. સમજમેં આયા? મેરી વસ્તુ શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ, મુજે અનુભૂતિ વર્તમાનમેં હૈ, પણ પરમ વિશુદ્ધિ હો, પરમ

आनंदरूप हो ऐसी मेरी भावना है. और मेरी पर्यायमें वर्तमानमें मैं राग आदिसे हुआ हूँ—परिणामा हूँ. 'कल्माषितायाः' आडाडा! समझमें आया?

भगवान् अतीन्द्रियस्वरूप प्रभु जैसे अनुभवमें ये थोड़ा शुभभावका कलंक कैसे रखा? हेजो! दुनिया तो शुभभावमें धर्म मानती है. अहीं कहे छे के मुजे कलंक है. सोमयंदभाई! अेम कहे छे. कलंक है कडते हैं. टीका करवानो शुभ विकल्प उठे अे कलंक छे, अेम कहे छे ल्यो. मैं आत्मा रागरहित.. मेरी रीज रागरहित है और मेरी परिणति भी रागरहित पूर्ण होनी चाडिये. इस समयमें मुजे पूर्ण शुद्धि है नहीं. आचार्य कडते हैं, जरी कलंक है. कलंकपना परिणामा है मेरे कारणसे. कोई कहे कि शुभभाव राग कर्मके कारणसे हुआ है ऐसा नहीं है. कितना सिद्धांत सिद्ध करते हैं! मलिनताका अंश भी अपने पुरुषार्थकी कमीसे हुआ है. कोई कर्मके कारणसे मेरेमें मलिनताका अंश है—ऐसा नहीं है ये तो पहले सिद्ध किया. अब निमित्त कौन है, एतना सिद्ध करते हैं. समझमें आया? विकार है मेरेमें—पर्यायमें, तो निमित्त कौन है, अस एतनी बात करते हैं.

वह कौन वही कहते हैं—'मोहनामनोडनुभावात्..' छे? पुद्गलपिण्डरूप आठ कर्मोंमें मोह एक कर्मजाति है.. ध्यान राजजो! कैसे टीका करते हैं! आठ कर्म है न, उसमें मोडकर्मकी अेक जाति कर्मकी है. समझमें आया? वड मोडकर्मका मुजे निमित्त है. ये कलुषित परिणाममें मोडकर्म (निमित्त है). मोडकर्म कैसा? ये मोडकर्म कैसा? उसकी व्याख्या भिन्न रीतसे करेंगे. क्या कडते हैं? उसमें भी ऐसा दिया कि मेरी परिणतिमें मोडकर्म निमित्त है. मेरी परिणति.. यहां तो कडते हैं कि मोडकर्म कैसा? क्या मेरी परिणतिमें निमित्त है? समझमें आया? यहां वर्तमान विकार है तो पूर्वका मोडकर्म निमित्त है, एतना न कडकर, कौनसा मोडकर्म मेरी परिणतिमें निमित्त है? समझमें आया? हेजो!

उसका उदय अर्थात् विपाक... कर्म जो मोडकर्म है उसका पाक आया. भावार्थ इस प्रकार है—रागादि-अशुद्धपरिणामरूप जीवद्रव्य व्याप्य-व्यापकरूप परिणामा है. फिर सिद्ध तो वड करते हैं. मेरा आत्मा... हेजो! दूसरेको समझते हैं इस रीतसे कि तुम्हारा आत्मा आनंदरूप है ऐसी दृष्टि करो और तुम्हारी पर्यायमें जरी कलुषितता है वड अपनेसे व्याप्य-व्यापकरूप परिणाम रही है. मलिन परिणाम व्याप्य है ने आत्मा ही व्यापक है. कर्म उसमें व्याप्य ने कर्म विकार कराता है ऐसा है नहीं. समझमें आया? राजमलज्ज कितनी स्पष्ट टीका करते हैं, ल्यो! आ केटलाक पंडित लोको राउराड पाडे छे. केटलाक डॉ. विकार कर्मसे होता है... विकार कर्मसे होता है... अभी श्रद्धाका ठिकाना नहीं कि विकार मेरेसे होता है तब कर्म निमित्त कडनेमें आता है.

कडते हैं, मेरा आत्मा.. रागादि-अशुद्धपरिणामरूप जीवद्रव्य व्याप्य-व्यापकरूप परिणामा है. भाषा हेजो! आत्मा वस्तु आनंदरूप होने पर भी पर्यायमें थोड़ी शुद्धता प्रगट है

(ઔર) ફિર ભી જો થોડી અશુદ્ધતા રહી હૈ વહ મેરા આત્મા હી મલિનતારૂપ પરિણામા હૈ. આચાર્ય જૈસે મહામુનિ સંત 'ણમો લોએ આઈરીયાણં.' 'ણમો લોએ સવ્વ આઈરીયાણં,' એમ. સમજમેં આયા? 'ણમો લોએ સવ્વ સાહૂણં' હૈ ન? યે 'સવ્વ' પાંચોમેં લાગુ પડતા હૈ. 'ણમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં, ણમો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં, ણમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં, ણમો લોએ સવ્વ ઉવજ્જાયાણં, ણમો લોએ સવ્વ સાહૂણં.' યે પાંચોમેં (એસા) પદ હૈ હોં. અકેલા આખિરમેં તો અંતદીપક કહા હૈ. સમજમેં આયા? સોમચંદભાઈ!

ધવલમેં એસા લિયા હૈ. શાસ્ત્રમેં લિયા હૈ કિ ણમો લોએ સવ્વ સાહૂણં.. (સવ્વ) જો અંતિમ (પદ)મેં કહા હૈ યે અંતદીપક હૈ, પણ પાંચોમેં લાગુ પડતા હૈ. મણીભાઈ! સમજમેં આયા? 'ણમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં' એમ શબ્દ છે મૂળ તો. 'લોએ સવ્વ સાહૂણં' આખિરમેં કહા, પણ સબકો લાગુ પડતા હૈ, એસા ધવલમેં પાઠ હૈ. વીરસેન સ્વામી દિગંબર મહામુનિ હતા. 'ણમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં' (અર્થાત્) જહાં જહાં અરિહંત બિરાજમાન હૈં લોકમેં-સબ (જગહ)મેં (ઉન્હેં મેરા નમસ્કાર). 'ણમો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં.' સર્વ સિદ્ધ ક્યોં કહા? કોઈ યહાંસે સિદ્ધ હોતે હૈં, કોઈ રસ્તેમેં હો... સમજમેં આયા? ઔર વહાં (સિદ્ધશીલા પર) હો, સર્વ લોકમેં બિરાજમાન સિદ્ધકો મૈં નમસ્કાર કરતા હૂં. 'ણમો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં.' અપને તો યહાં લેના હૈ 'ણમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં'. યહ આચાર્ય હૈં. ણમો લોએ સવ્વ આયરિયાણંમેં (આ ગયે) હૈં. આચાર્યપદ હૈ... ગણધર ભી સ્મરણ કરતે હૈં તો કહતે હૈં, 'ણમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં.' મૈં ઉનકો નમસ્કાર કરતા હૂં. આહાહા! સમજમેં આયા?

વે આચાર્ય કહતે હૈં, મેરી પરિણતિમેં.... ગણધર જિનકો નમસ્કાર કરે... બાર અંગકી રચના કરે ન? બાર અંગકી રચનામેં ણમો અરિહંતાણં.. એસા પહલે આતા હૈ. બારહ અંગ ચૌદહ પૂર્વકી રચના અંતર્મુહૂર્તમેં કરનેવાલે ગણધર 'ણમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં' (કહતે હૈં), પીછે શાસ્ત્રકી રચના કરતે હૈં. ઉસમેં આયા, 'ણમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં.' યે આચાર્ય કહતે હૈં, જિન્હેં ગણધરકા નમસ્કાર પહુંચે એસે આચાર્ય કહતે હૈં કિ મેરેમેં રાગકી મલિનતા હૈ યે મેરા વ્યાપ્ય-વ્યાપક હૈ. રાગકા કર્તા મૈં હૂં વ્યાપક ને પર્યાય મેરા વ્યાપ્ય-કર્મ મેરેસે હુઆ હૈ. વ્યાપ્ય-વ્યાપક શબ્દ મૂક્યો છે ને? (ઉસકા અર્થ) કર્તા-કર્મ રખા. આહાહા! એક ઔર કહે કિ વિકાર કરતા નહીં. સુન તો સહી! સમજમેં આયા? અમરચંદભાઈ!

શ્રોતા : જડકર્મકે સાથ વ્યાપ્ય-વ્યાપક...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : એની સાથે નથી. મેરા વિકારભાવ(રૂપ) જો અંશ હૈ યે વ્યાપ્ય હૈ ઔર મૈં વ્યાપક હુઆ હૈ. કર્મ વ્યાપક હૈ ને મેરી અવસ્થા વ્યાપ્ય હૈ એસા હૈ નહીં. કિતના સ્પષ્ટ કર દિયા હૈ! ધન્નાલાલજી! વસ્તુ એસી હૈ. ભાઈ! દૂસરી ચીજ તો નિમિત્ત હૈ. નિમિત્તમેં ભી કેસા

जुलासा करेंगे, दूसरी रीतसे जुलासा करेंगे. जो मुझे निमित्त होगा, जिस कर्मको पूर्वमें मेरी अशुद्ध परिणति निमित्त हुई थी वह मुझे निमित्त होगा, अम कलते हैं. समझमें आया?

मेरी वर्तमान मलिनताका अंश है उसमें कर्म निमित्त है एतना न कलकर... समझमें आया? मेरी अशुद्धता-मलिनता-राग है.... मैं शुद्ध द्रव्य हूँ, गुण हूँ, पर्याय भी मेरी शुद्ध है. क्योंकि शुद्ध(रूप) हुआ तो पर्यायमें शुद्धता आयी है, अनुभूतिमें आनंद तो हुआ है. પણ पूर्ण आनंद नहीं है. मेरेमें जितना राग है वह कलंक है मेरेमें, પણ रागरूप में ही परिणामा हूँ, राग ही मेरी कार्यदशा है और मैं ही उसका व्यापक हूँ-करनेवाला हूँ, राग मेरा व्याप्य है.. आडाडा! समझमें आया? आ तो नाभ कर्मने माथे दोष निकाल. कर्मसे विकार होता है, क्या करे? कर्म है नहीं ऐसा (ऐसे) भगवान मना करते हैं. शोभावाल शेर! कर्म ऐसा नहीं है. मना करते हैं. क्या करे? हमारे कर्ममें ऐसा नहीं है. 'कर्म बियारे कौन...' वह तो पर जड है. (यथार्थ) पुरुषार्थ नहीं करते, उलटा पुरुषार्थ करते हैं और उलटा पुरुषार्थ डाले (कर्म पर). क्या करे? भाई! कर्ममें पडा (-लिभा) नहीं है. तेरी पडियान ही सखी नहीं, श्रद्धा भी सखी नहीं है तेरी.

कलते हैं आचार्य, अशुद्धपरिणामरूप... ओ रागादिनी व्याप्या. रागादि अटले अशुद्ध परिणाम, अम. जीवद्रव्य व्याप्य-व्यापकरूप परिणामा है मेरी पर्यायमें... मैं शुद्ध हूँ द्रव्यसे... ज्यो! सम्यग्दृष्टिको अशुद्ध परिणामन नहीं है ऐसा आगे कहेंगे. सम्यग्दृष्टिका द्रव्य शुद्धरूप परिणामा है—ऐसे कहेंगे. स्वयं अर्थ करेंगे राजमलज्ज. यहाँ कलते हैं.... कथ अपेक्षा छे? अंशमें मलिनता है वह मेरेसे है, एतना सिद्ध करना है. समझमें आया? राजमलज्ज पीछे बडोत कहेंगे. सम्यग्दृष्टिको बंध है ही नहीं. सम्यग्दृष्टि तो शुद्धद्रव्यपने परिणामा है. जैसा शुद्ध है, त्रिकाली आनंदरूप है, ऐसा ही उसकी पर्यायमें आनंद ने शुद्धरूप ही परिणामन हुआ है. अशुद्ध परिणामन समकित्तिको है नहीं. ओडो! अक ओर ऐसा कलते हैं, कहेंगे.... निर्जरामें ऐसा कलते हैं. यहाँ कलते हैं... आचार्य कलते हैं कि भले मैं उस वक्त ऐसा कलूंगा, પણ मेरी पर्यायमें एतना मलिनताका भाव है वह मेरे ज्यालमें है.. वह मेरे ज्यालमें है. ज्याल बडार नहीं है. और रागरूप हुआ वह मैं ही हुआ हूँ. कोथ कर्मसे हुआ ऐसा है ही नहीं. आडाडा! समझमें आया?

परिणति उसमें निमित्त है, अस. कलुषितपने मैं परिणामा हूँ ये पडले सिद्ध किया है. अब वह परिणामनमें विकार है तो निमित्त है कि नहीं? तो निमित्त है मोडकर्म. પણ ये मोडकर्म कौनसा? वह भात करते हैं. पुद्गलपिण्डरूप मोहकर्मका उदय निमित्तमात्र है। पूर्वका पुद्गलकर्म तो निमित्तमात्र है. राग तो अपने उलटे पुरुषार्थसे आत्मा करता है. ज्यो! यहाँ पडले आया. समझमें आया? ये (भात) ७१की सालमें पडली बैठी थी अने बडार पाडी डती

પહેલી ડોં. આમ છે ભાઈ! અપને પુરુષાર્થસે રાગ-દ્વેષ કરતા હૈ આત્મા. કર્મ-ફર્મ કરાતા હૈ ઐસી બાત હૈ નહીં. ખળભળાટ.. અરે! આપણે તો કર્મ હોયને? આપણે એટલે કોણ? આપણે જૈનને તો કર્મ હોય. કર્મને લઈને રખડે, કર્મને લઈને રાગ હોતા હૈ. ઐસા હૈ નહીં ભાઈ! કર્મ તો નિમિત્તમાત્ર હૈ. ઇતની દશામૈં ચડે હુએ આચાર્ય, જરી શુભ વિકલ્પ રહા હૈ ઉસે કલંક કહકર (કહતે હૈં કિ) મૈં ઉસરૂપ પરિણમા હૂં ડોં. યે રાગરૂપી વ્યાપ્ય અવસ્થા મેરી હૈ ઓર મૈં વ્યાપક હુઆ હૂં ડોં. આહાહા! એ વજુભાઈ!

કેટલો વિનય ને કેટલો વિવેક ને કેટલી નરમાશ! જિન્હોંને સમર્થ ગણધર જૈસા કામ કુંદકુંદાચાર્યકી ટીકામૈં ક્રિયા હૈ. ભાઈ! મેરી પર્યાયમૈં થોડા કલંક હૈ ડોં. યે કલંક **કલ્માષિતાયા:** મૈં પરિણમા હૂં અને વ્યાપ્ય-વ્યાપક મેરા હૈ ડોં. વ્યાપક નામ કર્તા, વ્યાપ્ય નામ કર્મ, કર્મ નામ કાર્ય. રાગકા કાર્ય મેરા હી હૈ. કોઈ કર્મ-કર્મકા હૈ નહીં. દિગંબર આચાર્ય સંત વનમૈં બસનેવાલે, આનંદકંદમૈં ઝૂલનેવાલે પ્રસિદ્ધિ કરતે હૈં અપને વિકારકી. નહીં તો પૂર્ણ આનંદ ક્યોં નહીં હોતા હૈ? પૂર્ણ શુદ્ધ આનંદ મેરી અનુભૂતિમૈં માંગતા હૂં, પૂર્ણતા નહીં હોતી વહ મેરી મલિનતા હૈ.... યે વ્યાપ્યા કરતે કરતે મેરી પરમ વિશુદ્ધિ હો જાઓ. સમજમૈં આયા?

મેરા લક્ષ હૈ આત્માકે અંતરમૈં. શુદ્ધ આનંદસ્વભાવ સન્મુખ હી મેરા ઘોલન ચલતા હૈ. સમજમૈં આયા? ચાહે તો વિકલ્પ ને ટીકા હો, મેરા લક્ષ તો મુખ્ય વસ્તુ પર હી હૈ. વહ કહતે હૈં, લિખને વક્ત રાગ આયા, પણ મેરી મુખ્યતા વહાં નહીં હૈ ઐસે કહતે હૈં. રાગપને મૈં પરિણમા હૂં, પણ મેરી મુખ્યતા વહાં નહીં હૈ. લિખનેકી ક્રિયામૈં નહીં, રાગમૈં નહીં, પર્યાયમૈં નહીં. મૈં શુદ્ધ ભગવાન આત્મા હૂં, મૈં ચિદાનંદ ધ્રુવ હૂં, ઉસમૈં મેરી મુખ્યતા સદા નિરંતર ચલતી હૈ. સમજમૈં આયા? આહાહા!

મોહકર્મકા ઉદય નિમિત્તમાત્ર હૈ। જૈસે કોઈ ઘતૂરા પીનેસે ઘૂમતા હૈ... ઘતૂરો પીને ઘૂમે છે મગજ. નિમિત્તમાત્ર ઘતૂરાકા ઉસકો હૈ। ઘતૂરો તો નિમિત્તમાત્ર છે. ઘૂમના તો ઉસકી યોગ્યતાકે કારણસે હૈ. જુઓ! ઉસમૈં લિખા હૈ દેખો! ઘતૂરેકે કારણસે ઘેન હુઆ. ઘતૂરેકે કારણસે ઘેન એમ નહીં ભાઈ! ઘેન હોનેકી લાયકાત અપની પર્યાયમૈં અપને કારણસે થી, તો ઘતૂરા નિમિત્ત કહનેમૈં આયા હૈ. દારૂસે ઘેલા હોતા હૈ ઐસા નહીં હૈ એમ કહતે હૈં. સમજમૈં આયા?

યે પ્રશ્ન બહોત ચલતા થા, હમારે (સંવત) ૮૩મૈં બહોત ચલતા થા. ૮૩ ચાલીસ વર્ષ હુએ. ગાથા, પંચાધ્યાયી. યે દેખો ઇસમૈં લિખા હૈ. ક્યા લિખા હૈ? કે જુઓ! દારૂને લઈને ઇન્દ્રિય એવી થાય છે. ઇન્દ્રિય જડકો દારૂ લાગુ પડતા હૈ નિમિત્ત? જડકો? ભાઈ! એમાં એ લાખ્યું છેને ઇન્દ્રિય? ઇન્દ્રિયમૈં ઘેલછા આતી હૈ જડમૈં-પરમાણુમૈં? ઘેલછા કહાં આયી હૈ? ઘેલછા તો અપની પર્યાયમૈં આયી હૈ, તો પર્યાયમૈં મોહકો નિમિત્ત કહતે હૈં. સમજમૈં આયા? જડ ઇન્દ્રિયાં ઉસકો લેકર ઐસી હો ગઈ? જડ ઐસા હો ગયા? દારૂકો લેકર જડ ઐસા હો ગયા કિ ઘેલછા

આવી હૈ? યે પંચાધ્યાયીમૈં હૈ. ...વી ગાથા હૈ દૂસરે અધ્યાયમૈં. બહોત ચર્યા ચલતી થી વહાં. બિલકુલ નહીં. અપની પર્યાયમૈં ઘેલછા હોનેકી લાયકાત હુઈ, (ઉસમૈં) દારૂકા નિમિત્ત હૈ. ફિર મોહમૈં લગાતે થે મૂલ તો. જુઓ! આ એને લઈને ઘેલછા, મોહકર્મને લઈને આત્મામાં ઘેલછા છે મિથ્યાત્વ ને રાગ-દ્વેષની. ઐસા હૈ નહીં તીન કાલમૈં. સમજમૈં આયા?

અપને કારણસે હૈ વિકાર, મિથ્યાત્વકા હો તો અજ્ઞાનીકો અપનેસે હૈ, રાગકા હો તો ભી અપનેસે હૈ, સંતોકો રાગ ભી હૈ તો અપનેસે-ઉસકે કારણસે હૈ. યહાં તો સંત આચાર્ય દિગંબર કહતે હૈં પીછે ક્યા...? સત્યના સત્ત્વની શ્રદ્ધા વિના ઐસે ને ઐસે ચલે અંધે અંધ. ‘અંધો અંધ પિલાય.’ આંધળો દેખે ને આંધળો ચાલે. આંધળો દેખાડે ને આંધળો ચાલે. ‘દેખાડે’કો ક્યા કહતે હૈં? અંધા દિખાતા હૈ ને અંધા ચલે, પડે કુવામાં. વસ્તુકી ખબર નહીં કિ મૈં આત્મા ક્યા હૂં, વિકાર ક્યા હૈ, કેસે હોતા હૈ?

કૈસા હૈ મોહ નામક કર્મ? હવે દેખો! મેરી અશુદ્ધ પરિણતિમૈં મૈં હી વ્યાપ્ય-વ્યાપક નામ કર્તા-કર્મ હોને પર ભી એક મોહકર્મ નિમિત્તપને હૈ. યે મોહકર્મ કૈસા હૈ? ઐસા કહકર રાજમલજી દૂસરી જાતકી ટીકા કરતે હૈં. ‘**પરપરિણતિહેતો:**’ ભાષા જુઓ! વિકારમાં હેતુ. ભાષા તો સીધી યે હૈ, સમજમૈં આયા? કિ પરપરિણતિ નામ મેરેમૈં વિકાર હૈ ઉસમૈં કર્મ નિમિત્ત હૈ. ઈસમૈં કર્મ નિમિત્ત હૈ ઐસા સીધા અર્થ હોતા હૈ, પણ ઉન્હોને ઐસા દૂસરા નિકાલા. ‘**પરપરિણતિહેતો:**’ અશુદ્ધ જીવકા પરિણામ, જિસકા કારણ હૈ. ઐસા મોહ. ક્યા કહતે હૈં? સુનો! ‘**પરપરિણતિહેતો:**’ ઉસકા અર્થ કિ અશુદ્ધ જીવકે પરિણામ-રાગ-દ્વેષકે અશુદ્ધ જીવભાવ જિસકા કારણ હૈ.. જિસકા કારણ હૈ. કિસકા? જો મોહકર્મ ઉદયમૈં આયા ઉસકો અશુદ્ધ પરિણામ કારણ કહા. ..ભાઈ! સમજમૈં આયા? પરપરિણતિકા અર્થ, મેરી પરપરિણતિમૈં કર્મ હેતુ હૈ—ઐસા નહીં. પરપરિણતિમૈં જો કર્મ (નિમિત્ત) હૈ, વહ કર્મ પરપરિણતિકા હેતુ પાકર (બંધા) થા, વહી કર્મ મેરી વર્તમાન અવસ્થામૈં નિમિત્ત હૈ. એ ચંદુભાઈ! સમજમૈં આયા?

‘**પરપરિણતિહેતો:**’ પરની વ્યાખ્યા કરી. અશુદ્ધ જીવકા પરિણામ, જિસકા કારણ હૈ ઐસા લિયા. ‘**પરપરિણતિહેતો:**’ ‘**પરપરિણતિહેતો:**’ મેરી પરપરિણતિ વિકાર ઉસમૈં..... ‘**પરપરિણતિહેતો:**’ કિસકા હેતુ? મોહકર્મકા. જો મોહકર્મ વર્તમાનમૈં મેરી કલુષિતતામૈં નિમિત્ત હૈ, ઉસ મોહકર્મમૈં અશુદ્ધ પરિણતિ હેતુ થી. સમજમૈં આયા? પૂર્વકા બંધ.. પણ પૂર્વમૈં બંધ કેસે હુઆ? વહ અશુદ્ધ પરિણતિ નિમિત્ત થી તો કર્મ (બંધા). જો કર્મ (બંધા) ઉસમૈં મેરી અશુદ્ધ પરિણતિ હેતુ થી પૂર્વમૈં હોં, પૂર્વમૈં. વહી કર્મ મેરી અશુદ્ધ પરિણતિમૈં નિમિત્ત હૈ. સમજમૈં આયા? નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ ઐસા સિદ્ધ કિયા. પૂર્વમૈં જો કર્મ (બંધા) થા વહ વર્તમાનમૈં નિમિત્ત ક્યોં હૈ? કિ ઉસ કર્મમૈં મેરી અશુદ્ધ પરિણતિ પૂર્વમૈં નિમિત્તરૂપ થી. પૂર્વમૈં કર્મ(બંધન)મૈં

मेरी अशुद्ध परिणति निमित्त थी. पूर्वकी यली आँ है. मेरे अशुद्ध परिणाम थे वल कर्ममें निमित्त हुआ, वली कर्म मेरी वर्तमान कलुषितदशामें निमित्त है. समजमें आया?

श्रोता : मैं डी उसका जिम्मेदार हूँ.

पूज्य गुरुदेवश्री : मैं जिम्मेदार हूँ वल तो ठीक है, पल कौनसा मोलकर्म मेरेमें डेतु डोता है, वल दूसरी बात की. अभी नहीं पकडमें आयी मित्रसेनल!

यलं कलते हैं, लैया! आत्मा मेरी वस्तु तो शुद्ध आनंद(मय) है, अैसा दृष्टि, अनुभव है और मेरी पर्यायमें ली आनंद आदि आया है. पल मुजे परम विशुद्धि नहीं है वर्तमानमें. परम विशुद्धि नहीं है तो मेरी वर्तमान पर्यायमें राग है. राग है तो रागमें मैं व्याप्य-व्यापक हुआ हूँ. रागका कर्ता मैं, राग मेरा कार्य, (उसरूप) मैं डी हुआ हूँ. अैसा व्याप्य-व्यापकमें निमित्त कोँ है? अस एतनी बात. डल, कर्म-पूर्वकर्म. कि पूर्वकर्म कैसा? कि मेरा पूर्वका दोष था वल कर्म(बंधन)में निमित्त था, वली कर्म वर्तमानमें मुजे निमित्त डोता है. आ रीते परंपरानो अर्थ छे. बील लांली-लांली वात नहीं. यलं तो जो पूर्वमें मोलकर्म बंधा उसमें मेरी अशुद्ध परिणति निमित्त थी. ज्ञानावरणीयका (उदय) कम (-मंद) था, वल प्रश्न न लेकर यलं तो (कल कि) मोलकर्म कौनसा? कि पूर्वमें जो मोलकर्म बंधा था उसमें मेरी अशुद्ध परिणति उस समयमें निमित्त थी, वली मोलकर्म मुजे वर्तमानमें निमित्त है. समजमें आया?

राजमललने टीका कैसे की है! बनारसीदासल तो कलते हैं, 'पांडे राजमल जैन धरमी, समयसार नाटकके मरमी.' गृहस्थाश्रममें रलते हुआ... आ तो कले, अमे गृहस्थाश्रममां रलीअे, अमे शुं समललअे? अरे! न समजे क्या? गृहस्थाश्रममें तीन ज्ञान डोता है, सम्यग्दर्शन डोता है, सम्यग्ज्ञान डोता है. समजमें आया? गृहस्थाश्रममें क्षायिक समकित डोता है. डोता है कि नहीं? गृहस्थाश्रममें क्षायिक समकित डो. शास्त्रमें क्षायिक समकितकी तीन ज्ञान (कल) है. मति, श्रुत, अवधिज्ञान डोता है. समजमें आया? पल वात अे के अपना स्वभाव क्या? पुरुषार्थ क्या? जलगृति क्या? श्रद्धा क्या? राग क्या? कुछ ढबर नहीं और अैसे के अैसे मान ले, धर्म करो. क्या धर्म करे? समजमें आया? पलली मान्यता तो सुधार लो. मान्यतामें सुधार बिना शुद्ध श्रद्धा कली डोगी नहीं. शुद्ध श्रद्धा बिना कली धर्मकी शुरुआतका अंश डोता नहीं. समजमें आया?

क्या कलते हैं? देओ! परपरिणतिहेतोःका अर्थ, पर नाम अशुद्धलवके वर्तमान राग-द्वेष परिणाम जिसे कलंक कल. पूर्वमें ली मेरे परिणाम कलंकित थे. जिसका कारण है... अशुद्ध जीवका परिणाम, जिसका कारण है. जिसका नाम वर्तमान मोलकर्मका उदय आया, उसका कारण मेरी पूर्व अशुद्ध परिणति मोलकर्ममें कारण थी.

भावार्थ इस प्रकार है—जीवके अशुद्ध परिणामके निमित्त ऐसे रस लेकर... भाषा देओ! पूर्वमें मेरी मतिनताकी पर्याय थी, उस समय कर्ममें भी उसके कारणसे ऐसा अनुभाग—रस रडा, कर्ममें डों. अशुद्ध परिणामके निमित्त ऐसे रस लेकर मोहकर्म बंधता है... बंधता था, पूर्वे बांधा था, पूर्वमें बंधमें आया था, बादमें उदय समयमें निमित्तमात्र होता है. बादमें मेरी वर्तमान मतिनतामें वड कर्म निमित्तमात्र डोता है. समजमें आया? बहुत अच्छी टीका की है! समजमें आया? ल्यो, तीसरे (कलश)में अपनी पर्यायमें मतिनता सिद्ध करते हैं. और वीतराग शास्त्र है, तो वीतराग शास्त्रमें तो वीतरागकी कथनी यलेगी, अेम कडते हैं. वीतरागकी कथनी यलेगी. राग ने परकी उपेक्षा अने स्वभावकी अपेक्षाकी कथनी उसमें है. तो उस कथनीके कालमें मेरी वीतरागी पर्यायमें (पूर्णा) वीतरागता डो जाओ. समजमें आया?

ऐसी प्रार्थना करके आचार्य मडाराज टीका करते हैं. द्विगंबर संतनी आवी टीका... आडाडा! समजमें आया? राजमलज्जने भी ऐसी टीका की है, गृहस्थाश्रममें (रडते) डुओ. आडाडा! द्विगंबर संतोंने, द्विगंबर गृहस्थोंने काम किया है, अलौकिक काम किया है. क्या भात है! समजमें आया? सनातन सत्य वीतरागका मार्ग था वडी प्रसिद्धिमें लाये हैं. ये मार्ग है भाई! ये मार्ग है. अनादिका ये मार्ग है. डम शुद्ध द्रव्य हैं उसकी अनुभूति डुई, वड ँस द्विगंबर जैनधर्ममें डी डुई है. समजमें आया? मेरी पर्यायमें कलुषितता डुई है मेरे अपराधके कारणसे और ये अपराधमें निमित्त मोडकर्म है. पूर्वमें मेरी अशुद्ध परिणति उसको निमित्त थी, वड कर्म वर्तमानमें मुजे निमित्त है. अदलबदल... शुं अेकबीजा कडते हैं न? कि मेरा वारा अभी तो तेरा वारा पीछे. आ छोकरा नथी करता? वाराकरती वारो. अैसे कडते हैं कि नडी? आ छोकराओ रमे त्तारे अेम कडे छे. माथे आम यडावेने डीये..... अेवुं करतां. नानी उंमरनी वात छे दस-बार वरसनी. पडेलो डेरो मने तो बीजे डेरो तमारो. वाराकरती वारो. अैसे जिस कर्ममें अशुद्ध परिणति पडले निमित्त थी, वडी कर्म वर्तमानमें अशुद्ध परिणतिमें निमित्त रडा. समजमें आया?

कितनी संधि करते हैं! पूर्वमें अशुद्धि मेरेमें थी तब वड निमित्त थी. सत्तामें कडांसे आया? समजमें आया? ये सत्तामें मोड रडा कडांसे? मेरी पूर्वमें अशुद्ध परिणति थी उसने निमित्त किया—निमित्तरूप डुई, वडी कर्म मेरी वर्तमान.... रागका व्याप्य मेरा कार्य डोने पर भी ये अशुद्ध परिणति जिसको निमित्त डुई थी वड मोडकर्म मुजे निमित्त डुआ है. समजमें आया? यंदुभाई! अे अशुद्धतानी वात तो थई डती, वात तो थई डती. नडी याद डोय. आणुं वाय्युं डोय त्तारे याद रडेने. डवे योथो श्लोक.. डवे योथो श्लोक. बडोत अच्छा.. यौथे श्लोकमें तो ँतना मर्म त्तरा है.

उभयनयविरोधध्वंसिनि स्यात्पदाङ्के
जिनवचसि रमन्ते ये स्वयं वान्तमोहाः ।
सपदि समयसारं ते परं ज्योतिरुच्चै-
रनवमनयपक्षाक्षुण्णमीक्षन्त एव ॥४॥

ઓહોહો! અમૃતચંદ્રાચાર્ય દિગંબર સંત, મહા ધર્મના ધોરી, ધર્મના સ્તંભ, જેમણે વસ્તુને એકલી પૃથક્ કરી દીધી. 'ईक्षन्ते एव'માં મારું વજન છે અત્યારે વધારે. રમેશભાઈ! છેલ્લા શબ્દ છે ને? 'ईक्षन्ते एव..' આહાહા! ક્યા કહતે હૈં? 'ते समयसारं ईक्षन्ते एव' પહેલો શબ્દ નાખ્યો દેખો! વસ્તુ ત્યાં જોર છે... વસ્તુ ત્યાં જોર છે. आसन्नभव्य जीव (અર્થાત્) જિસકા સંસાર(કા કિનારા) નજીક હૈ. આહાહા!

આવ્યું હતુંને કુંદકુંદાચાર્ય (માટે) પ્રવચનસારમાં પહેલા? અમૃતચંદ્રાચાર્ય (કહે છે), અહો! કુંદકુંદાચાર્ય જિનકા સંસાર(કા કિનારા) નિકટ હૈ (અર્થાત્) અલ્પ કાલમેં જિનકો મુક્તિ હૈ, ઐસા અનેકાંત જિન્હોને સિદ્ધ કિયા હૈ. ઐસે કુંદકુંદાચાર્ય યે શ્લોક કહતે હૈં. સમજમેં આયા? વહ પ્રવચનસારમેં હૈ ન? 'संसारसमुद्रका किनारा जिनको निकट है..' (ઐસા) અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહતે હૈં કુંદકુંદાચાર્યકે લિયે. જિનકા સંસારકિનારા નિકટ હૈ ઐસે આસન્નભવ્ય મહાત્મા કુંદકુંદાચાર્ય.. ભગવત્કુંદકુંદાચાર્ય. 'सातिशय विवेकज्योति जिनको प्रगट हुई है...' સાતિશય... અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહતે હૈં... ૧૦૦૦ વર્ષ પહલે હુએ જો કુંદકુંદાચાર્ય હુએ ઉનકા હૃદય ઇનકે ખ્યાલમેં આ ગયા. પરકા ખ્યાલ આ જાતા હૈ? દેખો! ક્યા કહતે હૈં યહાં?

૮૦૦-૧૦૦૦ વર્ષ પહલે મુનિ હુએ વે આચાર્ય કહતે હૈં કિ હમ કહતે હૈં કિ કુંદકુંદાચાર્ય જિનકા સંસાર(કા કિનારા) નિકટ હૈ 'और सातिशय विवेकज्योति जिनको प्रगट हुई है...' સાતિશય વિવેકજ્યોતિ-ભેદજ્ઞાન. ભેદજ્ઞાન જિનકો પ્રગટ હુઆ હૈ 'और समस्त अंकांतवाढकी विद्याका अभिनिवेश जिन्हें अस्त हुआ है...' એકાંત અભિપ્રાયકા નાશ કર દિયા હૈ, ઐસી પારમેશ્વરી અનેકાંતવાદ વિદ્યા પ્રાપ્ત કી હૈ. ભગવાન આત્મા... કુંદકુંદાચાર્યને અપના અનંત આનંદસ્વરૂપ, રાગકા અભાવ(રૂપ), દુઃખકા અભાવ(રૂપ) ઐસી અનેકાંતવિદ્યા જિસને પ્રાપ્ત કી હૈ. સમસ્ત પક્ષકા પરિગ્રહ જિસને છોડા હૈ. શત્રુ-મિત્ર કોઈ હૈ નહીં. કુંદકુંદાચાર્યકો શત્રુ-મિત્ર કોઈ હૈ નહીં. 'अैसे अत्यंत मध्यस्थ होकर सर्व पुरुषार्थमें सारभूत होनेसे आत्माके लिये अत्यंत हिततम भगवंत परमेष्ठीके प्रसादसे उत्पन्न होने योग्य...' દેખો! યહાં નિમિત્ત લિયા. પંચ પરમેષ્ઠી જિસમેં નિમિત્ત હૈં ઐસી આત્માકી દીક્ષા પ્રાપ્ત હો. ઉસમેં પંચ પરમેષ્ઠી નિમિત્ત હૈં. સમજમેં આયા? ઐસી અક્ષય મોક્ષલક્ષ્મીકો ઉપાદેયરૂપસે નિશ્ચય કરતા હું. લ્યો. સમજાણું?

'प्रवर्तमान तीर्थके नायक श्री महावीरस्वामी पूर्वक भगवंत पंचपरमेष्ठीको प्रशमन और वंदनसे होनेवाले नमस्कार करके...' સર્વારમ્ભસે (ઉદામસે) મોક્ષમાર્ગકા આશ્રય કરતે હુએ પ્રતિજ્ઞા કરતે હૈં. મોક્ષમાર્ગનો આશ્રય કરીને.. અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહતે હૈં કિ મેં પ્રતિજ્ઞા કરતા હું

कि मैं साम्यभावको अंगीकार करता हूँ (अर्थात्) मैं शुद्ध उपयोगको (अंगीकार करता हूँ). मुनिपना वह है. शुद्ध उपयोग.. पुण्य-पाप नहीं, शुभभाव महाव्रतादि नहीं. मैं शुद्ध उपयोग... जैसा शुद्ध स्वभाव, उसका आरक्षण शुद्ध, वह मैं अंगीकार करता हूँ. शुद्ध उपयोग प्राप्त करनेके लायक कुंदकुंदाचार्य वे समयसारको कहते हैं. असा अमृतचंद्राचार्यने पहलेसे प्रसिद्ध किया है. १००० वर्ष पहले हुआ (उनकी) जन्म पडती होगी कि मुनि जैसे थे वे? आडाडा!

कहते हैं, आसन्नभव्य जीव.. आपसे आसन्न आव्युने..... भगवान कुंदकुंदाचार्य आसन्नभव्य जिव हैं. अल्प कालमें मुक्ति है. स्वर्गमें हैं, केवलज्ञान प्राप्त कर मुक्ति प्राप्त करेंगे. समझमें आया? (समयसारं) शुद्ध जीवको प्रत्यक्षपने प्राप्त होते हैं... भाषा देजो! आडाडा! धर्मात्मा किसको कहते हैं? कि जिसने समयसार नाम शुद्ध परमात्मा (ऐसा) अपना स्वरूप ईक्षन्ते एव... ईक्षन्ते एव... प्रत्यक्षपने प्राप्त किया है. समझमें आया? राग-विकल्पकी अपेक्षा छोडकर अपने मति और क्षुतज्ञान द्वारा अपने प्रत्यक्ष आत्माको प्राप्त किया है, उसको यहां धर्मात्मा कहते हैं. आडाडा! समझमें आया? समयसारं ईक्षन्ते एव सपदि... थोडे ही कालमें... थोडे ही कालमें.. तरत ज-थोडे ही कालमें. प्रत्यक्ष हुआ है थोडा, तदन (-पूरा) प्रत्यक्ष करेंगे थोडे कालमें. असा शुद्ध समयसार भगवान कैसा है? वह कहते हैं, देजो!

कैसा है शुद्ध जीव? 'उच्चैः परं ज्योतिः' अतिशयमान ज्ञानज्योति है। समझमें आया? असा आत्मा-थोडे कालमें प्राप्त करनेवाला जिव कैसा है उसकी बात करते हैं. सपदि.. ओहो! अल्प कालमें... सपदि नाम शीघ्र. थोडे कालमें शुद्ध जिव परमज्योति 'अनवम' अनादि है. अनवम-नयी नहीं है. भगवान चैतन्यज्योत भगवान आत्मा ज्ञानका सूर्य अनादि है.. अनादि है. नया नहीं है. है.. है.. है.. और कैसा है? मिथ्यावादसे अखंडित है. बौद्ध आदि कुतर्क करे कि असा क्षणिक है, असा प्रत्यक्ष है—(उन) सबसे अंडित होता नहीं.

मिथ्यावादी बौद्धादि झूठी कल्पना बहुत प्रकार करते हैं, तथापि वे ही झूठे हैं। वे ही झूठे हैं, सब झूठे नहीं. वीतरागने कडा आत्मा शुद्ध विद्वानंदका अनुभव और पर्यायमें-दृष्टिमें स्थिरता ने द्रव्यमें ध्रुवता. जो कडा ऐसी बात है, वे (बौद्ध) कहते हैं वह झूठा है. वस्तु झूठी नहीं. समझमें आया? आत्मतत्त्व कैसा है? कि जैसा है वैसा ही है. वेदांत कि बौद्ध लोग कल्पना करे असा है नहीं. भगवान सर्वज्ञ परमात्माने देजा अक समयमें ध्रुव अनंत गुणका पिंड और पर्यायमें परिणामन—जैसा है वैसा ही है.

आत्मतत्त्व जैसा है वैसा ही है। आगे वे भव्य जीव क्या करते हुए शुद्ध स्वरूप पाते हैं, देजो! उवे आव्यु. वही कहते हैं—ये जिनवचसि रमन्ते... ओ आमां वांधा. प्रत्यक्ष समयसारको अनुभव करते हैं. कैसे? कि जिनवचसि रमन्ते.. वीतरागके वचनमें रमनेवाले. वचनमें रमनेवाले? वचन तो पुद्गल है. समझमें आया? उसका अर्थ कैसे किया, देजो! वह तो जयचंद्र पंडितने भी किया है. द्रव्यार्थिकनये मुख्य करीने जवने उपादेय कहेवो ओ जिनवचनमां छे, ओम

કહ્યું છે ત્યાં ભાઈ! જ્યંદ પંડિતે એમ લાખ્યું છે. દ્રવ્યાર્થિકનયે મુખ્ય કરીને જીવને જીવ કહ્યો, વહ ઉપાદેય હૈ એસે લિયા વહાં. એમ જિનવચનના... જિનવચન એટલે વ્યવહાર ને નિશ્ચય બેય.... ઓલા કહે, નિશ્ચય ને વ્યવહાર બેમાં રમે તે મિથ્યાત્વનો નાશ કરે. એસા હૈ નહીં. બે નયમાં રમે શું? વચનમેં રમે ક્યા? ઔર દો નયમેં રમે ક્યા? સમજમેં આયા?

જિનવચસિ રમન્તે... આસન્નમવ્ય જીવ... જિનવચસિ-વીતરાગકી વાણી-દિવ્યધ્વનિમેં આયા... સર્વજ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ વીતરાગ મહાવીર આદિ તીર્થંકર (ઔર) મહાવિદેહક્ષેત્રમેં પરમાત્મા બિરાજતે હૈં ઉનકી દિવ્યધ્વનિમેં આયા. ક્યા આયા? **દિવ્યધ્વનિ દ્વારા કહી હૈ ઉપાદેયરૂપ શુદ્ધ જીવવસ્તુ...** લ્યો, આ જિનવચનની વ્યાખ્યા. વીતરાગકી વાણીમેં શુદ્ધ ઉપાદેય આત્મા વહી આતા હૈ, એમ કહતે હૈં. આહાહા! લાખ વાત કરે બાર અંગની, પણ વીતરાગકી વાણીમેં એસા આતા હૈ કિ ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ત્રિકાલ ધ્રુવ આનંદકંદ હૈ વહી તુજે આદરણીય ને શ્રદ્ધા કરનેલાયક હૈ. યે વીતરાગકી વાણીમેં આયા હૈ. કહો, અમરચંદભાઈ! વીતરાગભાવમેં (રમના હૈ), વચનમેં ક્યા હૈ? વીતરાગભાવકી વ્યાખ્યા ભી યે કી. ક્યા કી? શુદ્ધ જીવવસ્તુ ઉપાદેયરૂપ હૈ એસા દિવ્યધ્વનિમેં આયા હૈ. પર્યાય બાદમેં... વીતરાગકી વાણીમેં આયા ક્યા? અનંત તીર્થંકરો, અનંત કેવલીયોં ઉનકી વાણીમેં આયા ક્યા? જિનવચન દિવ્યધ્વનિ... ભગવાનકે સમવસરણમેં સો ઇન્દ્રોંકી ઉપસ્થિતિ, મુનિયોંકી ઉપસ્થિતિમેં આયા ક્યા? કિ શુદ્ધ જીવ.

લાખ વાત કરી હો, બાર અંગ પઢે હો... ભગવાન આત્મા એક સમયમેં પૂર્ણાનંદ શુદ્ધ દ્રવ્ય હૈ વહી ઉપાદેય હૈ. યે આદર કરનેલાયક, શ્રદ્ધા કરનેલાયક, અનુભવ કરનેલાયક હૈ (ઔર) ભગવાનકી વાણીમેં યે આયા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? રાગ કરનેલાયક હૈ ઔર વ્યવહાર કરનેલાયક હૈ, વ્યવહારસે નિશ્ચય હુઆ—યે ભગવાનની વાણીમેં આયા હી નહીં, એમ કહતે હૈં. દેખો! હૈ કિ નહીં? પુસ્તક તુમ્હારે પાસ હૈ. સોમચંદભાઈ હૈ કિ નહીં ઉસમેં? દેખો!

જિનવચસિ... આસન્નવ્ય જીવ... જિનવચસિ... રમન્તે(નો અર્થ) પછી કરશે. જિનવચસિ દિવ્યધ્વનિ દ્વારા કહી હૈ ઉપાદેયરૂપ શુદ્ધ જીવવસ્તુ ઉસમેં (રમન્તે) સાવધાનપને... દેખો ભાષા! ભગવાનકી વાણીમેં વહ આયા હૈ... વ્યવહારકા કથન હો, નિશ્ચયકા કથન હો યા ચાર અનુયોગકા કથન હો, પણ ઉસમેં આયા હૈ યે. આહાહા! ભગવાન આત્મા. મૂદ્ત્યેનાઅમીગદા... એ આવ્યું. ભૂતાર્થ... મૂદ્ત્યો દેસિદો દુ સુદ્ધગઓ... સમજમેં આયા? ભગવાનકી વાણીમેં વહ આયા કિ ભગવાન! તુમ તો શુદ્ધ ધ્રુવ ચૈતન્ય આનંદ હો ન? ઉસકા તુમ આદર કરો. રાગકા નહીં, નિમિત્તકા નહીં, પર્યાયકા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? જિનવચનમેં તો બહોત આયા હૈ—વ્યવહારનયકા અધિકાર, કરણાનુયોગકા અધિકાર, ચરણાનુયોગકા અધિકાર, એસે પંચ મહાવ્રત. સબમેં યે જીવ ઉપાદેય (હૈ એસા) પ્રધાનપને કથન કરનેમેં સબ બાત આવી હૈ.

व्रतादि बताये, वड तो उसके स्थानमें शुद्ध उपादेय आत्माकी निर्मलता कैसी है वड बतावनेकी बात है. आडाडा! समजमें आया?

जिनवचसि रमन्ते... आडाडा! वीतरागभावमें जो शुद्ध उपादेय भगवान आया... ज़ुओ! आ बार अंगनो सार, यार अनुयोगका तात्पर्य. जिनवचसि... आसन्नभव्य जीव.. दिव्यध्वनि द्वारा कही है... क्या कडा? उपादेयरूप शुद्ध जीववस्तु... भगवानकी वाणीमें तो ऐसा आया है. दया, दान, व्रतादि राग आदरणीय है ऐसा भगवानकी वाणीमें आया नहीं. आडाडा! दया करनेलायक है ऐसा वीतरागकी वाणीमें आया नहीं अम कडते हैं. धन्नालालज! आडाडा! अरे! वीतरागना अनुयायी कडेवरावुं अने वीतराग क्या है उसकी भबर नहीं. वीतरागमार्गसे दूर-दूर भागकर कडे कि डम वीतरागमार्गमें हैं. आडाडा! ओडो! भगवान त्रश काणना तीर्थकरो, त्रश काणना केवणीओ उनकी वाणीमें अक डी आया. दिव्यध्वनि... अनंत तीर्थकरो डुअे, वर्तमानमें बिराजमान हैं, भविष्यमें डोंगें. (उनकी) दिव्यध्वनिमें ऐसा आया कि भगवान! तेरा शुद्ध स्वरूप है न प्रभु! ध्रुव यैतन्य आनंदकंद है वडी तुजे आदरणीय है, श्रद्धामें वडी आदरनेलायक है. श्रद्धामें उस तरफ़ तुजे दृष्टि देनेलायक है, ज्ञानमें वड ज्ञेय बनानेलायक है और उसमें स्थिरता करनेलायक है. समजमें आया?

ओडोडो! ठतना अर्थ करके व्यवहार उडा दिया, निमित्त उडा दिया सभ. डो, तो उससे क्या है? यडां तो शुद्ध जव अपना.... सुनो! यैतन्य भगवान पूर्ण आनंदकंदस्वरूप उसको उपादेय किया, आदरणीय किया, जो ज्ञान-श्रद्धा आदि डुई, तो पीछे राग है उसका ज्ञान उसमें आ जाता है. ज्ञान नया करना पडता नहीं. निमित्त क्या था उसका ज्ञान, अपने उपादेयके ज्ञानमें वड ज्ञान आ जाता है. ये ज्ञान नया करना पडता नहीं. समजमें आया? आडाडा

श्रोता : निमित्तको जाननेकी.....

पूज्य गुरुदेवश्री : नहीं आता. कडांसे आये? अपना ज्ञान है निमित्तमें? देवानुप्रिया! 'देवानुप्रिया' समजते डो? 'देवानुप्रिया' जैसे कडते हैं कि मनुष्यपना देवको वल्लभ है. देवको मनुष्यपना वल्लभ है तो सबको देवानुप्रिया (कडकर कडते हैं कि) तुम देवको वल्लभ डो. समजे? देव मनुष्यपनेको (याडते हैं कि) कभ डम मनुष्यपना पाये? और कभ डम यारित्र अंगीकार करे? देवको मनुष्यपना वल्लभ है. शास्त्रमें ऐसा आता है 'देवानुप्रिया' (अर्थात्) डे देवने वल्लभ! अे सुजानमलज! यडां तो मिला है. उसको तो मिला नहीं तो उसकी जंभना करते हैं.

अरे भाई! भगवान क्या कडते हैं? ओडोडो! बार अंग, तीन काल, तीन लोकके तीर्थकरका सार आ गया. बार अंगमें और वाणीमें ऐसी यीज आयी... वीतराग परमात्मा तीर्थकरदेवकी वाणीमें... शुद्ध जववस्तु. वस्तु डों. पश वस्तु अेमां अनंत गुण वसेला छे ने! वस्तु, कोई कडे.... उपादेयरूप शुद्ध जीववस्तु. आडाडा! परवस्तु आदरणीय नहीं, राग

આદરણીય નહીં, પર્યાયિકા અંશ ભી ઉપાદેય નહીં. અપના શુદ્ધ આત્મા ઉપાદેય ક્રિયા તો વહ જ્ઞાનકી પર્યાય ઐસી હો ગયી કિ જો પૂર્ણ હૈ ઉસકા ભી જ્ઞાન હૈ ઔર જો રાગાદિ હૈ ઉસકા જ્ઞાન ઉસમે આ જાતા હૈ. નયા કરના પડતા નહીં. શુદ્ધકો ઉપાદેય કરના પડતા હૈ, બસ. આહાહા!

અરે! વાત તો સાંભળે. સત્ય સાંભળે નહીં, સત્ય વિચારે નહીં અને ભડકે. એ.. ઐસા હૈ. અરે ભગવાન! સુન તો સહી પ્રભુ! સોનગઢમે હૈ ભગવાનકી વાણી. સમજમે આયા? હવે ભડકે છે અંદર, એ.. આ છે. વહાં તો નિશ્ચયકી બાત કરતે હૈં. પણ ભાઈ!....

શ્રોતા : આ શાસ્ત્રો વાંચતા.....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : તમે દેખોને, વાંચતા હશે કે નહીં તમને ખબર... વાંચવાનું, પણ એ વાંચે નહીં. યે તો પંડિત લોગોંકા કહના હૈ. આચાર્યકા પઢે ઉસમે ગૂઢ ભાવ હો, તો અપની દૃષ્ટિસે અર્થ કરે. ક્યા સમજે? બે વાત. આચાર્યકે કથન ગૂઢ હો તો અપની દૃષ્ટિસે અર્થ કરે. ઇસમે સ્પષ્ટ (બાત) હો વહ પઢે નહીં. વે (લિખનેવાલે) પંડિત થે. ખલાસ હો ગયા. આહાહા!

ભાઈ! (બાર) અંગમે... શાસ્ત્રમે તો બહોત ગૂઢ બાત હોતી હૈ. નિશ્ચય ક્યા? વ્યવહાર ક્યા? ઐસી બહોત બાત આતી હૈ. તો ઉસમેસે વ્યવહાર હેય ને નિશ્ચય ઉપાદેય નિકાલના વહ બહોત બહોત અંદર વિચાર મનન કરે તો હો. યહાં સ્પષ્ટ કર દિયા હૈ. કિ ભાઈ! જિનવચનમે વહી કહા હૈ. બાર અંગ હો યા શાસ્ત્ર હો યા હો. ભગવાન.. ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરને જૈસા દેખા શુદ્ધ આત્મા અનંત ગુણકા પિંડ, કેવળજ્ઞાન પિંડ, અનંત આનંદ પિંડ, અનંત ગુણ સમાસકા ગંજ—ઐસા શુદ્ધ પ્રભુ ભગવાન આત્મા... સર્વજ્ઞને દેખા ઐસા હો, અજ્ઞાની કહતે હૈં યે (યથાર્થ) આત્મા નહીં.

આત્મા શુદ્ધ ધ્રુવ ત્રિકાલ વહી પર્યાયમે આદરણીય હૈ.. પર્યાયમે આદરણીય હૈ. અવસ્થામે યે અવસ્થાથી ત્રિકાલ આદરણીય હૈ યે બાત સિદ્ધ કી. ખલાસ થઈ ગયું. આહાહા! સમજમે આયા? જુઓ! પહલી કહી થી, અસ્તિકી બાત કી થી પહલી 'નમઃ સમયસારાય.' એવી વાત લીધી. બાત ઐસી લી... ભગવાન આત્મા.... શરીર-વાણીકા જ્ઞાન કરના.... વહ તો જ્ઞાનમે અપના શુદ્ધ આત્મા આદરણીય હુઆ તો ઉસમે જો જ્ઞાન-શ્રદ્ધા હુઈ, ઉસ જ્ઞાનમે ઐસા જ્ઞાન અપને આશ્રયસે રહ જાતા હૈ કિ જો અપનેકો જાનતા હૈ, (ઔર) રાગ હૈ, સંબંધ હૈ, કર્મકા સંબંધ હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરના પડતા નહીં, વહ જ્ઞાન આ જાતા હૈ. ઉપાદેયમે યે ઉપાદેય હૈ, ઉપાદેયમે રાગ ને નિમિત્ત ઉપાદેય હૈ નહીં. સમજમે આયા? જેઠાલાલભાઈ! કહો, સમજમે આયા? ઓહોહો! ક્યા કરતે હૈં! આચાર્યોને તો (કામ ક્રિયા હૈ), યે તો રાજમલ ટીકા! રાજમલજી ગૃહસ્થ...

કહતે હૈં, જિનવચસિ... ઓલા ત્યાં તકરાર કરે છે. નહીં, ઐસા અર્થ નહીં. પાઠમે તો ઐસા હૈ જિનવચસિ રમન્તે.. સોમચંદભાઈ! લ્યો તમે કહેતા હતા કે આ વાંચે છે કે નહીં? આ વાંચે છે. પાઠમે ઐસા હૈ જિનવચસિ રમન્તે... માટે અમે તો (માનીએ છીએ કે) આચાર્ય એમ

કહે છે કે જિનવચનમાં રમવું. વે એસે કહતે હૈં. જિનવચનમેં દો નયકા કથન હૈ. તો બેય નયમાં રમવું એમ કહે છે. દેખો! ઉભયનય.. પણ ઉભયનય વિરુદ્ધ હૈ ન? તો દો વિરુદ્ધમેં કેસે રમે? નિશ્ચયસે વ્યવહાર વિરુદ્ધ હૈ ઓર વ્યવહારસે નિશ્ચય વિરુદ્ધ હૈ. તો દો વિરુદ્ધમેં કેસે રમે? દો મેં કેસે સ્થિર હો? સમજમેં આયા?

વહ કહતે હૈં, નિશ્ચય ને વ્યવહાર-દો મેં રમનેસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. અકેલા નિશ્ચયકા જ્ઞાન કરનેવાલા એકાંત મિથ્યાભાસી હૈ. સમજમેં આયા? અરે ભગવાન! તને ખબર નથી. પ્રભુ! આવી અવળાઈ ન હો. સમજમેં આયા? નુકશાન હૈ, બહુત નુકશાન હૈ. ભાઈ! વર્તમાનમેં નહીં દિખેગા, પણ એના ફળ કઠણ છે પ્રભુ! ભાઈ! એ જીવ ન સહન કરી શકે. અનાદિના એવા દુઃખ સહન કર્યા બાપા! પણ ખબર નથી. આ વર્તમાનમાં માણસોને ખબર ન મળે. હા, જુઓ! વ્યવહારસે નિશ્ચય હોતા હૈ, નિમિત્તસે વિકાર હોતા હૈ, અચ્છે નિમિત્તસે સમ્યગ્જ્ઞાન ઉસકે કારણસે હોતા હૈ. યહાં સબકા નિષેધ કરતે હૈં. યહાં તો એક બાત હૈ. સર્વજ્ઞ વીતરાગતા શાસ્ત્રમેં, વાણીમેં હૈ. ભગવાન આત્મા... પહલેસે? પહલે કુછ કરના, પીછે... એસા હૈ કે નહીં? યહાંસે શુરૂઆત હોતી હૈ. સમજમેં આયા? પહલે કુછ કરના દયા, દાન, ભક્તિ, વ્રત કરતે કરતે પીછે.... ભગવાનકી વાણીમેં એસા આયા હૈ કિ પહલેમેં પહલા તુજે કરના હો તો શુદ્ધ ભગવાન આત્માકો ઉપાદેય માન. માન્યતા તો પહલી કર, (ઉલટી) માન્યતા તો ફિરા. રાગ ઉપાદેય ને પર્યાય ઉપાદેય—ઉસમેં તેરી માન્યતા ઉલટી હૈ. સ્વભાવસે ઉન્મુખ જાતા હૈ પરમેં. સ્વભાવ આદરણીય હૈ તો સ્વભાવ સન્મુખ હોનેકા પુરુષાર્થ જગેગા. નહીં તો પુરુષાર્થ જગેગા નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા!

બહુ કથન છે! કેટલું કહ્યું છે જુઓ! ‘લાખ બાતકી બાત નિશ્ચય ઉર આનો.’ ભલે ગમે તે વાંચ, ચાર અનુયોગ વાંચ, ભણ, પણ દિવ્યધ્વનિકે દ્વારા.... દિવ્યધ્વનિ... ભગવાનકી ઐં ધ્વનિ નિકલી બિના ઇચ્છાકે પૂરે શરીરમેંસે. એસી વાણી નહીં નિકલતી ભગવાનકી અપને જૈસી. ઐં... ‘ઓમકાર ધ્વનિ સુનિ અર્થ ગણધર વિચારે.’ ભગવાનકી ઐં ધ્વનિ નિકલતી હૈ ઉસમેંસે ગણધર અર્થ વિચારે. સમજમેં આયા? અર્થ ક્યા નિકાલા ગણધરને? કિ ભગવાનકી દિવ્યધ્વનિમેં એસા આયા હૈ કિ તેરા શુદ્ધ ધ્રુવ ચૈતન્યમૂર્તિ આનંદકંદ હૈ ઉસ પર દૃષ્ટિ લગા, વહ આદરણીય હૈ. અમરચંદભાઈ! આહા! સમજમેં આયા?

બાકી ભાષા કેવી (કહી છે કે) શુદ્ધ વસ્તુ.... દ્વારા કહી હૈ ઉપાદેયરૂપ શુદ્ધ જીવવસ્તુ. ઉપાદેયરૂપ શુદ્ધ જીવવસ્તુ... શુદ્ધ ધ્રુવ ત્રિકાલ વસ્તુ. આશ્રય ઉસમેં રમન્તે... રમન્તે વહ પર્યાય હૈ. વહ (શુદ્ધ વસ્તુ) ત્રિકાલી હૈ. શુદ્ધ ધ્રુવ ચૈતન્ય ભગવાન ઉસે ઉપાદેય માન. ઉપાદેય માના તો વહાં રમન્તે.. ધ્રુવમેં રમન્તે... રમન્તે વહ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર હૈ. સમજમેં આયા? દેખો! મોક્ષમાર્ગ ભી સ્વભાવમેં રમતે (હુએ) પ્રગટ હોતા હૈ. સ્વભાવમેં રમના.. વહ વ્યવહાર

मोक्षमार्गका निषेध हो गया. यहाँ व्यवहार मोक्षमार्ग है ही नहीं. अंकेमें तो साङ्ग-साङ्ग कर दिया. मोक्षमार्ग दो है ही नहीं. मोक्षमार्ग तो.... शुद्ध भगवान् आत्मा दिव्यध्वनिमें आया कि शुद्ध प्रभु आत्मा वड उपादेय है, आदरणीय है. आदरणीय अस्तित्से कडा. राग, पर्याय, निमित्त आदरणीय नहीं औसा नहीं कडा. ये वस्तु आदरणीय है, अस. औसा वाणीमें आया. आडाडा! समजमें आया?

उसके गर्भ-पेटामें आ गया कि पर्याय आदरणीय नहीं, राग आदरणीय नहीं, निमित्त आदरणीय नहीं. औसी शुद्ध उपादेय वस्तुमें वड नास्ति आ जाती है. अस्तित्के भानमें नास्ति आ जाती है. अकेला निमित्त ने रागका ज्ञान करे तो परावलंबी ज्ञान, अंकांत ज्ञान, मिथ्याज्ञान है. उसमें अपने शुद्ध उपादानका ज्ञान आता नहीं. समजमें आया? आत्मा अंक समयमें परिपूर्ण भगवान् आत्मा शुद्ध यैतन्यवस्तु है वडी उपादेय है, औसा भगवान्की वाणीमें आया है. तुजे भगवान्का मानना है कि तेरी कल्पनासे मानना है? भगवान्की वाणी मानना है कि तुजे दुनियाकी कल्पनाका मानना है? भगवान् तो औसे कडते हैं. समजमें आया?

दिव्यध्वनि द्वारा कही है उपादेयरूप शुद्ध जीववस्तु, उसमें... उसमें... उसमें यानी शुद्ध वस्तु जो ध्रुव है उसमें रमन्ते... श्रद्धा-ज्ञान-चारित्र उसमेंसे निकालते हैं. उसमें सावधानपने रूचि-श्रद्धा-प्रतीति करते हैं.. ये पडले करना है उसको. भगवान् आत्मा शुद्ध यैतन्य भगवान् आनंदस्वरूप वडी उपादेय कडा, तो रुचि-श्रद्धा-प्रतीति उसमें करते हैं. पडलेमें पडली सम्यग्दर्शनकी दशा ने सम्यग्दर्शनकी स्थिति औसे उत्पन्न होती है. ये पडलेमें पडला वीतरागवाणीमें कडनेमें आया है. समजमें आया? सावधानपने करते हैं... विवरण. फिर उसका विवरण यलेगा, उसका स्पष्टीकरण..

(प्रभाश वचन गुरुदेव)

श्रावण वद ३, बुधवार, ता. २३-८-१९६७
कणश - ४, प्रवचन नं. ७

ये समयसार जव अधिकार है. जव अधिकारमें.... दिव्यध्वनिमें क्या सार आया? क्या करनेलायक है वद बात पढले कडते हैं. त्यां आव्युं छे, देजो! जिनवचसि रमन्ते.. जिनवचनमें रमना, ऐसा पाठ है. वीतरागकी वाणीमें ऐसा आया कि उमारे वचनमें तुम्हें रमना. आचार्यने ऐसा कडा है न? वचनमें रमनेका क्या अर्थ है? वद कडते हैं, देजो! वचनमें रमनेको कडते हैं. एसलिये द्रव्यार्थिक ने पर्यायार्थिक—द्रव्य त्रिकाल और वर्तमान पर्याय—दोनोंमें रमना. दोमें आश्रय दोनोंका करना ऐसा कडते हैं. ऐसा तो है डी नहीं. ऐसा डो सके कडांसे?

अेक तो, जिनवचनमें रम सकते नहीं और जिनवचनमें दो नय आये—द्रव्यार्थिक नाम द्रव्य—वस्तु शुद्ध अण्ड अमेद (और) पर्यायार्थिक नाम अवस्था ने रागादि. दो नयका कथन वीतरागकी वाणीमें आया. तो वाणीमें भी रम सकते नहीं और दो प्रकारके नयमें भी रम सकते नहीं. समजमें आया? दो प्रकार कैसे? द्रव्यार्थिक अंतर्भुज दृष्टि कराता है, पर्यायार्थिक वर्तमान पर्याय ने रागका ज्ञान कराता है. दोनोंमें अेकाकार कैसे डो सके? समजमें आया? वे कडते हैं सामने, देजो! दो नयका ज्ञान करके दोनोंमें रमना तो मिथ्यात्वका नाश डोता है. पण ऐसा अर्थ डोता नहीं. समजमें आया?

यडां कडा कि जिनवचनमें क्या कडा आसन्नभव्यजवको? दिव्यध्वनिके द्वारा कही है उपादेयरूप शुद्ध जीववस्तु... देजो! दो नयका कथन आयेगा, पण उसमें पर्याय—वर्तमान अवस्था, राग उसका लक्ष छोडकर... लक्ष छोडकर (ऐसा) भी यडां तो नहीं आया. क्योकि वद तो जडां अेक नय(का विषय) स्वभावकी ओर जूकता है तो पर तरङ्कका लक्ष छूट जाता है. सूक्ष्म बात है. सारे जैनशासनकी वाणी और जैनशासन, उसमें तीनों कालमें वीतराग तीर्थकरोकी वाणी द्वारा ऐसा कडनेमें आया कि शुद्ध जववस्तु उपादेय है. ये मूल चीज कडी. समजमें आया?

लाभ वात भाणे, भाषावे, शास्त्र पढे, किया करे, राग मंद डो—सभ डो उसके स्थानमें, पण भगवानकी वाणीमें—अनंत तीर्थकरोकी वाणीमें—त्रिकाल तीर्थकर ने केवलज्ञानीकी वाणीमें आया कि उपादेय आदरणीय वस्तु तो शुद्ध भगवान आत्मा है. उसका अर्थ डुआ कि अशुद्ध पर्याय उपरसे लक्ष छूट गया. शुद्ध जव उपादेय उसमें सावधानपने... स्वभाव शुद्ध चैतन्य ज्ञायकभाव.. समजमें आया? उसमें रुचि, श्रद्धा ने प्रतीती करते हैं. ये आज्ञा भगवानकी है. अनुभूति (करने)की आज्ञा है भगवानकी. जेठालालभाई! नहीं? आ बधुं वरये आवेने? दया,

દાન, ભક્તિ, વ્રત. વહ હો, વહ તો જાનનેલાયક છે. સ્વભાવકે સન્મુખ હોકર શુદ્ધકા અનુભવ કરના વહી વીતરાગકી વાણીમે આયા છે. ઉસમે જબ તક (પૂર્ણ) વીતરાગતા ન હો, તો બીયમે રાગાદિ આતા છે, ઉસકા ભી યહાં કથન નહીં ક્રિયા. ક્યોંકિ સ્વભાવ સન્મુખકા જ્ઞાન હુઆ, ઉસકે (સાથમે) જો રાગાદિ બાકી રહતા છે ઉસકા ભી જ્ઞાન ઉસમે-સ્વ-પરપ્રકાશમે આ જાતા છે. આજ્ઞા તો યે કી છે. સમજમે આયા?

પાંચવીં ગાથામે કુંદકુંદાચાર્યને યે કહા, તં ઇચ્છવિહત્તં દાણ્હં અપ્પણો સવિહવેણ... અપના સ્વરૂપ સ્વભાવસે એકત્વ છે ઓર રાગાદિ ક્રિયાસે પૃથક છે. ઐસા હમ તુમકો કહેંગે. દાણ્હં અપ્પણો... અપના નિજ અંતર અનુભવસે મેં આત્માકો કહૂંગા. જદિ દાણ્જ... જો મેં દિખાઉં તો પ્રમાણ કરના-અનુભવ કરના. પ્રમાણકા અર્થ અનુભવ કરના. સમજમે આયા? ક્યોંકિ હમારે કહનેકા આશય વહી છે કિ ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુ ઉસકે સન્મુખ હોકર અનુભવ કરના. વહી હમે સારે સમયસારમે કહના છે. કુંદકુંદાચાર્ય કહતે હેં પાંચવીં ગાથામે.

જદિ દાણ્જ... જો દિખાઉં તો પ્રમાણ કરના. પ્રમાણકા અર્થ અનુભવ કરના ઐસી બાત છે. વ્યવહારવાળાને એટલું લાગે કે ઇસમે વ્યવહાર આતા હી નહીં. આયે તો ક્યા છે? ભલે હો, પણ આજ્ઞા તો અપના શુદ્ધ ચૈતન્ય ભગવાન ઉસમે... વીતરાગ ભગવાન ત્રિલોકનાથ ને કુંદકુંદાચાર્ય દોનોં યહી કહતે હેં. હમ દિખાયેંગે કિ આત્મા કેસા છે, વાણી દ્વારા આયા છે કિ આત્મા કેસા છે. અનુભવ કરના. શુદ્ધ આત્મા પરિપૂર્ણ પરમાત્મા વહી ઉપાદેય નામ ઉસ તરફકા આશ્રય કરના ઓર ઉસકો હી હિતકર માનના ઐસી ભગવાનકી આજ્ઞા છે. ભારે!

વ્યવહારની વાતનો પાર ન મળે. શાસ્ત્રમાં કરણાનુયોગ, ચરણાનુયોગ ને ઐસા... ઓહોહો! પણ કહતે હેં કિ હમારી વાણીમે તો એક યે સાર હી આયા છે સબમે. તીન કાલ, તીન લોકકે તીર્થકર જો હો... તીન લોક યાની હો તો યહાં હી (મધ્યલોકમે). સમજમે આયા? ઐસે પરમાત્માકી વાણી.. વીતરાગ સર્વજ હુએ તો વાણીમે ઐસા આયા કિ ભૈયા! તુમ આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય એકરૂપ સ્વભાવ હો ન? ઉસકા તુમ અનુભવ કરો ઓર વહી ચીજ આદરણીય છે. ઇસકે સિવા કોઈ પર્યાય, રાગ ને નિમિત્ત ખરેખર આદરણીય, ઉપાદેય, અંગીકાર કરનેલાયક નહીં.—યે વાણી આપી. કહો, જેઠાલાલભાઈ!

જુઓ! યે દિગંબર જૈનધર્મકા રહસ્ય. ઉસમે યહ આયા કે હમારે શાસ્ત્રને ઓર હમારે પરમાત્માને ઐસા કહા છે. સમજમે આયા? દૂસરેમે ચલતા છે ન કિ પહલે વ્યવહાર છે. ઐસા આતા છે. વ્યવહાર સમકિત પહલે, વ્યવહારી તે સમકિતી. યે ભગવાનકા માર્ગ હી નહીં. સમજમે આયા? અનાદિ સનાતન વીતરાગ પરમેશ્વર જો હુએ ઉનકી વાણીમે... ક્યોંકિ અપને શુદ્ધસ્વરૂપ તરફ ઝુકાવ હોકર ઉનહોંને ભી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પ્રાપ્ત ક્રિયા ઓર સ્વભાવમે

પૂર્ણ ઝુકાવ હોકર કેવલજ્ઞાન લિયા. ઉનકી જબ તક છન્નસ્થ અવસ્થા થી... છન્નસ્થ સમજે? કેવલજ્ઞાન નહીં થા. સ્વરૂપ તરફ સન્મુખતા થી, વિકલ્પ આતા થા તબ ભી ઉસમેં (ઐસા થા કિ) મેં સ્વરૂપ તરફ એકાગ્ર હોઉં, સ્વરૂપ તરફ વિશેષ એકાગ્ર હોઉં. તો (ઐસે) વિકલ્પસે ભી ઐસા પરમાણુ બંધ ગયા... પરમાણુ ઐસા બંધ ગયા. ભગવાન બોલતે હેં કહાં ઔર ભગવાનકો વાણી કહાં હૈ? આહાહા! સમજમેં આયા?

ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર હુએ (ઉસકે) પહલે વે તો અપને શુદ્ધ ધ્રુવસ્વરૂપકો ઉપાદેય કરકે અનુભવ કરતે થે ઔર વિકલ્પ થા તો વિકલ્પમેં વહી થા કિ મેં પૂર્ણ હોઉં, મેં સ્વભાવ સન્મુખ એકદમ ઉગ્ર હોઉં. સમજમેં આયા? અથવા દૂસરે પ્રાણી ભી ઐસી સ્વભાવ(વાન) ચીજકે સન્મુખ હોકર અનુભવે. ઐસા વિકલ્પ અલ્પજ્ઞ દશામેં આતા થા તો ઉસમેં પરમાણુ બંધ ગયા, તો વહ પરમાણુ(કે ઉદય)મેં ઐસી હી ધ્વનિ આતી હૈ. ભગવાન કરતે હેં ને આતી હૈ, ઐસા હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા? યે ધ્વનિ ઐસી આતી હૈ કિ શુદ્ધસ્વરૂપ આત્મા વહ ઉપાદેય, દૂસરા ઉપાદેય નહીં. ઉન્હોને ઐસા કિયા થા તો ઐસી વાણી આયી, ઐસા વિકલ્પ થા ઐસી વાણી નિકલ ગઈ. ધન્નાલાલજી! સમજમેં આયા?

બહોત વર્ષ પહલે કહતે થે, જો અરિહંતકા... કહા ન? અરિહંત... ભગવાનકી વાણીમેં ઐસા ક્યોં આયે? વો કહતે થે કિ (હમ) પુરુષાર્થ નહીં કર સકે, ભગવાનને દેખા (ઐસા હોગા). યે આયેગા નીચે. ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા. નીચે આયેગા હોં. વાણીમેં ઐસા ક્યોં આવે? ક્યોંકિ સર્વજ્ઞ અપને શુદ્ધસ્વરૂપ તરફકી સાવધાની કરકે સાધતે થે, ઉસમેં ઐસા વિકલ્પ આયા. વિકલ્પ તો વહ આતા હૈ કિ મેં સ્વરૂપમેં એકાગ્ર હોઉં અથવા કોઈ દૂસરા પ્રાણી ઐસા શુદ્ધસ્વરૂપ સમજે. ઉસ વિકલ્પમેં પુણ્ય બંધ જાય તો ઉનકી વાણીમેં ઐસા હી આતા હૈ. સ્વરૂપ સન્મુખ હોકર અનુભવ કરો, વહી વાણીમેં આતા હૈ. વે વાણીકે કર્તા નહીં, વાણી ઐસે બનાયી નહીં. સમજમેં આયા? વહ વાણીમેં ઐસે આયે કિ હમને દેખા હૈ કિ તુમ્હારે પુરુષાર્થસે ધર્મ ન હો સકે? અપને સ્વભાવ સન્મુખ હોકર ધ્યાન, આનંદ કરતે થે, ઐસે સાધક થે, અલ્પજ્ઞ થે તો વિકલ્પ આયા, તો વિકલ્પમેં સ્વરૂપ સન્મુખ હોનેકા, પૂર્ણ હોનેકા હી વિકલ્પ થા. સમજમેં આયા?

ઉનકી વાણીમેં ઐસી વાણી આયે? કિ તુમ પુરુષાર્થ નહીં કર સકતે ઐસા હમને દેખા હૈ. ઐસી ઉનકી વાણી હો સકે નહીં. સમજમેં આયા? કહતે હેં, વીતરાગકી વાણીમેં ઐસા આયા.... આહાહા! સીધા? પહલે કુછ કરના ઐસા કુછ નહીં? જેઠાલાલભાઈ! પહલે વ્યવહાર પીછે નિશ્ચય, વહ ભી નહીં આયા ઉસમેં.

શ્રોતા : નિશ્ચય થાય તો વ્યવહાર થાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : વહ બાદકી બાત. યહાં તો યે એક હી બાત હૈ. પીછે વ્યવહાર આતા હૈ, યે તો વિશેષ સમજાનેકી બાત હૈ. યહાં તો એક હી બાત.. વીતરાગ કિતના સ્પષ્ટ કરતે હેં!

जिनवचसि रमन्ते... जिनवचनमें ऐसा दो नयका कथन आया. दो नयके कथनमें-दोमें तो अेकाग्र हो सके नहीं. तो अेक नयमें ऐसा आया कि स्वभाव सन्मुख होकर आत्माका अनुभव करो. दूसरा नय आता है बीचमें, वह जाननेलायक है ऐसा भी यहां कहा नहीं. समजमें आया? यहां तो भगवान आत्मा... कितनी बात करते हैं! आहाहा! समजमें आया? प्रभु! तुम पूर्ण हो, शुद्ध आनंद हो, तेरी शक्ति अपार है. समजमें आया? भजनमें नहीं आता है? शुं कीधुं? अपार है परमात्मा... अेवुं आवे छे ने? बोले छेने आ लोको? 'अन जा परमात्मा, तेरी आत्माकी शक्ति अपार है.' अे आवे छे ने. शुं अेनी पड़ेला कांछक आवे छेने?

श्रोता : जरा मान ले ओ मेरे भैया, भव-भवमें रूलेनेमें क्या सार है.

पूज्य गुरुदेवश्री : क्या सार है... तेरी आत्माकी शक्ति अपार है, अन जा परमात्मा. अैसे आता है. ओला भजनमां आवे छेने आपणे. भगवान...

शुओ! ये कलशमें वडी शब्द है छे, उनके घरका नहीं. उभयनयविरोधध्वंसिनि... जिनवचसि रमन्ते... उसका अर्थ क्या हुआ? दोनों नय तो विरुद्ध है. अेक नय द्रव्यको-वस्तुको बताती है, अेक नय अवस्थाको बताती है. दोनों नय भिन्न है. अेक नय अभेदको बताती है, अेक नय भेदको बताती है. अेक नय अेकको बताती है अेक नय अनेकको बताती है. अेक-अनेक दोनों दिशा डी डेर है. अनेकपना परके लक्षसे उत्पन्न होता है, अभेदपना अंतरके लक्षसे उत्पन्न होता है. तो दोनोंकी दिशा (उलटी होनेसे) दोनोंमें रमना अन सके डी नहीं. पाठ क्या है? उभयनयविरोधध्वंसिनि.. उभयनय विरुद्ध है. ये वीतरागकी वाणी विरोधिध्वंसिनी है. समजमें आया?

उभयनयविरोधध्वंसिनि... ध्वंसिनि कब होता है? कि दो नयमें जो कथन आया... समजमें आया? उसमें जो नय स्वभाव सन्मुख ले जाती है उसी (नयका) कथन मुख्यपने शानीकी वाणीमें आया है. समजमें आया? क्या अेक समयकी पर्याय ने राग उसमें अेकाग्र होता है? उसमें अेकाग्र होनेसे लाभ होता है? (उसमें) तो अेकाग्र अनादिसे है डी. समजमें आया? वह तो अनादिसे है डी. अन करना क्या उसको? और वीतराग हुआ उन्होंने किया क्या? स्वभाव सन्मुख अनुभव करते करते वीतराग हुआ है. समजमें आया? तीन काल, तीन लोकके तीर्थकरोंकी वाणीमें यडी आया है. समजमें आया? भगवान आत्मा सारमें सार है. याहे जितना पढे, याहे जितना कियाकांड, दया. दान, व्रत आदि करे, पश स्वरूप शुद्ध ध्रुव है उसका अनुभव करे तो कल्याण है, बाकी कल्याण है नहीं. शेठ! अैसी बात है. क्यां गया सोमयंदभाई? समजमें आया? महाकाव्य आव्युं छे.

उभयमें बडी तकरार है. अरे भगवान! क्या करते हो तुम? दो नयका कथन है तो दो नयमें कैसे रह सकते हैं? समजमें आया? अेक समयकी पर्याय(के आश्रय)से नयी पर्याय

આનેકી તાકાત નહીં. વ્યવહારનય બતાવતી હૈ કિ એક સમયમે અવસ્થા હૈ, રાગ હૈ. તો ઉસસે નયી પર્યાય આનેકી તાકાત હૈ? વહ નય બતાનેકે પહલે યે બતાયા કિ જિસમેસે નયી પર્યાય પ્રગટ હોતી હૈ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન, વહ પર્યાયમેસે પર્યાય નહીં આતી. વ્યવહારનયકે કથનકી બાત યહાં કી હી નહીં ભાઈ! આહાહા! જુઓને શૈલી એક! સંતોની શૈલી વીતરાગમાર્ગની પદ્ધતિની રીત તો દેખો! કથન પદ્ધતિ ભી કૈસી હૈ! દો નય.. દો નય... એક પર્યાય હૈ અને દ્રવ્ય હૈ. તો પર્યાયમેસે પર્યાય આતી નહીં. અપના પ્રયોજન સિદ્ધ કરના હૈ.... પર્યાયમેસે પર્યાય આતી નહીં. પર્યાયનયકા વ્યાખ્યાન કિયા વહ તો જાનનેકે લિયે કિયા અને દ્રવ્યકા વ્યાખ્યાન કિયા વહ દ્રવ્યકી દ્રષ્ટિ, અનુભવ કરાનેકો કિયા. સમજમે આયા?

ચૈતન્ય—જિસમે અનંત શક્તિયાં પડી હૈ ઉસમે એકાગ્ર હોનેસે... ક્યા કહતે હૈ? શ્રદ્ધા ... નહીં, અકેલા સ્વરૂપકા પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરના ઐસી આજ્ઞા હૈ. સમજમે આયા? ક્યો? શુદ્ધ જીવવસ્તુ **ઉસમે સાવધાનપને...** ઓહોહો! સારે ભગવાન તીર્થકરકી આજ્ઞા... કલશમે આતા હૈ, અનુભૂતિ વિહિતમ્. ભગવાનને અનુભૂતિકો હી વિધિ કહા હૈ. આત્માકા અનુભવ કરના ઉસે વિધિ કહા હૈ. કલશમે આતા હૈ પીછે. સમજમે આયા? આહા! જગતકો, વીતરાગકા માર્ગ (ક્યા હૈ ઔર) વીતરાગ ક્યા કહતે હૈ ઉસકી ખબર નહીં. વીતરાગ વહ કહતે હૈ... તીન કાલ તીલ લોકકે પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ સૌ ઇન્દ્રકી ઉપસ્થિતિમે.... મોટા અર્ધલોકના સ્વામી શકેન્દ્ર ને ઇશાનેન્દ્ર. ઉત્તરાર્ધના ઇશાનેન્દ્ર, દક્ષિણના શકેન્દ્ર. સો ઇન્દ્રની ઉપસ્થિતિમાં જિનની વાણીમાં એમ આવ્યું... સમવસરણમે વીતરાગદેવકી દિવ્યધ્વનિ ઐસી આયી, ભગવાન! તેરી ચીજ શુદ્ધ ધ્રુવ હૈ ન, ઉસકા અનુભવ કર. યે એક હી ઉપાદેય હૈ. સમજમે આયા?

પહલે વ્યવહાર ને પીછે નિશ્ચય, પહલે નિમિત્ત પીછે ઉપાદાન—વહ બાત રહતી નહીં. ધન્નાલાલજી! આહા! શું કરે? એને એ રુચતું નથી. કુંદકુંદાર્યાર્યને કહા, હમ કહેંગે, દિખાયેંગે, પ્રમાણ કરના, અનુભવ કરના. તેરે અનુભવ પ્રત્યક્ષસે હા કરના, ઐસે બાહરસે નહીં. અંતર શુદ્ધ ચિદાનંદસ્વરૂપ હૈ ઉસકા અનુભવ કરકે પ્રમાણ કરના. બાહરસે પ્રમાણ કરના વહ પ્રમાણ હૈ નહીં. આહાહા!

શ્રોતા : જિસ બાતકા પતા નહીં થા વહી અનુભવ કરાનેકે લિયે તો કહા હૈ.

પૂજ્ય ગુરૂદેવશ્રી : કહા હૈ. ભાઈ! પર્યાય ઉપર તો તેરી દૃષ્ટિ અનાદિકી હૈ. સમજમે આયા? સમ્યગ્દૃષ્ટિકી પર્યાયદૃષ્ટિ નાંહી.. પર્યાયદૃષ્ટિ નાંહી. બનારસીદાસમે આતા હૈ. સમજમે આયા? પર્યાય(દ્રષ્ટિ) તો અનાદિકી હૈ હી. અનાદિ-અનંત જો ચૈતન્ય ધ્રુવ જ્ઞાયકપ્રભુ શુદ્ધ ઉસકે સન્મુખ હોકર અનુભવ કરના વહી વીતરાગકી વાણીકા સાર હૈ. વીતરાગને યે હી કહા હૈ. યે સમજે નહીં ઔર તકરાર કરે. ભગવાન! કોની સાથે તકરાર કરે છે? તારા આત્મા સાથે તકરાર

છે. અરે પ્રભુ! ક્યા કરતે હૈં? દેખો! સંતોની વાણી તો દેખો! દિગંબર મુનિઓ... સમજમેં આયા? વ્યવહાર પહલે કરના ઐસી આજ્ઞા હૈ ભગવાનકી, યે તો કહીં આયા નહીં ઇસમેં. ધન્નાલાલજી!

શ્રોતા : અજ્ઞાની રખનેકે લિયે ઉનકી રાય થી ક્યા ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : અજ્ઞાની રખના.... વ્યવહારકા કરના વહ તો અજ્ઞાન હૈ. અનાદિસે દયા, દાન, વિકલ્પ કરતે હૈં વહ તો મિથ્યાત્વભાવ હૈ. મૈં વિકાર કરનેવાલા, મૈં વિકાર કરૂં વહ તો મિથ્યાત્વભાવ હૈ. ક્યા ઉસમેં રખના હૈ ઉસકો? વીતરાગકે માર્ગમેં નવીન અપૂર્વ ક્યા (આયા)? સમજમેં આયા? કોઈ દુનિયાસે મિલાન હોતા નહીં. ક્યોંકિ વસ્તુ ત્રિકાલ ધ્રુવ (ઔર) પર્યાય હૈ. પણ પર્યાયકા વલણ ધ્રુવ ઉપર કરકે અનુભવ કર. જુઓ! દોનોં લે લિયે અંદર. અકેલે પર્યાયકા જ્ઞાન કરના, લક્ષ રખના યે વસ્તુકી આજ્ઞા હૈ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા ?

કહતે હૈં, ભગવાનકી વાણીમેં ઉપાદેય તો શુદ્ધભાવ... શુદ્ધભાવ... મહાસિદ્ધાંત.. સત્યકા મહા પડકાર સિદ્ધાંત હૈ. ભગવાન ઉપાદેય વસ્તુ ઉસકી **રુચિ-શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ કરતે હૈં**. ઐસી ભગવાનકી આજ્ઞા હૈ. હવે કોઈ, રુચિ-શ્રદ્ધા-પ્રતીતિકી વ્યાખ્યા સાધારણ બના દે તો ઉસે રુચિ-પ્રતીતિકા અર્થ નહીં (પતા). ઉસકા અર્થ કોઈ દૂસરા હૈ. વિશેષ બતાતે હૈં. ઉસકા બ્યૌરા. બ્યૌરા એટલે વિવરણ. મૂળ તો બ્યૌરા શબ્દ છેને મૂળમાં ?

વિવરણ—શુદ્ધ જીવવસ્તુકા પ્રત્યક્ષપને અનુભવ કરતે હૈં **ઉસકા નામ રુચિ-શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ હૈ**. ઐસે નહીં કિ આત્મા હૈ ઐસી શ્રદ્ધા-રુચિ કરો. શ્રદ્ધા કબ? કિ ભગવાન આત્મા શુદ્ધ જીવ વસ્તુ નિર્મળાનંદ પ્રભુ હૈ, ઉસકા પ્રત્યક્ષપને... મતિ-શ્રુતજ્ઞાન દ્વારા પ્રત્યક્ષપને... રાગ દ્વારા નહીં, નિમિત્ત દ્વારા નહીં. જુઓ! કિતની બાત કરતે હૈં! આહાહા! **શુદ્ધ જીવવસ્તુકા પ્રત્યક્ષપને...** ક્યોંકિ આત્મામેં ઐસા પ્રકાશ નામકા એક ગુણ પડા હૈ. ભગવાનકી વાણીમેં આયા કિ ભાઈ! તેરે આત્મામેં પ્રકાશ નામકા ગુણ હૈ કિ જો આત્માકો પ્રત્યક્ષ કર દે ઐસા તેરા ગુણ હૈ. તો ઐસે ગુણકો ધરનેવાલા ભગવાન આત્મા ઉસ તરફ તેરા ઝુકાવ ને દ્રષ્ટિ ગઈ તો પર્યાયમેં પ્રત્યક્ષ હો જાતા હૈ. આત્મા પર્યાયમેં પ્રત્યક્ષ હો જાતા હૈ. આહાહા! યે પ્રત્યક્ષ હો, અનુભવ હો ઐસી આજ્ઞા ભગવાનકી હૈ. આહાહા! કિતની બાત કરતે હૈં! વિકલ્પ આદિ તો ઉડા દિયા, પરોક્ષપના ઉડા દિયા. પરોક્ષપનેકી આજ્ઞા હૈ નહીં. ધન્નાલાલજી! ઓહોહો! ભાઈ! માર્ગ ઐસા હૈ. દુર્લભ લગે તો ભી માર્ગ તો યહી હૈ. ઇસ માર્ગકા શરણ લિયે બિના કભી ઉસકે જન્મ-મરણકા અંત નહીં આતા. ચોરાશીકા અવતાર નરક-નિગોદ... સમજમેં આયા ?

જુઓને! રસ્તામાં જઈએ છીએ તો સડક ઉપર કંઈક ભૂકા ઊડી જાય છે ઓલા... શું? વીંછી, સર્પ... ભૂકા.... બાપા! એવા અનંતા મરણ કર્યા. ભાઈ! તને ખબર નથી. અનંત કાલમેં રૂલતે-રૂલતે ઐસે ભવ (હુએ). યે ભવભ્રમણકા નાશ કરનેકા ઉપાય પર્યાયદ્રષ્ટિ નહીં. ઇસકા ઉપાય (હૈ કિ) દ્રવ્ય જ્ઞાયકસ્વરૂપ શુદ્ધ ધ્રુવ ઉસકે પ્રત્યક્ષપને સ્વભાવ સન્મુખ હુઆ તો રાગકા

અવલંબન ગયા, વિકલ્પકા ને મનકા અવલંબન ગયા ઔર અકેલા શુદ્ધસ્વરૂપકા અવલંબન હુઆ તો મતિ-શ્રુતજ્ઞાનમે પ્રત્યક્ષ હુઆ. પ્રત્યક્ષપને આત્માકા અનુભવ કરના ઐસી ભગવાનકી વાણીમે આજ્ઞા હૈ. આહાહા! કહો, સમજમે આયા ?

ઐસી શ્રદ્ધાકે પક્ષકા ભી ઠિકાના નહીં. યે માર્ગ હૈ, શુદ્ધસ્વરૂપકા અનુભવ કરના વહી માર્ગ હૈ ઔર અનુભવમે આત્મા પ્રત્યક્ષ હોતા હૈ વહી માર્ગ હૈ.—ઐસી શ્રદ્ધાકે પક્ષમે ભી આયે નહીં ઔર ઉસસે વિરુદ્ધ શ્રદ્ધાકે પક્ષમે રહે, કે દિ' નિવેડો એનો આવે? સમજમે આયા? પુસ્તક હૈ કિ નહીં સામને? પુસ્તક હૈ ઉસમેસે તો આતા હૈ. કોઈ ઉપરસે કહતે હૈ ઐસા હૈ નહીં. અંદરમે હૈ, દેખો!

શ્રોતા : પુસ્તક હૈ, પર અનુભવ તો હોવે..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : પણ ઉસમે ઐસા હૈ કિ નહીં? કિતને ઐસા કહતે હૈ કિ વે તો ઐસા અર્થ કરતે હૈ.... કેટલાક એમ પણ કહે કે મહારાજ કહે છે તો શાસ્ત્ર પ્રમાણે, સિદ્ધાંત પ્રમાણે, પણ આપણે સાંભળ્યું નથી તો વિપરીત લાગે છે. પણ સુનો તો સહી ભાઈ! યે બાત મિલી હી નહીં હૈ. યે બાત ચલતી હી નહીં થી. વીતરાગ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરકી વાણીમે ઐસા આયા હૈ કિ તુમ તુમહારે શુદ્ધાત્માકા અનુભવ કરો, પ્રત્યક્ષપને અનુભવ કરો. વહી વીતરાગકી વાણીમે આયા હૈ. આહાહા! નિમિત્ત ઉડા દિયા, વ્યવહાર ઉડા દિયા, વિકલ્પસે લાભ ઉડા દિયા, પરોક્ષજ્ઞાન ભી ઉડા દિયા. આહાહા! સમજમે આયા? પરલક્ષી જ્ઞાન, પરોક્ષજ્ઞાન વહ આત્માકે સાધનમે કામ કરતા નહીં એમ કહતે હૈ. આહાહા! બાત ઐસી હૈ.

ભાઈ! આત્માકા કલ્યાણ જિસકો કરના હૈ... આત્માકા હિત કરકે જન્મ-મરણકા અંત લાના હૈ. ભાઈ! સમજમે આયા? યે ભવ ભવકે અભાવકે લિયે મિલા હૈ. ઐસી દૃષ્ટિ કરો, ઐસા ભગવાન કહતે હૈ. સમજમે આયા? આત્મા હૈ, ક્યા ન કર સકે? સમજમે આયા? અનંત શક્તિમાન હૈ. તેરી શક્તિ અપાર હૈ.. અપાર હૈ.. પરમાત્મા હોના ઔર પીછે અનંત કાલ રહ સકે ઐસી તેરી શક્તિ હૈ. અનંત કાલ ઐસે કે ઐસે પરમાત્મા રહા કરે, દશા પ્રગટ હુઆ હી કરે અંદરમેસે ઐસી તેરી શક્તિ હૈ. ક્યા શક્તિ નહીં હૈ ઉસકો કહતે હૈ? સમજમે આયા?

કહતે હૈ, શુદ્ધ જીવવસ્તુકા પ્રત્યક્ષપને... આહાહા! ભારે પણ ટીકા પણ કરી છે ને! પેટ ખોલી નાખ્યા છે. શ્રીમદે કોઈ વખતે એમ કહ્યું છે કે માર્ગ જ્ઞાનીના હૃદયમાં છે, શાસ્ત્રમાં મર્મ ખૂલ્યા નથી. એમ લખ્યું છે. શાસ્ત્રમાં માર્ગ કહ્યો, પણ માર્ગનો મર્મ ખોલ્યો નથી. એવો શબ્દ આવે છે એક પત્રમાં. યહાં તો મર્મ ભી ખોલ દિયા. સમજમે આયા?

શ્રોતા : શુદ્ધ જીવકે અનુભવમે લગ જાયે, ગૃહસ્થીકા ક્યા હોગા?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ગૃહસ્થીકા ક્યા હોગા? આહાહા! ગૃહસ્થીકા હોતા હૈ વહ હોગા. ક્યા તુમહારેસે હોતા હૈ કુછ? રાગ આનેવાલા હૈ વહ આયેગા, સ્ત્રી, કુટુંબકા ભી હોનેવાલા હી હોગા.

ભગવાનજીભાઈ! શું કરવું? કહે છે. ઓલા રૂપિયાનું અને દુકાનનું શું કરવું? આવું કરવું તો આનું શું કરવું? યે તો હોતા હૈ વહ હોતા હૈ. હોતા હૈ ઉસ સમયમેં (જૈસી) જિસકી લાયકાત હૈ ઉસ પ્રમાણસે જડ-ચૈતન્યકી પર્યાય હોનેવાલી હોતી હૈ... હોતી હૈ.. હોતી હૈ. ક્યા આત્માસે હોતી હૈ? આત્મા ગૃહસ્થાશ્રમકા કામ, કુટુંબકા કામ કર સકતા હૈ? તીન કાલમેં નહીં. સ્વતંત્ર પદાર્થ હૈ. ઉસકી પર્યાય ઉસસે હોતી હૈ. ક્યા તુમ રક્ષક હો? સમજમેં આયા? પતિકા, પત્નીકા, માતાકા, કુટુંબકા કેસે રક્ષણ કરે? સુનો તો સહી ભગવાન! વહ તો બનનેવાલા બને. યહાં તો રાગ આનેવાલા હો તો આયે, ઉસ પર લક્ષ નહીં (કરના) એમ કહતે હૈ. દૂસરેકી તો બાત કહાં રહી? આહાહા!

યહાં તો કહતે હૈ, દૂસરેકો સમજાનેકા વિકલ્પ ભી યહાં હૈ હી નહીં. યે ભી તેરે કામકા નહીં. દૂસરા તો ઉસકી પર્યાયમેં સમજને(કી યોગ્યતા) હો તો સમજેગા, ઉસમેં તુજે ક્યા હૈ? સમજમેં આયા? ઔર વિકલ્પ આયા તો તુજે ક્યા લાભ હુઆ ઉસસે? આહાહા! ભગવાન આત્મા ચૈતન્યસ્વરૂપ અનાકુલ આનંદ પ્રભુ હૈ. તેરા સ્વરૂપ હી ઐસા હૈ. ઉસ તરફકા ઝુકાવ કરકે સ્વભાવકો પ્રત્યક્ષ કરના. ઓલા કહે, પ્રત્યક્ષ? યહાં તો પ્રત્યક્ષકી આજ્ઞા હૈ. ઓલા કહે, નીચે(કે ગુણસ્થાનમેં) પ્રત્યક્ષ હો સકતે નહીં. પ્રત્યક્ષ તો આગે બઢકર હોતા હૈ કેવલીકો. યહાં તો પહલી આજ્ઞા કહતે હૈં કિ પ્રત્યક્ષ હો સકતે હૈં ઐસી હમારી આજ્ઞા હૈ. આહાહા! વાણીના.. વાણીના રહસ્ય તો જુઓ! સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા ચૈતન્યબિંબ હૈ ન પ્રભુ! જ્ઞાનકા સૂર્ય હૈ. ઉસ તરફકા ઝુકાવ પ્રત્યક્ષ હો સકે ઐસી તો તેરી ગુણ-શક્તિ હૈ. પરોક્ષ રહે ઐસા કોઈ તેરેમેં ગુણ નહીં. સમજમેં આયા? ભગવાનને કહા, તેરા ઐસા ગુણ હૈ.. આત્મા પ્રત્યક્ષ હો સકે ઐસા ઉસમેં ગુણ હૈ. તો ગુણકા ગુણ-ગુણકા કાર્ય ક્યા? આત્મા પ્રત્યક્ષ હો જાના વહ. જ્ઞાન દ્વારા આત્મા પ્રત્યક્ષ હો જાય વેદનમેં, ઉસકા નામ ભગવાનકી આજ્ઞા પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરનેકી હૈ. આહાહા! ઓહોહો! અડધો કલાક થઈ ગયો? સમજમેં આયા? શોભાલાલ શેઠ! આ બધું સમજવું પડશે હવે પોણોસો વરસે. કાંઈ આરો નથી. કોઈ છોકરા-બોકરા કાંઈ દે એવું નથી. માગશે ઉલટા. લાવો પૈસા. કમાવવા ક્યાંથી? ખોટ છે ત્યાં. રાગ આવે ત્યાં ખોટ થાય છે. કમાઈ કહાંસે આઈ? યહાં તો લાભકી બાત ચલતી હૈ. વાણીયા લિખતે હૈ ન? લાભ સવાયા. લિખતે હૈં કિ નહીં? દરવાજે પર લિખતે હૈં કિ નહીં? લક્ષ લાભ.. લક્ષ લાભ. ઉપર લખે. લાભ સવાયા યહાં હૈ. ક્યા ધૂલમેં લાભ હૈ બાહરમેં?

યહાં ભગવાન ત્રિલોકનાથ તીર્થકરકી વાણીમેં.. આહાહા! અનંત તીર્થકર હુએ, હૈં ઔર હોંગે, સબકી વાણીમેં ઐસા આયા કિ ભગવાન! તુમ તો શુદ્ધ ધ્રુવ હો ન પ્રભુ! આહાહા! ઉસકા પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરો યે વાણીમેં આયા હૈ ભાઈ! કુંદકુંદાચાર્યાદિ સંતોને-મહામુનિયો-દિગંબર

સંતોને ભીંયે બાત કહી છે. દૂસરી બાત હૈં નહીં. હો, બીચમેં (રાગ) હો, ઉસકા જ્ઞાન સહજમેં આ જાતા હૈં. ઉસે કરના પડતા હૈં યે બાત નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! એ તો આવે ભેગું, પણ આવે એમાં ક્યાં કામ છે? કાંકરા હોય ભલે, યે તો નિકાલ દેનેકી ચીજ હૈં. આવેને. સો કળશી અનાજ થાય, એમાં (સાથે) અમુક (ઘાસ) આવે, ખડ તો સાથમેં હોતા હૈં. ખડ સમજે? ઘાસ. એસે અપને શુદ્ધસ્વરૂપકી દૃષ્ટિ, અનુભવ કરતે હૈં તો જરી રાગ હોતા હૈં તો પુણ્યપ્રકૃતિ બંધ જાય સ્વર્ગકી. ઉસમેં ક્યા હૈં? વહ હેય હૈં. ઉપાદેય તો યે એક હી હૈં. બીચમેં તીર્થકરગોત્રકા બંધભાવ આ જાયે, (વહ) આદરણીય નહીં, હેય હૈં. આહાહા!

ઉપાદેય ક્યા કહા? ઉપાદેય યે કહા (કિ) જો ભાવસે તીર્થકર(ગોત્ર બંધે) વહ ઉપાદેય હૈં? ભગવાન આત્મા શુદ્ધ, બસ વહ. ઇસમેં લિખા હૈં કિ નહીં? દેખો! વાંચો. તમારી સામે આવ્યું છે આમાં. ભાઈ કહેતા હતા પરમ દિ' કે આ વાંચતા નહીં હોય માળા? પણ વાંચે ક્યાંથી? એની દૃષ્ટિમાં હરકત આવે તો (કહે), નહીં, યે અપ્રમાણ હૈં.. અપ્રમાણ હૈં.. જાઓ. એમ કહે છે. આર્ષ વાક્યોમાં બહુ ગૂઢતા છે. પરમાત્મા, આચાર્યોના કથનમાં ઘણી ગૂઢતા છે. એ ગૂઢતાનો ખેલ ખોલી નાખ્યો છે અધ્યાત્મિક પુરુષોએ. સમજમેં આયા? બનારસીદાસ, ટોડરમલ આદિ જો હુએ, ઉન્હોને ખોલા. ટોડરમલજીને મોક્ષમાર્ગ (પ્રકાશક)મેં કહા હૈં, હમ ઘરકી બાત નહીં કહેંગે. કોઈ સામાન્ય બાત હોગી ઉસકા સ્પષ્ટીકરણ કરેંગે, કોઈ ગૂઢ બાત હોગી તો રહસ્ય ખોલ દેંગે. બસ યે કહેંગે. હમારા (અપના) કુછ કથન હૈં નહીં.

યહાં આયા દેખો! જિનવચસિ રમન્તે... તો ઉન્હોને ખોલ દિયા કિ જિનવચસિ રમન્તેકી વ્યાખ્યા ક્યા? પાઠ તો એસા આયા. આચાર્યકા વચન માનકર વે (કહતે હૈં), દેખો! વિકલ્પમેં રમનેકો કહતે હૈં, દો નયમેં રમનેસે મિથ્યાત્વ(કા નાશ હોગા). પર કિસ રીતસે દોમેં રમનેસે મિથ્યાત્વકા નાશ હોગા? વહ રહસ્ય ખોલ દિયા હૈં. વચનમેં રમનેસે.... (વચન તો) જડ હૈં. દો નયમેં કેસે રમ સકતે હૈં? એક નય(કા વિષય) જો શુદ્ધ ધ્રુવ હૈં ઉસકા અનુભવ કર સકતે હૈં, વહ એક હી યથાર્થ હૈં. સમજમેં આયા? પ્રત્યક્ષપને અનુભવ કરતે હૈં ઉસકા નામ રુચિ-શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ હૈં. હમેં તો શ્રદ્ધા હૈં. એસી શ્રદ્ધા નહીં. વસ્તુ શુદ્ધ ચૈતન્યકા અનુભવ પ્રત્યક્ષ કરકે રુચિ કરના ઉસકા નામ રુચિ-શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ હૈં. વસ્તુકો દેખે બિના શ્રદ્ધા, રુચિ, પ્રતીતિ? વસ્તુ ખ્યાલમેં આયે બિના કિસકી પ્રતીતિ? ખરગોશકે સીંગકી? વહ ૧૭-૧૮ ગાથામેં આતા હૈં. સમયસાર ૧૭-૧૮. જો વસ્તુ દેખી નહીં ઉસકી શ્રદ્ધા કરો. ક્યા શ્રદ્ધા કરે? ચીજ હી ખ્યાલમેં આયી નહીં કિ ક્યા ચીજ હૈં.

એસે ભગવાન આત્મા અપને રાગરહિત મતિ-શ્રુતજ્ઞાન દ્વારા પૃથક્ (જાના કિ) યે આત્મા, એસા અનુભવ હુઆ (તો) પ્રતીતિ (હુઈ કિ) યે આત્મા. સમજમેં આયા? ખ્યાલમેં, જ્ઞાનમેં જોય આયે બિના પ્રતીતિ કિસકી કરની? કહો, દુલીચંદજી! એસા માર્ગ હૈં. સાંભળે છે.

બિચારા... આ માર્ગ આહાહા! પરમેશ્વર ત્રીન કાલ, ત્રીન લોકકે નાથ અનંત તીર્થકરોં યે કહતે હેં. ઔર વે સ્વયં કહાં કહતે હેં? ઉસ પ્રકારકે વિકલ્પસે (પ્રકૃતિ) બંધ ગઈ તો વાણી ઐસી હી નિકલતી હૈ. દૂસરી નિકલે કહાંસે? સમજમેં આયા? કહા ન પ્રવચનસારમેં? જો જાણદિ અરહંતં... ભગવાનકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય જાને, વહ અપને સ્વરૂપકે સન્મુખ હોકર જાને બિના રહે નહીં ઔર ઉસકો મોહકા નાશ હુએ બિના રહે નહીં.

ઐસા ભગવાનને કહા... ઐસા ક્રિયા, ઐસી વાણીમેં કહા. ભગવાનને ઐસા અંદર અનુભવ ક્રિયા, ઐસી વાણીસે કહા, ઐસા પાઠ હૈ. જૈસા અનુભવ ક્રિયા, ઐસી વાણી (નિકલી). વાણી કહકર-ઉપદેશ દેકર મોક્ષ પધાર ગયે. નિર્વાણ પધાર ગયે પરમાત્મા. સમજમેં આયા? આહાહા! ચારે કોર દેખો તો એક... મુનિઓની વાણીમાં કોઈ પડખામાં ક્યાંય બોદું-બોદું નીકળે નહીં કે વિરોધ નહીં, ઐસી ચીજ હૈ. સમજમેં આયા? ઐસી ચીજ સંપ્રદાયમેં ભી હૈ નહીં, તો દૂસરેમેં કહાં આયે? આહા! જેઠાલાલભાઈ! કેટલા વર્ષ મુંડાવ્યું એમાં? સાંભળી હતી આ વાત?

શ્રોતા : ક્યાંથી સાંભળે હોય નહીં તો? કુવામાં ન હોય તો અવાડામેં આવે ક્યાંથી?

પૂજ્ય ગુરૂદેવશ્રી : એ વાત જ નથી ત્યાં. વાત જ વ્યવહાર.. વ્યવહાર.. વ્યવહાર.. ભગવાન! અમે તમારા ભગત છીએ, હમારા કલ્યાણ હો જાયેગા. ધૂળમેં ભી નહીં હોગા. ભગવાન મના કરતે હેં, હમારા તરફકા લક્ષ કરકે નહીં હોગા. તેરા અનુભવ કર તો તેરા કલ્યાણ હોગા એમ ભગવાન કહતે હેં. હમારી ઔર દેખકર તો તુમહેં વિકલ્પ આયેગા.. હમારી ઔર દેખકર તો તુમહેં વિકલ્પ આયેગા. ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા બિરાજતે હેં સમવસરણમેં. મણિરત્નના દિવા, કલ્પવૃક્ષના ફૂલ. અનંત બાર પૂજા કી સમવસરણમેં જીવને. ક્યા હુઆ? શુભભાવ હુઆ. મિથ્યાત્વ તો ટલા નહીં. મિથ્યાત્વ ગયે બિના જન્મ-મરણકા અંત નહીં આતા.

આજ સવારમાં કહ્યું હતું. એક પત્ર છે શ્રીમદ્નો. ઓલો 'સંદેહ'નો એક પત્ર છે ને? તમે જે કંઈ મુનિને સમજાવવા માગો છો એને તમે એમ કહેજો કે આટલું આટલું આપણે કરીએ છીએ ક્રિયા, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ બ્રહ્મચર્ય, શાસ્ત્રભણતર, પણ સંદેહ નહીં છોડતે કિ મૈં અલ્પ સંસારી હું કિ અનંત સંસારી હું, મૈં અભવિ કિ ભવિ હું.—ઐસા સંદેહ નહીં ટલતા તો સંદેહ ટાલનેકી રીત હી દૂસરી હોગી. પત્ર લિખા હૈ. ઐમ શૈલી છે શ્રીમદ્ની. સમજ્યા? કોઈ તમને સમજાવે કે તમે જે સાધુને સમજાવવા માગો છો એની પાસે આ વાત કરજો. આમ બીજું નહીં કરતા. આટલું આટલું કરીએ છીએ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, મહાવ્રત આદિ જે કાંઈ ક્રિયા, બ્રહ્મચર્ય, જાત્રા, કેટલું કરો છો, આ ઉપદેશ આપો છો, આવું કરો છો, અપવાસ. પણ આત્મા મૈં અલ્પ સંસારી હું—અલ્પકાલમેં મોક્ષમેં જાનેવાલા હું, અનંત સંસારી નહીં, મૈં ભવિ હું, અભવિ નહીં—ઐસા સંદેહ ટલે બિના યે ક્રિયાકા પરિણામ ક્યા આયા? સમજમેં આયા?

શ્રોતા : એટલે ઉંધો રસ્તો છોડીને...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : તારો રસ્તો સંદેહ ટાળવાનો બીજો છે એમ કહતે હૈં. સમજમેં આયા? કે આટલી ક્રિયા કરે, આટલા આટલા, પણ અંદર સંદેહ ટળે નહીં. યે ભાષા હી લી હૈં ઉન્હોને. આ કોઈ સંદેહ ટાળવાનો ઉપાય નથી. સમજમેં આયા? અપનેકો તો અભી નિર્ણય નહીં કિ મૈં અભવિ કે ભવિ હૂં (और मानता है कि) મૈં ધર્મ કરતા હૂં. કહાંસે કરતા હૂં? અભવિકો અનંત સંસારમેં કભી મોક્ષ હોનેવાલા નહીં. ઐસા તો તુજે અભી સંદેહ હૈં ઐર તું કહે કિ હમ ભગવાનકી આજ્ઞામેં ક્રિયા કરતે હૈં, ધર્મ કરતે હૈં. કહાંસે આયા ધર્મ તેરે પાસ? ભાઈ સમજે?

વહ કહતે હૈં, સંદેહ ક્યા ચીજ હૈં? લાખ ક્રિયાકાંડ હો, પણ સંદેહ નામ મિથ્યાત્વકો ટાલના. મિથ્યાત્વ કૈસે ટલે? શુદ્ધ સ્વભાવકા અનુભવ કરનેસે મિથ્યાત્વકા નાશ હો જાતા હૈં. તબ નિ:સંદેહ હોકર સંદેહ ટલતા હૈં. દૂસરા સંદેહ ટાલનેકા કોઈ ઉપાય હૈં નહીં. સમજમેં આયા? એવી શૈલી શ્રીમદ્ની હતી કે સામાને અંદરમાં ઘા મારે. અરે! આટલા આટલા પચાસ વર્ષથી, સાઈઠ-સાઈઠ વર્ષથી પંચમહાવ્રત પાલતે હૈં, બ્રહ્મચર્ય પાલતે હૈં, કિસીકા સંગ નહીં કરતે, રાગ મંદ કરતે હૈં, પણ અંદરમેં ઐસા હુઆ હૈં તુમકો? કિ મૈં અલ્પકાલમેં મુક્ત હોઉંગા ઐસા આયા હૈં નિ:સંદેહ(પના)? સંદેહ તો હૈં કિ મેરા ક્યા હોગા? તો તુમહારી ઇતની ક્રિયાકા ફલ ક્યા આયા? શેઠ! કહેતા હતાને કે શું વલે થશે? એમ કહ્યુંને પરમ દિ'. અમારું શું થશે? એ તો વળી ગુજરાતી ભાષા છે. સમજમેં આયા?

જુઓને! કેવી ભાષા કરી છે! ધન્નાલાલજી! સાધુકો કહો કિ સંદેહ ટલે બિના યે ક્રિયામેં ક્યા સાર હૈં? ક્રિયા કરતે ૫૦-૫૦ વર્ષ હો ગયે, ૬૦-૬૦ વર્ષ હો ગયે, બાલબ્રહ્મચારી હોકર બ્રહ્મચર્ય પાલા. સમજમેં આયા? તો તુમહેં સંદેહ-અનંતાનુબંધીકા નાશ હૈં કિ નહીં? ખબર નહીં. તુમહારે અનંત ભવ હૈં કિ થોડે ભવ હૈં? એ ભગવાન જાણે. ભગવાન જાણે? અભી અનંત ભવ હૈં ઐસા તો તુજે સંદેહ હૈં. તો તુને ધર્મ ક્રિયા ક્યા? સમજમેં આયા? ધર્મ કરનેવાલેકો તો અનંત ભવ હોતે નહીં. ધર્મ ક્રિયા હી નહીં તુને. તું કુછ દૂસરા કરતા હૈં ઐર માનતા હૈં ધર્મ. ઐસા સમજ. કરતા હૈં અધર્મ ઐર માનતા હૈં ધર્મ. સમજમેં આતા હૈં કિ નહીં ફૂલચંદજી? સૂક્ષ્મ બાત હૈં હોં બહોત. આહાહા!

ભાઈ! બહોત ક્રિયા હોં. અમે બહુ કરીએ છીએ હોં. વ્રત પાલતે હૈં, દયા પાલતે હૈં, ગરમ પાની પીતે હૈં, સ્ત્રીકા સંગ નહીં કરતે, બ્રહ્મચર્ય પાલના, નવ કોટિસે પાલના, ભાઈ! સંથારા ભી હમેં નવ કોટિસે લેના હૈં. પણ યે કરનેમેં તેરા સંદેહ ટલા કિ નહીં? મેરે ભવ એક-દો હૈં અથવા અનંત નહીં ઐસા હુઆ હૈં કિ નહીં? ઐસે હુએ બિના ક્યા તેરી ક્રિયાકા ફલ આયા? સમજમેં આયા? પર પહલી યે ચીજ હૈં. ઇસ ચીજકે બિના (નિ:શંકતા) કહાંસે આતી હૈં? સંદેહ નહીં.. સંદેહ નહીં.. મૈં શુદ્ધ આત્મા આનંદ હૂં (હિર) ભવ કૈસે? ભવ કહાં હૈં? સ્વભાવમેં ભવ નહીં, ભવકા કારણ હમારે સ્વભાવમેં નહીં. ઐસા સ્વભાવકા અનુભવ હૈં તો ભવ કૈસે? ભવ હૈં કહાં?

સમજમેં આયા? એસી દષ્ટિ હુએ બિના ઉસકા સંદેહ ટલતા નહીં ઔર ભગવાનકી આજ્ઞા વહ માનતા નહીં.

..... કૌન કહતા હૈ? તમે કહોને? ઓણે બહુ ન્યાં મુંડાવ્યું છે કલકતામાં. સેકેટરી.. જૈન એટલે શું? અબ ઉસમેં લો. જૈન એટલે? જિસને ભવકા નાશ ક્રિયા હૈ ઉસકા નામ જૈન. જિસને સંદેહ જતા હૈ, નિ:સંદેહ આત્માકી દષ્ટિ કી હૈ ઉસકા નામ જૈન. વહ તો જૈન હુઆ. અભી તો અંદરમેં સંદેહ હૈ. જૈન નામ પહલે મિથ્યાત્વકા જતના ઔર સમ્યગ્દર્શનકા પ્રાપ્ત કરના. તો સમ્યગ્દર્શનકી પ્રાપ્તિ સ્વસન્મુખ હોકર હોતી હૈ. સમજમેં આયા? ઉસકે સિવા મિથ્યાત્વકા નાશ હોતા નહીં ઔર મિથ્યાત્વકા નાશ હુએ બિના જૈન આયા કહાંસે? સમજમેં આયા? જૈન નામ જતનેવાલા. કિસકો? મિથ્યાત્વકો જતા. કેસે? સ્વભાવ સન્મુખકી દષ્ટિ કરકે. ઉસકે બિના જૈન કહાંસે આયા? જૈન હૈ હી નહીં, જૈનાભાસ હૈ. સમજમેં આયા? શેઠને ... આવ્યું થોડું. જૈન તો હૈ કિ નહીં યે સબ? ...ભાઈ!

શ્રોતા : ‘જીતી ઈન્દ્રિયો જ્ઞાનસ્વભાવે અધિક જાણે આત્મને..’

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : અધિક નામ વહ વસ્તુ હી ભિન્ન હૈ. ‘જીતી’ કહા વહ તો અંશમેં વહાંસે લક્ષ છોડ દિયા. પરસે લક્ષ છોડ દિયા ઔર સ્વરૂપકી દષ્ટિ હુઈ ઉસકા નામ સમ્યગ્દષ્ટિ ને ઉસકા નામ ધર્મી કહનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા? ભાસન.. આ ભાવ થયોને? ભાસન શબ્દ આયા ન? આજે નથી આવ્યો. અત્યારે નથી આવ્યો શબ્દ. સમજમેં આયા?

અપને શુદ્ધસ્વરૂપકા.... મહા સિદ્ધાંત યે ત્રીન કાલ ત્રીન લોકમેં જિનદર્શનકા સાર (ઔર) વીતરાગકી વાણીમેં યે આયા હૈ. બાર અંગમેં (યા) ૧૧ અંગ ૮ પૂર્વમેં અધ્યાત્મકા રહસ્ય બતાનેમેં યે બાત આપી હૈ. સમજમેં આયા? ઔર પહલેમેં પહલી વહ બાત હૈ. પહલે કોઈ દૂસરી કરે તો પહલા યે—એસા હોતા હૈ નહીં. એસા લિયા હી નહીં. ઉપાદેય વસ્તુ શુદ્ધ... સીધી બાત. સમજમેં આયા? કહો, જુગરાજજી! એ બધા સ્થાનકવાસી હતા. આ દેરાવાસી. આ વસ્તુ એવી છે. ખરેખર સ્થાનકવાસીકા અર્થ વહ હૈ કિ સ્થાન નામ અપને સ્વરૂપમેં વાસ કરના વહ સ્થાનકવાસી હૈ. ખરેખર તો વહ અંદરમેં હૈ. ઉસકી તો ખબર-ભાન નહીં. સમજમેં આયા? યહાં વહ કહતે હૈં. ઓહોહો! કિતની બાત ભર દી હૈ. રાજમલજીએ પણ ટીકા કરી છે ને! સમજમેં આયા?

પ્રત્યક્ષ શુદ્ધ વસ્તુ... વસ્તુકા પ્રત્યક્ષપને અનુભવ કરતે હૈં. અરે ભગવાન! બહુ મોંઘી ચીજ પણ આ તો. અરે ભગવાન! ના ન પાડ. તેરી ચીજ એસી હૈ એમ કહતે હૈં. હા તો પાડ. પ્રત્યક્ષ હોનેકે લાયક તુમ હો, પરોક્ષ રહનેકે લાયક તુમ હો હી નહીં. તેરે સ્વભાવમેં એસા નહીં. તું દ્રવ્યમેં એસા નહીં, તેરે સ્વભાવમેં એસા નહીં, સ્વભાવમેં એસા નહીં. પર્યાયમેં એસા પ્રત્યક્ષપના આ જાય તબ ઉસકા અનુભવ હુઆ એસા કહનેમેં આતા હૈ. જૈસે ઉસમેં પ્રકાશ નામકા એક

गुण है.... प्रकाशका अर्थ प्रत्यक्ष होना. प्रकाशगुणका धरनेवाला द्रव्य उसका अनुभव करनेसे वह प्रकाश नामका गुण पर्यायमें व्याप गया. प्रत्यक्षपना हो गया. प्रत्यक्षपना हो गया तो द्रव्य, गुण ने पर्याय तीनों प्रत्यक्ष हो गये. समझमें आया? ऐसी चीज भगवान आत्माका अनुभव वीतरागकी आज्ञामें वह आया है. आडाडा!

वणी शृं कहे? आ निश्चय आत्माने (उपादेय) करे तो अंकांत थई जाय. व्यवहारनी अपेक्षा विनानो नय मिथ्या छे. निरपेक्षा नया मिथ्या.. अय! अरे भगवान! सुन तो सडी भाई! ये पर्यायको अंतरमें जुकाई तो भबर है कि पर्याय है अने दूसरी भी पर्याय अनेक हैं. समझे? ये अनेक हैं जैसे माने बिना पर्याय अंतरमें जुकी कहांसे? तो आगे ज्वाल तो रहे. पर्यायका ज्वाल है, पण आदरणीय नहीं. इसलिये आश्रय वहां लिया है. आडाडा! अनुभव करना वह क्या चीज है? वह पर्याय है कि नहीं? अनुभव पर्यायमें होता है, पण द्रव्यका अनुभव है. ये वस्तु ध्रुव यैतन्य प्रभु उसका प्रत्यक्षपना करो. प्रत्यक्षपना तो पर्याय दुई. समझमें आया? प्रत्यक्ष आ गया पर्यायका ज्ञान. नहीं ऐसा नहीं. पण ध्रुवकी दृष्टि की और प्रत्यक्ष अनुभव हुआ तो द्रव्यका ज्ञान हुआ, पर्यायका ज्ञान और (जितना) राग बाकी रहा उसका भी ज्ञान आ गया. समझमें आया?

वीतरागके बार अंगका सारमें सार तत्त्व ये कलनेमें आया है. इसके सिवा दूसरी रीत कोई कहे तो वीतरागकी आज्ञा ऐसी है नहीं. समझमें आया? रुचि-प्रतीति इसका ऐसा अर्थ नहीं. अम कलते हैं. समझमें आया? उसका नाम रुचि-श्रद्धा-प्रतीति है. भगवान आत्मा ज्ञान द्वारा वस्तुको प्रत्यक्ष करके अनुभव करना उसका नाम रुचि-श्रद्धा-प्रतीति कलनेमें आता है. जैसे हमारे श्रद्धा है. किसकी श्रद्धा? ससलेके सींग-भरगोशके सींग है ही नहीं, तो देखे बिना किसकी श्रद्धा करना? समझमें आया? जैसे भगवान आत्मा... हा तो कर पडली कि ऐसी चीज है, दूसरा मार्ग है नहीं. उससे दूसरी कोई कहे तो सुने नहीं, रुचे नहीं. नहीं, ...मार्ग है. समझमें आया?

भावार्थ इस प्रकार है-वचन पुद्गल है... शब्द तो ऐसा आया. समझमें आया? उसकी रुचि करने पर स्वरूपकी प्राप्ति नहीं। पाठमें तो ऐसा आया कि जिनवचसि रमन्ते... वचन तो जड है. जडमें रमना है? और उस पर लक्ष होता है वह तो राग है. आडाडा! इसलिये वचनके द्वारा कही जाती है, अम. उस कारणसे... वचन पुद्गल है उसकी रुचि करनेसे स्वऽपकी-अंतरकी प्राप्ति (नहीं होती). वहां श्रद्धा करनेसे कहांसे आती है? क्या कलते हैं? इसलिये वचनके द्वारा कही जाती है जो कोई उपादेय वस्तु, उसका अनुभव करने पर फलप्राप्ति है। आडाडा! जैनदर्शन वह वस्तुदर्शन है, वह कोई संप्रदाय नहीं. समझमें आया? दिगंबरदर्शन-जैनदर्शन वह वस्तुदर्शन है. कोई संप्रदाय नहीं है. वस्तुस्थिति ऐसी है. ऐसी

प्रपञ्चाकी प्रज्ञाली तो यली आती थी. भीयमें गडबड डो गई बडोत. समजमें आया? भगवान आत्मा अंतरस्वरूप शुद्ध अनुभव करना तो आत्माको इलकी प्राप्ति डोती है. नडीं तो आत्माके अनुभवकी प्राप्ति वचनकी श्रद्धासे नडीं आती.

कैसा है जिनवचन? 'उभयनयविरोधध्वंसिनि' दो पक्षपात परस्पर वैरभाव। बे नयने परस्पर विरोध छे. निश्चय कडता है कि अमेद है, व्यवहार कडता है कि भेद है, निश्चय कडता है कि शुद्ध है, व्यवहार कडता है कि अशुद्ध है, निश्चय कडता है कि अनेकरूप है, व्यवहार कडता है कि अनेकरूप है. दोनोंमें वैर है. भाषा जोई! विरोधनो अर्थ परस्पर वेर-बेना पक्षपात. **विवरण—एक सत्त्वको द्रव्यार्थिक द्रव्यरूप...** सत्त्व नाम आत्मा, उसको द्रव्यार्थिकनय द्रव्यरूप कडता है. अके डी वस्तुको. आत्मा या कोई भी वस्तु. अके डी वस्तुको द्रव्यार्थिकनय द्रव्यरूप कडता है. द्रव्यरूप समजे? वस्तु.

उसी सत्त्वको.. उसी सत्त्वको पर्यायार्थिकनय पर्यायरूप कहता है.. वडी सत्त्वको पर्यायनय पर्यायरूप कडता है. द्रव्यनय द्रव्यरूप कडता है, पर्यायनय पर्यायरूप कडता है. दोनोंकी वस्तु डी जुडी डो गई. **परस्पर विरोध है..** नयमें परस्पर विरोध है. समजमें आया? **इसलिये परस्पर विरोध है, उसका मेटनशील है.** भगवानकी वाणी तो उस विरोधकी मेटनशील है. निश्चय-व्यवहार दोनों विरुद्ध है उसके (विरोधकी) मेटनस्वभाववाली वाणी है. तो वाणीमें वीतरागता ऐसी आयी कि दोनों हैं, पर स्वभावका आश्रय कर तो विरोध मिट जायेगा. समजमें आया? है ऐसा रड जायेगा. आश्रय करनेलायक तो ध्रुव है. ऐसे दो नयकी विरुद्धता है. वीतरागमार्गमें भगवानने कडा कि शुद्ध (वस्तु) उपादेय है. उसमें दोनोंके विरोधका मेटनशील स्वभाव डो गया. विरोधका नाश डो गया. भगवान आत्मा द्रव्यरूप में डूं. पर्याय अंशरूप है, जाननेलायक है, आश्रय करनेलायक नडीं. अस, दोनों नयके विरोधको नाश करनेवाली वीतरागकी वाणी है. समजमें आया?

भावार्थ इस प्रकार है—दोनों नय विकल्प हैं.. पीछे अब कडते हैं जरी कि निश्चयसे में द्रव्यरूप डूं वड भी यडां विकल्परूप लिया. समजे न? और में पर्याय डूं वड भी अके विकल्प है. ऐसा लेना है न यडां. पीछे निर्विकल्प लेना है न? स्वभाव सन्मुख जानेके लिये. दोका ज्ञान तो किया विकल्प द्वारा. समजमें आया? वस्तु ऐसी है, पर्याय ऐसी है, द्रव्य ऐसा है, पर्याय ऐसी है.—दोनोंका विकल्प है. समजमें आया? **दोनों नय विकल्प हैं, शुद्ध जीववस्तुका अनुभव निर्विकल्प है.** जुओ! भले ज्ञान करनेमें दो नय डो अेम कडते हैं. समजमें आया? ज्ञान करनेमें द्रव्यार्थिक द्रव्यरूप त्रिकाल (और) पर्यायार्थिक समयकी अवस्था डो, पण दो बात-भेद लक्षमें रडना वड वस्तुका अनुभव नडीं. वस्तुका निर्विकल्प अनुभव है. (स्व)-परका—दो का लक्ष

છોડકર નિર્વિકલ્પ શુદ્ધજીવકા અનુભવ કરે વહી નિર્વિકલ્પ અનુભવ હૈ. વહી ભગવાનકી વાણીમેં આયા હૈ. આહાહા!

ભારે વાત! પણ આ બધું જાણપણું ને આટલી આટલી પંડિતાઈ, એ બધી ક્યાં રહે? કિતને મંદિર, કિતને લાખો ખરચના, કેટલી (રથયાત્રા)... દો-દો બાર કલાસ કરના. કરે છે બધું, પણ પાછું ઉથાપે છે, એમ કહે છે. અરે ભગવાન! યે હોતા હૈ ભાઈ! કૌન કરે? કિસકા કરે? યહાં તો કહતે હૈ, દો નયકા જ્ઞાન કરકે ભી અંતર અનુભવ નિર્વિકલ્પ હોના, દો નયકા ભેદકા લક્ષ છોડ દેના—એસી ભગવાનકી આજ્ઞા હૈ. આહાહા! એ વિકલ્પ અહીં લેવું છે. જ્ઞાનમાં એકલું આ દ્રવ્ય છે.. દ્રવ્ય છે.. એ અપેક્ષાએ લીધું છે. શુદ્ધદ્રવ્યનો નિશ્ચય એ તો એકલું નિર્વિકલ્પ છે. પણ યહાં દો નયકા મેટનશીલ હૈ એસા બતાના હૈ ન? ઉસકા જ્ઞાન કરાયા કિ યે હૈ, યે ભી હૈ. જ્ઞાન કરકે સ્વભાવ સન્મુખ હો જાના. ઉસકા તુજે જ્ઞાન હુઆ તો પર્યાયકા યથાર્થ જ્ઞાન ભી તુજે હોગા.

શ્રીમદ્માં આવ્યું છે. એક વાક્ય હતુંને. સમ્યક્ એકાંતમેં હી અનેકાંતકા જ્ઞાન હોતા હૈ. એક કલાક વ્યાખ્યાન હુઆ થા વવાણિયામેં. સમ્યક્ એકાંત હુઆ તો અનેકાંતકા જ્ઞાન હોતા હૈ. દ્રવ્યસ્વરૂપકા એકાંત જ્ઞાન હોતા હૈ સમ્યક્, તબ પર્યાય ને રાગ ક્યા (એસા) ઉસકા અનેકાંતકા જ્ઞાન હોતા હૈ. અકેલા અનેકાંત.. અનેકાંત કરે... સમ્યક્ એકાંત બિના અનેકાંતકા જ્ઞાન હોતા નહીં. ઉન્હોને એસે છોટે છોટે બોલમેં બહોત કહા હૈ. છોટી ઉમ્મ(મેં દેહ છૂટ ગયા) ઔર એસી બાત સ્પષ્ટ (હોની) રહી ગઈ. ગરબડ રહ ગઈ બાહરમેં. ઉનકા તો કામ હો ગયા હો. જન્મ-મરણકા અંત (કરકે) એક-દો ભવમેં મુક્તિ (લેંગે). સમજમેં આયા? આહાહા! એમાં કંઈ એમ નહીં કે આમાં આવ્યું છે ને એસા હૈ....

યહાં કહતે હૈ, ભગવાન (આત્મા)કા અનુભવ તો નિર્વિકલ્પ હૈ. ઇસલિયે વિકલ્પ છોડ દેના. સમજમેં આયા? ઉસ અપેક્ષાસે **જીવવસ્તુકા અનુભવ હોને પર દોનોં નય રૂઠે હૈ**. અર્થાત્ દો અપેક્ષાકા જ્ઞાન કિયા, પર સ્વભાવકા અનુભવ કરનેપર દોનોંકા વિકલ્પ જૂઠ હો ગયા. દોનોંકી અપેક્ષાકા જ્ઞાન કિયા થા વહ જૂઠ હો ગયા. સ્વભાવકા અનુભવ કરનેસે, દ્રવ્ય એસા હૈ, પર્યાય એસી હૈ—એસા જો જ્ઞાન કિયા થા વહ વિકલ્પ ભી જૂઠ હો ગયા. આહાહા!

શ્રોતા : વિકલ્પ તો આવે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : આવે, માટે નિર્ણય કરો. આયા કરે, તો ક્યા અપનેસે આતે હૈ? ઉલટા પુરુષાર્થ કરનેસે આતે હૈ. શેઠ! રસ લગા હૈ પૈસામેં ઔર કમાનેમેં. હોય છે, બધાને હોય છે. આ તો એક શેઠનો દાખલો છે. છોકરાઓ ને આ કરો, હું મોટો થાઉં આબરૂવાળો... ધૂળમાં બે-પાંચ લાખ ભેગા કર્યા, દસ લાખ ભેગા કર્યા. એય! ઇનકા લડકા હૈ. અઢી કરોડ. મનસુખ. મલુકચંદભાઈ ઉસકા પિતા હૈ. ઉનકા લડકા હૈ (ઉસકે પાસ) અઢી કરોડ. ક્યા હુઆ? ધૂલ

હુઆ? હૈરાન હૈ. આવતા આવતા લાંઘણ કરતા હતા મલુકચંદભાઈ. આવશે, સાથે આવશે. એકલા આવ્યા. કોઈ આવ્યું નહીં સાથે. લંઘન નહીં (સમજતે)? લંઘન એટલે વાટ જોતા હતા, એમ. એ મલુકચંદભાઈ! ન્યાં હતાને એના દીકરા પાસે. ઓલો નવરો થાય નહીં. અઢી કરોડ રૂપિયા. એ જાણે મારે સાથે આવશે, મારી સાથે આવશે મુંબઈ. નવરા ક્યાં? ધૂળમાં રોકાઈ ગયા. એકલા આવવું પડ્યું ન્યાંથી જુઓ! યહાં આત્મામેં અકેલા અનુભવ કરનેપર સબ રહ જાતા હૈ, કહતે હૈ. અપને સાથમેં કોઈ આતા નહીં. એસી ભગવાનકી આજ્ઞા હૈ. લ્યો.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

श्रावण वद ४, गुरुवार, ता. २४-८-१९६७
कलश - ४, प्रवचन नं. ८

समयसार (कलश), जव अधिकार चलता है. जव कैसा है और कैसे जवकी दृष्टि करनेसे सम्यग्दर्शन हो—वह बात चलती है. जव अधिकार है न? कैसे जवकी श्रद्धा करनेसे सम्यग्दर्शन होता है वह बात चलती है. अनंत कालमें कभी उसने सम्यग्दर्शन प्रगट किया नहीं. दूसरी बात बहोत की, दया, दान, व्रत, भक्ति आदि किया, पुण्यबंध हुआ, (पर) उसे जन्म-मरणका अंत आया नहीं. जन्म-मरणके अंत आये बिना क्या उसने किया? समझमें आया? काल कबुं उतुंने श्रीमद्गुं वाक्य नहीं? एतना एतना अपने व्रत पाले, दया पाले, भक्ति, दान, पूजा, यात्रा, (झिर भी) तुम्हारा संदेह टला है तुमको? संदेहका अर्थ किया विचार. समझमें आया? पोपटभाई! आ प्रश्न कर्यो उतो. जो यीज करनी (याहिये) वह की है? ये किया, ऐसा किया, ऐसा किया, पण संदेह तो टला नहीं. वात तो, संदेह नाम मिथ्यात्वका टालना वह मूल यीज है. उसके बिना जितना करते हैं वह सब झोगट है.

तो यहां कडा, **जिनवचसि रमन्ते...** जिनवचनमें रमनेवाला मोक्षको प्राप्त होता है और जिनवचनमें रमनेवाला सम्यग्दर्शनको प्राप्त होता है. तो जिनवचनमें क्या कडा है? ये जव अधिकार है न? जव. क्या अधिकार है ये? जव. जिनवचनमें शुद्ध जव उपादेय आया, वीतरागकी वाणीमें. समझमें आया? शुद्ध जव... **उपादेयरूप शुद्ध जीववस्तु...** जिनवचसि शब्द है, तो वचनमें—वाणीमें रमना तो है नहीं और वचन तरङ्गका विकल्प जो है वह भी राग है. पर जिनवचनमें जो मोक्षका मार्ग कडा उसमें पहलेमें पहला जो सम्यग्दर्शन.... जव अधिकारमें—भगवानकी वाणीमें ऐसा आया कि भगवान! तुम शुद्ध जवस्वरूप हो न. अकेला ज्ञायकभाव यैतन्य उस तरङ्ग तेरी दृष्टि कर, ऐसा पूर्ण शुद्धस्वभावको उपादेय स्वीकार, तुजे सम्यग्दर्शन (अर्थात्) वास्तविक जव है ऐसा (विश्वास) आयेगा. तब तुजे मिथ्यात्वका नाश होगा. दूसरा कोई उपाय नहीं. समझमें आया?

दूसरा शब्द लिया. **कैसा है जिनवचन?** यहां आया. झेर-झिरसे. नीचे. वह तो कल आ गया. **कैसा है जिनवचन?** है? क्यां छे? मलुकयंदभाई! न्यां नहीं. गुजराती... **कैसा है जिनवचन?** पहले तो जिनवचन आ गया. भाई! शेटियाओने बधाने पकडवा तो भराने. ध्यान राभे तो... आमां आववुं जोईअे के नहीं? **जिनवचसि रमन्ते...** पहले जिनवचन तो आ गया. अब दूसरी रीतसे जिनवचनका 'स्यात्पदाङ्के' (ऐसा) अर्थ करते हैं. वीतराग त्रिलोकनाथ परमात्मा परमेश्वरकी वाणीमें जिनवचन 'स्यात्पदाङ्के' आया. **स्याद्वाद अर्थात् अनेकान्त—जिसका स्वरूप पीछे कहा है...** पहले आ गया है. द्रव्यार्थिक और पर्यायार्थिक. पहले आ गया

है न? वस्तु एक समयमें पूर्ण द्रव्य है—वस्तु है जैसे बतानेवाला निश्चयनय—द्रव्यार्थिकनय है और उसकी वर्तमान अवस्था—दृश्यां राग बतानेवाला वह पर्यायार्थिकनय—व्यवहारनय है. समझमें आया?

वह तो वही का वही आया. ज़ुओ भाई! अंभं पड़ेला क्वं उतुने? द्रव्यार्थिकनयमें वह आया. भगवानने द्रव्यार्थिकनयमें सामान्य छल पदार्थ कले, पर यलं आत्मां द्रव्यार्थिक नाम शायक शुद्ध ध्रुव उस तरङ् दृष्टि करना वह द्रव्यार्थिकनयका विषय है. व्यवहार वह अत्मांथ है. भूदत्थो देसिदो सुद्धणओ.. भगवान कुंङ्कुंदायार्थने ११वीं गाथां कला. अंक समयकी पर्याय है उसका ज्ञान कराया, राग है (उसका) ज्ञान कराया, भेदका ज्ञान कराया कि पर्याय है, राग है, पर वह आदरणीय नहीं. अंक समयकी पर्याय आदरणीय नहीं. क्योकि पर्यायमेंसे नयी धर्मकी पर्याय प्रगट होती नहीं. तो द्रव्यार्थिकनय.... अंक समयमें भगवान आत्मा... सूक्ष्म भात है, बडोत अलौकिक भात है. ये श्लोकमें ऐसी भात डाली है! भगवान आत्मा... द्रव्यार्थिकनय बतया, पर्यायसे बतया. 'स्यात्पदाङ्के'.. समझमें आया?

वही है चिह्न जिसका, ऐसा है। पहले कला था द्रव्यार्थिक, पर्यायार्थिक—ये जिसका चिह्न है जिनवचनका. भावार्थ इस प्रकार है—जो कुछ वस्तुमात्र है वह निर्भेद है। यलं द्रव्यार्थिक कला, यलं निर्भेदसे लिया भाई! निर्भेद है. वह वस्तुमात्र वचनके द्वारा कहने पर जो कुछ वचन बोला जाता है वही पक्षरूप है। भेदरूप है अंभं कलते हैं. वस्तु तो अभेद चिह्नानंद अंभं अभेद है, पण वचनसे जो कलनेमें आता है वह सब भेदसे कलनेमें आता है. भेदसे कलनेमें आता है, पण भेदसे समजाना है अभेद. पर भेदका पक्ष और अभेदका पक्ष है वह विकल्प है. समझमें आया? देओ! जो कुछ वचन बोला जाता है वही पक्षरूप है। कैसे हैं आसन्नभव्य जीव? अपना निर्भेदस्वरूप है.. जो शुद्ध जव उपादेय कला था, द्रव्यार्थिकमें द्रव्य कला था, यलं जो निर्भेद कला है, समझमें आया? उसमें दृष्टि लगानेसे—अंतरदृष्टि लगानेसे... क्या होता है?

कैसे हैं आसन्नभव्य जीव? क्या गया सोभयंदभाई? आसन्नभव्य जीव... आ तमारा शब्द उताने काले. आसन्नभव्य (अर्थात्) जिसकी मुक्ति समीपमें है, संसारका जिसको किनारा आ गया है. उसको ये भात रुयेगी. शेट! ये समजनेकी यीज है. बाहरसे नहीं मिलती. केदमां नाभ्या उता न्यां. डिंमतनगर आववा न दीधा. समझमें आया? वह तो उस समय ऐसा (बननेवाला था). बने, उसमें कोई.... भगवान आत्मा... भाई! प्रभु! तेरी यीज क्या है अने कैसी यीज पर दृष्टि देनेसे सम्यग्दर्शन होता है—ऐसा रुचिपूर्वक कल्पी सुना डी नहीं. समझमें आया? मूण मारग... 'मूण मारग सांभणो जिननो रे.' श्रीमद्भं आवे छे. 'मूण मारग सांभणो जिननो रे, करी वृत्ति अंभं सन्मुण, मूण मारग सांभणो जिननो रे. करी वृत्ति अंभं

સન્મુખ...’ અપના શુદ્ધસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા અખંડ એકરૂપ હૈ ઉસ તરફ વૃત્તિ કરકે માર્ગ સુનો વીતરાગમાર્ગકા કિ ક્યા હૈ. એસે પંચમ કાલમેં... સિદ્ધકો નમસ્કાર કરકે સિદ્ધકો સ્થાપન કરકે મૈં સમયસાર કહતા હૂં. યે ભી એસે કહા. વહ વાક્યકી શૈલી હૈ. સમજમેં આયા?

કહતે હૈં, સ્યાદ્વાદ અનેકાંત જિસકા સ્વરૂપ હૈ... જો કુછ વસ્તુ હૈ વહ દ્રવ્યાર્થિક પર્યાયાર્થિકસે કહનેમેં આતી હૈ. પણ જો કુછ કહનેમેં આતા હૈ વહ વચનમાત્ર હૈ. નિર્ભેદ કહે તો ભી વિકલ્પ ઉઠતે હૈં. સમજમેં આયા? વ્યવહાર કહે તો ભી વિકલ્પ ઉઠતે હૈં. તો નિર્ભેદ નિર્વિકલ્પ વસ્તુ હૈ ઉસમેં દૃષ્ટિ દેનેસે, અનુભવ કરનેસે **વાન્તમોહા:.. સ્વયં વાન્તમોહા:..** મિથ્યાત્વકા વમન હો જાતા હૈ. અપના શુદ્ધસ્વભાવ અભેદ-નિર્ભેદ દ્રવ્ય શુદ્ધ એસી અંતરદૃષ્ટિ (કરનેસે) શુદ્ધ આત્માકો ઉપાદેય અંગીકાર કરનેલાયક હો જાતા હૈ, તબ **સ્વયં વાન્તમોહા:** મિથ્યાત્વકા સહજ વમન હો જાતા હૈ.

જુઓ! વમન કેસે લિયા હૈ? માણસ જે વમન કરે એને પાછું ન લે. ભાઈ! કિતના જોર દિયા હૈ! એમ સમ્યગ્દૃષ્ટિને મિથ્યાત્વકા વમન કિયા, ફિર નહીં લેગા એસા. એસી દૃષ્ટિ લી હૈ. સમજમેં આયા? વમન તો કુત્તા ખાતા હૈ. માણસ ખાય? એકબાર ખાયા, છોડ દિયા, ફિર ખાયે નહીં. વમન કિયા. **વાન્તમોહા:..** આહાહા! જુઓ તો અમૃતચંદ્રાચાર્યની પદ્ધતિ! કુંદકુંદાચાર્યની પણ એ જ છે. બહોત જોર.. જોર ભી કિતના! અપ્રતિહતભાવે કેવળજ્ઞાન લીધે છૂટકો. સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા એક સમયમેં શુદ્ધ ધ્રુવ અભેદ-નિર્ભેદ વસ્તુ હૈ ઉસ પર દૃષ્ટિ કરના ઔર વહી ચીજ શુદ્ધ હૈ ઉસે ઉપાદેય માનના, પહલે શ્રદ્ધામેં ઉસકા આશ્રય કરના, શ્રદ્ધામેં વહ કબૂલ કરના, પીછે સ્વભાવ સન્મુખ હોકર અનુભવ કરના. સમજમેં આયા? પહલી શ્રદ્ધામેં વહ લેના કિ લાખ ક્રિયાકાંડ, દયા, દાન વ્રત હો, પણ ઉસસે સમકિત નહીં હોતા. સમકિત મિથ્યાદર્શનકે નાશસે હોતા હૈ વહ સ્વરૂપકે આશ્રયસે હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? અનંત તીર્થકરોકી દિવ્યધ્વનિમેં યહ મુખ્ય બાત આયી હૈ. અનંત પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ... એ વાત અત્યારે ગૌણ થઈ ગઈ. બાહ્યમેં એસા ત્યાગ કિયા, એસા વ્રત લિયા, એસી ભક્તિ કી. મણિભાઈ! એ વાત કહે છે, ભાઈ! તેરા જન્મ-મરણકા અંત ન આવે વહ ચીજ(કી કિંમત) ક્યા? જિસમેં જન્મ-મરણ... નિગોદકા અનંત ભવ... સમજમેં આયા? કીડી, કાગડા, કુંજરા એવા અનંત ભવ, પશુના અનંત ભવ.. ભાઈ! જિસમેં ભવકા અંત ન આવે ઉસ ચીજ(કી કિંમત) ક્યા? ચાહે તો પુણ્ય બંધ જાય ઔર સ્વર્ગાદિ મિલે, પીછે ચાર ગતિમેં રહેગા. સમજમેં આયા? ભવકા નાશ તો, સમ્યગ્દર્શન હુએ બિના ઔર મિથ્યાદર્શનકા નાશ કરે બિના કભી ભવકા નાશ કભી હોતા નહીં. સમજે?

કહતે છે, કૈસે હૈં આસન્નમવ્ય જીવ? આહા! ‘સ્વયં વાન્તમોહા:’ સહજપને વમા હૈ મિથ્યાત્વ—વિપરીતપના... જો ઐસી વિપરીત દ્રષ્ટિ... મિથ્યાત્વકા અર્થ ક્રિયા ન? વિપરીત અભિનિવેષકા ત્યાગ વહ સમ્યગ્દર્શન—ઐસા કહા ન ટોડરમલજીને મોક્ષમાર્ગપ્રકાશમેં? (મિથ્યાત્વકા અર્થ) વિપરીતપના લિયા. વસ્તુસ્વરૂપ એક સમયમેં જૈસા હૈ ઉસસે વિપરીતપના હૈ ઉસકા નાશકર, અવિપરીતપના—સમ્યગ્દર્શન જિસને પ્રગટ ક્રિયા હૈ. આહાહા! મૂલ મુદ્દેકી રકમ હૈ. ઐસે પ્રાણી ભવ્યજીવ હૈં... આહા! સમજમેં આયા?

અપના પૂર્ણ સ્વરૂપ ઉસકે સન્મુખ કભી ગયા હી નહીં, કભી (સન્મુખ) હુઆ હી નહીં ઔર રાગ, ભેદ, પર્યાયસે વિમુખ કભી હુઆ હી નહીં. સમજમેં આયા? રામચંદ્રજી! ઐસી બાત ભગવાનકી હૈ ભાઈ! શુભભાવ દયા, દાન હો..... આવ્યા હતા જાત્રા માટે, પણ રોકાઈ ગયા. પ્રભુ! તેરી ચીજ હૈ ઐસી ઉસે બરાબર લક્ષમાં લેના ચાહિયે. દૂસરા જાનપના કમ હો, વિશેષ હો, રાગ મંદકી ક્રિયા હો, ન હો—ઉસકે સાથ ઇસે સંબંધ હૈ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? રાગકી મંદતા (યા) વિશેષ અશુભભાવ ભી હો જ્ઞાનીકો તો. ૮૬ હજાર સ્ત્રીકે વૃંદમેં પડા દિખે, અશુભભાવ હો, પણ દૃષ્ટિ સ્વભાવ સન્મુખ હૈ અને રાગસે, પર્યાયસે, ભેદસે વિમુખ હૈ. વહ પરમાત્મા પ્રતિ સન્મુખ હો ગયા, સંસાર પ્રતિ વિમુખ હો ગયા. આહાહા! સમજમેં આયા? મુખ બદલ ગયા, દિશા બદલ ગઈ. ભગવાન આત્મા એક સમયમેં ચિદ્દેહન આનંદકંદ ધ્રુવસ્વરૂપ પરમાત્મા સ્વયં પરમાત્મસ્વરૂપ હી હૈ. ઉસકી સ્વસન્મુખ દૃષ્ટિ કરનેસે સ્વયં વાન્તમોહા:.. સહજમેં મિથ્યાત્વકા વમન હો જાતા હૈ. વિપરીતપના સહજમેં ટલ જાતા હૈ ઔર અવિપરીત અનુભવ દૃષ્ટિ હો જાતી હૈ. સમજમેં આયા?

.... ટોડરમલમાં. કાળલબ્ધિનું કહ્યું હતુંને કે અમારે ઉપાય શું? જિનેશ્વરદેવને કહા માર્ગ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર જો કારણ મિલાકર કરતે હૈં ઉસે સબ કારણ મિલતે હૈં. જિનેશ્વરને કહે ઐસે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર, ઉસકા ક્યા અર્થ હુઆ? જિનેશ્વરને કહા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર... જિનેશ્વરને કહા સમ્યગ્દર્શન.... સમ્યગ્દર્શનકા અર્થ ક્યા? સ્વસન્મુખ હોના, પરસે વિમુખ હોના વહ. ઐસી પહલી ભગવાનકી આજ્ઞા હૈ. મોક્ષમાર્ગમેં ‘સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ:’. તીનમેં પહલે ક્યા આયા? સમ્યગ્દર્શન. જિનવચનમેં કહા હુઆ જો મોક્ષકા માર્ગ હૈ વહ જો કરતે હૈં ઉસકો સબ કારણ મિલ જાતે હૈં. કાલલબ્ધિ, ભવિતવ્ય (આદિ) સબ ઉસકો હો જાતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! વહ કહતે હૈં દેખો! સમજમેં આયા?

સ્વયં વાન્તમોહા:.. સહજપણે મિથ્યાત્વ.... વીતરાગ વચનમેં કહા જો સમ્યગ્દર્શનકા વિષય શુદ્ધ આત્મા ઉપાદેય નિર્ભેદ—અભેદ ઐસી ઉસકી દૃષ્ટિ કરના, વીતરાગને કહા કિં તુજે જરૂર સમ્યગ્દર્શન હોગા. કાલલબ્ધિ, ભવિતવ્યતા સબ તેરી પક ગઈ હૈ. કર્મકા ઉપશમ ને

क्षयोपशम हो जायेगा, तुझे करना पड़ेगा नहीं. धन्नालालज्ज! आडाडा! भावार्थ. यहाँ थोडा सूक्ष्म आयेगा.

भावार्थ इस प्रकार है—अनन्त संसार जीवके भ्रमते हुए जाता है। अनन्त.. अनन्त काल योराशीके परिभ्रमण करते करते निगोदके भव, तिर्यकके भव, पशुके भव... जिसके भव सुननेसे उसको प्याल आ जाये कि कितना दुःख है (और) कहां रडा? समझमें आया? कहीं श्वास लेनेका सुभ नहीं. ऐसी गतिमें.. नरकमें सातवीं नरकमें उउ-उउ सागर. ये दुःख भगवानने जाने और उसने (-संसारी ज्वने) वेदा है. ऐसी उउ सागर(की स्थितिमें) अनन्त बार सातवीं नरकमें गया. समझमें आया? और निगोदमें अक श्वासमें १८ भव. ये निगोदका दुःख.... संसारमें भ्रमते हुआ ऐसे अनन्त (काल) यला गया. अनन्त संसार यलते यलते गया. समझमें आया? नरक, निगोद, कहां कितनी वेदना, कितना असह्य काल, कितना प्रतिकूल संयोग.... ऐसी वेदना (सहन) करते, प्रभु! तेरा अनन्त काल यला गया. समझमें आया? अनन्त काल भ्रमते हुआ जाता है. पडले तो ऐसा...

वे संसारी जीव एक भव्यराशि है.. डवे, उसमें दो ज्व हैं—अक भव्य है, अक अभव्य है. एक अभव्यराशि है। उसमें अभव्यराशि जीव त्रिकाल ही मोक्ष जाने के अधिकारी नहीं। कोरडुं मग. कोरडुं कडते हैं? तुम्हारेमें क्या कडते हैं? मग, मठ छोटा है. कोरडुं.. कोरडुं कडते हैं? वड नहीं यडते-पकते नहीं. तोडने पर लूका हो. कोरडुं कडते हैं. सीजता नहीं. मग, मठ छोटा है वड सीजता नहीं. ... द्वारा उसका लोट हो जाता है. आटा छोकर उसका पापड हो जाय, पर पके नहीं. ऐसे अभव्य अनन्त कालमें क्रियाकांड करते करते लूका हो जाय, शरीर जीर्ण हो जाय, पर सम्यग्दर्शन प्रगट नहीं कर पाता. समझमें आया? लाज मन पाणीमें उबालो उसको-मग, मठको, ऐसेके ऐसे बाडर निकलते हैं. मगसणिया पत्थर कडते हैं. शास्त्रमें दाभला ऐसा आया है. मगसणिया पत्थर छोटा है. मग जितना छोटा पत्थर आता है. मगना दाशा.. मूंग समजे? छतना दाना (जितना) लाल पत्थर चिकना होता है. नदीकी वेणु-रेतीमें होता है. डमने तो सब देभा है. सब नजरसे देभा है. ऐसा लाल, डरा-लीला रंगका आता है. लाज मन पानीमें उसे उबालो, जहां निकाला तो कोरा. अभव्य ऐसा ज्व है जिसकी कभी सम्यग्दर्शन होनेकी लायकात ही नहीं. समझमें आया?

त्रिकाल ही मोक्ष जाने के अधिकारी नहीं। क्या? द्रव्यत्वगुणका (अर्थ) परिणामे. उसमें मोक्ष कहां आया? द्रव्यत्वगुणका अर्थ परिणामे ऐसा आया. पण परिणामे, सम्यग्दर्शनरूप परिणामे (ऐसा) उसमें कहां आया? परिणामे... द्रव्यत्वगुणका (कार्य) तो परिणामना है. मिथ्यात्वरूप, अज्ञानरूप, रागरूप परिणामना वड (अभव्यका) द्रव्यत्व है. परिणामा है, उसमें सम्यग्दर्शनरूप (डोना) ऐसा गुण है नहीं. अभव्य है, नालायक है. आडाडा! समझमें आया?

સંસારમેં રખડતે રખડતે અનંત કાલ ગયા. ઉસમેં દો જીવરાશિ... એક ભવ્યજીવ... રાશિ... રાશિ સમજે? ગંજ-સમુદાય. જીવકા ઢગલા. એક ભવ્યકા, એક અભવ્યકા.

અભવ્ય તો બહુત થોડે હેં. ભવિસે અનંતવે ભાગમેં હેં. એક અભવિ, અનંત ભવિ. એક અભવિ, અનંત ભવિ. અભવિકી સંખ્યાસે ભવિકી સંખ્યા અનંત ગુની હૈ. સમજમેં આયા? અભવિ તો બહોત થોડે હેં. અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તનસે ભી થોડે હેં. અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન હોતા હૈ ન? અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તનકે જો સમય હોતે હેં ઉસસે ભી અનંતવે ભાગમેં અભવિ હોતે હેં. ભવિ તો, અનંતા.. અનંતા.. અનંતા.. અનંતા.. અનંતા.. અનંતા ગુને ઇતને ભવિ હેં. જીવ અભવ્યમેં... યે ક્યોં કહા? કિ ઐસા નહીં સમજના કિ અરે! મેં અભવ્ય હૂં કિ નહીં? ઐસા નહીં. ખબર પડે, શેઠ! બરાબર ખબર પડે. ઉસકા અનુભવ કરે, દ્રષ્ટિ કરે તો બરાબર (ખબર પડે કિ) મેં મોક્ષગામી ભવ્ય હૂં, મેં અલ્પ કાલમેં મોક્ષ જાનેવાલા (હૂં ઐસા) નિર્ણય હો જાય. સમજમેં આયા? ભગવાનકો ભી પૂછના પડે નહીં. આત્મામેં તાકાત હૈ, પણ તાકાત પ્રગટ કરે તો ન? સમજમેં આયા?

અભવ્યરાશિ જીવ ત્રિકાલ હી મોક્ષ જાને કે અધિકારી નહીં। હવે આવ્યું આ ભવ્ય. ભવ્ય જીવોમેં કિતને હી જીવ મોક્ષ જાને યોગ્ય હૈં। ભવ્યમેં ભી કિતને મોક્ષ જાનેલાયક હેં. બહોત તો ભવિ પડે રહનેવાલે હેં. સમજમેં આયા? અભવિ જૈસે અનંત ભવિ ભી નિગોદમેં-નિત્યનિગોદમેં પડે રહેંગેં. ઉસકા ભી કભી મોક્ષ હોતા નહીં. (ભવ્ય હોકર ભી) આખિરમેં ક્યા લાભ? સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કિયે બિના ભવ્યકી લાયકાત યથાર્થ તો આયી નહીં. વહ કહતે હેં ન દેખો! **ભવ્ય જીવોમેં કિતને હી જીવ મોક્ષ જાને યોગ્ય હૈં।** બધા નહીં. સુનો ભાઈ! દુર્લભતા બતાતે હેં. ભાઈ! માર્ગકા મિલના, સુનના યે બાત દુર્લભ હૈ ઓર ઉસકી રચિ હોના, અનુભવ હોના તો મહા દુર્લભ હૈ. ઐસી ચીજ વીતરાગમાર્ગ સિવા દૂસરે (કહીં) હૈ નહીં. પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ તીર્થકરદેવકે સિવા યે માર્ગ દૂસરે (કહીં) હૈ નહીં. **ભવ્ય જીવોમેં કિતને હી જીવ મોક્ષ જાને યોગ્ય હૈં।**

અબ આયા. **उनके मोक्ष पहुंचनेका काल परिमाण है।** ભવ્યજીવ અમુક સમયમેં મોક્ષ જાયેગા ઉસકે કાલકા માપ હૈ. ભગવાનકે કેવલજ્ઞાનમેં ઉસકા માપ હૈ. આહાહા! આમ આ વાત માનતા નથી આ લોકો. કે નહીં. કમબદ્ધ માનના પડેગા, કાલલબ્ધિ હો જાય. અરે ભગવાન! સુન તો સહી! ભવ્યમેં ભી દો પ્રકાર લિયે. કિતને મોક્ષ જાનેવાલે હેં. ઉસમેં ભી જાનેવાલે જો હેં ઉસકો ભી કાલકા માપ હૈ. યે ભવ્ય ઇસ સમય મોક્ષ જાયેગા, યે ભવ્ય ઇસ સમય જાયેગા, યે ભવ્ય ઇસ સમય જાયેગા—ઐસા સબ કાલકા માપ હૈ, કાલકા નિશ્ચિતપના હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

શ્રોતા : કાળ ઉપર જોવાનું રહ્યુંને?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : કાળ ઉપર જોવાનું રહ્યું? એ જ કહે છે. હમણાં કહેશે સાંભળો! કાળ ઉપર જોવાનું નહીં. ભગવાનકી આજ્ઞા... વહ બતાયા ન પહલે? ઇસલિયે તો પહલે કહા. શુદ્ધ જીવ ઉપાદેય કહા ઐર યહાં કહા ન? મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક. આ હિન્દી છે હોં. થોડા શબ્દ ફેર છે.

‘જિનમતમે જો મોક્ષકા ઉપાય કહા હૈ, ઇસસે મોક્ષ હોતા હી હોતા હૈ. સમજમે આયા? ઇસલિયે જો જીવ પુરુષાર્થસે જિનેશ્વરકે ઉપદેશ અનુસાર...’ દેખો! ‘જો જીવ પુરુષાર્થસે જિનેશ્વરકે ઉપદેશ અનુસાર...’ યે મહા સિદ્ધાંત હૈ. જિનેશ્વરકા ઉપદેશ ક્યા આયા? શુદ્ધ જીવ ઉપાદેય. જિનેશ્વરકા ઉપદેશ ક્યા આયા? ‘સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ:’ સમ્યગ્દર્શનમે ક્યા આયા? શુદ્ધસ્વરૂપ સન્મુખ હોકર દ્રષ્ટિ કરના ઐસા જિનવાણીમે અનાદિસે આતા હૈ. ‘પુરુષાર્થસે જિનેશ્વરકે ઉપદેશ અનુસાર મોક્ષકા ઉપાય કરતા હૈ....’ જો સ્વરૂપકી શ્રદ્ધા, અનુભવ કરતા હૈ, શુદ્ધ ઉપાદેય આત્માકો કરતા હૈ, ‘ઉસકે કાલલબ્ધિ હોનહાર ભી હુઈ. કાલલબ્ધિ આ ગઈ ને ભવિતવ્ય હો ગયા ઐર કર્મકે ઉપશમાદિ હુએ હૈ.’ કર્મકા ઉપશમ હૈ, ક્ષયોપશમ હૈ, તો ઐસા ઉપાય કરતે હૈ. ‘ઇસલિયે જો પુરુષાર્થસે મોક્ષકા ઉપાય કરતા હૈ ઉસકો સર્વ કારણ મિલતે હૈ.’ ભગવાનકે કહે ઉપદેશ પ્રમાણસે જો પુરુષાર્થ કરતા હૈ ઉસકો સર્વ કારણ મિલતે હૈ. ઉસકો કાલકે સામને દેખના પડતા નહીં એમ કહતે હૈ.

ભગવાનકી આજ્ઞા ક્યા હૈ? ઇસ સમયમે કાલ પકેગા ઐસી આજ્ઞા હૈ? વહ તો જાનનેકી (ચીજ હૈ), પણ ઉસકો જાનનેકે લાયક કબ હોગા? કાલલબ્ધિ જાનનેલાયક કબ હોગી? કિ અપને સ્વરૂપકી દ્રષ્ટિકા જ્ઞાન કરે તબ કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન હોગા. નહીં તો કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન હોગા નહીં. આહાહા! સમજમે આયા? ક્યા કહા? દેખો! ઐસા નિશ્ચય કરતા હૈ ઉસકો સર્વ કારણ મિલતે હૈ. ‘ઐર ઉસકી અવશ્ય મોક્ષકી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ ઐસા નિશ્ચય કરના. તથા જો જીવ પુરુષાર્થસે મોક્ષકા ઉપાય નહીં કરતા, ઉસકે કાલલબ્ધિ, હોનહાર નહીં....’ પુરુષાર્થસે સન્મુખ હોના વહ તો કરતે નહીં. સમજમે આયા? ક્યા કાલકી પર્યાય ઉપર દેખના હૈ ઉસકો? ભગવાનને વહ કહા હૈ? દ્રવ્ય ઉપર (દ્રષ્ટિ કરનેકો) કહા હૈ યહાં તો. જ્ઞાન કરાયા, જિસ સમય હોગા ઉસકા જ્ઞાન કરાયા. સમજમે આયા? લાંબી વાત છે. આ હિન્દી છે હોં. ૩૧૧ પાનું. હિન્દી. યે નયા છપા હૈ. નવું છે. ઓલામાં એક-બે પાના ફેર હશે. ઓલામાં-ગુજરાતીમાં ૩૧૩ છે. એક-બે પાના ફેર હશે નવામાં. બહુ ફેર નથી, પાનેપાના ચાલ્યા આવે છે. આમાં ૩૧૩ છે. દસથી શરૂ થાય છે, આમાં ૧૨થી શરૂ થાય છે. આમાં ૧૩થી શરૂ થાય છે. આ મોક્ષમાર્ગ હમણાં છપાણાને દસ હજાર ન્યાં જયપુર.. જયપુર.. મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક. ટોડરમલ સ્મૃતિ હોલ. હજી ખલાસ તો થાય? સમજમે આયા?

કેટલી વાત સરસ કરી જુઓ! કાલલબ્ધિ નાખ્યું છે. યહાં ... બતાતે હૈં કિ ઉસકે મોક્ષ... યે માનતે નહીં કિતને. નહીં, યે જૂઠ હૈ. અર્ધપુદ્ગલ (કાલ) રહે ને સમકિત હો ઐસા હૈ. નહીં હો

તો કમબદ્ધ હો જાયેગા. તબ? કોઈ ભી પુદ્ગલપરાવર્તન શુરૂ હો, ઉસમેં આધા રહે તબ સમ્યગ્દર્શન પા જાય. આ નવી વાત. અભી તક હમને સુની નહીં થી. શાસ્ત્રમેં નહીં હૈ, બાહરસે નથી બાત નિકાલી હૈ. ક્યાંથી? પુદ્ગલપરાવર્તન કોને? જેને ભાન છે એને. એને ખબર છે કે પુદ્ગલપરાવર્તન શુરૂ હુઆ ને આધા પુદ્ગલપરાવર્તનમેં.....? કાલકા નિયમ નહીં હૈ એમ કહતે હૈ. યહાં કહતે હૈં કિ મોક્ષ પહુંચનેકા કાલ પરિમાણ હૈ. સમજમેં આયા?

વિવરણ—यह जीव इतना काल बीतने पर मोक्ष जायेगा ऐसी नोंध केवलज्ञानमें है। આહાહા! નોંધ સમજે? દૂસરે પન્ને પર હૈ. દૂસરે પન્નેકે આખિરમેં... નોંધ-જ્ઞાન.. જ્ઞાન. દૂસરે પન્ને પર હૈ. છઠવે પન્ને પર હૈ કિ નહીં? આખિરકી પંક્તિ. છઠવે પન્ને પર આખિરકી પંક્તિ. છેલ્લામાં છેલ્લી લીટી. છેલ્લી લીટી કોને કહેવી? એ છઠ્ઠે પાને છેલ્લી કહેવાય? જેઠાભાઈ! નોંધ... હજી ઉપર જોતા હતા. છેલ્લી એને કહેવાય કે ઓલાને કહેવાય? આ તો ચોપડાના ભણનારની ભૂલ છે. આ બધા તો વેપારીઓ છે. ‘નોંધ’ શબ્દ હૈ કિ નહીં? નોંધ એટલે જ્ઞાન. કેવલજ્ઞાનમેં જ્ઞાન હૈ. ભગવાનકે જ્ઞાનમેં જ્ઞાન હૈ. યે જીવ ઇસ સમયમેં મોક્ષ જાયેગા એસા ભગવાનકે.... શેઠ! નોંધ કરતે હો કિ નહીં તુમ? ચોપડાની નોંધ. નોંધનો ચોપડો જુદો હોય. નામું લખેને આખો દિ’. આગળ ખતવાણી કરીને પછી નોંધમાં પાકું કરે.

એસે યહાં નોંધ હૈ. દેખો! ભાષા હૈ. જીવ ઇતને કાલમેં મોક્ષ જાયેગા એસી નોંધ કેવલજ્ઞાનમેં હૈ. યે મના કરતે હૈં કિ નહીં, કેવલજ્ઞાન એસા નહીં. કેવલજ્ઞાન માને તો યે સબ બાત જૂઠ હો જાય. આહાહા! અને કેવલજ્ઞાન... જિસકો એક સમયમેં ત્રીન કાલ ત્રીન લોક દેખા એસા જ્ઞાન હો ઔર ઉસકી પર્યાયકે પ્રમાણસે જગતકી (પર્યાય) હોગી, ઉસકી દૃષ્ટિ અપને સ્વરૂપ સન્મુખ હો જાયેગી. તબ કેવલજ્ઞાનકા નિર્ણય હોગા, નહીં તો કેવલજ્ઞાનકા નિર્ણય હોગા નહીં. સમજમેં આયા? ક્યા કરે? રાજમલજીને મિલાન ક્રિયા હૈ. ઉસમેં.... ક્યા? મિલાન ક્રિયા હૈ.

जिनवचसि... वान्तमोहाः.. કબ હોતા હૈ, ઉસકા ખુલાસા ક્રિયા હૈ. યહાં જિનવચસિ ઇતના. ભલે આસન્નભવ્ય ઉપરસે નિકાલા હૈ. પણ યહાં તો જિનવચસિ રમન્તે યે સ્વયં વાન્તમોહાઃ કિસકો હોતા હૈ, વહ બાત કહતે હૈં. અનંત પુદ્ગલપરાવર્તન કરતે કરતે આયા, એસે કહા ન પહલે? ઉસમેં જીવકી રાશી દો—ભવ્ય, અભવ્ય. અભવ્ય ત્રીન કાલમેં મોક્ષ જાનેલાયક નહીં. ભવ્યમેં ભી કિતને જાનેલાયક હૈં ઔર ભવ્ય ભી કબ મોક્ષ જાયેગા વહ કેવલજ્ઞાનમેં નોંધ હૈ. કેવલજ્ઞાનના ચોપડામાં નોંધ છે. ભંવરલાલ શેઠ! એસા લિખા હૈ જુઓ! આહાહા! યહાં (અપને જ્ઞાનમેં) નોંધ તો કર. વહાં (કેવલજ્ઞાનમેં) નોંધ હૈ હી નહીં. આહાહા! હીરાલાલજી! यह जीव इतना काल बीतने पर मोक्ष जायेगा ऐसी नोंध केवलज्ञानमें है। સમજમેં આયા?

‘જો જો દેખી વીતરાગને, સો સો હોસી વીરા..’ વહ આતા હૈ કિ નહીં? ‘જો જો દેખી વીતરાગને, સો સો હોસી વીરા રે, અનહોની કબહુ ન હોસી, અનહોની કબહુ ન હોસી, કાહે હોત અધીરા.’ આહાહા! આ ભૈયા ભગવતીદાસજીનું વાક્ય છે. ભૈયા ભગવતીદાસ. ‘જો જો દેખી વીતરાગને, સો સો હોસી વીરા રે, અનહોની કબહુ ન હોસી, કાહે હોત અધીરા.’ દષ્ટિમેંસે ... જ્ઞાન કરતે હૈં. તેરે જ્ઞાનમેં જ્ઞાતા-દષ્ટા રહે, અધીર હો નહીં. હોગા વહી હોગા, તુજે જાનનેલાયક હૈ, કુછ ફેરનેલાયક હૈ નહીં. સમજમેં આયા?

... લિખા હૈ. હૈ ન દેવચંદજી? ખરતરગચ્છ. ઉહોને શીતલનાથ ભગવાનકી સ્તુતિ કી હૈ. શ્વેતામ્બરમેં એક હુએ હૈં દેવચંદજી ખરતરગચ્છ. ઉસમેં ભી વહ લિખા હૈ. ‘દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર ને કાલ, ભાવ ગુણ રાજનીતિએ ચાર જી.’ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ ને ગુણ.. રાજનીતિએ ચાર જી. ‘ત્રાસ બિના જડ ચૈતન્ય પ્રભુની કોઈ ન લોપે કાર જી.’ હે નાથ! તારી આજ્ઞામાં-જ્ઞાનમાં જે પદાર્થ આવ્યા, ઉસ પ્રમાણસે વે પરિણમતે હૈં. વે પદાર્થ આપકી આજ્ઞાકા લોપ કભી કરતે નહીં. સમજમેં આયા? નિશ્ચિત બાત હૈ, પણ ઉસકા વિચાર નહીં કરતે. વે ભી વિચાર નહીં કરતે થે, લિખ ગયે ઇતના. પણ ભગવાનને દેખા એસા હોતા હૈ (એસી) ઉસકી દષ્ટિ ઇતની મજબૂત કહાં હોગી? સમજમેં આયા?

અપની પર્યાય ઉપરસે રુચિ હટાકર સર્વજ્ઞકા નિર્ણય કરના હૈ. જો જાણદિ અરહંતં દવ્વત્તગુણપજ્જયત્તેહિં.. ૮૦ ગાથામેં કહા ન? જો જાણદિ અરહંતં દવ્વત્તગુણપજ્જયત્તેહિં.. ભગવાનકે-અરિહંતકે દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ, ઉસકી શક્તિ, ઉસકી પર્યાય જો જાને, અપ્પાણં જાણદિ... નિશ્ચયસે આત્માકો જાનકર મોહો ખલુ જાદિ તસ્સ્ લયં.. યહાં વાન્તમોહાઃ કહા. ઉસકા મોહ નાશ હો જાયેગા. જિસને ભગવાનકે કેવલજ્ઞાનકા નિર્ણય અપને દ્રવ્ય સન્મુખ હોકર ક્રિયા, ઉસકો દર્શનમોહકા નાશ હોગા, હોગા ને હોગા. આહાહા! સમજમેં આયા?

માળા ઓલા અત્યારે સર્વજ્ઞને ઉડાડે છે. કમબદ્ધ આયા ખરા ન? કેવલજ્ઞાનકો માનનવાલેકો શંકા પડ ગઈ. એસે માનને જાય તો ગડબડ હોગી. જિસમેં દોષ નહીં હોગા.... ઉસમેં કરના ક્યા? ભગવાન! જો સમય જો હોગા એસા જાનનેવાલા જ્ઞાન, યે જ્ઞાનકા નિર્ણય કરો તો અકર્તા ઔર જ્ઞાતા-દષ્ટા હો જાઓ. ઉસકા યહ ફલ હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? બાત કરના નહીં હૈ. ભગવાનને દેખા એસા જહાં જો દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવમેં જૈસી પર્યાય જબ જહાં જિસ સંયોગસે (હોગી), સબ નિશ્ચિત હૈ ભગવાનકે જ્ઞાનમેં. જો સમય જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ ઔર ઉસમેં નિમિત્ત જો હૈ—દોનો ભગવાનકે જ્ઞાનમેં નિશ્ચિત હૈ. ભગવાકે જ્ઞાનમેં કુછ અધૂરા હૈ નહીં. કેવલજ્ઞાન.. આહાહા! તીન કાલ તીન લોક એક સમયમેં! આહાહા! એસી જિસકો પ્રતીતિ આયે, અરિહંતકી પ્રતીતિ જિસકો હો, યે પ્રતીતિ અંતર સ્વભાવ સન્મુખ હોકર હોતી હૈ. દૂસરા કોઈ ઉસકા ઉપાય હૈ નહીં. સમજમેં આયા?

ઐસા વ્રત ને દયા, દાન, ભક્તિ ઉસકે સન્મુખ ભગવાનકી-સર્વજ્ઞકી પ્રતીતિ હોતી હૈ? સંદેહ ટલા? ઇતના સો વર્ષ, હજાર વર્ષ, લાખ-કરોડ વર્ષ કરતે કરતે મર ગયા, તો ભી સંદેહ તો ટલા નહીં. ભગવાન પરમાત્મા કેવલજ્ઞાની બિરાજમાન હૈં, તીન કાલ તીન લોક દેખતે હૈં. ઉનકે જ્ઞાનમેં યે જીવ કિસ સમય મુક્તિ જાયેગા ઐસી નોંધ હૈ. દેખો!

શ્રોતા : નોંધ દેખના હૈ તો ... જાના પડેગા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ઉસકી નોંધ હૈ ઇસલિયે જાનેકો કૌન કહતા હૈ? નોંધ હૈ ઉસકા નિર્ણય કરનેવાલેકો મોક્ષ હોગા હી હોગા એમ કહતે હૈં. જાના પડેગા ઐસા ક્યા?

કેવલજ્ઞાનમેં ઉસકી નોંધ હૈ ઇસકા જિસકો નિર્ણય હૈ, ઉસકો સમ્યગ્દર્શન હોગા ને મોક્ષ હો જાયેગા. જાના હૈ ક્યા? આહાહા! સમજમેં આયા? કડી કઠણ છે. નોંધ હૈ. કહતે હૈં ન? હમારે ૭૨કી સાલમેં યહ પ્રશ્ન ઊઠા થા. ૭૨. ૫૧ વર્ષ હુએ. ફાગણ સુદ ૧૩.. ફાગણ સુદ ૧૩. સંવત ૧૮૭૨. વિંછીયાકે પાસ સરવા ગામ હૈ. અમારે પ્રેમચંદભાઈને ખબર છે. વિંછીયાવાળા છે ને? હા, એ સરવા. એ સરવામાં આપણે ઉતર્યા હતા દેરાસરમાં, સામે એ ત્યાં બતાવ્યું હતું. એ જગ્યામાં ઉતારો હતો ... ખાચરનો, ત્યાં ઉતરેલા. ૭૨ની વાત છે. અપાસરાની સામે. આ દેરાસર છેને ત્યાં ઉતર્યા હતા. ... દસ વાગે (બાત) શુરૂ હો ગઈ. ઐસી શુરૂ હો ગયી. હમ તો બોલતે નહીં થે. હમારે ખ્યાલમેં બાત બહોત થી કિ યે (બાત) વિપરીત હૈ. બોલતે નહીં થે. દો વર્ષકી દીક્ષા. ૭૦મેં દીક્ષા ને દો વર્ષ હુએ થે. અપને બોલના નહીં...

પણ ઐસી એક બાત હો ગઈ. ભોજન કરતે કરતે આહાર બઢ ગયા થોડા. હમારે ગુરુ થે... આજ્ઞા ઐસી હૈ શાસ્ત્રકી કિ આહાર બઢ જાય.... (આહાર) લાના નહીં વિશેષ, પર બઢ જાય તો એક ઓર છોડ દેના. હમારી શાસ્ત્ર ભાષા ઐસી હૈ કિ વોસરે વોસરે કરકે ઐસા પાઠ હૈ. આહાર બઢ જાય, કોઈ ગરમી લગે, કુછ વિશેષ હો ગયા, તો આહાર બાહર ... દેના. સમજતે હો? કોઈ ઉકરડે.... છોડ દેના. ઐસા હુઆ કિ આધા રોટલા બચા. સમજે? રોટલાકો ક્યા કહતે હૈં? રોટી નહીં હોં, બાજરેકા રોટલા. આધા બઢા. હમ ખાતે થે વહાં ઉપર એક કુત્તા આયા. હમસે છોટા એક સાધુ થા, વહ કટકા કરતે કરતે વોસરે.. વોસરે.. (બોલતા થા). મૈને કહા, યે ક્યા કરતે હો? જગજીવનજી. યે ક્યા કરતે હો? આ શું પણ? મશકરી કરો છો ભગવાનની આજ્ઞાની? ભગવાનને કહા, વિશેષ આહાર હૈ.... ઉસ સમય ઐસા માનતે થે ન? મશકરી કરતે હો?

મૈને તો ફિર દષ્ટાંત દિયા થા. ભાવનગરમેં હૈ. ઘોઘાના દરવાજે પાયખાના. ભાવનગર. ખબર હૈ ન? ભાવનગર ઘોઘાના દરવાજે પાયખાનું છે નીચે. નીચે બડા ... હૈ. ઉપર જંગલ જાયને, તો નીચે ટીપડું છે મોટું ટીપ. ઉસમેં જંગલ પડે. કીધું, આ દિશાએ ઉપર જાય ને નીચે પડે, વોસરે વોસરે કરે એ વિધિ છે? ભાઈ દાંત કાઢે છે. જંગલ જાય..... વ્યવહાર ને.... એમાં

કીધું, યે તુમ કયા કરતે હો? ગુરુ અમારા હતાને બહુ ભદ્રિક હતા. નરમ હતા. વાત વાળી લીધી, જાળવી લીધી. આ કાનજી તેરાપંથી છે અને આ..... એટલે રોટલો નાખ્યો..... એમ કરીને વાળી લીધી વાત.

એ રાતે પ્રશ્ન ઊઠ્યો પાછો. કેવલજ્ઞાનીને દેખા ઉસ પ્રકારસે ભવ હોગા..... પુરુષાર્થ કરીએ તો કંઈ ભવ ઘટશે? નહીં. નવ નવ કોટિએ સંથારા, નવ નવ વાડે બ્રહ્મચર્ય, એસા વારંવાર કહતે થે. હમ બોલતે નહીં થે. યે ભાષા વીતરાગકી હૈ? આગમકી ભાષા હૈ? ધન્નાલાલજી! આગમકી ભાષા હૈ? ભગવાનકી વાણીમેં એસા આતા હૈ? સમજમેં આયા? મૈને તો દષ્ટાંત દૂસરા લિયા થા. ઉસ વક્ત યે પઢા હી નહીં થા. સમયસાર કહાં (મિલા) થા?

ઔર ગજસુકુમારકા (દ્રષ્ટાંત) આતા હૈ શ્વેતામ્બરમેં. ગજસુકુમાર શ્રીકૃષ્ણકા ભાઈ. સગા ભાઈ. જબ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકે દર્શન કરનેકો જાતે થે તો ગજસુકુમારકો બિઠાયા થા.. શું કહેવાય? અપની ગોદમેં બિઠાયા થા. એક સોનીકી કન્યા બહોત રૂપાળી સુંદર ખેલતી થી. સોનાના ગેંડી દડા જોડે. શ્રીકૃષ્ણને દેખ લી. ઓહો! બહુત સુંદર લડકી-કન્યા હૈ. કિસકી હૈ? જાવ, ઉપાડી આવો. આપણા ભાઈના લગ્ન કરવા અંતેપુરમાં લઈ જાઓ. બહુત રૂપાળી હતી સોની. લઈ ગયા. ગજસુકુમાર બેઠો છે અહીં ખોળે. ભગવાન પાસે ગયા, સુના. સુનકર વૈરાગ્ય એસા હો ગયા.. એસા વૈરાગ્ય હો ગયા.. મૈને કહા, ભગવાનકે પાસ કૈસી વાણી સુની હોગી? તમે કહો છો એવી વાણી? વાણી સુનકર એકદમ, પ્રભુ! મહારાજ! આપકી આજ્ઞા હો તો મેરી માતાકી આજ્ઞા લેકર મૈ દીક્ષા લેના ચાહતા હૂં. એ ન્યાલભાઈ! આ બધું આવે છે જૂનું.

માતા દેવકી પાસે ગયા. માતા! મુજેકી રુચિ નહીં જમતી. મારા આત્મા સિવાય મને ક્યાંય (ગમતું નથી). માતા! રજા દે. અરે ભાઈ! શ્રીકૃષ્ણે માંગણી કરી ને તું પુત્ર આવ્યો. મેં લાડ લડાવ્યા. શ્રીકૃષ્ણ આદિ સાત ભાઈએ લાડ લડાવ્યા. સાત ભાઈ હતાને પહેલા. બીજા જન્મ્યા હતા. માતા! મેરી કહીં રુચિ જમતી નહીં. મેરા આત્મા.... ભાઈ! જા. ભગવાનકે પાસ દીક્ષા લી ઔર દીક્ષા લેકર.... એસા પાઠ હૈ ઉસમેં. પ્રભુ! આજ આજ્ઞા આપો નાથ! દ્વારિકાના મહાકાલ સ્મશાનમાં જઈ ઊભો રહું. બારમી ભિક્ષુ પડિમા અંગીકાર કરું આજ ને આજ. આ શું છે? કીધું. હજી રાજકુમાર જેને ગાદલામાં... ગાદલા સમજતે હો ન? ગદા. એમાં એક દોરી જેવી ગાંઠ હોય તો ખૂંચતી હતી. વહ દીક્ષા લેકર પ્રભુકો પૂછતા હૈ, મહારાજ! નાથ! આપકી આજ્ઞા હો તો મૈ સ્મશાનમેં ચલા જાઉં. અકેલે સ્મશાનમેં ખડા રહું.

રાજકુમારને કયા પઢા, કયા ક્રિયા, કયા ક્રિયા? મહારાજ! મુજે એકદમ મોક્ષ લેના હૈ. મેં મહાકાલ સ્મશાનમેં જાઉં. દ્વારિકાકા મહાકાલ સ્મશાન હૈ. બારમી ભિક્ષુની પડિમા... આપણે આવે છે હોં. નામ નથી આવતું. પડિકમણામાં આવે છે. છેલ્લી પડિમા. એ છેલ્લી પડિમા આમ સહન કરે તો અવિજ્ઞાન, મન:પર્યયજ્ઞાન ને કેવલજ્ઞાન થાય, નહીંતર કાં ગાંડો થાય ને રોગ

થાય કાં તત્ત્વથી ભ્રષ્ટ થાય. એસા બોલ હૈ. ત્રણ બોલ આવે છેને? પાગલ થઈ જાય, જો સહન ન કરે તો પાગલ થઈ જાય, મિથ્યાદૃષ્ટિ થઈ જાય, તત્ત્વથી ભ્રષ્ટ થઈ જાય. ત્રણ બોલ આવ્યાને? કાં પાગલ થઈ જાય, જો સહન ન કરે તો પાગલ થઈ જાય, મિથ્યાદૃષ્ટિ થઈ જાય, કાં તત્ત્વથી ભ્રષ્ટ થઈ જાય. ઓલો આવ્યો છેને સોમલ?ધ્યાનમાં મસ્ત. ત્યાંને ત્યાં કેવળ.

આ શું? કિતના પુરુષાર્થ? ઇતની વાણી વીતરાગકી સુની ઉસને. સ્વભાવ તરફ ઝુકનેકી ઇતની વાણી સુની કિ આજકે આજ દીક્ષા ઔર આજકે આજ મોક્ષ? આવી વાણી તમારે...? આવી આગમની વાણી કોણ કહે છે? ઔર ભગવાનકા કેવલજ્ઞાન જિસકો જ્ઞાનમેં બૈઠા હૈ ઉસકો ભવ હૈ (એસા) કૌન કહતા હૈ? ભગવાનને તો ભવ દેખે નહીં. કોણ જાણે પછી એમ કહ્યું, તુમહારે અનંત ભવ દેખે હોંગે.બાત... ઊરકી બાત હૈ. સમજમેં આયા? ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ કેવલજ્ઞાની આહાહા! ઇસકી જિસકો શ્રદ્ધા હૈ ને જ્ઞાનમેં બૈઠ ગયા, ભગવાનને દેખે નહીં ભવ ઉસકે. સમજમેં આયા? એકાદ ભવ હો યે દૂસરી બાત હૈ, પર (જ્યાદા) ભવ હૈં નહીં. એસી બાત તુમ કિસકે કહતે હો? ભગવાનકી વાણીમેં એસા ક્યા?

પીછે વાણી નિકલી અપને ૮૨વી ગાથા પ્રવચનસારમેં. વહી વાણી નિકલી, જો કહા થા. ભગવાનકી વાણી એસી હૈ... ૮૦-૮૧-૮૨ હૈ ન? પ્રવચનસાર. ઉસ સમય તો પઢા હી કહાં થા. અંદરસે વહ બાત આવી થી. પૂર્વકે સંસ્કાર થે ન? પૂર્વકે સંસ્કાર થે ન? નહીં, ભગવાન કેવલજ્ઞાની પરમાત્મા જિસકો હૃદયમેં બૈઠે હૈં, ઉસકો અનંત ભવ હોતે હી નહીં. વીતરાગકી વાણી તુમ કહતે હો એસી નહીં. અહીં નીકળી ૮૨મી ગાથામાં. જો જાણાદિ અરહંતં દવ્વત્તગુણપજ્જયત્તેહિં.. હૈ ન? એ ૮૦. ૮૨ હૈ. એમાં ઉપાય છે. સાક્ષી અમારે એ નીકળ્યું ત્યારે. દેખો! ૮૨મેં હૈ. ક્યા કહતે હૈં? સવ્વ વિ ય અરહંતા વિઘાણેણ સ્વવિદકમ્મંસા.. સર્વ અરિહંતો... પૂર્વકે અરિહંતકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયકો જાનકર, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકો પ્રાપ્ત કર, સ્વવિદકમ્મંસા-કર્મકા નાશ કિયા. કિચ્ચા તથોવદેસં... એસા ઉપદેશ કિયા. ઉપદેશ એસા કિયા ભગવાનને. હમ કહતે હૈં એસા ઉપદેશ હૈ. યે તો સુના ભી નહીં થા તભી, વાંચ્યું નહોતું ભાઈ! આ શબ્દો આ જ પડ્યા હતા અંદર. ભગવાનની આવી વાણી આવી?

અહીં કહે છે, જુઓ! ‘અતીત કાળમાં થઈ ગયેલા સમસ્ત તીર્થકર ભગવંતો, પ્રકારાંતરનો અસંભવ હોવાને લીધે જેમાં દ્વેત સંભવતું નથી એવા આ જ એક પ્રકારથી કર્માશોનો ક્ષય પોતે અનુભવીને (તથા) પરમાત્મપણાને લીધે ભવિષ્યકાળે કે આ કાળે અન્ય મુમુક્ષુઓને પણ એ જ પ્રકારે તેનો (કર્મક્ષયનો) ઉપદેશ કરીને...’ એ પ્રકારે તેના કર્મનો ક્ષયનો ઉપદેશ કરીને... ભગવાનને એસા ઉપદેશ કિયા. હમને જિસ વિધિસે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પ્રાપ્ત કિયા વહ તુમ વિધિ લો, એસા ઉપદેશ કિયા. કીધુંને, જિનવચનમેં શુદ્ધ આત્માકા ઉપદેશ આયા, યે અંગીકાર કિયા. જિનવચનમેં દ્રવ્યાર્થિક-પર્યાયાર્થિકકા (કથન) આયા. દ્રવ્યાર્થિક-

પર્યાયાર્થિકમેસે દ્રવ્યાર્થિકકો મુખ્ય કર પર્યાયાર્થિકકો ગૌણ કરકે (દ્રવ્યાર્થિકકો) ઉપાદેય ક્રિયા. નિર્ભેદકા આશ્રય કરકે ભેદકા લક્ષ છુડાયા, વહ ભગવાનકી વાણીમે મુખ્ય આયા. યે વાણી ભી ભગવાનને ઐસી કી અને ઐસી વાણી ભગવાનકી હોની ચાહિયે. સમજમે આયા? ધન્નાલાલજી! જુઓ! લિખા હૈ.

ઐસા કર્મકા ક્ષય ભગવાનને ક્રિયા ઔર યહી ઉપદેશ દિયા. નિઃશ્રેયસને પ્રાપ્ત થયા- ભગવાન નિર્વાણકો પ્રાપ્ત હુએ. અન્ય કોઈ માર્ગ નથી. પ્રલાપથી બસ થાઓ, મારી મતિ વ્યવસ્થિત થઈ છે. આમ અમૃતચંદ્રાચાર્ય (કહે છે), મેરી મતિ વ્યવસ્થિત હો ગઈ હૈ. અબ નિશ્ચય હો ગયા હૈ. સમજમે આયા? કિચ્ચા તઘોવદેસં... ઇસ શબ્દ ઉપર જોર હૈ. ભગવાનને અપને શુદ્ધસ્વરૂપકા આરાધન ક્રિયા, પૂર્વમે કેવલજ્ઞાની હુએ ઉસકા આરાધન કર (ઉન્હોને) નક્કી ક્રિયા (ઔર) ઐસા ઉપદેશ દિયા. કિ તુમ ભી અરિહંતકી પર્યાય નક્કી કરકે સ્વકા આશ્રય કરો. તુમહારા ભી કર્મક્ષય હોગા.. હોગા. ઐસી તો ભગવાનકી વાણી હૈ. સમજમે આયા?

કહતે હૈં, મોક્ષ જાનેકા પ્રમાણ હૈ. યહ જીવ ઇતના કાલ બિતને પર મોક્ષ જાયેગા ઐસી નોંધ કેવલજ્ઞાનમે હૈ. આહાહા! ભગવાનજીભાઈ! ભારે વાત ભાઈ! ભાઈ! કેવલજ્ઞાનમે સમજ હૈ. પરમાત્માકે જ્ઞાનમે ... હૈ. વહ સમવાયમે આતા હૈ. સમવાય હૈ ન? સમવાયમે ઐસા આતા હૈ. સબ બાત કી થી ઉસ સમય. દેખો! ભગવાનને ઐસા કહા ઉસ શાસ્ત્રકો ભગવાનકા કહા માનતે થે ન? ભગવાન તો કહતે હૈં, કિતને જીવ ઇસી ભવમે મોક્ષ જાયેગે, ભગવાન કહતે હૈં. કેટલાક બે ભવે, કેટલાક ત્રણ ભવે, એમ ૩૩૦૩૩ સુધી લીધા. પણ અનંત સુધી લઈ લેવા. એવો પાઠ છે સમવાયમાં. કીધું, આ શું કહે છે? સમવાયસૂત્ર. પહલેથી ૩૩ સૂત્ર. બધું વાંચ્યું હતુંને.

આ કહે છે એમ.... ભગવાનને દેખા હૈ, સબ દેખા હૈ. ભવિ, અભવિ ને ભવ. ભગવાનકે જ્ઞાનમે સબ આયા હૈ. ઐસા ભગવાનકા જ્ઞાન જિસકો રુચ જાય ઉસકા તો કલ્યાણ હો જાય, સંસાર રહે નહીં. આ ભગવાન..... ભવ રહે તો ભગવાનકા ભેટા કહાં આયા? સમજમે આયા? કેવલજ્ઞાનમે મોક્ષ.... લ્યો, ઇતને પર મોક્ષ જાયેગા ઉસકી મના કરતે હૈં. નહીં. 'અપરપક્ષ' એમ ભાષા લખે છે ને. અમરચંદભાઈ! અપરપક્ષ એમ ભાષા લખે છે ને? અરે ભગવાન! ના ન પાડ પ્રભુ! યે તો માર્ગ ઐસા હૈ. પણ નિર્ણય કરના વહ તુજે કઠિન પડતા હૈ ન? યે બાહરકે ક્રિયાકાંડમે ધર્મ માન લેના. યે તો અંતરમે દૃષ્ટિ કરના (કિ) જિસમે સર્વજ્ઞપદ પડા હૈ. આત્મામે સર્વજ્ઞપદ પડા હૈ. સર્વજ્ઞકે જ્ઞાનમે નોંધ હૈ કિ ઐસા મોક્ષ હો જાયેગા. ઐસા સર્વજ્ઞકા નિર્ણય કરનેવાલા અપને સર્વજ્ઞપદકા નિર્ણય કરતા હૈ. સમજમે આયા? આવી વાત.. આ મોટી તકરાર... આ ફેરવી નાખવા માગે છે. આ બધા લખાણ ફેરવી નાખવા માગે છે. સુધારો કરો એમ કહે છે. કોઈક કહેતું હતું. સુધારે છે ... કળશટીકા, ફલાણું, ફલાણું. કેટલું સુધારીશ?

સમજમેં આયા? ભગવાનકે જ્ઞાનમેં આ જીવ આત્મા.... એ ના પાડે છે કે આ જીવ આ સમયે સમકિત પામશે. કે નહીં.

એ આહીં કહે છે જુઓ! **વહ જીવ સંસારમેં ભ્રમતે ભ્રમતે જમી અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તનમાત્ર રહતા હૈ, દેખો! અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન રહતા હૈ તમી સમ્યક્ત્વ ઉપજને યોગ્ય હૈ.** સમજમેં આયા? ભાઈ! **વહ જીવ સંસારમેં ભ્રમતે ભ્રમતે જમી અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તનમાત્ર રહતા હૈ...** ઉસકી ભી મના કરતે હૈ. નહીં, અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન.... સર્વાર્થસિદ્ધિમેં પાઠ હૈ, ટીકા હૈ. કાલલબ્ધિ, ભવિતવ્ય... પાઠ હૈ. પણ કોણ જાણે માણસને.... અરે! એસા કમબદ્ધકા નિર્ણય કરેગા, તો જબ હોગા તબ હોગા (ઉસમેં) હમેં ક્યા કરના? હોગા યે હોગા (ઉસમેં) કરના હૈ તુજે સ્વભાવ સન્મુખ પુરુષાર્થ. ઉસકા-કમબદ્ધકા તાત્પર્ય વહ હૈ. ભગવાનકા દેખા કા તાત્પર્ય ભી વહ હૈ. ભગવાનને દેખા તો તુમ ભી દેખનેવાલે હો જાઓ. મૈં જ્ઞાયકસ્વરૂપ હૂં, મૈં ભી જાનને-દેખનેવાલા હૂં. ભગવાન પૂર્ણ દેખતે હૈ, મેરી પર્યાયમેં અપૂર્ણતાસે રાગ આતા હૈ (ઉસે) મૈં જાનને-દેખનેવાલા હૂં. વ્યવહારકા ભી જાનને-દેખને(રૂપ) રહનેવાલા હો ગયા વહ સમકિતી હૈ. સર્વજ્ઞ તીન કાલ તીન લોકકો દેખતે હૈ. સમકિતી અપના સ્વરૂપ સન્મુખકા જો જ્ઞાન હુઆ ઉસમેં અપનેકો દેખતે હૈ, રાગાદિ ભેદ રહા ઉસકો ભી દેખતે હૈ. બસ, રાગકા કર્તા-બર્તા જ્ઞાની હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા?

સર્વજ્ઞે જૈસે લોકાલોકકો દેખતે હૈ એસે લોકાલોકકે કર્તા હૈ? સર્વજ્ઞ લોકાલોકકો દેખતે હૈ, પર લોકાલોકકે કર્તા હૈ? એસે સમ્યગ્દષ્ટિ રાગાદિકો જાનતા હૈ, પણ રાગકા કર્તા નહીં. આહાહા! શું કરે? યે વીતરાગકા માર્ગ પરમાત્મા પૂર્ણ પરમેશ્વર ક્યા કહતે હૈ (ઉસકી) ખબર નહીં ઔર અપની કલ્પનાસે જોડ દિયા. મગજ કામ કરે નહીં પછી જે કરીએ અંતર્મુહૂર્ત. યે તો ઉત્કૃષ્ટ બાત હૈ. દ્રવ્યમેં અંતર્મુહૂર્ત... દ્રવ્યમેં અંતર્મુહૂર્ત રહતે હૈ તો સમકિત પાકર કેવલ પાકર મોક્ષ જાય. સમજમેં આયા? આ તો ઝાઝામાં ઝાઝો કાળ હો... ઝાઝા ક્યા કહતે હૈ? અધિક. અધિકમેં અધિક હો તો અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન. બાકી થોડેમેં તો અંતર્મુહૂર્ત બાકી હૈ વહાં સમ્યક્ પાકર કેવલજ્ઞાન લેકર મોક્ષ જાયેંગે. મધ્યમની વાત... અર્ધપુદ્ગલથી અંતર્મુહૂર્તની બધામાં સમજમેં આયા?

યે તો એક જાનનેકી બાત હૈ. બાત તો, તેરે સ્વભાવ સન્મુખ હો વહ બાત હૈ. સમજમેં આયા? કમબદ્ધમેં યહ, સર્વજ્ઞકા નિર્ણયમેં યહ, ભગવાનને દેખા એસા હોગા ઉસમેં યહ, ભગવાનકા ઉપદેશ આયા કિ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કરો ઉસમેં ભી યહ, ભગવાનકી વાણીમેં આયા કે શુદ્ધ જીવ ઉપાદેય હૈ વહ ભી યહ.—સબકા યહી અર્થ હૈ. બાત તો યહ હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

તમી સમ્યક્ત્વ ઉપજને યોગ્ય છે. ઇસકા નામ કાલલબ્ધિ કહલાતા હૈ। એનું નામ કાળલબ્ધિ. પણ કાળલબ્ધિની સાથે નિર્ણય કરવામાં પુરુષાર્થાદિ પાંચે (સમવાય) હોય જ. પુરુષાર્થ, ભવિતવ્યતા, કર્મકા અભાવ ઔર સ્વભાવ પાંચો એક સમયમેં હોતે હૈ. એક કાલલબ્ધિકા નિર્ણય કરનેવાલેકો પાંચોકા સાથમેં નિર્ણય હોતા હૈ. યે સ્વભાવકે પુરુષાર્થસે સબ હોતા હૈ. સમજમેં આયા? નિ:શંક કેસે હો ગયા? નિ:શંક હો ગયા. પહલે તો આયા ન? વિભાવ આદિ..... સમજમેં આયા? કાલલબ્ધિ ઉસકા નામ હૈ. કિતને કાલમેં ઉસકા મોક્ષ હોગા વહ કાલલબ્ધિ હૈ. ભગવાનકે જ્ઞાનમેં સબ આયા હૈ. સબ દ્રવ્યરૂપ આત્મા, પરમાણુકી જો સમય જહાં જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ, જો નિમિત્તમેં હોનેવાલી હૈ—સબ ભગવાનકે જ્ઞાનમેં પહલેસે આ ગયા હૈ. સમજમેં આયા? નયા નહીં.

શ્રોતા : ભગવાન.....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : હા, એમને એમ જાશે. એમને એમ બધા ગયા છે. પુરુષાર્થ સ્વભાવ સન્મુખ હોકર સબ ગયે. દૂસરી રીતસે કોઈ જાયેગા નહીં, જાતા નહીં. આહાહા! ... કાયા રહી જાય છે. એ એવી જાત હોય. એવું કાંઈ નહીં, જાત પ્રમાણે... ના, એ ધ્યાન ન રાખવું. સમ્યગ્દર્શન પાનેકે લાયક હી હૈં જીવ સબ. સમજમેં આયા? સમવસરણમેં અંદર અભવિ જા સકતે નહીં. યે બાત લેના હી નહીં યહાં. યહાં તો છોડનેકે લિયે બાત કરતે હૈં, નિર્ણયકે લિયે બાત કહતે નહીં. લ્યો, વિશેષ આયેગા.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ વદ ૫, શુક્રવાર, તા. ૨૫-૮-૧૯૬૭

કળશ - ૪- ૫, પ્રવચન નં. ૯

સમયસાર કળશટીકા, જીવ અધિકાર, ચોથો કળશ ચાલે છે. ક્યા કહતે હૈં? જીવ સંસારમેં ભ્રમતે ભ્રમતે જમી અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તનમાત્ર રહતા હૈ તમી સમ્યક્ત્વ ઉપજને યોગ્ય હૈ। ભગવાનકે જ્ઞાનમેં-કેવલજ્ઞાનીકે જ્ઞાનમેં ઐસા આયા હૈ કિ જબ ઉસકા સંસાર-અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન પરિભ્રમણ રહે... ઉત્કૃષ્ટ.. અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તનમાં પણ અનંતી ચોવીસી જતી રહે. ઇતના સંસાર રહે તબ સમ્યક્ત્વ ઉપજને લાયક હોતા હૈ. ભવિની વાત છે ને. અભવિની વાત તો કાઢી નાખી. અભવિ તો કાઢી નાખ્યા. અભવિરાશિ તો કભી મોક્ષ નહીં જાતે. યે તો ભવિકી બાત હૈ. ભવિમેં ભી કુછ હી મોક્ષ જાનેલાયક હૈ, સબ નહીં. કિતને જાનેલાયક હૈં ઉસકી નોંધ ભી ભગવાનકે જ્ઞાનમેં હૈ. આહાહા! ઉસકા સંસાર અર્ધપુદ્ગલ(પરાવર્તનમાત્ર) રહે તબ વહ સમ્યગ્દર્શન પાનેકે લાયક હો જાતા હૈ ઉસકા નામ કાલલબ્ધિ હૈ. કાલલબ્ધિ કહલાતા હૈ. આયા ન? ઉસકા અર્થ વહ હૈ... કાલલબ્ધિ ભી એક નય હૈ. પ્રવચનસારમેં આયા હૈ કિ કાલનયસે મોક્ષ હોગા. પણ વહ કાલનયકા જ્ઞાન કબ હોતા હૈ? કિ સાથમેં સ્વરૂપકા પુરુષાર્થ કરકે... જો પુરુષાર્થ ચાહિયે ઇતના કરકે... સમજમેં આયા?

કાલનય ઔર અકાલનય—દો નય લિયે હૈં શાસ્ત્રમેં-પ્રવચનસારમેં. ઇસમેં વે બહુત તકરાર કરતે હૈં ન? કાલમેં ભી મોક્ષ હોતા હૈ ઔર અકાલમેં ભી મોક્ષ હોતા છે. કિસીકો કમસરમેં ભી હોતા હૈ ઔર કિસીકો આગે-પીછે અકાલમેં ભી મોક્ષ હોતા હૈ. દો નય આયે હૈં પ્રવચનસારમેં. પણ ઉસકા વહ અર્થ હૈ હી નહીં. વહાં તો કહતે હૈં, જો સમય ઉસકા મોક્ષ હોનેકા હૈ ઉસી સમય હોગા ઐસા જાનના યે કાલનય હૈ. ઔર ઉસી સમયમેં પુરુષાર્થસે મુક્તિ હુઈ, જ્ઞાનસે મુક્તિ હુઈ ઐસા સ્વભાવ સન્મુખકા પુરુષાર્થ કરકે.... ઐસે બોલ(કા જ્ઞાન ઉસે) અકાલનય કહનેમેં આયા હૈ. હૈં તો એક હી સમયમેં દોનોં ધર્મકા જ્ઞાન. કોઈ કાલમેં જાયેગા ને કોઈ અકાલમેં જાયેગા ઐસા સમય ફેર નહીં. સૂક્ષ્મ બાત હૈ.

કાલમેં (હી મોક્ષ) જાયેગા, પણ ઉસ સમયમેં જો અકાલ નામ પુરુષાર્થ આદિ બોલ હૈં... સૂક્ષ્મ બાત હૈ. થોડી કઠણ બાત હૈ. વહ તો કહતે હૈં, યત્નસાધ્ય નહીં હૈ. ઐસા કહેંગેં. ઉસકા કારણ કિ કાલનય પર ઉનકા વિશેષ જોર હૈ. પણ વહ કાલનયકા... જો સમયમેં કેવલજ્ઞાન હોતા હૈ, મુક્તિ હોતી હૈ અથવા સાધકકો જિસ સમયમેં સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન પ્રાપ્ત હોતા હૈ ઐસા કાલનયકા જ્ઞાન કરનેકે સમય અપને સ્વભાવ સન્મુખ હોકર સ્વભાવકા અનુભવ કિયા હૈ, તો પુરુષાર્થસે હોતા હૈ ઐસા કાલનયકે સાથમેં પુરુષાર્થ, સ્વભાવ (આદિ) નય જાનનેમેં આતા હૈ.

અને અકાલ નામ પુરુષાર્થ ને સ્વભાવસે હોતા હૈ, કાલકે સિવા દૂસરેસે હુઆ ઐસા અકાલનય વહી સમયમે જાનનેમે આતા હૈ. ઝીણી વાત બહુ. સમજમે આયા?

જો સમય-કાલ હૈ, સમય તો વહી હૈ, પણ વહ સમયકા જ્ઞાન કિસકો યથાર્થ હોતા હૈ? અપના આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુ અભેદ.. અભેદ-નિર્ભેદકા અનુભવ હુઆ-ઐસા પુરુષાર્થ દ્વારા અપને આત્માકો જહાં સાધન ક્રિયા, તબ વહ કાલનયકા જ્ઞાન સાથમે આયા, તો ઉસી સમય સમ્યગ્દર્શન હોનેવાલા થા ઐસા ભાન હુઆ. ઝીણી વાત. મોટી તકરાર આમાંથી ચાલે. ઓલા કહે, આગે-પીછે હોગા. આગે-પીછેકી બાત હૈ નહીં. કાલ-અકાલ ને પુરુષાર્થ સબ એક સમયમે, ૪૭ નયકા જ્ઞાન એક સમયમે હૈ. ૪૭ (નય) આતે હૈ ન? પઢા હૈ ન પ્રવચનસાર. સૈતાલીસ. તુમ્હારે ક્યા કહતે હૈ? ૪ ને ૭. ૪૭ નય હૈ. ઉસમે વહ આયા હૈ, કાલનયસે મોક્ષ જાયેગા, અકાલમે જાયેગા, પુરુષાર્થસે જાયેગા. દૈવસે જાયેગા, ક્રિયાસે જાયેગા, જ્ઞાનસે જાયેગા—ઐસે ૪૭ નય આયે હૈ. જબ ઉસકા પુરુષાર્થ સ્વભાવ સન્મુખ હુઆ, તબ ઉસમે કાલનયકે જ્ઞાનકા ભી સાથમે ભાન હુઆ, વહ બાત હૈ. તબ અકાલમે મોક્ષ હુઆ, વહ તો ઉસ સમયમે પુરુષાર્થ હુઆ ઉસ અપેક્ષાસે અકાલસે હુઆ ઐસે કહનેમે આતા હૈ. સમય તો વહી હૈ. આહાહા! સમજમે આયા?

નિયત ને અનિયતનય. યે ચાર લગાતે હૈ સબ. દેખો! કાલ ને અકાલ. કાલમે ભી મોક્ષ હોતા હૈ, અકાલમે-અક્રમમે હોતા હૈ. નિયતસે હોતા હૈ, અનિયતસે ભી હોતા હૈ. પણ નિયત-અનિયતકા અર્થ યે હૈ હી નહીં વહાં. નિયત તો આત્માકે સ્વભાવસે હુઆ ઉસકો નિયત કહા. સ્વભાવ હૈ ઉસકો નિયત કહા ઓર જો નિમિત્તાધીન હોકર વિકાર હોતા હૈ ઉસકો અનિયત કહા. અનિયતભાવ ભી અંદર હૈ ઇતના જ્ઞાન કરાનેકો વહ બાત કહી હૈ. આગે-પીછેકી બાત વહાં હૈ હી નહીં. ઐસે યહાં કાલલબ્ધિકે સાથમે સબ નય લેના ઐસા કહના હૈ. કાલલબ્ધિ લી હૈ. પણ કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન કબ હોતા હૈ? સમજમે આયા? ટોડરમલજીને કહા ન? કાલલબ્ધિ ઓર ભવિતવ્ય કોઈ જુદી વસ્તુ નહીં હૈ. જિસ કાલમે કામ હુઆ ઉસકા નામ કાલલબ્ધિ ઓર ઉસ સમયમે જો ભાવ હુઆ ઉસ જાતિકા ઉસકા નામ ભવિતવ્યતા. બહોત તકરાર.

અરે ભાઈ! તેરી પુરુષાર્થકી જાગૃતિ સ્વભાવ સન્મુખ હો તો સબ પક ગયા હૈ. કાલ ભી પક ગયા, પુરુષાર્થ ભી હો ગયા (ઓર) અલ્પ કાલમે મુક્તિ હોગી ઐસા તેરા નિર્ણય આ ગયા. હો જાયેગા, ઉસમે શંકા રહેગી નહીં. સમજમે આયા? પણ અંતરમે સ્વભાવ સન્મુખ હોકર પુરુષાર્થ કરકે અનુભવ કરે તો ઉસકો ઐસા જ્ઞાન હોતા હૈ. સમજમે આયા? અકેલી ધારણાસે બાત કહે તો ઉસકો કાલલબ્ધિકા ભી જ્ઞાન નહીં ઓર પુરુષાર્થકા ભી જ્ઞાન નહીં. સમજમે આયા? તબ પાંચ સમવાય સાથમે મિલે ન. પુરુષાર્થસે સ્વભાવ સન્મુખ હોકર, ભગવાન આત્મા પૂર્ણ શુદ્ધ આનંદ ઉસકે સન્મુખ હોકર, વિકલ્પ તૂટકર નિર્વિકલ્પ અનુભવ હુઆ, પ્રતીત

હુઈ.—પાંચો સમવાય સાથમે આ ગયે. કાલલબ્ધિ ભી ઉસી સમય થી. અકેલા કાલ નહીં હૈ, કાલકે સાથ ૪૭ નય આદિ અનંત નય હૈ. પણ યહાં ઉસકો વજન દેકર.. અર્ધપુદ્ગલકાલ હો તબ વહ પાયેગા એસા વજન દેના હૈ. વજન સમજે? ક્યા કહતે હૈ? જોર. ઉસ પર જરી બલ દેના હૈ.

યદ્યપિ સમ્યક્ત્વરૂપ જીવદ્રવ્ય પરિણમતા હૈ... દેખો! સમ્યક્રૂપ તો જીવદ્રવ્ય પરિણમતા હૈ. વહ કહા ઉસમે. ભગવાન આત્મા પૂર્ણ ચૈતન્યમૂર્તિ એસા અંતર અનુભવપને પરિણમના-હોના, વહ જીવદ્રવ્ય હી હોતા હૈ. કાલ નિમિત્ત હૈ તો કાલ કરાતા હૈ એસા હૈ નહીં. સમજમે આયા? દ્રવ્યસંગ્રહમે તો લિયા હૈ કિ કાલ હૈ વહ હેય હૈ. કાલ નિમિત્ત હૈ એસા કહા હૈ દ્રવ્યસંગ્રહકી ટીકામે. પર વહ કાલ હેય હૈ. યહાં કાલ (અર્થાત્) અપની પર્યાય લી હૈ, પર વહ ભી ખરેખર તો દૃષ્ટિમે હેય હૈ. સમજો. સમજમે આયા? બહોત ચલતી થી હમારે ચર્ચા.

શ્રોતા :

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : પણ પુરુષાર્થ કરતા હૈ કહાં? એ કાંઈ એને મેળે પુરુષાર્થ ઉંધો કરે... એ કરે છે માટે.. એ કરે છે માટે. વિકલ્પ કરતા હૈ તો હોતા હૈ. બિના કિયે હોતા નહીં. ત્યાં રસ લાગ્યો. એ પૈસામાં ને આબરૂમાં રસ લાગ્યો છે.

શ્રોતા :

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ઉલટા પુરુષાર્થ.. ઉલટા પુરુષાર્થ હૈ. યે ઉલટા પુરુષાર્થ હૈ. સમજ કરે તો વિકલ્પ ઘટ જાય. આ શા માટે વિકલ્પ કરવા? પરકા તો હોના હૈ વહ હોગા. મુજે ક્યા કરના? સમજમે આયા? પરકા જો હોના હૈ વહ હોગા. મુજે વિકલ્પકા ક્યા કામ હૈ? ના, ના, એસા નિર્ણય કચ્યા હૈ, નિર્ણય પક્કા નહીં. પરકા, કુટુંબકા, દેશકા, શરીરકા હોના હૈ વહ હોગા. મેરેસે ક્યા હોગા? એસા નિર્ણય કરનેસે પરકે અનેક પ્રકારકે વિકલ્પ હટ જાતે હૈ. અબ રહા અપને સ્વરૂપમે. સમજમે આયા? અપના શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ જ્ઞાયકસ્વરૂપ હૂં, મેરા આનંદ મેરેમે હૈ એસા (જ્ઞાન) હોકર, પરમે સુખ હૈ એસી બુદ્ધિકા વિકલ્પ નાશ હો જાતા હૈ. પણ વહ પુરુષાર્થસે હોતા હૈ, કોઈ બાતસે હોતા નહીં. આહાહા!

યહાં તો કહતે હૈ, ભગવાન આત્મા જબ જબ અપને પુરુષાર્થસે સમ્યગ્દર્શનરૂપ પરિણમન કરતા હૈ (તબ) વહ અપને પુરુષાર્થસે હી કરતા હૈ. સમજમે આયા? અપના પુરુષાર્થ અંતર્મુખ હોકર સમ્યગ્દર્શનરૂપ પરિણમન કરના વહ આત્માકા હી કર્તવ્ય હૈ. આત્મા ઉસકા પરિણમન કરનેવાલા હૈ ઔર ઉસકા હી સમ્યગ્દર્શન કાર્ય હૈ. **યદ્યપિ સમ્યક્ત્વરૂપ જીવદ્રવ્ય પરિણમતા હૈ, તથાપિ કાલલબ્ધિકે બિના કરોહ ઉપાય જો કિયે જાયે તો મી જીવ સમ્યક્ત્વરૂપ પરિણમન યોગ્ય નહીં...** યે કાલલબ્ધિ પર જોર દિયા હૈ. યહાં હમે તો યે કહેના હૈ કિ સમય-કાલલબ્ધિ હુઈ યે પર્યાયમે હોતા હૈ. તો પર્યાયકા જ્ઞાન કબ હોતા હૈ? કિ જબ દ્રવ્યકા જ્ઞાન

હોતા હૈ તબ પર્યાયકા જ્ઞાન હોતા હૈ. આહાહા! ...પકડી રખાય. પકડી રાખવા જેવું તો એમાં ક્યાં આવે? પરકા ભી કાલલબ્ધિસે હોતા હૈ, તો પરકા કર્તાપનેકા વિકલ્પ છૂટ જાતા હૈ ઔર અપના (કાર્ય) ભી કાલલબ્ધિસે હો તો મૈં પરકા ઐસા કરું, રાગ કરું, દ્વેષ કરું ઐસા વિકલ્પ છૂટ જાતા હૈ. જબ અપને સ્વભાવ સન્મુખ હોતા હૈ તબ કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન યથાર્થ હોતા હૈ. યે પકડકર રખના હૈ. સમજમેં આયા?

પણ કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન કબ હોતા હૈ? ઇસ કાલમેં હુઆ. ઇસ કાલમેં હુઆ ઉસકા જ્ઞાન કબ હુઆ? જ્ઞાન તો, સ્વસન્મુખ હોકર નિર્વિકલ્પ આત્માકી પ્રતીતિ ઔર અપના જ્ઞાન કરકે જહાં કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન આયા તો યે આયા કિ ઇસ સમયમેં પકનેકા કાલ થા. યહાં સ્વકા જ્ઞાન હુઆ તો કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન હુઆ, નહીં તો જ્ઞાન હોતા નહીં. સમજમેં આયા? હમારે તો ઇસ સંબંધી બહોત ચર્ચા હો ચુકી હૈ પહલેસે.

૮૪કી સાલમેં વૈશાખમેં યે ચર્ચા બહુત હુઈ થી. દામનગર ૮૪. કિતને વર્ષ હુએ? ૩૯. હા, જાવું હતું રાણપર. નારણશેઠ હતા એ કહે આને ખાનગી કે આ મહારાજ પુરુષાર્થથી કહે છે.. પુરુષાર્થથી કહે છે, પણ શાસ્ત્રમાં (એમ છે કે) કાળ હોય તો થાય.. કાળ હોય તો થાય. એમ વાત ચાલી હતી. ૮૪નો જેઠ મહિનો. ચોમાસે જાવું હતું રાણપર. સમજમેં આયા? એ અંદર વાત કરતા ખાનગી. હું બેઠો તો સામે અને મારા હાથમાં બરાબર દ્રવ્યસંગ્રહ હતું. દ્રવ્યસંગ્રહ, એમાં કાળ હેય છે એ આવે છે ને? કાળ હેય. કીધું, દેખો! આ અધિકાર. દ્રવ્યસંગ્રહ વાંચતો હતો. ૩૯ વર્ષ. ક્યા કહતે હૈં? કાલ.. કાલ.. કાલ તો હેય હૈ. સમજમેં આયા? હમારે બહોત ચર્ચા ચલતી થી. ઉંધી દૃષ્ટિ બહુ હતી એની. બહુ અંદરથી. નવરા માણસ હતા. ગૃહસ્થ માણસ, પૈસાવાળા માણસ. દસ લાખ રૂપિયા તે દિ'. ૬૦ વર્ષ પહેલા દસ લાખ ને ૪૦ હજારની ઉપજ ઘરે. એ જાણે કે થઈ ગયા આપણે બધા.... ધૂળમાં. પૈસાને લઈને થયું એમ ક્યાંથી આવ્યું? લોકમાં માન ઘણું. દશાશ્રીમાળીમાં મોટું માન. એટલે નહીં. કાલ હેય હૈ.

દ્રવ્યસંગ્રહમાં આવે છે. દ્રવ્યસંગ્રહમેં આતા હૈ. એ છોટાભાઈ! ક્યાં ગયા છોટાભાઈ? ટીકામાં આવે છે. જ્યાં કાળનો અધિકાર આવે ત્યાં. કાલ હેય હૈ. કીધું, દેખો! કાલ હેય હૈ. ઉપાદેય ઉસકો કરના હૈ કાલકો? યહાં આયા ન? શુદ્ધ ઉપાદેય, ભગવાનકી વાણીમેં આયા હૈ. ભગવાનકી વાણીમેં આયા કિ શુદ્ધજીવ ઉપાદેય હૈ. આયા ઐસા જો કરે ઉસકી કાલલબ્ધિ પક ગઈ. સમજમેં આયા? ભગવાનને કહા-ભગવાનકી વાણીમેં આયા કિ 'સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ'. તો સમ્યગ્દર્શનકા અર્થ ભગવાનકી વાણીમેં ક્યા આયા? વિપરીતાભિનિવેશ રહિત અભિપ્રાય. ઉસકા અર્થ ક્યા હુઆ? સ્વભાવ સન્મુખ હોકર અવિપરીત અભિપ્રાય કરના, સમ્યગ્દર્શન કરના, વિપરીત અભિનિવેષકા નાશ હોના, વહ તો પુરુષાર્થસે આયા. સમજમેં આયા?

અંતર્મુખ હોના ઔર વિપરીત અભિનિવેષકા નાશ કરના ઔર અવિપરીત અભિનિવેષ-અભિપ્રાય નામ સમ્યકકા પ્રયોગ કરના. ભગવાનકી વાણીમેં ઐસા આયા હૈ. સમજમેં આયા? યે તો જાનનેલાયક બાત કી હૈ. જાનનેલાયક હૈ ઐસી બાત કી હૈ. દેવીલાલજી! બહુ ગરબડ ચાલે છે. અપના સ્વરૂપ પુરુષાર્થસે પ્રગટ હોતા હૈ. પુરુષાર્થમેં સ્વભાવ ભી આ ગયા, કાલ ભી આ ગયા, ભવિતવ્ય ભી આ ગયા ને કર્મકા અભાવ હોતા હૈ.. હોતા હૈ.. હોતા હૈ. ઉસ સમયમેં કર્મ ન હટે-ટલે ઐસા બન સકતા નહીં. તીન કાલમેં ન બને. સમજમેં આયા? યહાં કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન કરના હૈ. યહ બાત સૂક્ષ્મ હૈ ભાઈ! એક ઔર કમબદ્ધ હોતા હૈ, કાલમેં હોતા હૈ યે સિદ્ધ કરના હૈ, એક ઔર પુરુષાર્થકો સિદ્ધ કરના હૈ—દો બાત સિદ્ધ કરના હૈ. આહાહા!

કમબદ્ધમેં હી હોગા. જિસ સમયમેં ઉસકા મોહ ક્ષય હોગા તભી તો કેવલજ્ઞાન (હોગા). સમ્યગ્દર્શન જો સમયમેં હોનેવાલા હૈ તભી હોગા. ભારે. સમજમેં આયા? પણ ઇસ સમયમેં હોગા ઉસકા જ્ઞાન કબ હોગા? યે પર્યાયકા જ્ઞાન કબ હોગા? સમ્યક્ હુઆ, અનુભવ હુઆ ઉસકા જ્ઞાન કબ હોગા? સ્વભાવ સન્મુખ હોકર નિર્વિકલ્પ પ્રતીતિ કરતે હૈં તબ સ્વભાવકા ભાન હુઆ, પુરુષાર્થકા બોધ હુઆ, કાલનયકા હુઆ, અકાલનયકા હુઆ, ક્રિયાકા હુઆ, જ્ઞાનનયસે મુક્તિ—સબકા જ્ઞાન સાથમેં હો ગયા હૈ. આહાહા! ભારે ગરબડ. સમજમેં આયા? એમાં આવે છે. દૈવનું આવે છેને નયમાં? દૈવનું આવે છે.

રાજેન્દ્રકુમારનું બહુ લખાણ આવ્યું છે. કારણ કે ત્રણ વર્ષ પહેલા કહેતા હતા..... મૈને તીન બાર સમયસાર દેખા. કર્મસે હી વિકાર હોતા હૈ યે નિશ્ચય હૈ. એ પછી યાદ આવ્યું સવારે ઉઠતા. આ કેમ આવ્યું અત્યારે? આમ કેમ આવ્યું એમનું? કર્મસંબંધીનું કેમ આવ્યું? કુંદકુંદાર્ય એમ કહતે હૈં, કર્મસે વિકાર હોતા હૈ. ગોમ્મટસારમાં, કર્મસે વિકાર હોતા હૈ (એમ) આવે. જ્ઞાનાવરણીયસે જ્ઞાન રુકતા હૈ વહ ભી આવે. સમયસારમેં (ભી) ઐસા આવે. ક્યોંકિ દ્રવ્યદષ્ટિ કરાના હૈ તો વિકાર-ફિકાર પુદ્ગલ પરિણામ હૈ ઐસા સબ નિકાલ દેના. ઉસમેં ભી આવે. પકડ લિયા કિ લો, વિકાર કર્મસે હોતા હૈ. નહીં, નહીં, સુન તો સહી! સમજ્યા વિના... સમજમેં આયા?

આયા હૈ, બહોત કલ આયા હૈ. બહોત જોર કરતે હૈં. સેવક સમાજ બનાઓ ઔર વિરોધ કરના હૈ હમેં. ચર્યા હો ગઈ હૈ, સબ હો ગયા હૈ. ચર્યા સબ બહાર આ ગઈ હૈ. અબ કિસકે સાથ ચર્યા કરના? એમ કે સોનગઢના વિદ્વાનો સાથે કરવી છે એટલે ફૂલચંદજી ને એ બધા. એની સાથે ચર્યા... વહ તો હો ગઈ ચર્યા. કર્મસે વિકાર હોતા હૈ? તુજે પુરુષાર્થ કરનેકા અવસર કહાં રહા? ભગવાનને ઐસા કહા હૈ? જિન આજ્ઞા માને તો ઐસી અનીતિ સંભવે નહીં. તુમ તો મહંત (રહના ચાહતે હો કિ) હમેં વિકલ્પ આતા હૈ, હમેં રાગ આતા હૈ વહ કર્મકે કારણસે આતા હૈ. બિલકુલ જૂઠ હૈ. તુમ પુરુષાર્થ ઉલટા કરતે હો તો વિકાર ને રાગ-દ્વેષ આતા

હૈ. જેઠાલાલભાઈ! તુજે તો મહંત રહના હૈ. હમારા ન ચલે તો હમ્ને ક્યા કરના? અમારો દોષ નથી. આહાહા! બિચારા કર્મને તો ખબરેય નથી. કર્મ તો બિચારા જડ હૈ, ધૂલ હૈ, માટી હૈ, અજીવ હૈ, રૂપી હૈ, પુદ્ગલ હૈ. ઉસકો તો ભાન ભી નહીં કિ ઉસકો દોષ હોતા હૈ વહ મેરે પર ડાલતા હૈ.

શ્રોતા : જાણનારનેય ભાન નથી...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ભાઈ! એને તો ભાન છે ત્યારે તો આ બોલે છે. નહીં તો મેરે (ઉલટે) પુરુષાર્થસે વિપરીતતા મેરેસે હૈ. વળી અમારે અહીં કેટલાક એમ કહે, એ લોકો એમ કહે છે કે કાલલબ્ધિસે હોગા, હમારે કમબદ્ધમે આયેગા તબ ચારિત્ર લેંગે. કોણે કહ્યું એવું તને? એમ કે ચારિત્રબુદ્ધિ... નથી કેમ લેતા વ્રત-નિયમ? કમબદ્ધ હોગા તબ આયેગા, ઇસલિયે નહીં લેતે. અરે! સાંભળ ભાઈ! કોણે કીધું તને? અપના પુરુષાર્થ સ્વભાવ સન્મુખ ઉગ્ર નહીં હોતા ઉસ કારણસે ચારિત્ર નહીં આતા હૈ. કોઈ ચારિત્ર કમબદ્ધકે કારણસે નહીં આતા એસી બાત હૈ? સમજમે આયા? જિતના પુરુષાર્થ સ્વભાવ સન્મુખ હોકર ચારિત્ર અંદર પ્રગટ કરને(કો ચાહિયે), ઇતને પુરુષાર્થકી કમીકે કારણસે ચારિત્ર નહીં આતા હૈ. સમજમે આયા?

ઓલા કમબદ્ધનો નિર્ણય કરવા જાય.... ત્યાં નાખે કમબદ્ધ. એ લોકો (-સોનગઢવાળા) એવો જવાબ આપે છે, કમબદ્ધમાં હશે તે દિ' ચારિત્ર થશે. અરે ભગવાન? કોણે કહ્યું? પ્રભુ! એસા આક્ષેપ ન કર. સમજમે આયા? અપને સ્વરૂપ તરફ પુરુષાર્થકી કમી હૈ, સ્થિરતાકી કમી હૈ તો ચારિત્ર નહીં હોતા હૈ. ચારિત્ર તો અપને પુરુષાર્થકી ઉગ્રતા બહોત હો (તો હો). ચારિત્ર એટલે ઓહોહો! પરમેશ્વરદશા! સાધુદશા એટલે? 'માણસ હોના મુશ્કેલ હૈ, સાધ કહાંસે હોય, સાધુ હુઆ તો સિદ્ધ હુઆ, કહેણી ન રહી કોઈ.' સાધુ હુઆ ગજબ.... આહાહા! એ તે સાધુ કોને કહે છે! ગણધરકા જિસકો નમસ્કાર પહોંચે, તીન કષાયકા અભાવ, ધન્ય અવતાર... વીતરાગતા.. વીતરાગતા.. વીતરાગતા અસંખ્ય પ્રદેશમે છાઈ રહે. શાંત ઉપશમરસ જ્યાં ઢળી જાય, ઉપશમરસના ઢાળા ઢળે એવી દશા ચારિત્રની અલૌકિક છે. યે અપને પુરુષાર્થકી કમીસે નહીં આતા. કોઈ કર્મકે કારણસે, કર્મ નડતા હૈ તો નહીં આતા એસા હૈ નહીં. ઔર કમબદ્ધ કાલમે (લિખા હોગા તો) પકેગા એસા તો કમી કહા હી નહીં. દેવીલાલજી! એસા હૈ હી નહીં. આરે! ભારે ગરબડ કરે છે.

કમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમે ઉસે કિતને વિરોધ તત્ત્વ ઉભા કરના પડતા હૈ. યહાં ભી યહી કહા દેખો! કાલલબ્ધિ.. કાલલબ્ધિ.. વહ કહે, નહીં, કાલલબ્ધિ નહીં. ભાઈ! કાલલબ્ધિમે (હોનેવાલા) હોગા, સમ્યગ્દર્શન તભી હોગા. પણ હોગા તબ કાલકા જ્ઞાન આયેગા. ઇસકે પહલે કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન હોતા નહીં. વાતું કરવી છે? કાલમે હોગા.. કાલમે હોગા એસી (સિર્ફ) બાત કરના હૈ? સમજમે આયા?

શ્રોતા : હમકો ભલે ન હો, ભગવાનને કહા હૈ ઉસ પ્રકારસે તો....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ભગવાનને ક્યા કહા હૈ? ભગવાનને કહા કિ તુમ શુદ્ધ આત્મા ઉપાદેય કરો.—ઐસે કહા હૈ. વહ તો પહલે આયા. પીછે યે બાત ચલતી હૈ.

ભગવાનકી વાણીમે આયા કિ અહો પ્રભુ! આનંદમૂર્તિ પ્રભુ ચૈતન્ય હો ન? તુમહારેમે તો અતીન્દ્રિય આનંદ પડા હૈ ન? નાથ! ઉસકા આશ્રય લો.. આશ્રય લો.. ભગવાનને તો ઐસે કહા. સમજમે આયા? અભી સમ્યગ્દર્શન નહીં, જ્ઞાન-ચારિત્ર કુછ નહીં હૈ. તો પહલે ભગવાનકી વાણીમે ઐસા આયા કિ વસ્તુસ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય હૈ ઉસકી દૃષ્ટિ કરો. તુમહારે પુરુષાર્થકી કમીસે દૃષ્ટિ નહીં હોતી હૈ. કોઈ દૂસરા કર્મ-બર્મ નડતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. આ વાત છે. સમજમે આયા? એક સમયમે ભગવાન આત્મા અપના ચૈતન્યકા માહાત્મ્ય કરકે જહાં પુરુષાર્થ અંદરમે કરે, સમજમે આયા? અર્પણતા.. શુદ્ધ હૈ, પૂર્ણાનંદ હૈ ઐસી નિર્વિકલ્પતાસે અર્પણતા કર દે તો કાલલબ્ધિ ભી પક ગઈ, પુરુષાર્થ હો ગયા ઔર પાંચો સમવાય ને ૪૭ નય એક સાથમે આ ગયે. સમજમે આયા? બાત બહુત સૂક્ષ્મ હૈ ભાઈ! આહાહા!

સમજના (હૈ કિ) જિનેશ્વરને કહા માર્ગ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકા હૈ, ઐસા જો કરતા હૈ ઉસકો દૂસરે કારણ મિલતે હી હૈ. ઇસમે ક્યા કિયા ઉસને? કારણ મિલતે હૈ ઐસા કહા. ભગવાન જિનેશ્વર પરમાત્મા ત્રિલોકનાથકી આજ્ઞા હૈ ‘સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ:’. ઐસા પરમાત્માને ફરમાયા, તો ઐસા જો સ્વભાવ સન્મુખ હોકર સમ્યગ્દર્શન કરતા હૈ ઉસકો સબ કારણ આ ગયે. કાલલબ્ધિ પક ગઈ, પુરુષાર્થ હો ગયા, કર્મકા નાશ ઉસ સમય હોતા હી હૈ. સબ આ ગયા. તુજે ક્યા કરના હૈ? વાસ્તવિક તત્ત્વ હૈ ઉસકા પુરુષાર્થ કરના નહીં ને બહાના લે લેકરકે બચાવ કરના, વહ ચલે નહીં માર્ગમે. સમજમે આયા? ક્યા કરે? હમારે કર્મમે લિખા હી નહીં હૈ ધર્મ. કિસને કહા ઐસા? કર્મ તો જડ હૈ. જડમે ધર્મ હૈ? હમારે નસીબમે નહીં હૈ, ક્યા કરે? સમજમે આયા? કર્મ તો ધૂલ હૈ, ધૂલમે તો પૈસા મળે, નિરોગતા મિલે. સરોગતા હો તો કર્મ હૈ ઉસમે નિમિત્તરૂપ. વહ ભી નિમિત્તરૂપ હૈ. વિકલ્પ-રાગ વહ કર્મ કરાતા હૈ? સમજમે આયા?

અને ધર્મ નહીં કરતે, તો કર્મકા જોર હૈ તો ધર્મ નહીં કરતે? ઉલટા તેરા પુરુષાર્થ હૈ. ઉસમે રાગ રુચતા હૈ, રાગ રુચતા હૈ, રાગરૂપી વિકલ્પ રુચતે હૈ, પોષાણ છે એનું. ઉસ કારણસે સ્વભાવ સન્મુખ નહીં હોતા. સમજમે આયા? ચાહે તો ગણધર હો, ચાહે તો સમકિતી તિર્યચ હો, અપની પર્યાયમે રાગકા પરિણમન હૈ ઉસકો જાનતે હૈ કિ મેરી પર્યાયમે કમી હૈ રાગકી. કર્તૃત્વનયસે મેરે પરિણમનમે કમી હૈ એમ જાનતે હૈ. સ્વભાવ સન્મુખ હુઆ, પુરુષાર્થસે સમ્યક્ પાયા ઔર ચારિત્ર પાયા. પુરુષાર્થસે સ્વરૂપ સન્મુખ હોકર આનંદ, ચારિત્ર પાયા. તો ભી રાગ પરિણમન હૈ મેરેમે ઐસા કર્તૃત્વનયકો જાનતે હૈ. કર્મકે કારણસે હૈ ઐસા નહીં. મૈ હી પરાધીન

હોકર, નિમિત્તકે આધીન હોકર થોડે રાગરૂપ પરિણમતા હું. કાલલબ્ધિકે કારણસે (પૂર્ણતા) નહીં (હોતી) એસા નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! ભારે ગરબડ. બાત તો એસી હૈ ભાઈ! હવે એને અંતરમાં બેઠા વિના એ વાત સંદેહ ટળે નહીં, નિ:સંદેહ થાય નહીં, અંદર વિકલ્પની જાળ અનેક જાતની ઊભી કરે.

જીવદ્રવ્ય પરિણમતા હૈ.. અટલકની ગેરવ્યાજબી છે. વહ અટલક હોતી હૈ ન અટલક, નહીં? અટલક શું કહેવાય? સાટીન. સાટીનના હોયને. પાટલા જેવું આવેને. એ ગડ બધા ન બેસાડી શકે. એ વેપારી હોય એ જ બેસાડી શકે. એને ખબર ન હોય તો પહોળું કરે તો ગડ ન બેસાડી શકે. એમ એકેક નયનો વિષય ભગવાને કહ્યો.... પુરુષાર્થસે તેરા આત્મા પ્રગટ હોતા હૈ. પાંચ સમવાયમેં ભી પુરુષાર્થ મુખ્ય હૈ. કાલલબ્ધિ હૈ ખરી, પણ વહ કાલલબ્ધિકા જ્ઞાન.... ભગવાનને કહા, ભૈયા! સમ્યગ્દર્શન વિપરીત અભિનિવેષ રહિત પ્રગટ કરો. વિપરીત અભિનિવેષ ટાલનેકા ઉપાય સ્વભાવ સન્મુખ હો, તો વિપરીત અભિનિવેષ ટલેગા, તબ કાલલબ્ધિ ભી હો ગઈ. ઉસકો નિર્ણય હો ગયા કિ મૈં અલ્પકાલમેં હી કેવલજ્ઞાન પાનેવાલા હું. મુજે સંસાર-ઈંસાર હૈ નહીં. આહાહા!

શ્રોતા : કાલકા ... પાંચો....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : પાંચો. વહાં એક ભી નહીં. એક કારણ નહીં વહાં કોઈ ભી નહીં. એક કારણ હૈ તો પાંચો કારણ સાથમેં હી હૈ. સમજમેં આયા? બહોત ગરબડ હૈ ભાઈ!

કહતે હૈં, **સમ્યક્ત્વરૂપજીવદ્રવ્ય પરિણમતા હૈ**. સમ્યગ્દર્શનરૂપ, ચારિત્રરૂપ, આનંદરૂપ, કેવલજ્ઞાનરૂપ તો આત્મા હી પરિણમન કરતા હૈ. કોઈ કાલ પરિણમન કરાતા હૈ એસા હૈ નહીં. આહાહા! તથાપિ કાલલબ્ધિકે બિના કરોડ ઉપાય જો કિયે જાયેં તો મી જીવ સમ્યક્ત્વરૂપ પરિણમન યોગ્ય નહીં એસા નિયમ હૈ. ઇસસે જાનના કિ સમ્યક્ત્વ વસ્તુ યત્નસાધ્ય નહીં... એકલા પુરુષાર્થે સાધ્ય નથી, એમ. ઉસમેં પાંચો સમવાય આ જાતે હૈં. ઇસમેં દો-તીન જગહ બાત હૈ. આમાં નથી લખ્યું. બે-ત્રણ ઠેકાણે છે. આમાં લખ્યું નથી. એક ઉત્ત પાને છે આમાં. કળશ... આમાં લખ્યું નથી. કળશ.. ઉત્ત પાને. કળશ છે ર.ઉ. ઉસમેં હૈ. ભાવાર્થ હૈ ઉસમેં? જુઓ! ર.ઉ. કેટલામી લીટી છે? દેખો!

ભાવાર્થ ઇસ પ્રકાર હૈ કિ શુદ્ધ ચૈતન્યકા અનુભવ તો સહજ સાધ્ય હૈ, યત્નસાધ્ય તો નહીં હૈ. ત્યાં પણ એ નાખ્યું છે. સહજ પુરુષાર્થ.. ભાવાર્થ હૈ. નીચેથી આઠ. નીચે હિન્દીમાં છે. હિન્દીમાં આઠમી લીટી છે. યત્ન સાધ્ય નહીં, સહજસાધ્ય નામ સ્વભાવ પુરુષાર્થકે સાથ હૈ. એમ એકલા..... આમાં છે. જુઓ! ૬૨મે પાને છે આમાં. ૬૨. ૬૨. એ સહજસાધ્ય છે, ત્યાં તો એટલું કહ્યું છે. છે ને? ૬૨ છે ને. ૬૨ કીધું? આહાહા! એ કળશ... આમાં તો બીજો કળશ છે ઓલાનો કર્તા-કર્મ અધિકારનો. હા.

પરંતુ કાલલબ્ધિ પાકર અપને સ્વરૂપકો અનુભવશીલ હુઆ. કોઈ વિપરીત માને તો એમ કહે કે કાલલબ્ધિ એસી હૈ. બીજો શ્લોક છે પરપરિણતિમુજ્જત. કર્તાકર્મનો. કર્તાકર્મનો બીજો કળશ. છે ને? હિન્દી ચાલે છે ને. આ હિન્દી.. દેખો! કાલલબ્ધિ પાકર અપને સ્વરૂપકો અનુભવશીલ હુઆ. એ ત્રીજી લીટી. કાલલબ્ધિ પાકર અપને સ્વરૂપકો અનુભવશીલ હો, એમ. સમજમેં આયા? અપને સ્વરૂપકા અનુભવ કરો, દૂસરા ન કર સકે તો ઉસે યાદ કરો, એસા મૂલ તો પાઠ હૈ ઉસમેં. હિન્દીમેં એસા પાઠ હૈ. યાદ કરના, એસા હૈ હોં. કાલલબ્ધિ પાકર અપને સ્વરૂપકો અનુભવશીલ હો. બરાબર હૈ. બહોત ઠિકાને આયા હૈ.

૨૮૦ પાનું છે આમાં. એમાં શું આવશે? ૨૮૦. કળશ છે બાવન સર્વવિશુદ્ધ અધિકારનો. **इति इदम् आत्मतत्त्वं...** અહીં કળશ છે ૫૪, સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર. **अलं इति..** ૫૪થી **इति इदम् आत्मतत्त्वं.** ૫૪મો કળશ. ૨૧૬ આવ્યુંને એમાં. આ લખ્યું હશે. કેટલામું છે? ૨૧૬ પાનું. ૫૪ એમ ને? નહીં, કાઢી નાખ્યો છે. જ્ઞાનરૂપસે ચલિત.. આમાં તો લખ્યું છે હોં. આમાં પાઠ છે. આમાં કાઢી નાખ્યું છે, આમાં લખ્યું છે. સ્વસંવેદન કહતા જ્ઞાનગુણ કરી સ્વાનુભવગોચર હોય, અન્યથા કોટિ જતન કરતા ગ્રાહ્ય નહીં હૈ. જૂનામાં છે. હૈ? છે? ક્યાં? ૫૪માં? ૨હી ગયું છે, આમાં નથી. આમાં નથી. એમાં હશે. આમાં એકાદ બોલ કાઢી નાખ્યો છે. એ અહીં જોઈએ. સ્વસંવેદન હૈ... અપનેસે અપનેકો જાનતા હૈ.. ત્યાં સુધી. વહાં થોડા બાકી રહ ગયા હૈ. એમ કેમ થઈ ગયું? ઠીક છે. એમ એક શૈલી છે જરી એની. સમજમેં આયા?

इससे जानना कि समकित वस्तु यत्नसाध्य नहीं.. યે બતાયા. અકેલા પુરુષાર્થસાધ્ય નહીં, સાથમેં સબ હોના ચાહિયે. કાલલબ્ધિ, સ્વભાવ (આદિ) સબ સાથમેં હોતા હૈ. સ્વભાવ સન્મુખ હોતા હૈ, તો સબ સાથમેં હોતા હી હૈ એસા નિર્ણય કરના. એક કારણ મિલે તો પાંચોં કારણ સાથમેં મિલે હી મિલે. સ્વભાવ સન્મુખકી દ્રષ્ટિ કરનેસે એક કારણ બના, તો સભી કારણ સાથમેં મિલતે હી હૈં. કોઈ કારણ બાકી રહે એસા હોતા નહીં. બસ, કાલલબ્ધિ હો ગઈ ઉસકો. ખ્યાલ ભી આ ગયા કિ ઓહો! મેરા સંસાર ખલાસ હો ગયા. સમજમેં આયા? સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ!

કાલલબ્ધિ સમજના ઔર પુરુષાર્થ સાથમેં રખના—દોનોં બાત હૈં. અકેલા કાલલબ્ધિ.. કાલલબ્ધિ કરે, કમબદ્ધ.. કમબદ્ધ કરે, કાલલબ્ધિ કહો કિ કમબદ્ધ કહો, એસે નહીં ચલે. હા, કમબદ્ધ હૈ તો વસ્તુ.... વીરજીભાઈ કહેતા એકવાર. કમબદ્ધ.. કમબદ્ધ એસે ન ચલે, એમ કહેતા. એકવાર બેઠા હતા ત્યાં. સ્વભાવ સન્મુખ હોઈ અનુભવ કરે આનંદકા, જ્ઞાનકા, તબ કમબદ્ધ હોતા હૈ એસા જ્ઞાન ઉસકે ખ્યાલમેં આતા હૈ. એસે કમબદ્ધ.. કમબદ્ધ કરે તો કેસે ચલે? સમજમેં આયા? કર્તાપના છૂટ જાય, જ્ઞાતાપના રહ જાય.... હાં, મૈં પરકા કર સકતા હૂં, મુજે એસા હુઆ.. એસા હુઆ.. એસા અનુકૂલ રખું તો મુજે ઠીક હોગા, પૈસા-બૈસા મેરે પાસ થોડા રહે તો લોગોંકો

આશા રહે, છોકરા, બાયડી, વહુરુ સેવા કરે, ખાલી હોય તો સેવા નહીં કરે—એ બધા વિકલ્પ જૂઠા છે. આહાહા! એમ ન હોય, એની મેળે આવવાનું હોય (એ આવે અને) થવાનું હોય એ થાય. ના, ના, બિલકુલ જૂઠા છે. અરે! થવાનું હોય એની મેળે થયા વિના રહે નહીં.

એક ડોસો હતો. એણે રાખ્યું હતું એવું. ટ્રંક રાખ્યો પથરા ભરીને. પછી વહુરુ—ચાર છોકરાની ચાર વહુ એને બતાવે, ઘરમાં આવે એટલે. ટ્રંકનું ધ્યાન રાખજો.. ટ્રંકનું ધ્યાન રાખજો. વહુને એમ થાય કે નક્કી, બાપાના ટ્રંકમાં કાંઈ પચ્યું છે. હતા પથરા. વહુ ઉંચો કરીને જુએ તો લાગે ભાર. તો ઓલી કહે, બાપુજી! આજ હું આવીશ હોં રાંધવા ને બધું કરવા. ઠીક તું આવજે. ઓલી ચોથી કહે, હું આવીશ. ઓલી કહે, હું આવીશ. એમ કરતા છેલ્લું મૃત્યુ આવ્યું ત્યારે એક જણી બહુ જ વળગી ને ત્યાં ને ત્યાં રહી. એમ કે નક્કી આમાંથી આપણને કાંઈક મળશે, મરી જશે એટલે. મરી ગયા ને ઉઘાડ્યું ત્યાં પથરા નીકળ્યા. એ શેઠ!

પણ એ એને થવાનું હતું તો થયું. પૈસા ક્યા? યહાં તો કહતે હૈં, જો બાહરકી ચીજ આનેવાલી હૈ વહી આયેગી. પરસો કહા થા ન? દાણા, એક-એક દાણા પર મહોરછાપ પડી છે. દાણા, સાકર, દૂધ, પાણી.. એક-એક બિંદુ, એક-એક રજકણ... પાણીકા બિંદુ ભી, જો રજકણ, પાણી યહાં આનેવાલા હૈ, જો દવાઈ યહાં આનેવાલી હૈ, જો શાક આનેવાલા હૈ, જો આહારકા રજકણ—ચોખા, દાળ, ભાત, રોટી આનેવાલી હૈ.. આનેવાલી હૈ તો આયેગી હી આયેગી. તેરે વિકલ્પસે રુક જાય, વિકલ્પ કરે તો આ જાય એસી ચીજ હૈ નહીં. એસી શ્રદ્ધા જ્ઞાનીકો હો જાતી હૈ તબ પરકે કર્તાકા વિકલ્પ છૂટ જાતા હૈ.

હા, આમ લાવું, એસા લાવું, એવી દવા કરું તો આમ થાય... ધૂળેય નહીં થાય. જે થવાનું હશે તે થશે. ડોક્ટર મરી જાય છે ને. એય મણિભાઈ! મણિભાઈએ બહુ દવા કરી. ક્યા કરે? વહ તો જિસ સમયમેં જો જડ આનેવાલા હૈ (વહ આયેગા ઔર) પૈસા નહીં આનેવાલા હૈ તો રાગ તેરા (કિતના) ભી કર તો નહીં આયેગા. સમજમેં આયા? આ લીંબડીના દરબારનો હતો દીકરો નાનો. એપેન્ડિક્સ થયું. શું થયું? જુવાનજોધ કુંવર ૧૪ વર્ષનો દીકરાનો દીકરો. રાજગાદીએ બેસશે એનો દીકરો. એવી પીડા... એના બાપનો બાપ—દાદો ગાદીએ. દાદાજી.. શું કહે? દૌલતસિંહ ગાદીએ. છોકરો રોવે તો જોયું ન જાય ડોસાને. દસ લાખની ઉપજ. રોવે.. રોવે.., ડોસો પણ રોવે. આંખ્યું આમ લાલચોળ થઈ ગઈ. બોલાવો ડોક્ટરને મુંબઈથી સ્પેશ્યલ (ટ્રેન દ્વારા). સ્પેશ્યલ આવી. રેલ-સ્ટેશન ઉપર જાય ત્યાં છોકરો મરી ગયો. આવી જ્યાં સ્પેશ્યલ... શું કરે? ધૂળ કરે? આનેવાલા આયે, ન આનેવાલા ન આયે, ક્યા તેરે પુરુષાર્થસે આતી હૈ ચીજ? દસ લાખકા તાલુકાદાર. કિતના પૈસા ખરયા હોગા? અને રાજાને છોકરો મરી ગયો તો બહુ દુઃખ થયું. બહુ દુઃખ થયું. કોઈ એની પાસે જાય... શું કહેવાય? મોઢે. મોઢે ન જવા દે. લાલચોળ

આંખ્યું... મનાઈ છે, ન જાશો, એને દુઃખ થશે. એટલા પૈસા ખરચ્યા. દસ લાખનો તાલુકાદાર, સ્પેશ્યલ બોલાવી, જ્યાં આવી ત્યાં મરી ગયો. એમાં કોણ નાખતું હતું સાદ?

અને તે રજકણ આવે તો પણ ત્યાં પરમાણુમાં પરિણમન થવું હોય તો થાય. ભાઈ! તુજે ખબર નહીં. કમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમેં તો વહ હૈ કિ કોઈ ભી રજકણકી પર્યાય જિસ સમયમેં આનેવાલી હૈ વહ કિસીસે રુક જાય, કોઈ ઉસે લા સકે, તીન કાલમેં (ઐસા) હૈ નહીં. આહાહા! ઐસી શરીરકી પર્યાય ભી જિસ સમયમેં જો (હોનેવાલી) હૈ વહ હોગી. તેરે કલ્પના કરનેસે વ્યસ્થિત રહે (ઐસા નહીં). મૈને કલ્પના કી ઇસલિયે શાતા અચ્છી રખતા હૂં. મૂઢ હૈ. સબ છૂટ જાયેગા. પીછે આતા હૈ વિકલ્પ, પણ વહ અસ્થિરતાકા આતા હૈ. અભિપ્રાયમેં ઐસા નહીં કિ મુજે વિકલ્પ આયા ઇસલિયે માટે ઐસા બના દું શરીરકો. ઉસકા નામ કમબદ્ધ ને કાલલબ્ધિકા તાત્પર્યફલ હૈ કિ પરમેં કર્તાબુદ્ધિ છૂટ જાય. સમજમેં આયા? આહાહા!

ઉપદેશકે વાક્ય નિકલતે હૈં વહ અપનેસે નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! અરે! વસ્તુ તો જડ હૈ. જડકો કૌન કરે ભાઈ? તને ખબર નથી. આ કંઠનું ધુજવું, હલવું એ તો અનંત પરમાણુના પિંડ-સ્કંધની દશા છે. એ ધુજે ને (વાણી) ખરે, એ તો પોતાની પર્યાયને કારણે. આત્માકે કારણસે હૈ નહીં. આત્મા ઉપદેશ કર સકતા હૈ? વાણી નિકાલ સકતા હૈ? કૌન કરે? એ કારણ એ કે ઉલટો પુરુષાર્થ. ઉલટે પુરુષાર્થસે વિકલ્પ કરતા હૈ. દૂસરા કોઈ કારણ હૈ નહીં. યહાં કહતે હૈં, ઓહો! ભગવાન આત્મા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ પરિણમતા હૈ તબ કાલલબ્ધિ આદિ સબ જ્ઞાનમેં ખ્યાલમેં આ જાતી હૈ. (સબ) એક સાથ હોતા હૈ. પાંચમો શ્લોક.

વ્યવહરણનયઃ સ્યાદ્યપિ પ્રાક્ષપદવ્યા-

મિહ નિહિતપદાનાં હન્ત હસ્તાવલમ્બઃ।

તદપિ પરમમર્થ ચિચ્ચિમત્કારમાત્રં

પરવિરહિતમન્તઃ પશ્યતાં નૈષ કિચ્ચિત્।૫।।

‘વ્યવહરણનયઃ યદ્યપિ હસ્તાવલમ્બઃ’ જિતના કથન. વ્યવહારનયની વ્યાખ્યા એ કે જિતના કથન. અંદરમાં જાણવાવાળું (જ્ઞાન) એ વાત નથી લીધી અહીં તો. એ તો રાગ હોય, એ જાતનું જ્ઞાન હોય—એ બધું એમાં ગયું કથનમાં. વ્યવહાર નામ જિતના કથન. **જીવવસ્તુ નિર્વિકલ્પ હૈ। વહ તો જ્ઞાનગોચર હૈ।** ભગવાન આત્મા નિર્વિકલ્પ હૈ. યે તો અંતરકે જ્ઞાનસે અનુભવમેં આનેવાલી ચીજ હૈ. કોઈ વ્યવહારસે વિકલ્પ ક્રિયા કિ સમજાનેકા વિકલ્પ આયા—ઉસસે સમજાનેમેં આને લાયક ચીજ હૈ નહીં. સમજમેં આયા? જીવ-ભગવાન આત્મા જ્ઞાનકા પિંડ પ્રભુ રાગરહિત અભેદ ચીજ હૈ. નિર્વિકલ્પ શબ્દ નહીં લિયા. યે જ્ઞાનગમ્ય હૈ. અપને અંતર જ્ઞાનસે, સ્વસંવેદન કરે તો જ્ઞાનસે અનુભવમેં આનેવાલી ચીજ હૈ. કોઈ રાગસે, નિમિત્તસે, સુનનેસે વહ અનુભવમેં આયે ઐસી ચીજ હૈ નહીં. યે ચીજ ઐસી નહીં હૈ. આહાહા!

વહી જીવવસ્તુકો કહના ચાહે, તબ એસે હી કહનેમેં આતા હૈ... યાહે જો રીતસે જીવવસ્તુકો કહે, તો ઇતના થોડા તો કહનેમેં આતા હી હૈ. ક્યા? જિસકે ગુણ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર વહ જીવ। દેખો ભાઈ! યહ આત્મા હૈ ન. શ્રદ્ધા કરનેવાલા, જાનનેવાલા, રમણ કરનેવાલા વહ આત્મા. ઇતના કહના ભી વ્યવહાર હો ગયા. સમજમેં આયા? કહતે હૈ, અંતરમેં વિકલ્પમેં એસા રહે કિ આત્મા દર્શન હૈ, જ્ઞાન હૈ, ચારિત્ર હૈ. રાગસહિત હૈ યે તો બાત હી નહીં કી દેખો! કર્મસહિત હૈ યે બાત હી નહીં, નયકી તો યહાં બાત લી હી નહીં. આગિરમેં આગિર ઇતના એક નય આયે બિના રહતા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? મેં કર્મ સહિત હૂં યે બાત હી નહીં ઔર રાગ મેરેમેં હૈ વહ બાત ભી નહીં. મેરી વસ્તુ... વસ્તુ તો નિર્વિકલ્પ અભેદ હૈ. યે ગુણ કોઈ વસ્તુસે જુદા પડતે નહીં. જૈસે યે લકડી હૈ દેખો! સુખડકી. લકડી તો લકડી હૈ. ઉસમેં સુગંધ, મુલાયમપના, વજન ભિન્ન પાડકર કહા (જાતા હૈ, પર) વસ્તુમેં ભિન્નતા હૈ નહીં. એસે ભગવાન આત્મા એકરૂપ અનંત ગુણકા પિંડ હૈ. વસ્તુ નિર્વિકલ્પ હૈ—અભેદ હૈ. થોડેમાં થોડી (કહને)કી રીત હો તો વહ આત્મા.... કહનેવાલા કહે તો અપનેમેં વિકલ્પ ઉઠે. સમજમેં આયા?

યે દર્શન—શ્રદ્ધા કરનેવાલા આત્મા, જાનનેવાલા આત્મા, સ્થિરતા હોતી હૈ યે આત્મા— એસા વ્યવહાર ભી આતા હૈ. અભેદકો બતાતા હૈ એસા વ્યવહાર બીચમેં આયા, પર આદરણીય નહીં હૈ. ઉપકારી ક્યા હૈ? ઉસકા લક્ષ છોડકર અભેદ કરે તો ઉસે નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ. આહાહા! ભારે વાત નાખી. વીતરાગમાર્ગ... એકલો વીતરાગીપિંડ પ્રભુ. આહાહા! સમજમેં આયા? ઉસકી સમજનમેં ભી એસા વિકલ્પ આયા.. દૂસરા વિકલ્પ તો ક્યા? મેં કોઈ વિશેષ સમજતા હૂં, મેં કષાયકી મંદતા કરતા હૂં, મેરેમેં વિશેષ જ્ઞાન હુઆ હૈ—એસા દૃષ્ટિમેં અધિક(પના) રહ જાય ઉસ વ્યવહારકી બાત તો યહાં કી હી નહીં. ક્યા કહા સમજમેં આયા? જો ઉસમેં હૈ નહીં ઉસકી તો બાત કી હી નહીં. જૈસે કિ જ્ઞાન સૂક્ષ્મ હો જાય વિશેષ, અંદરમેં એસે રહે કે મેં વિશેષ હૂં, મેં અધિક હૂં, ઉસ નયકી બાત તો યહાં કી હી નહીં. વહ તો મિથ્યાત્વમેં ચલા ગયા. આહાહા! સમજમેં આયા?

જો ઉસમેં નહીં હૈ એસી રાગકી મંદતાકી ક્રિયા કી ઔર ક્ષયોપશમજ્ઞાન હુઆ થોડા તો ઉસમેં (માને કિ) મેરા જ્ઞાન વિશેષ હૈ.. મેરા જ્ઞાન વિશેષ હૈ, મેં કુછ અધિક હૂં—એસા અંતરમેં રહે વહ તો મિથ્યાત્વભાવ હુઆ. જો ઉસમેં નહીં ઉસસે મેં બઢ ગયા એસા માના, ઉસકી બાત તો યહાં લી હી નહીં. જ્ઞાન-દર્શન તો જો ઉસમેં હૈ ઉસકી બાત લેતે હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! કહતે હૈ... ઉસકી તો બાત નહીં. યે તો અંદરમેં અભેદમેં હૈ ઉસકો ભેદ કરકે યે દર્શન, યે જ્ઞાન, યે ચારિત્ર (કહના) યે વ્યવહાર હૈ. ઇતના આયે બિના રહતા નહીં. ભેદ હૈ. આહાહા! શું કથની પણ કથની વ્યવહારને સિદ્ધ કરવાની (અને) નિશ્ચયને આદરવાની!

કહતે હૈ કિ ભાઈ! જિસકો અંદરમેં એસા શલ્ય રહ જાય કિ મૈને તો ક્રિયાકાંડ ક્રિયા હૈ, મેં તો ૫૦-૫૦ વર્ષસે વ્રત પાલતા હૂં, બ્રહ્મચર્ય પાલતા હૂં, સમજમેં આયા? ઔર શાસ્ત્રાભ્યાસ

મૈં કરતા હૂં, શાસ્ત્રાભ્યાસસે મુજે દૂસરેકો સમજાનેકી શક્તિ બઢ ગઈ હૈ—(ઐસા) અભિમાન હૈ તો મિથ્યાત્વકા પોષક હૈ. મિથ્યાત્વમેં બઢા હૈ. વહ મિથ્યાત્વ બડા શલ્ય હૈ. સમજમેં આયા?

જ્ઞાનીકે પાસ કોઈ વિશેષ ક્ષયોપશમ ન હો તો વહ બોલે નહીં. ઇસકો (અજ્ઞાનીકો) લગે કિ બોલનેમેં મૈં બઢ ગયા હૂં. ઉસકી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનકી વિરાધના કરકે.... સમજમેં આયા? ક્યા કહતે હૈં? વસ્તુમેં જો દર્શન-જ્ઞાન હૈ, વસ્તુમેં-અભેદમેં જો અનંત ગુણ(રૂપ) ભેદ હૈ, ઉસકા ઇતના તો ભેદ (કરના પડતા હૈ), આહાહા! વિકલ્પસે સમજાનેવાલા કિ સમજાનેવાલા ઐસા ભેદ કરે કિ દર્શન (અર્થાત્) ત્રિકાલ વસ્તુકી શ્રદ્ધા કરના, ત્રિકાલકા જ્ઞાન કરના, ત્રિકાલમેં સ્થિર હોના. ઐસા ભેદ અભેદકો બતાતા હૈ, પર ભેદમેં હી રહ જાય તો ભેદ તો હેય હૈ. અંદર વસ્તુ હૈ ઉસકી શ્રદ્ધા-જ્ઞાન ચારિત્ર ઉસે પાના, ઐસા ભેદ ભી હેય હૈ. સમજમેં આયા? અંદરમેં હૈ હી નહીં.

શ્રોતા :

પૂજ્ય ગુરૂદેવશ્રી : એકરૂપમેં ભેદ કરતે હૈં વહ જૂઠા હૈ. ચાહે સો બુદ્ધિવાલા હો, સમજાનેવાલા હો, (પર) ઇતના (ભેદ) તો અંદરમેં આયે બિના રહતા નહીં. ખેદ હૈ ઐસે કહેંગે. સમજે? અંતમેં.. આવે છે ને. શેમાં? આમાં જ આવ્યું છે. ઓલા કહે છે ને. ટીકામાં લીધું છે ભાઈએ અધ્યાત્મ તરંગિણીમાં. બહુ લીધું છે. ખેદ હૈ. હમ તો શબ્દમેં અનુમોદન કરતે હૈં. ખેદ હૈ કિ ઐસા વ્યવહાર વિકલ્પ આયા કિ યે દર્શન, યે જ્ઞાન. હમારા ચલે તો ઉસકા આશ્રય લિયે બિના હમ અનુભવ કરે. પર વહ આયે બિના રહતા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? **इतने कहनेका नाम व्यवहार है. જુઓ! સમજમેં આયા?**

जो कोई बहु साधिक... સાધિકકા અર્થ ક્યા કિયા? દેખો! બુદ્ધિવાલા વિશેષ હો. સમજમેં આયા? કોઈ બહુ સાધિક (-અધિક બુદ્ધિમાન) હો તો મૈં એસા હી કહના પડે। ઐસા વિકલ્પ આયે બિના રહે નહીં. ઇતના બસ હૈ, દૂસરી કોઈ ચીજ નહીં. આહાહા! **इतने कहनेका नाम व्यवहार है। આહાહા! સમજમેં આયા? પરલક્ષી જ્ઞાન, પરલક્ષી રાગકી મંદતા ઔર દેવ-ગુરુ પ્રતિ શ્રદ્ધાકા ભાવ ઔર પંચ મહાવ્રતકા ભાવ—યે સબ તો વસ્તુમેં હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા? વહ તો વસ્તુમેં હૈ હી નહીં. ઉસસે અધિક માનના વહ તો વ્યવહાર-મિથ્યાત્વ વ્યવહાર હૈ. સમજમેં આયા? ભાઈ! આ તો વીતરાગ માર્ગ છે. આત્મા વીતરાગસ્વરૂપ છે. અપના વીતરાગી સ્વરૂપ... આ વીતરાગભાવ તે આત્મા, સમજે? યે ભી ભેદ હો ગયા. વીતરાગીદૃષ્ટિમેં ઇતના શલ્ય ભી કામ કરતા નહીં. સમજમેં આયા? ઐસી નિર્વિકલ્પ ચીજ ઉસમેં ભેદ કરકે.... ચાહે સો બુદ્ધિવાલા હો, સમજમેં આયા? (ઉસે) ઇતના તો કહના પડેગા. ઇસકા નામ વ્યવહાર હૈ. કહો, આ વ્યવહારની વ્યાખ્યા. ઇતના વ્યવહાર તો આયા.... વહ વ્યવહાર નિશ્ચયકા કારણ નહીં. સમજાતે હૈં ક્યા? અભેદમેં જા. અભેદમેં જાય તો વ્યવહારકો નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?**

‘હરિનો મારગ છે શૂરાનો, કાયરના નહીં કામ.’ પ્રભુનો માર્ગ-વીતરાગનો માર્ગ શૂરવીરનો છે. સમજમેં આયા? યે પામરકા માર્ગ નહીં હૈ. એક ફેરી કલ્પું હતુંને ઓલું નપુંસકનું-પાવૈયાનું? હીજડા ક્યો કહતે હૈં? આચાર્ય જો કહતે હૈં વહ કરુણાસે કહતે હૈં હોં. કરુણાસે.. નાથ! તેરા સ્વરૂપ તો અભેદ હૈ ન પ્રભુ! રાગ, પુણ્યસે મુજે ધર્મ હોગા ઐસી માન્યતા તુમ કરતે હો, વહ તો નપુંસક(પના) હૈ. ક્યોકિ ઉસકી માન્યતાસે તુમ નિગોદમેં, નપુંસકમેં જાયેગા. તત્ત્વકા વિરોધ કરતે હો (તો) તેરા તુમ વિરોધ કરતે હો. જ્ઞાન હીન હો જાયેગા પ્રભુ! નિગોદમેં રહના પડે. અનંત કાલમેં ત્રસ હોના મુશ્કિલ હૈ. ભાઈ! એ જેલના દુઃખ મહા કઠણ છે. અપની પર્યાય જહાં હીન હો જાય, ઐસી ચીજકા દુઃખ વહ તો દુઃખ વેદનેવાલા જાને. ભાઈ! ઐસા ન કર પ્રભુ! એમ કહતે હૈં. આહાહા! સમજમેં આયા? નપુંસક કહકર કરુણા (બતાતે હૈં) એમ મારું કહેવું છે. ઐસે તિરસ્કાર કરતે નહીં.

ભાઈ! તેરા પુરુષાર્થ સ્વભાવ હૈ પૂર્ણ, સ્વભાવકી દૃષ્ટિ કરકે શુદ્ધસ્વરૂપકી રચના કરના વહ પુરુષકા પુરુષાર્થ હૈ. રાગકી રચના કરના ને અંદર સમતા-વીતરાગતા પ્રગટ નહીં કરના ઔર રાગકો ઉલ્લંઘ સકતે નહીં, (વહ) પુરુષાર્થ નહીં, (વહ) પુરુષ નહીં. આહાહા! ભાઈ! તેરા વીર્ય હીન હો જાયેગા. સમજમેં આયા? વસ્ત્ર-પાત્ર રખકર... ભગવાન કરુણાસે કહતે હૈં હોં, વસ્ત્ર-પાત્ર રખકર સાધુપના માનેગા તો નિગોદમેં પ્રભુ જાયેગા. નાથ! યે કઠિન પડેગા તુજે. કરુણા હૈ. સમજમેં આયા? ક્યોકિ નવ તત્ત્વકી તુમ વિરાધના કરતે હો. તેરી પર્યાયકી વિરાધના હો જાયેગી. ભાઈ! તુજે દો ઇન્દ્રિયપના મિલના મુશ્કિલ પડેગા ભાઈ! આહાહા! સમજમેં આયા? આહાહા!

શ્રોતા :

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : પુણ્યભાવ, રાગ મંદ કરે તો પુણ્ય બંધાય. ઉસમેં મૈને ધર્મ ક્રિયા ઐસા માને તો મહાપાપ મિથ્યાત્વકા લગે. ભલે બે ઇન્દ્રિય હોય અંદરમાં. પાણીના બિંદુ ન પીવે. મૈ બૈઠ ગયા હૂં... યે તો શરીર હૈ. મૈને શરીરકો રખા યહાં, યે દૃષ્ટિ(વાન) અજીવકા સ્વામી હોતા હૈ, મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ. થોડી કઠિન બાત હૈ ભૈયા! આ તો વીતરાગનો માર્ગ છે. આ કંઈ પોલ ચાલે એવું નથી. હા, થોડો અભ્યાસ કરે ભાઈ! અને નરમ પડી જવું જોઈએ. આહા!

કહતે હૈં કિ **यहाँ कोई आशंका करेगा कि वस्तु निर्विकल्प है, उसमें विकल्प उपजाना अयुक्त है।** એવી શંકા કરે. પણ વસ્તુ તો નિર્વિકલ્પ હૈ, ઉસમેં ભેદ કરના, વિકલ્પ કરના તો અયુક્ત હૈ. બાત તો સચ્ચી હૈ, પણ ઐસા આયા બિના રહતા નહીં ઔર ખેદ કરતે હૈં. યે વિશેષ કહેગેં.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ વદ ૬, શનિવાર, તા. ૨૬-૮-૧૯૬૭
કળશ - ૫, પ્રવચન નં. ૧૦

સમયસાર કલશ છે. જીવ અધિકાર, પાંચમો કળશ. યહાં કહતે હૈં, જીવ જો... જીવ અધિકાર હૈ ન? જીવ તો નિર્વિકલ્પ વસ્તુ હૈ. જીવ અભેદ અનંત ગુણકા પિંડ ઐસી અભેદ ચીજ હૈ. ઉસકો ભેદ કરકે સમજાનેકા કારણ ક્યા? વસ્તુ તો નિર્વિકલ્પ હૈ. ક્યા કહા સમજમે આયા? વસ્તુમે ગુણ-ગુણી ભેદ ઉસમે હૈ નહીં. જ્ઞાન તે આત્મા, દર્શન તે (આત્મા ઐસે ભેદ) વસ્તુમે હૈ નહીં. જીવ અધિકાર હૈ. જીવ તો ચૈતન્યમૂર્તિ, વિકલ્પસે રહિત અભેદ નિર્વિકલ્પ ચૈતન્યબિંબ હૈ. ઉસકો સમજાનેમે દર્શન જ્ઞાન-ચારિત્ર ઐસા ભેદ કરનેકા કારણ ક્યા હૈ? નિર્વિકલ્પમે ઐસા ભેદ પાડવો-ભેદ કરના? ઐસા પ્રશ્ન હૈ. સમજમે આયા? દૂસરી રીતસે પ્રાપ્ત હો સકે નહીં... સમજમે આયા?

ક્યા કહતે હૈં? એય! વાર લાગે છે કેમ? મોડું કેમ થાય છે? દર વખતે પાછળ આવો છો. મોઢા આગળ બેસવું ને (મોડા) આવવું એ બરાબર નહીં. ન્યાય તો કર. કહો, સમજમે આયા? યહાં કહતે હૈં, વસ્તુ તો નિર્વિકલ્પ હૈ. ખરેખર તો આ તેરમી ગાથાનો ઉપોદ્ઘાત છે. બારમી (ગાથા) પછી ઓલો એક (કળશ) તો આવી ગયો છે 'ઉભયનયવિરોધધ્વંસિની'. બારમી પછી આવી ગયો છે. સમજમે આયા? આત્મા કષાયકી મંદતાસે તો પ્રાપ્ત હોતા નહીં, સમજમે આયા? ઔર શાસ્ત્રજ્ઞાનકે બોધસે ભી પ્રાપ્ત હોતા નહીં ઐસી ચીજ હૈ. દો આયે—બાહ્ય જ્ઞાન ને ક્રિયા. સમજમે આયા? પર ઉસ ચીજમે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર (ઐસે) ભેદ ભી નહીં. વહ ચીજ (-બાહ્ય ક્રિયાદિ) તો હૈ નહીં ઉસમે. સમજમે આયા? યે ચીજ જો અંદરમે હૈ યે તો એકરૂપ હૈ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર(મય) એકરૂપ વસ્તુ હૈ. ઐસી અભેદ ચીજમે ભેદ કરનેકા ક્યા કારણ હૈ? વહ કલ આયા હૈ દેખો!

વસ્તુ નિર્વિકલ્પ હૈ, ઉસમે વિકલ્પ ઉપજાના અયુક્ત હૈ. શિષ્યકા પ્રશ્ન હૈ. જુઓ! અહીં સુધી તો શિષ્યનો પ્રશ્ન છે. વસ્તુ તો તદ્દન અભેદ એકરૂપ અખંડ એકસ્વભાવી હૈ. ઐસી ચીજમે વિકલ્પ કરના-ભેદ કરના તો વ્યાજબી નહીં. ઐસા શિષ્યને પ્રશ્ન ક્રિયા. **વહાં સમાધાન ઇસ પ્રકાર હૈ કિ વ્યવહારનય હસ્તાવલમ્બ હૈ.** જૈસે કોઈ નીચે પડા હો તો હાથ પકડકર ઉપર લેતે હૈં.. પણ ઉપર આનેકી શક્તિ અપનેસે હૈ હોં. મુઠા ઉપર આવે નહીં. ફિર ઉસસે (-દૂસરેસે) ઉઠતા હૈ ઐસા ન લેના. **જૈસે કોઈ નીચે પડા હો તો હાથ પકડકર ઉપર લેતે હૈં..** પણ ગતિ કરનેકી તાકાત તો ઉસકી હૈ. આહાહા! એની. પણ એને પકડીને ઉપાડે છે એ નિમિત્ત છે. **વૈસે હી ગુણ-ગુણીરૂપ ભેદ કથન...** જુઓ! પહેલું દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કહ્યું હતું. અભેદમે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ઐસે (ભેદ) ક્રિયે બિના તો ચલે નહીં—ઐસે પહલે કહા થા. સાધિક-બુદ્ધિવાલા હો તો પહલે

ઇતના તો કહના પડે, એસા લિયા થા. આ આત્મા.. શ્રદ્ધે તે આત્મા.. જાણે તે આત્મા.. ઠરે તે આત્મા.. એસા ભેદ લિયા થા. દૂસરા કોઈ ઉપાય નહીં.

અબ યહાં કહતે હૈં, **વૈસે હી ગુણ-ગુણીરૂપ ભેદ કથન જ્ઞાન ઉપજાનેકા અંગ હૈ**। ઇતના ભેદ કરના કિ આ દર્શન તે આત્મા, જ્ઞાન તે આત્મા, ચારિત્ર તે આત્મા—એસા ભેદ કરકે કહના (વહ), યે વસ્તુ જૈસી હૈ એસા જ્ઞાન ઉપજાનેકા—વ્યવહારુ જ્ઞાન ઉપજાનેકા એક પ્રકાર હૈ. નિશ્ચય જ્ઞાનકી બાત યહાં નહીં હૈ. સમજમેં આયા? ઉસકે ખ્યાલમેં આવે કિ ચીજ યહ હૈ અખંડ જ્ઞાયક ચૈતન્ય વહ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર.... ઉસે સમજને લાયક હૈ. જ્ઞાન તે આત્મા છે, દર્શન તે આત્મા—એસા ગુણીમેં ઇતને ગુણકે ભેદ કરકે ગુણીકો બતાના ઇતના એક જ્ઞાનકા પ્રકાર હૈ. લક્ષમેં લેનેકી ચીજમેં યે પ્રકાર આતા હૈ. સમજમેં આયા? નથી આવ્યું? એ પોપટભાઈ! ખ્યાલમેં પ્રથમમેં પ્રથમ (લેના કિ) યહ ગુણી હૈ વહ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર સંપન્ન હૈ, ઉસસે આત્મા પ્રાપ્ત હોતા હૈ. એસા લક્ષ તો પહલે ગુણ-ગુણીકા ભેદ(કા જ્ઞાન) કરાનેમેં આતા હૈ. એસા ખ્યાલ અંદરમેં લેના પડતા હૈ. ઇતના ખ્યાલ તો આતા હી હૈ એમ કહતે હૈં. વહ વાસ્તવિક જ્ઞાન નહીં હૈ. સમજમેં આયા?

વાસ્તવિક જ્ઞાન તો, અભેદકા અનુભવ હો તબ વાસ્તવિક જ્ઞાન હોતા હૈ. એક પ્રકાર આયે બિના રહતા નહીં કિ આ આત્મા.... દૂસરી ચીજ તો નિકાલ દી. જિસમેં અભેદરૂપસે હૈ ઉસકો ભેદ કરકે કહા કિ યે ગુણી... જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રસે સમજને લાયક હૈ કિ જ્ઞાન તે આત્મા, દર્શન તે આત્મા. જુઓ! ગુણ ને ગુણી. ગુણ ને ગુણી. ગુણ-ગુણીકા ભેદ કરકે સમજાના એસા જ્ઞાન ઉપજાનેકા એક અંગ હૈ. કૌનસા જ્ઞાન? સમ્યજ્ઞાન એમ નહીં. યે ખ્યાલમેં આનેકા એક પ્રકાર હૈ. જિસે અભેદજ્ઞાન હો તબ ખરેખર જ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ કહનેમેં આતા હૈ. આવી વાત છે.

શ્રોતા : પહેલો વ્યવહાર આવે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : પહેલો-પહેલાની વાત ક્યાં છે? હજી આમણે તો અજ્ઞાની જ લીધો છે. ફક્ત ખ્યાલ આવે છેને એટલું. ખ્યાલ આવ્યું એટલું. **હન્ત્**... ક્યા કરે? અને ટીકાકારે એમ લીધું નથી. જ્યાં સુધી શુદ્ધસ્વરૂપની પૂર્ણ પ્રાપ્તિ નથી તબ તક એસા ગુણ-ગુણીકે ભેદકા વિકલ્પ આયે બિના રહતા નહીં—એસી બાત લી હૈ. બારમામાં લેવું છેને બારમાં. પછી બારમામાં આવે છે ને વ્યવહારનય. પછી તેરમે લીધું છે. ભલે સંધિ કરે. બારમાનો આ કળશ ગયો ચોથો. ચોથો શ્લોક બારમાનો ગયો. આ પાંચમા (પછી) **મૂદત્થેનાભિગદા..** કહના હૈ ન? નવ તત્ત્વકા વિષય ભેદરૂપ હૈ. વહાં નવ તત્ત્વ, યહાં ગુણ-ગુણીકા ભેદ લિયા. સમજમેં આયા? યે વસ્તુ બહુ સૂક્ષ્મ હૈ. દૂસરા કોઈ પ્રકાર જાનનેકી વહાં જરૂર નહીં. ઇતના તો, યે ગુણી જ્ઞાનગુણવાલા હૈ, શ્રદ્ધાવાલા હૈ,

શ્રદ્ધાવાલા છે—ઐસા ગુણ-ગુણીકા ભેદ કરનેકા લક્ષ તો પહલે આ જાતા છે. દૂસરા કોઈ ઉપાય નહીં.

શ્રોતા : પર ઉસકો ભાવદેશના હૈ ન ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ભાવદેશના.. વહ ઠીક હૈ. ઉસ જાતકા જ્ઞાનમેં ખ્યાલ આયા. દેશનાલબ્ધિ તો પહલે પૂર્ણ હો ગઈ. પણ ઉસ પ્રકારકા પહલે વિકલ્પ આયા કિ જ્ઞાન તે આત્મા, શ્રદ્ધા કરે તે આત્મા. ઇતના ગુણીમેં ગુણકા ભેદ કિયા. ઐસા ખ્યાલ પહલે કરના પડતા હૈ.

હન્ત: હૈ, આગળ કહેશે. ખેદ હૈ કિ ઇતના આતા હૈ. સીધે ચલે જાય તો હમ નિર્વિકલ્પ અનુભવમેં ચલે જાય (ઐસી) યે ચીજ હૈ. ગજાધરજીએ એમ કહ્યું છે, ગજાધરજીએ એમ કહ્યું છે. ગજાધરલાલ પંડિત ઠીક થા અર્થ કરનેવાલા. ખેદ હૈ.. **હન્ત:**—ખેદ હૈ. અરે! ઇતના વિકલ્પ કિ યે ગુણી ને યે ગુણ ઐસા ભેદકા જ્ઞાન અંદર આયે બિના રહતા નહીં. ખેદ હૈ તો ભી આતા હૈ, પણ અપને સ્વરૂપકા અનુસરણ કરનેમેં વહ કારણ હૈ નહીં. ભેદકા અનુસરણ છોડકર અભેદકી દૃષ્ટિ કરે તો સમ્યગ્જ્ઞાન હોતા હૈ. ઝીણી વાત છે ભાઈ! સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા અંતરમેં... કહતે હૈં કિ પહલે... દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કહો કે ગુણ કહો, ઐર ગુણી વહ—પહલે તીન બોલ લિયે થે ન ? ફિર ચાર લિયે, ફિર ચેતન લેંગે, ફિર દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય લેંગે. ઐસે ચાર પ્રકારસે લેંગે. સમજમેં આયા ? કહતે હૈં, ભગવાન! તેરી ચીજ સર્વજ્ઞ પરમાત્માને દેખી હૈ ઐસી ઉસકો સમજના... સમજનેમેં ઐર સમજનેમેં ગુણ-ગુણીકે ભેદકે જ્ઞાનકા પ્રકાર પહલે આયે બિના રહતા નહીં. હૈ વહ વ્યવહાર. કહો, આ વ્યવહાર. સમજમેં આયા ?

ઉસકા વિવરણ—જીવકા લક્ષણ ચેતના ઇતના કહને પર... દેખો! ચેતના લિયા. તીનમેંસે એક લિયા. જ્ઞાન લક્ષણ મુખ્ય હૈ વહ લિયા. **પુદ્ગલાદિ અચેતન દ્રવ્યસે ભિન્નપનેકી પ્રતીતિ ઉપજતી હૈ.** ચેતના ઐર ચેતન ઇતના તો ભેદ કરના પડા. સમજમેં આયા ? સૂક્ષ્મ બાત હૈ. ચેતના જીવકા લક્ષણ.. ચેતના જીવકા લક્ષણ.. દેખો! ગુણ-ગુણીકા ભેદ હો ગયા ઇતના. પહલે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કહા થા, સમજમેં આયા ? ફિર ગુણ-ગુણી ભેદ કહા તો ભી દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર તીન આ ગયે ઉસમેં. તીનમેંસે એક લિયા અબ. આ ચેતના તે ચેતન.. ચેતના તે ચેતન.. ચેતના તે આત્મા.. પુદ્ગલસે ભિન્ન, ચેતનાસે વહ ચેતન—ઐસે લક્ષણસે ચેતનાસે ચૈતન્યકી પ્રતીતિ હોતી હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા!

જીવકા લક્ષણ ચેતના ઇતના કહને પર... સારા પુદ્ગલાદિ, રાગાદિ સબ હોં. રાગાદિ ભી નિકલ જાતે હૈં. ચેતના યે જીવકા લક્ષણ.. સબ (ભેદ) નિકલ ગયે. જાનના-દેખના ચેતના વહ જીવકા લક્ષણ. જુઓ! જીવ અધિકાર છે. ચેતના એ ચેતન ઐસા ભેદ આયે બિના પરસે ભિન્ન હો સકતા નહીં. પુદ્ગલસે ભિન્ન, રાગસે ભિન્ન, દયા-દાનકે વિકલ્પસે ભિન્ન. સમજમેં આયા ?

ચેતના લક્ષણસે લક્ષિત. રાગ લક્ષણસે નહીં, પુદ્ગલસે નહીં, શરીરસે નહીં, પણ ચેતના લક્ષણ જીવકા ઇતના ભેદ ક્રિયે બિના પરસે ભિન્નકી પ્રતીતિ હો સકતી નહીં. સમજમેં આયા? ચે ચેતના ક્યા? ત્રિકાળ જ્ઞાનદર્શન ચેતના હૈ ન વહ. બાહ્યકા સમજનેકી બાત યહાં નહીં. બાહરકા ખ્યાલ કરના વહ ચેતના હૈ નહીં. શાસ્ત્રકા ભણના-પઢના... ઉસમેં જો ગુણ હૈ વહ પર્યાયમેં ઐસા... ચેતના તે ચેતન, બસ. ચેતના જાનન-દેખન વહ આત્મા. ઐસા પહલે ભેદ આતા હૈ. સમજમેં આયા? ખેદ હૈ કિ ઇતના વ્યવહાર આતા હૈ, ક્યા કરે? પણ વ્યવહાર અનુસરણ કરને લાયક નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા?

इसलिये जब तक अनुभव होता है... દેખો! જહાં તક અનુભવ હોતા હૈ—આત્માકા નિર્વિકલ્પ આનંદકા અનુભવ હોતા હૈ, તબ તક ગુણ-ગુણી ભેદરૂપ કથન જ્ઞાનકા અંગ હૈ। અનુભવ જબ તક ન હો, તબ તક ઇતના (ભેદ રહતા હૈ કિ) ચેતના તે આત્મા, જ્ઞાન તે આત્મા, દર્શન તે આત્મા, ચારિત્ર તે આત્મા.ચોથાની. સાતમાની નહીં ભાઈ! લોકો બધા લઈ જાય છે, આ તો જાણે સાતમે-આઠમે એમ લોકો કહે છે હો. એ જાય છે બધે ઘણે ઠેકાણે એટલે લોકો કહેતા હોયને. એમ નથી. આ તો ચોથાની વાત છે. સમજમેં આયા? પ્રથમ સમ્યગ્દર્શનકે કાલકી બાત ચલતી હૈ. આહાહા! શું કહે? ચે ચીજકો ઐસી બના દી હૈ. સમ્યગ્દર્શન એટલે જાણે કાંઈ સાધારણ ચીજ કે એક દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રને માનવું. ઐસી ચીજ નહીં. વહ કહેંગેં અભી. આગે આયેગા. **सकल कर्मोपाधिसे जैसा है वैसा ही प्रत्यक्षपने उसका अनुभव...** ચે છઠવે કલશમેં આયેગા. **इह दर्शनम्** શબ્દ પડા હૈ ન? આ બાજુ છે. સાતમા પાને નીચેથી પાંચમી લીટી. **इह दर्शनम्.** છે? વૈસા હી પ્રત્યક્ષપને અનુભવ હોના. ક્યા કહતે હેં સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા અખંડ ચૈતન્યપિંડ અનંત ગુણકા પિંડ હૈ, વસ્તુ નિર્વિકલ્પ હૈ. ઉસ ચીજકો અનંત કાલસે સમજ નહીં તો ઇસકા ઇતના તો ભેદ આયે બિના રહતા નહીં કિ આ ચેતના તે આત્મા અથવા ચે ગુણ ઇસ ગુણીકા, દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર તે આત્મા. ઇતના પહલે લક્ષમેં આના ઉસકા નામ વ્યવહાર કહતે હેં. પણ વહ વ્યવહાર કબ તક આયેગા? કિ અનુભવ હો તો વ્યવહાર છૂટ જાયેગા. સમજમેં આયા? વ્યવહારકો અનુસરકે અનુભવ હોતા હૈ ઐસા નહીં. સમજમેં આયા? આ ચેતના તે આત્મા (ઐસે) ભેદકે લક્ષસે અભેદકા અનુભવ હોતા હૈ ઐસા નહીં. પણ ઐસા પહલે ખ્યાલ આતા હૈ કિ ચે ચેતના વહ આત્મા. ચે છૂટ ગયા. છૂટ કરકે અનુભવ હો (ઉસસે) પહલે ઐસા તો આતા હૈ. ઇતના કહતે હેં. ટેકા-બેકા શું? અમારે ના પાડે છે રાજમલજી. ટેકા મળ્યા તો છોડી દેવું પડ્યું. એ લીધો જ નથી. ખ્યાલમેં આયે બિના દૂસરા ક્યા કરે? ઉસસે હુઆ હૈ? ભેદસે હુઆ હૈ? ભેદસે હુઆ હો તો ટેકા મિલા કહા જાય. સમજમેં આયા? શાંતિસે સમજના. આહાહા!

ધીરે હો ભાઈ! અંતરકી ચીજ વસ્તુ અખંડ નિર્વિકલ્પ અભેદ વહ તો અંતરકે આશ્રયસે મિલતી હૈ. પણ ઐસા (ભેદ) પહલે આયે બિના રહતા નહીં. ક્યા કરે? દૂસરા કોઈ ઉપાય નહીં, એમ કરીને કહે છે. સમજમે આયા? ઓહોહો! અહીં તો હજી કેટલી ક્રિયા કરી, દયા-દાન કરી, વ્રત-ભક્તિ કરી, વ્યવહાર કરતે કરતે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ... અરે! કહાં તેરી સ્થૂલતા? ભાઈ! યે માર્ગ નહીં. ઉસમે માર્ગ હૈ હી નહીં. ઉસમે હૈ ઉસકા ભેદ કરકે કહના વહ ભી ઉસકો શરણ હૈ નહીં. આહાહા! જેઠાલાલભાઈ! અભેદ વસ્તુ ઉસકો ભેદ કરકે કહના વહ શરણ નહીં, પણ આયે બિના રહતા નહીં. ઉપાય નહીં. અનંત કાલસે અપની અભેદ ચીજ ક્યા હૈ વહ ઉસકે જાનનેમે આયી નહીં. સમજમે આયા?

જબ તક અનુભવ હોતા હૈ તબ તક ગુણ-ગુણી ભેદરૂપ કથન જ્ઞાનકા અંગ હૈ। અનુભવ હોતા હૈ, એનો અર્થ એ. જબ તક અનુભવ હોતા હૈ ત્યાં સુધી આવે. હા, એમ કરવું. અનુભવ હોતા હૈ તબ તક ઐસા (ભેદ) આતા હૈ. બસ ઇતના હૈ. સમજમે આયા? ઇસલિયે **જબતક અનુભવ હોતા હૈ તબ તક ગુણ-ગુણી ભેદરૂપ કથન જ્ઞાનકા અંગ હૈ।** યહાં તો ‘જ્ઞાનકા અંગ’ ઉપર વજન દેના હૈ. ઇતના ગુણ-ગુણીકે ભેદકો જ્ઞાનકા અંગ ક્યો કહતે હૈં? અનુભવ ન હો તબ તક ઐસા આતા હૈ. જબ અનુભવ હુઆ તો સબ છૂટ ગયા. ઉસકા ભી લક્ષ રહતા નહીં. તબ ઉસકો સમ્યગ્દર્શન આત્માકા પ્રત્યક્ષ અનુભવ હોતા હૈ. સમજમે આયા? આહાહા!

યે સમ્યગ્દર્શન ક્યા ચીજ હૈ, કેસે પ્રાપ્ત હો—ઉસકી ખબર નહીં ઔર ઐસે લે લેતે હૈં કિ એ તો આપણને ખબર ન પડે કે સમ્યગ્દર્શન છે કે નહીં. તો હવે લ્યો વ્રત ને નિયમ. એની-વ્રત-નિયમની ખબર ક્યાંથી પડી ગઈ? શેની ખબર પડે આંધળાને? અજ્ઞાની તો હૈ, ભાન તો હૈ નહીં. ક્રિયાકાંડ આ બહારથી દેખાયને કે આ કર્યું ને આ છોડ્યું ને આ મૂક્યું એ દેખાય. એ ખબર પડે કે અજ્ઞાન છે. સમજમે આયા? ભાઈ! વીતરાગનો માર્ગ આહાહા! એટલી વીતરાગતા કે જેને ગુણ-ગુણીના ભેદનું લક્ષ પણ લાભદાયક નથી. આહાહા!

ઐસી વીતરાગી ચીજ આત્મા.. ભગવાન આત્મા વીતરાગીબિંબ ચૈતન્યબિંબ કેવલજ્ઞાનકા કંદ હૈ. ઐસી ચીજકો ભેદ (કિયે બિના) દૂસરા કભી સમજા નહીં. તો સમજાનેમે ને ઉસકો સમજનેમે ઇતના (ભેદ) આયે બિના રહતા નહીં. પણ વહ ભી અપને અનુસરણ કરનેલાયક નહીં. અંતર અભેદ અનુભવ હો વહાં તક (વિકલ્પ) આતા હૈ, પીછે છૂટ જાતા હૈ. ઐસી વીતરાગી આત્મચીજ હૈ. સમજમે આયા? નિર્ણયમે તો લે, ઉસકી ભૂમિકામે સુધાર તો કરે. ઐસી શ્રદ્ધાકા સુધાર (કરે) કિ યે વસ્તુ દૂસરી કોઈ ચીજસે તો પ્રાપ્ત નહીં હોતી, પણ ઉસકા—ગુણ-ગુણીકે ભેદકા લક્ષ કરના ઉસસે ભી પ્રાપ્ત હોતી નહીં. પણ આયે બિના રહતી નહીં ઐસા કહતે હૈં. આહાહા!

‘અનંતકાળથી આથક્યો ભાન વિના ભગવાન, સેવ્યા નહીં ગુરુ સંતને મૂક્યા નહીં અભિમાન.’ અને મૂળ ચીજના અનુભવ ને સમ્યક્ વિના ચારિત્ર ક્યાંથી આવશે? ચારિત્ર તો, સ્વરૂપમેં રમણતા કરના વહ ચારિત્ર હૈ. જિસમેં રમણતા કરના હૈ વહ ચીજ હી દૃષ્ટિમેં આવી નહીં, અનુભવમેં આવી નહીં, કહાં રમના? કહાં સ્થિર હોના? બાત તો, વસ્તુકી ઐસી સ્થિતિ હૈ ભાઈ! વ્રત લેના હૈ ન તો ઉસકો બનાયા કષ્ટદાયક. અરે ભગવાન! ઐસા ન કર. વ્રત આદિકા વિકલ્પ હૈ વહ તો શુભ પુણ્ય હૈ. સ્વરૂપકી દૃષ્ટિ હુએ પીછે સ્થિરતા કરના તો મહા અનંત પુરુષાર્થ હૈ. યે કોઈ સહજ મિલ જાતા નહીં. ત્યારે કહે, ક્યોં પુરુષાર્થ નહીં કરતે? કોઈ રોકતા હૈ ક્યા? કર્મ આયા દેખો! અરે! રોકે કૌન? સુન તો સહી! અપની સ્થિરતા નહીં વહ રોકતી હૈ. અસ્થિરતા રોકતી હૈ. કર્મ રોકતે હૈં? સમજમેં આયા?

યહાં તો કહતે હૈં, ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન વિજ્ઞાનપિંડ વીતરાગસ્વરૂપી પ્રભુ.. વીતરાગસ્વરૂપી પ્રભુ.. નિર્વિકલ્પ કહો કે વીતરાગસ્વરૂપ કહો. આ ‘જ્ઞાનચેતના તે આત્મા’ ઐસા ભેદ કરનેસે પરસે ભિન્ન હોતા હૈ ઓર ઉસકા લક્ષ છોડકર અભેદ હો જાતા હૈ તો ભેદ કરનેકા લક્ષ છૂટ જાતા હૈ, તબ અનુભવ હોતા હૈ. સમજમેં આયા? ચેતના લક્ષણ આત્માકા કહનેસે શરીર, કર્મ, રાગકા લક્ષ છૂટ જાતા હૈ, ઇતના. ઉસમેં ઇતના લાભ હુઆ. કિ ચેતના આત્મા હૈ.. ચેતના આત્મા હૈ.. ચેતના આત્મા હૈ, તો સબ રાગ આદિકા લક્ષ છૂટ ગયા. યે લક્ષ આયા કિ ચેતના ક્યા? આ ચેતના (તે આત્મા ઐસા) ભી જબ તક હૈ તબ તક ભેદ હૈ. સમજમેં આયા?

જબ સમ્યગ્દર્શન.. જબ તક એટલે જ્યાં સુધી, એમ. અનુભવ હોતા હૈ વહાં તક—ત્યાં સુધી વહ બાત રહતી—હોતી હૈ. સમજમેં આયા? **વ્યવહારનય જિનકા હસ્તાવલમ્બ હૈ વે કૈસે હૈં?** અબ કહતે હૈં જીવ. ‘પ્રાક્ષ્પદવ્યામિહ નિહિતપદાનાં..’ વિદ્યમાન એસી જો (પ્રાક્ષ્પદવ્યામ) જ્ઞાન ઉત્પન્ન હોને પર પ્રારમ્ભિક અવસ્થા... યહાં અજ્ઞાની લિયા હૈ. અહીં અર્થમાં અજ્ઞાની લીધો છે. અને મૂળ ટીકામાં વિશેષે જ્ઞાનદર્શનચારિત્રની પૂર્ણ પ્રાપ્તિ નથી... આવ્યું હતું ટીકામાં? ભાઈ! આમાં અધ્યાત્મ તરંગિણીની ટીકામાં. એ બારમામાં છેને ટીકા. દર્શનજ્ઞાનચારિત્રની પૂર્ણ પ્રાપ્તિ નથી ત્યાં સુધી વ્યવહાર ઐસા આયે બિના રહતા નહીં. વ્યવહાર જાનનેલાયક હૈ, અનુસરણ કરનેલાયક નહીં. આતા હૈ જરૂર. સમજમેં આયા?

જ્ઞાન ઉત્પન્ન હોને પર—સમ્યગ્જ્ઞાન ઉત્પન્ન હોને પર પ્રારમ્ભિક અવસ્થા **ઉસમેં (નિહિતપદાનાં) નિહિત—રવા હૈ પદ—સર્વસ્વ જિન્હોને..** એટલે પોતાનું લક્ષ ત્યાં છે એમ. બધું છોડી દીધું, પુદ્ગલ, રાગાદિ સબ છોડ દિયા. આ ચેતના તે આત્મા.. ચેતના તે આત્મા.. ઐસા આયા. પહલી પદવીમે ઇતના આયે બિના રહતા નહીં. **ભાવાર્થ** **ઇસ પ્રકાર હૈ—જો કોઈ સહજરૂપસે અજ્ઞાની હૈ, સ્વભાવિક અજ્ઞાની—અનાદિકા અજ્ઞાની હૈ. જીવાદિ પદાર્થોંકા દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયસ્વરૂપ જાનનેકે અભિલાષી હૈં..** એ તો મૂક્યું છે હોં ફૂલચંદજીએ. અજ્ઞાની કહી, મંદજ્ઞાની

કહી અને આનું આ વાક્ય દ્રવ્યગુણપર્યાયનું કહ્યું છે શરૂઆતમાં. **જીવાદિ પદાર્થોંકા દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય-સ્વરૂપ...** ક્યા? કે મેં દ્રવ્ય ક્યા હું, મેરે ગુણ ક્યા હૈં, મેરી પર્યાય ક્યા હૈ—એસા જાનનેકા અભિલાષી હૈ. અપને ઠોં, દૂસરેકી બાત નહીં, પરદ્રવ્યકી બાત નહીં.

અપના જીવ જો હૈ વહ દ્રવ્ય ક્યા હૈ? ઉસમેં શક્તિ-ગુણ ક્યા હૈ? શક્તિવાન દ્રવ્ય, શક્તિ ઓર ઉસકી વર્તમાન પ્રગટ દશા ક્યા હૈ એસે જાનનેકે અભિલાષી હૈં **उनके लिये...** દેખો! દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયકા જાનનેકા અભિલાષી એસા કહા પહલે. કિસકે? અપને. **जीवादि पदार्थोंका द्रव्य-गुण-पर्याय..** જીવાદિ શબ્દ ભલે આયા, પણ પહલા જીવ. જીવના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય. આદિ શબ્દ નાખ્યો છે. સમજમેં આયા? જીવના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય શું? ભેદસે વિચાર કરના વહ ભી વિકલ્પ હૈ. પર એસા સમજનેકી અભિલાષા તો પહલી હોતી હૈ કિ યે ક્યા ચીજ હૈ? પીછે પુદ્ગલાદિ... પુદ્ગલ દ્રવ્ય ક્યા હૈ? ગુણ ક્યા હૈ? ઉસકી પર્યાય ક્યા હૈ? (ઉસકી) પર્યાય ઉસસે હોતી હૈ, મેરેસે નહીં. મેરી પર્યાય મેરેસે હોતી હૈ, ઉસસે નહીં. તો વહ ચીજ ક્યા હૈ? પર્યાય ક્યા હૈ, ગુણ ક્યા હૈ, દ્રવ્ય ક્યા હૈ? પરકા દ્રવ્ય એટલે શક્તિવાન વસ્તુ, ઉસકી શક્તિ ઓર પ્રગટ દશા ક્યા હૈ—એસા અભિલાષીકો પ્રથમ જાનનેકા ભાવ આતા હૈ. સમજમેં આયા?

द्रव्य-गुण-पर्यायस्वरूप जाननेके अभिलाषी हैं उनके लिये गुण-गुणीभेदरूप कथन योग्य है। જુઓ! આ જ્ઞાન તે આત્મા. દર્શન-શ્રદ્ધા કૌન કરતા હૈ? રાગ કરતા હૈ? શરીર કરતા હૈ? પુદ્ગલ કરતા હૈ? હા, જો શ્રદ્ધા કરતા હૈ વહ આત્મા. એસા ગુણ-ગુણી ભેદરૂપ કથન યોગ્ય હૈ, યોગ્ય હૈ. એસા આયે બિના રહતા નહીં. સબ નિકાલ દિયા ઉપરકા દૂસરા. સિર્ફ અપને દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ઓર જડકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય, બસ ઈતના. સાધારણ એસા વિકલ્પ રહ ગયા. આહા!

‘हन्त तदपि एषः न किञ्चित्’ यद्यपि व्यवहारनय हस्तावलम्ब - निमित्तરूप कडा है तथापि कुछ नहीं. ઉસમેં કુછ સાર નહીં. ભેદકે લક્ષસે અનુભવ હોતા નહીં એમ કહતે હૈં. જબ તક ભેદ રહે કિ ચેતના તે આ, જ્ઞાન તે આ... આ ઠોં, આત્મા ઉપર (લક્ષ) જાય. દૂસરી બાત તો કહીં રહી. સમજમેં આયા?

શ્રોતા : જીવનું કાનું ઝાલીને...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : કાનું ઝાલ્યું નથી. કાનું ક્યાં ઝાલે? એમ કે ચેતના તે આત્મા, કાનું ઝાલ્યુંને હવે? આ છૂટી જાય ત્યારે પકડાય. પણ એવું પહેલા આવે છે, એસા કહનેમેં આતા હૈ. શું કરે? આઠમી ગાથામાં એ કહ્યું છે. આત્મા, દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રને પ્રાપ્ત થાય તે આત્મા. એમ કહીએ છીએ, છતાં વ્યવહારનય અમારે ને શ્રોતાને અનુસરણ કરવાલાયક નથી. આહાહા! વ્યવહારનય અનુસરણ કરનેલાયક હૈ નહીં. આહાહા! ઉસકે અનુસાર મુજે અનુભવ નહીં હોતા. વહ ભેદ અભેદકો સમજાતા હૈ, પણ ભેદકા લક્ષ છોડકર અભેદકા અનુભવ કરના વહ બતાતે હૈં. વસ્તુ એસી હૈ એમ કહતે હૈં. યે ચીજ એસી હૈ. જો ભેદસે, રાગસે અનુભવમેં આવે એસી વહ

ચીજ નહીં. અને ભેદ ને રાગમાં એસી તાકાત નહીં કિ ઉસકે કારણસે અભેદ અનુભવ હો. એસી ભેદ ને રાગમાં તાકાત નહીં. સમજમાં આયા ?

સામાયિક કરીને મરી જાયને. સામાયિક ક્યાં હતું? એક પથરણે દસ સામાયિક..... સહેલુંસટ તો ખરું. આ બધું સમજવુંને... દસ સામાયિક સમજે? એક પથરણે બેસીને દસ-દસ સામાયિક કરતાને. ૩૦-૩૦ સામાયિક કરે. એક પથરણે ૩૦. ચોવીસ કલાકની ત્રીસ શું, ચાલીસ. આ ચાર વાગે શરૂ કરે સામાયિક તે બીજે દિ' ૯ વાગે. વ્યાખ્યાન પૂરું થાય ત્યાં સુધી. કેટલા કલાક થયા? જુઓ. ૨૯ કલાક. કલાક હોં. એમાં પાછી બબ્બે ઘડીની કેટલી... અમારે બોટાદમાં બહુ થાતી.. ચાર વાગે ઉઠે ત્યારથી સામાયિક કરે તો આખો દિ' સામાયિકમાં ને આખી રાત ને (બીજે દિવસે) સવારમાં ૯ વાગે સામાયિક પૂરી થાય. આથમણું કહેવાય. કૂટો ક્યાં? કૂટો પડ્યો રહ્યો, અંદરનું ભાન ન મળે. આત્મા રાગરહિત, વિકલ્પરહિત નિર્વિકલ્પ અભેદ હૈ ઉસકા ભાન નહીં. ક્યાં કૂટા મૂક્યા? કૂટો તો છે તારી પાસે. દૃષ્ટિમાં મિથ્યાત્વ પડા હૈ. સમજમાં આયા ?

કહતે હૈં, તથાપિ કુછ નહીં, નોંધ (જ્ઞાન, સમજ) કરને પર ઝૂઠા હૈ. જુઓ! કાલ આવ્યું હતુંને, કેવલજ્ઞાનમાં નોંધ હૈ. આ જીવ આ સમયે સમકિત પામશે, આ જીવ આ સમયે ચારિત્ર પામશે, આ જીવ આ સમયે કેવળ પામશે ને આ જીવ આ સમયે સિદ્ધ થશે—એ બધી નોંધ કેવળજ્ઞાનમાં છે. આ નોંધ આવી. નોંધ આવી હતીને કાલ. બતાવ્યું હતું કાલ. બતાવ્યું હતુંને કાલે? એસી નોંધ કેવલીકી નોંધ યહાં હૈ. એસા જ્ઞાન ઉસમાં હૈ. સમજમાં આયા? એસા જ્ઞાનકા અનુભવ કરને પર 'જ્ઞાન તે આત્મા' યે બાત રહતી નહીં, એમ કહતે હૈં. સમજમાં આયા? આહાહા!

જ્ઞાન-નોંધ કરને પર, અનુભવ કરને પર, સ્વભાવકી દૃષ્ટિમાં નિર્વિકલ્પ વેદન કરને પર, આત્મા પ્રત્યક્ષ હોને પર યે વ્યવહાર સબ જૂઠા હૈ, વ્યવહાર જૂઠા હૈ, વ્યવહાર કુછ કામકા નહીં. સમજમાં આયા? કામ નહીં હુઆ થા તબ તક તો કામકા થા ન? નહીં. યે જૂઠા હી હૈ. ભેદમાં તો બંધન હોતા હૈ. ભેદકે લક્ષસે વહીં રહે તો રાગ હી હોતા હૈ, બંધ હોતા હૈ. ભગવાન આત્મા... અલૌકિક વાત છે ભાઈ! સમજમાં આયા? ગજબ કર દિયા. વસ્તુ તો એસી હૈ ભૈયા! પહલી સમજમાં તો લેની પડેગી. ઉસકી રુચિમાં એસી પહલી જમવટ હોની ચાહિયે. આ 'જ્ઞાન તે આત્મા' ઇતના ભેદ ઉસકો અનુભવમાં કામકા નહીં. પોપટભાઈ! બહુ ઝીણું હોં. સમજવું પડશે. અમારે ફૂલચંદ્રજી પણ એમ કહે છે, બરાબર સમજાય છે. નયા આયા હૈ, નયા આયા હૈ, ઉસકો ઉત્સાહ હૈ. પરસો કહતે થે, કલ્યાણ હમારા હોગા હી. ભાઈ! આત્મામાં તાકાત હૈ. ક્યા નહીં હૈ? ઉલ્લાસ તો લાવ, ભલે દૂસરા હુઆ. આહાહા!

મैं આત્મા અનંત ગુણકા પિંડ પ્રભુ.. ગુણસાગર આત્મા હૈ, પવિત્રતામैं કિસીકે અવલંબનકી જરૂર નહીં. આહા! રાગકે અવલંબનકી જરૂર નહીં, ભગવાનકે અવલંબનકી જરૂર નહીં. યહાં તો (કહા કિ) ગુણ-ગુણીકે ભેદ આતે હૈ, તો હન્ત-ખેદ હૈ. આહાહા! તો વ્યવહાર હોશ કરતે હૈ. ક્યા કહના હૈ સમજમैं આયા? એય! 'વ્યવહારે થાય' એવો વ્યવહાર સાંભળે તો, (કહે), હા, હા. યહાં તો કહતે હે કિ ભેદકા લક્ષ કરના, હન્ત-ખેદ હૈ હમકો. ક્યા કરે? યે કહે કિ વ્યવહાર બીચમैं આતા હૈ તો હોશ હૈ હમકો. ક્યા હૈ તુજે? ઓહોહો! સમજાણું કાંઈ?

યહાં કહતે હૈ, ભગવાન આત્મા અભેદ ચિદાનંદ પ્રભુ ઉસમैं, યહ 'જ્ઞાન તે આત્મા' ઇતના ભી લક્ષ હોના, યે અનુભવ હોને પર વહ લક્ષ જૂઠા હૈ. વહ લક્ષ કાર્યકારી નથી. આહાહા! આચાર્ય 'હન્ત' કહીને ઇતનેમैं ભી ખેદ બતાતે હૈ. ભગવાન નિર્વિકલ્પ સીધી ચીજ એકરૂપ જિસમैं ભેદકા અભાવ.. ભેદકા અભાવ, વિકલ્પકા અભાવ.. અરે! જિસમैं ભેદકા અભાવ હૈ ઉસમैं ભેદ કરકે 'યે આત્મા' એસા લક્ષ કરના ઉસકા ભી ખેદ હૈ. આહાહા! સમજમैं આયા? દૂસરા વ્યવહાર બીચમैं આઓ, પણ ખેદ હૈ. જાનનેલાયક હૈ, પણ ઉસસે આત્માકા લાભ નિશ્ચય હોતા હૈ એસા હૈ નહીં. તો વ્યવહાર કરતે કરતે નિશ્ચય હોતા હૈ, (એસા) ભગવાન! કહાં રહા?

યહાં તો આચાર્ય વહાં તક કહતે હૈ કિ અંદર ચેતના... ચેતના... ક્યોંકિ જ્ઞાનમैं સબ ગુણ દેખનેમैं આતે હૈ ન? જ્ઞાનકી તાકાત હૈ ન કિ જ્ઞાન શ્રદ્ધાકો જાનતા હૈ, ચારિત્રકો જાનતા હૈ, આનંદકો, અસ્તિત્વકો—સબકો (જાનતા હૈ). યે સબકો જાનતા હૈ (ફિર ભી), 'ચેતના-જ્ઞાન તે આત્મા' એસા ભેદ તો હૈ નહીં વસ્તુમैं, પણ ઇતના ભેદ કરના, કહતે હૈ, ખેદ હૈ. અનુભવ કરને પર યે લક્ષ જૂઠા હૈ. ઉસસે કુછ લાભ હુઆ નહીં. ઉસકા અનુસરણ છોડે તો લાભ હુઆ એમ કહતે હૈ. આહાહા! સમજમैं આયા? ઉસકી જૈસી ચીજ હૈ એસા પહલે નિર્ણય તો કરે. તત્ત્વકા નિર્ણય કરના વહી સ્વરૂપ સન્મુખ જાનેકા ઉપાય હૈ. અંતમैं સ્વરૂપ સન્મુખ-અંતર્મુખ હોના વહી ચીજ હૈ. સમજમैं આયા? બહિર્મુખ લક્ષ કરના વહ ભી બહિર્મુખ હૈ ઇતના, એમ કહતે હૈ. સમજમैं આયા?

બાહરકે રાગકી મંદતા—દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા આદિ સબ બાહરકે લક્ષસે ઉત્પન્ન હુઆ તો વિકાર હૈ. ઉસસે આત્માકી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ, અનુભવ હોતા હૈ (એસા) તો તીન કાલમैं હૈ નહીં. સમજમैं આયા? ભાઈ! એને આકરં આમ પડે. એ જાણે કે આ સોનગઢનું છે. સોનગઢનું નથી, ભગવાનના ઘરનું છે. એમ આવે કે આ તો સોનગઢથી એમ કાનજીસ્વામી કહે છે. એમ વળી કહે છે. એના ઘરનું નથી, આત્માનું છે. કલ્પનાનું નથી, વસ્તુનું (સ્વરૂપ છે). ભાઈ! તને ખબર નથી. અનંત તીર્થકરો એમ કહી ગયા છે, અનંત કેવળીઓ એમ અનુભવી ગયા છે. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં... જુઓને! ગાથા કેવી મૂકી છે! પહલે અજ્ઞાની હો તો ઐસા આયા ઔર નિર્વિકલ્પમેં ન રહ સકે તબ ભી રાગ આતા હૈ ઇતના. યહ આત્મા.. આત્મા.. ઇતના લક્ષ... કહતે હૈં, ક્યા કરે? આઓ, પણ અનુભવ કરને પર વહ જૂઠી બાત હૈ. તો રાગકી મંદતા અનુભવ કરનેપર જૂઠી હૈ હી. આત્માકા અનુભવ કરનેમેં બિલકુલ મદદગાર હૈ નહીં. આહાહા! આ તો એ જ સાંભળ્યું છે અત્યાર સુધી તો. આ કરો.. આ કરો.. એમ કરો... કલ્યાણ હો જાયેગા, નિર્જરા હો જાયેગી. જુઓને! કેટલી વાત કરે છે ભાઈ! એ બધે એક જ વાત ચાલે છે અત્યારે સંપ્રદાયમાં. નહીંતર એના ઘરમાં ચીજ પડી છે. દિગંબર સંતોએ કહેલી વાત શાસ્ત્રમાં પડી છે. દૂસરેમેં તો ઐસી બાત હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા?

સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ પરમાત્માને કહી બાત, સંતોને કહી, સબ બાત શાસ્ત્રમેં પડી હૈ. દિગંબર શાસ્ત્રોમેં સબ બાત યથાર્થ પડી હૈ. સમજમેં આયા? ઐસી બાત દૂસરે શાસ્ત્રમેં હૈ હી નહીં. હમને તો સબ શાસ્ત્ર દેખે હૈં ન કરોડો. યે તો ઉસમેં (-દિગંબરમેં) હી વસ્તુ થી. ઉસમેં પડી હૈ. કોઈ નથી નહીં હૈ. વિચારતે નહીં, નિકાલતે નહીં, અપની દૃષ્ટિસે અર્થ કરતે હૈં. યહાં તો ક્યાં કહતે હૈં? અરે! વ્યવહારનય હસ્તાવલંબ નિમિત્તરૂપ... નિમિત્તરૂપ ભલે કહા, પણ ખેદ હૈ. અનુભવ કરને પર વહ સબ જૂઠા હૈ. અનુભવ હુએ પહલે તો કાર્યકારી થા ન? કાર્યકારીકી બાત યહાં હૈ હી નહીં. એમ કે વહ આયા તો અનુભવ હુઆ ન? ઇતના આયા તો હુઆ કિ નહીં? યે આતા હૈ ઇતના ખેદ હૈ. ઇતના આયે બિના રહતા નહીં એમ કહતે હૈં. ફિર ભી ઉસકો છોડા તો અનુભવ હુઆ. અમરચંદભાઈ! આહાહા! આ મૂળ રકમની વાત છે. વીતરાગ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ કેવલજ્ઞાની પ્રભુ ઉનકે અંતર ઘરકી મૂલ સમ્યગ્દર્શનકી યે ચીજ હૈ. આહાહા!

વે જીવ कैसे हैं... व्यवहारनयवाणा. व्यवहारनयवाणा. जिनके व्यवहारनय झूठा है? 'चिच्चमत्कारमात्रं अर्थ अन्तः पश्यतां' व्यवहारनय જૂઠી કબ ઉસકો હો જાતી હૈ? 'चिच्चमत्कारमात्रं अर्थ अन्तः पश्यतां' चेतना (चमत्कार) प्रकाश (मात्रं) इतनी ही है.. યે તો ચેતનામાત્ર હૈ ઐસા અનુભવ અંતર દેખતે હૈં. (અર્થ) शुद्ध जीववस्तु, उसको (अन्तः पश्यतां) प्रत्यक्षपने अनुभवते हैं। त्यो એમાંય આવ્યું. અન્તઃ પશ્યતાં... અન્તઃ પશ્યતાં... દેખો! ભગવાન આત્મા અન્તઃ પશ્યતાં-અંતરસે પ્રત્યક્ષ હોને પર, જ્ઞાનકી પર્યાય-જ્ઞાનમેં જ્ઞાતાકો અભેદ પકડ કરકે, રાગકા, મનકા અવલંબન રહા નહીં ઐસે મતિ-શ્રુતજ્ઞાનસે આત્મા પ્રત્યક્ષ હો જાતા હૈ. તબ વ્યવહારનય જૂઠા હૈ ઉસકો. સમજમેં આયા? પહલે થા સહી, હૈ સહી.. હૈ સહી ઐસે કહા, પણ અનુભવ કરને પર યે જૂઠા હો ગયા. ઉસસે લાભ હૈ નહીં. સમજમેં આયા?

अनंत तीर्थकरो, अनंत केवलीयोकी ये कथनी और ये पद्धति है. ભગવાનકી દિવ્યધ્વનિમેં યહ આયા હૈ. વહ પહલે આ ગયા, શુદ્ધજીવ ઉપાદેય.. શુદ્ધજીવ ઉપાદેય.. સ્વ

સન્મુખ થા, અંતર્મુખ હો. બહિર્મુખકે લક્ષણે અંતર્મુખ કભી હોતા નહીં. સમજમેં આયા? કહંતે હેં, ચિત્ત્વમત્કારમાત્ર... ચેતના.. ચમત્કારનો અર્થ પ્રકાશ. ચેતનાપ્રકાશ સબકો જાને. સબકો જાને એસા ઉસમેં ભેદ કહીં હે નહીં. યે જાને બસ ઇતના. માટે એમણે ‘પ્રકાશ’ અર્થ કર્યો. પ્રકાશ.. ચેતનાપ્રકાશ.. એકલો ચેતનાપ્રકાશ... **ઇતની હી હૈ..** ચેતનાપ્રકાશ વહ વસ્તુ, એ જીવવસ્તુ. અર્થ એટલે જીવવસ્તુ. ચેતનાપ્રકાશ વહી વસ્તુ અભેદ. અભેદ હોં. ચેતના તે આત્મા એમ નહીં. **ચેતના પ્રકાશ ઇતની હી હૈ શુદ્ધ જીવવસ્તુ**, એમ. ચેતના તે ચેતન, ચેતના તે લક્ષણ એમ નહીં. સમજમેં આયા?

જુઓ! ફરીથી લઈએ. ‘ચેતના તે આત્મા’ વહ તો ભેદ હો ગયા. યહાં તો કહંતે હેં, યે ભેદકા લક્ષણ છૂટકર... કબ વ્યવહાર જૂઠા હુઆ? કિ ચેતના ચિત્ત્વપ્રકાશ ઇતની હૈ શુદ્ધવસ્તુ એસા અનુભવમેં આયા. **અંતઃ પશ્યતાં.. અંતઃ પશ્યતાં** એનો અર્થ કર્યો. **અંતઃ**નો અર્થ ન આવ્યો? પ્રત્યક્ષપણે અનુભવ (એમ) આવી ગયો. પ્રત્યક્ષપણે એટલે અંતરમાં.. પ્રત્યક્ષનો અર્થ આવી ગયો. નહીંતર છે **પશ્યતાં**નો અર્થ, અનુભવ. પણ **અંતઃ** કીધુંને (એટલે) અંદરમેં દેખના એમ. અંદરમેં દેખતે હેં. અંદર નામ પ્રત્યક્ષપણે અનુભવતા.. ઓહોહો! બાહરકા દેખના છૂટ ગયા. આ જ્ઞાન તે આત્મા, ચેતના તે આત્મા—એ હજી વ્યવહાર થયો. સમજમેં આયા? પ્રકાશમય ચેતનવસ્તુ શુદ્ધ ચૈતન્યદ્રવ્ય એસા અંતઃમેં જિસકો પ્રત્યક્ષ હુઆ તો વ્યવહાર જૂઠ હો ગયા. વ્યવહાર વ્યવહારમેં રહ ગયા. અંતરમેં આયા (તો વ્યવહાર) જૂઠ હો ગયા. સમજમેં આયા? યે ચૌથે ગુણસ્થાનમેં પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હોનેકે કાલકી યહ બાત હૈ. કોઈ કહે, વણી આ સાતમા ગુણસ્થાને, કોઈ કહે મુનિને ચારિત્ર લીધું પછી આવે. ચારિત્ર ક્યાંથી આવે સમ્યગ્દર્શન વિના? આહાહા! સમજમેં આયા?

માવાર્થ ઇસ પ્રકાર હૈ—વસ્તુકા અનુભવ હોને પર વચનકા વ્યવહાર સહજ હી છૂટ જાતા હૈ। પહેલું કહું હતુંને. પહેલામાં કહું હતું, **વ્યવહરણનયઃ યદ્યપિ...** (વ્યવહરણનયઃ) જિતના કથન... વહ વહાં લે લિયા. **વસ્તુકા અનુભવ હોને પર વચનકા વ્યવહાર સહજ હી છૂટ જાતા હૈ**, ઉસકા અર્થ – વિકલ્પ ભી રહતા નહીં, મેં એસા હૂં યે ભી રહતા નહીં અને જ્ઞાન(કા ભેદરૂપ) લક્ષણ જો હૈ વહ ભી કથનમેં જાતા હૈ. ક્યા કહા? ‘ચેતના તે આત્મા’ એસા લક્ષણ હૈ ન, યે ભી કથનમેં ગયા— યે બાહ્યકથનમેં ગયા, વિકલ્પ ભી કથનમેં ગયે, વાણી ભી કથનમેં ગઈ.—તીનોં ગયે. આહાહા! સમજમેં આયા? **વસ્તુકા અનુભવ હોને પર વચનકા વ્યવહાર સહજ હી છૂટ જાતા હૈ।** વાણી તો છૂટી હૈ, પણ અંદર વિકલ્પ હૈ ન અંતર્જલ્પ? અંતર્જલ્પ (અર્થાત્) આ ચેતના તે આત્મા (એસા) અંતર વિકલ્પ ઔર ઉસ પ્રકારકા જ્ઞાન. સમજે? ઉન સબકો યહાં વચનવ્યવહાર કહા. અંતરમેં ઉઠા ન ઇતના વિકલ્પભાવ કિ આ ચેતના તે આત્મા.. ઇતના ભી ભાવવચન હો ગયા,

ભાવવચન. સમજમેં આયા? સબ દ્રવ્યવચન હી હૈ. આહાહા! પુદ્ગલકા પરિણામ. સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા વસ્તુ પરમાનંદકી મૂર્તિ, (જૈસા) ભગવાન પરમેશ્વરને દેખા ઐસા અંતરમેં પહલે લક્ષ તો આયા, પણ અનુભવ કરને પર વહ લક્ષ નામ વ્યવહાર વચન સબ છૂટ ગયા, જૂઠા હો ગયા. યે વ્યવહાર જૂઠા હો ગયા. કથની જૂઠી, વિકલ્પ જૂઠા, જ્ઞાનચેતના તે આત્મા ઐસા લક્ષ ભી જૂઠા. આહાહા! રાજમલજી ટીકા કરતે... રાજમલજી ગૃહસ્થાશ્રમમેં થે હોં. પણ ગૃહસ્થાશ્રમમેં સમ્યગ્દર્શન ચીજ તો જૈસી સિદ્ધકી હૈ ઐસી ગૃહસ્થાશ્રમમેં હૈ, ઐસી તિર્યચકી હૈ. સમ્યગ્દર્શનમેં ક્યા ફેર હૈ? ચારિત્રમેં ફેર હૈ. સમજમેં આયા?

કહતે હૈં, પંચમહાવ્રત જિસને લિયા, સત્ય બોલનેકી પ્રતિજ્ઞા હો ઉસકે (વચન) હમેં માન્ય હૈં. તો ક્યા યે જૂઠ બોલતે હૈં ધર્મમેં? સમ્યગ્દૃષ્ટિ ધર્મકે લિયે જૂઠ બોલતે હૈં? સમજમેં આયા? એ બહુ લાખે છે છાપામાં-પત્રમાં. પંચમહાવ્રતધારીકા વચન માન્ય હૈ, ગૃહસ્થાશ્રમકા નહીં, ફલાણાકા નહીં. પણ આચાર્ય શબ્દસે ક્યા? સમ્યગ્દૃષ્ટિ-જ્ઞાનીકી સબ બાત સચ્ચી હૈ, ધર્મને માટે. લૌકિક માટે હોય એ બીજી વાત છે. ધર્મકે લિયે વિપરીતતા હોતી હૈ સમ્યગ્દૃષ્ટિકો? કેવલીકો વિપરીતતા નહીં ઐસે સમ્યગ્દૃષ્ટિકો ભી ધર્મકે લિયે વિપરીતતા નહીં. સમજમેં આયા?

જો માર્ગ અંદરમેંસે આયા, વહી માર્ગ કેવલી કહતે હૈં, ઐસા હી સમ્યગ્દૃષ્ટિ (કહતે) હૈં, ઉસમેં કોઈ માર્ગમેં ફેર નહીં. ફેર હો તો સમ્યગ્દર્શન કેસા? વસ્તુ તો એક હી રહેગી. સમજમેં આયા? આહાહા! (ગૃહસ્થ)નું સ્પષ્ટ છે એ માનવું નથીને (એટલે) લગાડી દે, આચાર્યકા વચન લાઓ. આચાર્યકા હી હૈ ભાઈ! અંતર અનુભવસે જો આયી બાત, વહ વીતરાગ કહતે હૈં વહી બાત હૈ. સમજમેં આયા? શ્રીમદ્દમાં પત્ર છે એક. આ વાણી રાગ-દ્વેષ ને મોહ વિનાની નીકળી છે માટે માન્ય છે. સમજમેં આયા?

વસ્તુકા અનુભવ હોને પર વચનકા વ્યવહાર સહજ હી છૂટ જાતા હૈ. કૈસી હૈ વસ્તુ? કૈસી હૈ વસ્તુ જો અનુભવમેં આયી વહ? આત્મા. 'પરમ' ઉત્કૃષ્ટ હૈ... ઉત્કૃષ્ટ હૈ. મહાન પદાર્થ હૈ. ચૈતન્ય ભગવાન મહાન વસ્તુ હૈ. જુઓ! વસ્તુ હોં વસ્તુ. ઉપાદેય હૈ. એ પરમની વ્યાખ્યા કરી. પરમ ઉત્કૃષ્ટ હૈ અર્થાત્ ઉપાદેય હૈ ઐસા લિયા. વહી વસ્તુ ઉપાદેય હૈ. પહલે કહા થા ન? શુદ્ધ જીવવસ્તુ ઉપાદેય.. ઉત્કૃષ્ટ ક્યોં? કિ વહી ઉપાદેય હૈ. એક સમયમેં અભેદ ચીજ પૂર્ણાનંદ વસ્તુ, સમજમેં આયા? ઉપાદેય હૈ અર્થાત્ ઉસકા હી આદર કરનેલાયક હૈ, ઉસકા આશ્રય કરનેલાયક હૈ. દૃષ્ટિમેં ઉસકા હી આશ્રય લેનેલાયક હૈ વહ ઉપાદેય હૈ. **और कैसी है वस्तु? 'परविरहित'..** પહેલી અસ્તિ સ્થાપી, પછી ઉત્કૃષ્ટ ઉપાદેય કીધી ઔર ... બાત કી. સમજમેં આયા? ચેતના પ્રકાશમાત્ર જીવવસ્તુ યે અસ્તિસે સિદ્ધ કિયા. એકલી ચેતનાપ્રકાશ જીવવસ્તુ.. ચેતનવસ્તુ, ચેતન પ્રકાશસ્વરૂપ એકલી વસ્તુ.. યે અસ્તિસે કહા.

‘પરવિરહિત’.. દ્રવ્યકર્મ-નોકર્મ-ભાવકર્મસે ભિન્ન **હૈ**। દ્રવ્યકર્મ નામ આઠ કર્મ, નોકર્મ નામ શરીર, વાણી ઔર ભાવકર્મ નામ દયા, દાનના વિકલ્પાદિ શુભાશુભ ભાવ વિકાર—ઉસસે ભગવાન આત્મા ભિન્ન હૈ. સમજમે આયા? ચેતનાપ્રકાશસ્વરૂપ હૈ, દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મસે રહિત હૈ. અસ્તિ-નાસ્તિ કહા, ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ. અનેકાંતમે અમૃતકા અનુભવ હૈ. ઐસે (જૂઠા) અનેકાંત.. અનેકાંત (કહે તો) વસ્તુ ઐસી નહીં. ઐસી ચેતનાપ્રકાશ વસ્તુ, ઐસી અસ્તિમે રાગાદિકા અભાવ (ઔર) અનુભવમે અમૃત આયા. અનેકાંતમે આનંદકા સ્વાદ આયા ઉસકા નામ અનેકાંત કહતે હૈ. સમજમે આયા?

અનેકાંતકા અર્થ ઐસા નહીં કિ આત્મા આત્માપને હૈ ઔર પરપને નહીં ઐસા જાનના—ઐસા અનેકાંત નહીં. પર નહીં ઐસા અંદર હુએ બિના અનેકાંત હુઆ કહાંસે? સમજમે આયા? ક્યા કહા દેવીલાલજી? આત્મા... ક્યા કહા? દેખો! **ચેતના પ્રકાશ ઇતની હૈ શુદ્ધ જીવવસ્તુ..** થયું? ઐસા દૃષ્ટિમે આયે કબ? કિ રાગાદિ ઉસમે નહીં. નહીં તો કબ ‘નહીં’ (ઐસા) હુઆ? સમજમે આયા? શુદ્ધ ચૈતન્યપ્રકાશમૂર્તિ અનુભવમે આયી (ઔર) યે (રાગ) ઉસમે નહીં—ઐસા આયા તો તો અનુભવ હો ગયા, અમૃત હો ગયા. અનેકાંત તો અમૃત હૈ. અનેકાંત કોઈ કથન હૈ કિ અકેલા જ્ઞાન હૈ—ઐસા નહીં. દેખો! કેસે કહા? પ્રત્યક્ષપને અનુભવમે ઐસી ચૈતન્યવસ્તુ (આયી કિ) જો દ્રવ્યકર્મ-નોકર્મ-ભાવકર્મસે રહિત હૈ. તો ‘રહિત’ કબ હુઆ (રહિત) હૈ, પણ ઉસમે—દૃષ્ટિમે, અનુભવમે આયે બિના રહિત કેસે આયા? સમજમે આયા?

કેવી કળશટીકા છે! ઓહોહો! વીતરાગભાવને કેટલો સ્પષ્ટ કરી દીધો છે! થઈ ગઈને ક્રિયા? અનુભવની. અનેકાંતની અનુભવની ક્રિયા રહી ગઈ. અમૃતની ક્રિયા રહી. આવે છે ને ક્યાંક? અનેકાંત અમૃત છે. પ્રવચનસાર. ગાથા આવે છે ક્યાંક. અમૃતસે અનેકાંત.. નથી આવતું? સપ્તભંગી. અમોઘમંત્ર વડે નાશ.... આ સપ્તભંગી... ૧૧૫? હા, એ તો બીજા ભાગમાં.... સપ્તભંગી. અમોઘ મંત્ર. અહીં છે અહીંયા. અમૃત છે... બીજે હશે હોં. અમૃત... હા, એ. બસ એટલું. ‘સમ્યક્ રીતે ઉચ્ચારવામાં આવતા ‘સ્યાત્’ કારણથી અમોઘ મંત્રપદ વડે ‘જ’કારમાં રહેલા સઘળાય વિરોધવિષના મોહને દૂર કરે છે.’ એનો અર્થ થઈ ગયો. વિરોધવિષના મોહને દૂર કરે તો અવિરોધ આનંદને પ્રગટ કરે છે. એ છેને સ્યાત્? સ્યાત્. સ્યાત્કારામોઘ મંત્રપદેન સમસ્તમપિ વિપ્રતિષેઘવિષમોહ.. ઝેર છે. આહાહા! સમજમે આયા? આ ઝેરમાં મૂક્યું, તો આનું અમૃતમાં મૂક્યું. ગુલાંટ ખાધી તો અમૃતમાં આવ્યા. સમજમે આયા?

લક્ષમે જો રાગ-વિકાર હૈ યે ઝેર હૈ. આહાહા! યે ઇસમે (-આત્મામે) નહીં ઐસા આયા તબ અમોઘમંત્ર હુઆ. આત્મા આત્મામે હૈ ઔર આત્મામે રાગ ભી હૈ—યે તો ઝેર હુઆ. સમજમે આયા? ઝેર કબ નાશ હોતા હૈ? આત્મા ચૈતન્યપ્રકાશ જીવવસ્તુ.. ઐસા આયા ન? દેખો ન યહાં? (અર્થ) **શુદ્ધ જીવવસ્તુ..** શુદ્ધ જીવવસ્તુ.. પ્રકાશ.. ચૈતન્યપ્રકાશ વસ્તુ એકલો

ચૈતન્યપુંજ.. પુંજ.. તબ ક્યા નહીં હૈ? રાગ, કર્મ, નોકર્મ નહીં હૈ. 'નહીં હૈ' ઐસા કબ હુઆ? અંતરદષ્ટિકા અનુભવ હુઆ તો અમૃતકા આનંદ આયા, ઝેર છૂટ ગયા તો પરકે અભાવકા અનુભવ હુઆ. સમજમેં આયા? ઢીરાલાલભાઈ! વાતું પણ ભારે! એ ન્યાલભાઈ! આવી ઝીણી વાતું.

અનેકાંત યે અમૃત હૈ, એકાંત યે ઝેર હૈ. ચીજ ક્યા હૈ એકાંત? માન્યતા. અકેલા જ્ઞાન કરના ઐસે નહીં. સ્વરૂપમેંસે બાહર નિકલકર જિતના રાગ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, પરલક્ષી જાનપના હૈ વહાં રુકતા હૈ વહ એકાંત હૈ. એકાંત હૈ વહ ઝેર હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? ભગવાન આત્મા ચૈતન્યપ્રકાશસ્વરૂપ.. સ્વરૂપ.. પ્રકાશવાલા ઐસા નહીં. પ્રકાશ જ્ઞાનપુંજ વસ્તુ.. જ્ઞાનપુંજ વસ્તુ.. અર્થ-પદાર્થ યે દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ... યે તો સમજાતે હૈં એકકે બાદ એક. યહાં તો સાથમેં હૈ. સમજમેં આયા? કે શુદ્ધ જીવવસ્તુ પહેલી સમજાણી, પીછે ઉસમેં નહીં હૈ—ઐસા નહીં હૈ. એક સાથમેં હૈ. એક જ્ઞાયકમાત્ર વસ્તુ હૈ (ઔર) યહ નહીં. 'નહીં'કા લક્ષ નહીં કરના હૈ. 'યે હૈ' ઐસા અનુભવ હુઆ તો ઉસમેં નહીં હૈ ઐસા અમૃતકા આનંદ આ ગયા. ઝહરકા નાશ હોકર... અમૃત અનેકાંતકા ફલ યે અમૃત હૈ. એકાંતકા ફલ ઝહર ને ચાર ગતિ હૈ. અમૃતમેં, ન મરે ઐસે મોક્ષકા ઉપાય ઉસમેં હૈ. સમજમેં આયા?

તો યહાં કહતે હૈં, **દ્રવ્યકર્મ-નોકર્મ-ભાવકર્મસે (વિરહિતં) મિત્ર હૈ**. ઐસા ભગવાન... (ભેદકે) લક્ષકો છોડકર જહાં ભગવાન આત્માકા પ્રત્યક્ષ અંતર અનુભવ હુઆ, ઉસકો યહાં જીવવસ્તુ કહનેમેં આયી. યે જીવ અધિકાર હૈ ન? જીવ અધિકાર હૈ ન? ઉસકો જીવકા અધિકાર હૈ. જીવકા અધિકાર ઉસમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા? ઉસકો આત્માકા જ્ઞાન હુઆ ને ઉસકો સમ્યક્ હુઆ....

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ વદ ૭, રવિવાર, તા. ૨૭-૮-૧૯૬૭
કલશ - ૬, પ્રવચન નં. ૧૧

સમયસાર, જીવ અધિકાર. કલશટીકામેં છઠવાં કલશ હૈ.

एकत्वे नियतस्य शुद्धनयतो व्याप्त्युदस्यात्मनः

पूर्णज्ञानघनस्य दर्शनमिह द्रव्यान्तरेभ्यः पृथक् ।

सम्यग्दर्शनमेतदेव नियमादात्मा च तावानयं

तन्मुक्त्वा नवतत्त्वसन्ततिमिमामात्માयમેकोडस्तु नः॥६॥

અહો! આચાર્ય મહારાજ સ્વયં પ્રાર્થના કરતે હૈં, દેખો! અમૃતચંદ્રાચાર્ય મહારાજ હૈં તો મુનિ, તો ભી ઉસમેં અપની એકત્વકી ભાવના કરતે હૈં. નઃ.. નઃ શબ્દ પડા હૈ ન? નઃ એટલે અમે. એમ છે. ‘નઃ’નો અર્થ અમે થાય છે. ‘ન’ નકારનો નથી. અસ્તુ નઃ. અમને હો.. અમને હો. જુઓ! સમજમેં આયા? ‘તત્ નઃ એકઃ આત્મા અસ્તુ’.. એક અપની બાત કરતે હૈં ઔર જગતકો સત્ય ક્યા હૈ વહ સમજાતે હૈ. સમજમેં આયા? કથન-પ્રરૂપણા કરતે હૈં યે અપને લિયે હૈ. અપને ભાવકો ઢુંઢતે હૈં. સમજમેં આયા? દૂસરેકે લિયે નહીં. આયા હૈ વિકલ્પ, પણ અપનેમેં વિકલ્પ રહિત મૈં હૂં ઐસા અનુભવ હૈ. તો ભી ઉસ વિકલ્પ રહિત મેરેમેં મૈં એકત્વ હો જાઉં, શુદ્ધ વસ્તુ શુદ્ધનયકા વિષય પૂર્ણ અખંડ જ્ઞાનઘન મૈં ઉસમેં એકત્વ (હોઉં). જો વસ્તુ હૈ હી...

एकत्वे नियतस्य.. आगे आयेगा. एकत्वे नियतस्य.. એકપને નિશ્ચય હૈ. વસ્તુ... અહીં નવ તત્ત્વની સામે લેવું છે ને? નવ ને (સામે) એક. મૈં એકત્વે નિયતસ્ય.. પહલા શબ્દ વહ પડા હૈ. મૈં એકપને નિશ્ચયસે હૂં મેરી પ્રાપ્તિ એકપને હી હૈ ત્રિકાલ. સમજમેં આયા? એ અમે... યે વિદ્યમાન જો શુદ્ધ ચૈતન્યપદાર્થ... જુઓ! આ વિદ્યમાન.. નઃ છે ને? ‘નઃ’નો અર્થ અમે. (અયં) यह विद्यमान... યે ચૈતન્ય શુદ્ધ ચૈતન્યધ્રુવ અભેદ અખંડ પિંડ વસ્તુ જો વિદ્યમાન હૈ.. વિદ્યમાન હૈ.. કૈસી હૈ? शुद्ध चेतनपदार्थ... ‘એક’કા અર્થ ક્રિયા. એકરૂપ હૈ, ઉસકા અર્થ ક્રિ શુદ્ધ હૈ. નવ તત્ત્વકા મિશ્રપના ઉસમેં નહીં, ભેદ નહીં. સમજમેં આયા? નવ તત્ત્વકા ભી જિસમેં મિશ્રપના નહીં. શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર હો. હમ તો અકેલે શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર જો હૈ ઐસે હોઉં. હૈ, ઐસા હોઉં પર્યાયમેં, યૂં કહતે હૈં. સમજમેં આયા?

शुद्ध चैतन्यमात्र अभेद... નવ તત્ત્વકા પરિણમન તો મિથ્યાત્વ પરિણામ હૈ. આગે કહેંગે. નવ તત્ત્વકા પરિણમન મિથ્યાત્વ હૈ. આ (કેટલાક) કહે છે, નવ તત્ત્વકી શ્રદ્ધા કરના યે સમકિત હૈ. યહાં તો કહતે હૈં, નવ પ્રકાર સંતતિ સંબંધ જો હો જાતા હૈ... એકરૂપ ચૈતન્ય

ભગવાન આત્મા... સમજમે આયા? યે શુદ્ધ ચૈતન્યપદાર્થ મુજે પ્રાપ્ત હો. મૈં તો જૈસા શુદ્ધ એકપને નિશ્ચય હૂં ઐસા હી પર્યાયમે મુજે પ્રાપ્ત હો. સમજમે આયા?

ઉસમે ઐસી કોઈ માંગ નહીં કી કે મૈં ઇતના શાસ્ત્ર પઢ જાઉં, ઇતની કષાયકી મંદતા, વ્રત પાલું કિ ઐસી કોઈ..... મૈં તો શુદ્ધ એકરૂપ હૂં, હૂં, વિદ્યમાન હૂં, શુદ્ધ ચૈતન્યપદાર્થ હોઉં. હોઉં તો ક્યા વસ્તુ નહીં હૈ? વસ્તુ તો હૈ હી એકરૂપ, મેરી પર્યાયમે એકત્વરૂપ પ્રાપ્ત હો જાઓ. કહો, સમજમે આયા? ક્યા કહા સમજમે આયા? ઓહોહો! આચાર્ય અપને આત્મામે (-પર્યાયમે) પ્રાર્થના કરતે હૈં. અરે! મૈં શુદ્ધ વિદ્યમાન પદાર્થ હૂં, એકરૂપ વસ્તુ હૂં, ઐસી હી મેરી પર્યાયમે એકપનેકી પ્રાપ્તિ હો જાઓ. સમજમે આયા? નવ તત્ત્વકે સંબંધકી મુજે જરૂર નહીં. તબ દૂસરે સંબંધકી કહાં જરૂર રહી? સમજમે આયા? યે કોઈ કથન નહીં હૈ, યે તો ભાવના હૈ અંદરમે. સમજમે આયા? યહ વસ્તુ શુદ્ધ ચૈતન્ય વિદ્યમાન પદાર્થ એકરૂપ હી હૈ. પર્યાયમે એકરૂપકી પ્રાપ્તિ હોઓ. આચાર્ય મહારાજ કહતે હૈં કિ યે મેરી પ્રાર્થના હૈ. સૂક્ષ્મ લગેગા થોડા, પણ યે બહોત ગૂઢ બાત હૈ. નવ તત્ત્વકા સંબંધ કરના વહ મિથ્યાત્વ હૈ, યહાં તો યે કહતે હૈં. ઓહોહો!

માવાર્થ ઇસ પ્રકાર હૈ—જીવવસ્તુ ચેતનાલક્ષણ તો સહજ હી હૈ. દેખો! ભગવાન આત્મા ચેતનાલક્ષણ સ્વરૂપ ઉસકા ત્રિકાલ હૈ. જાનના-દેખના લક્ષણ સ્વરૂપ હી ભગવાન આત્મા સહજસ્વરૂપ હૈ. સમજમે આયા? **જીવવસ્તુ ચેતનાલક્ષણ તો સહજ હી હૈ. પરન્તુ મિથ્યાત્વપરિણામકે કારણ ભ્રમિત હુઆ..** ભાષા જુઓ! દર્શનમોહકે કારણ ભ્રમિત હુઆ, મોહકર્મકે કારણ ભ્રમિત હુઆ—ઐસા નહીં લિયા હૈ. સમજમે આયા? **મિથ્યાત્વપરિણામકે કારણ ભ્રમિત હુઆ** ઐસા લિયા હૈ. અપના ભગવાન આત્મા ચૈતન્યબિંબ ધ્રુવ એકરૂપ ઉસકી દૃષ્ટિ ન કરકે, રાગ આદિ અશુદ્ધ મલિન પરિણામ મેરા હૈ ઐસા મિથ્યાત્વરૂપ પરિણામ હૈ આત્મા. વહ પરકે કારણસે નહીં. જુઓ! ભાષા તો જુઓ. સમજમે આયા?

મિથ્યાત્વ પરિણામકે કારણ ભ્રમિત હુઆ તો એકાંત હો જાતા હૈ. દર્શનમોહ કર્મસે ભી ભ્રમિત હુઆ (ઐસે) દૂસરા કારણ લો સાથમે. ભ્રમિતમે ભી દો કારણ લો. અહીં તો કહે છે કે ભ્રમિતમે એક હી કારણ હૈ. સાંભળને હવે! સમજમે આયા? ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય એકરૂપ હૈ ઉસકી દૃષ્ટિ (નહીં), અનાદિસે ચૈતનાલક્ષણ સહજ હોને પર ભી વિપરીત અભિપ્રાય સહિત પરિણમતા હુઆ, વિપરીત માન્યતાસે પરિણમતા હુઆ, અપની પર્યાયમે ઐસા ભાવ હોનેસે ભ્રમિત હુઆ. **મિથ્યાત્વપરિણામકે કારણ** એમ શબ્દ વાપર્યો છે. સમજમે આયા? દૂસરા કારણ તો જ્ઞાન કરનેકી ચીજ હૈ. વસ્તુ તો યે હૈ. આહાહા! અભી તો ઉલટી શ્રદ્ધામે ભી કર્મકા જોર ડાલે, ઉસે ઉલટી શ્રદ્ધાકા ભી યથાર્થ ભાન નહીં. મેરા આત્મા મેરેસે ઉલટા પરિણામ હૈ. મેરા સ્વભાવ ચૈતન્યજ્યોત જ્ઞાયકમૂર્તિ હૈ. રાગ અને પુણ્ય ને કર્મકા સંબંધ બિનાકી ચીજ (હોને પર ભી) ઉસકા સંબંધવાલા હૂં ઐસા મૈં મિથ્યાત્વરૂપ પરિણામ હૂં, ઐસા નક્કી કિયે બિના—

ઉસકી ભ્રમણાકી સ્વતંત્રતા ઉસકો કબૂલ ન હો તો—ભ્રમણા ટલનેકા અવસર રહતા નહીં. સમજમેં આયા? શબ્દ કેટલા મૂક્યા છે, જુઓ!

પરન્તુ મિથ્યાત્વપરિણામકે કારણ.. ફિર વહ પરિણામ લેતે હૈં. સમજમેં આયા? પરિણામ.. પરિણામ લેંગેં. સમ્યગ્દર્શનમેં સ્વભાવ પરિણામન લેંગેં. ઓહોહો! બહુ જ ટૂંકી વાતે રખડ્યો છે એમ કહે છે. કર્મકે કારણસે એસા-ફેસા હૈ નહીં. આહાહા! ઔર બહુત ટૂંકી બાતમેં ‘ઉસકા અનુભવ હોતા હૈ’ એમ કહતે હૈં યહાં. સમજમેં આયા? ટૂંકી સમજતે હો? સંક્ષેપ.. સંક્ષેપ.. શેઠ! આ થોડા હિન્દી... અબ તીન દિન હિન્દી હૈ હોં. અચ્છા, લ્યો, ઠીક. ક્યા કહતે હૈં? ઓહો! આચાર્યકા કલશ તો દેખો! છઠવાં કલશ હૈ છઠવાં. સમજમેં આયા? ભગવાન આત્મા વિદ્યમાન ભગવાન ચૈતન્યપદાર્થ એકરૂપ ચેતનાલક્ષણ સહિત સહજ.. સહજ.. યે ચીજ હૈ. (પરંતુ) અનાદિસે અપને મિથ્યાત્વ પરિણામકે કારણ, અપને શુદ્ધ સ્વરૂપકા અંતર્મુખ દૃષ્ટિકે અનુભવકે અભાવમેં... સમજમેં આયા?

શ્રીમદે પણ એક ટુકડામાં એમ કહ્યું છે કે ‘તેરી ભૂલ ઇતની કિ પરકો અપના માનના ઔર અપનેકો ભૂલ જાના.’ બસ ઇતને શબ્દ હૈં. ત્યાં બોટાદમાં છે. બતાવ્યું હતું બોટાદમાં. ઓરડી છેને એની સામે મૂક્યો છે ચાકળો. એ અનાદિ સંતોની શિખામણ છે. શિક્ષા હૈ એસા લિખા હૈ. અનાદિ સંતોકી શિક્ષા એસી હૈ કિ તુમ તુમહારે સ્વભાવકો અપના ન માનકર... પરકો અપના માના (ઔર) અપનેકો ભૂલ જાના, વહી પરિભ્રમણકા કારણ હૈ. થોડેમેં... સમજમેં આયા? સંતોને શિક્ષા પહલી યે કી હૈ. યહાં (લોગ) કહે કિ કર્મકે કારણ રખડતે હૈં, કર્મકે કારણ... અરે ભાઈ! શું કરે છે? ચર્યા કરો. લ્યો, ચર્યા કરો ત્યારે. સોનગઢના પંડિતોએ ચર્યા તો કરી ફૂલચંદજીએ ત્યાં.. હજી ચર્યા કરો, કહે છે. પણ ક્યા ચર્યા કરે? અરે! આ માંડી જ્યાં હજી પહેલેથી જ ઊંધી. કર્મકે કારણસે...

યહાં તો કહતે હૈં, **મિથ્યાત્વપરિણામકે કારણ ભ્રમિત હુઆ..** એસે ‘કારણ’ શબ્દ રખા હૈ. અપના સ્વરૂપ ચૈતન્ય આનંદ ઉસકો ભૂલકર, વિકાર આદિ નવ તત્ત્વકે સંયોગ સહિત હું એસા મિથ્યાત્વરૂપી પરિણામન, ઉસ કારણસે ભ્રમિત હુઆ. સમજમેં આયા? અપને સ્વરૂપકો નહીં જાનતા. પાછું આ કારણ. દેખો! રાગાદિ, પુણ્યાદિ પરિણામસે એકત્વ હોકર, મિથ્યાત્વ પરિણામસે પરિણમિત હોકર... જો એકત્વસ્વરૂપમેં રાગાદિ નહીં. રાગાદિ સહિત મૈં હું એસા મિથ્યાત્વરૂપ પરિણામન કરકે અથવા શુદ્ધ સ્વભાવકો છોડકર અશુદ્ધ પરિણામને પરિણમતા હુઆ, મિથ્યાત્વભાવસે ભ્રમિત હુઆ ભ્રમણ કરતા હૈ. યહાં તો નિગોદસે લેકર યે લિયા. નિગોદકો કર્મકા જોર હૈ તો મિથ્યાત્વરૂપ પરિણમતા હૈ (ઔર) બાહર પંચેન્દ્રિયમેં આયા તો ફિર પુરુષાર્થસે પરિણમે, એસા કુછ હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા?

મિથ્યાત્વપરિણામકે કારણ ભ્રમિત હુઆ... ભગવાન આત્મા અપને પરિણામકો ભૂલકર, પરિણામી ત્રિકાલી આનંદકંદકો છોડકર, રાગાદિ પર્યાયમેં પરિણમિત હુઆ, મિથ્યાત્વસે ભ્રમિત હુઆ અપને સ્વરૂપકો નહીં જાનતા. મેરા આનંદ-જ્ઞાન શુદ્ધ ચૈતન્ય હૈ, મેરા સ્વરૂપ અભેદ અખંડ આનંદ હૈ—ઐસા સ્વરૂપ તો અનાદિ કાલસે નહીં જાનતા. ૧૧ અંગ પઢ ડાલા, ૯ પૂર્વ જાના, પણ યે ન જાના. સમજમેં આયા? ૧૧ અંગ, ૯ પૂર્વ... મૂલ ચીજકો ન જાની. વહ મિથ્યાત્વકે કારણ ભ્રમિત હુઆ ઉસમેં ૯ પૂર્વ ને ૧૧ અંગકા જ્ઞાન ભી આ જાતા હૈ. અપને સ્વરૂપકો નહીં જાના. ભગવાન આત્મા ધ્રુવ વિદ્યમાન આનંદમૂર્તિ પ્રભુ ઉસકા જાનના ન ક્રિયા. કહો, સમજમેં આયા?

इससे अज्ञानी ही कहना। इस कारणसे अज्ञानी ही कहना. इस कारणसे अज्ञानी कहना उसको. समजमें आया? मिथ्यात्व परिणाम लिये और अज्ञानी इस कारणसे कडा. दूसरेको कोई नहीं जानते, वह कुछ है नहीं. अपना स्वरूप नहीं जानकर, मिथ्यात्व परिणामसे भ्रमता हुआ अपनेको नहीं जानता, उस कारणसे उसको अज्ञानी कहनेमें आता है. समजमें आया? अपने स्वरूपको नहीं जानता, इससे अज्ञानी ही कहना। भाषा.. કેવી ટીકા બનાવી છે! અપના ભગવાન આત્મા અંતર આનંદ ને જ્ઞાયક એકરૂપ વસ્તુ ઉસકો નહીં જાના, ઉસ કારણસે અજ્ઞાની હુઆ, ઇસ કારણસે અજ્ઞાની કહના. ઇસ કારણસે ઉસકો અજ્ઞાની કહતે હૈં. સમજમેં આયા?

अतएव ऐसा कहा कि मिथ्या परिणामके जानेसे... इसलिये ऐसा कहा कि मिथ्या परिणाम... जो पडले कडा कि मिथ्या परिणामसे परिणमिત હુઆ ભ્રમિત હોતા હૈ રાગસે. રાગ મેરા હૈ, રાગકા સંબંધવાલા મૈ હૂં—ઐસે મિથ્યાત્વ પરિણામસે પરિણમિત હુઆ... મિથ્યા પરિણામકે જાનેસે.. દેખો! એક હી બાત. મિથ્યાત્વ પરિણામકા વ્યય હોનેસે.. યહી જીવ.. યહી જીવ અપને સ્વરૂપકા અનુભવશીલી હોઓ। બસ, દૂસરા કોઈ કારણ નહીં કહા કિ બહારકા ત્યાગ ક્રિયા, ઐસા ક્રિયા, ફૈસા ક્રિયા.. મિથ્યા પરિણામકે જાનેસે.. બસ એક વાત. યે ત્યાગ, યે વ્યય. મિથ્યા પરિણામકે જાનેસે.. બસ ઉસકા ત્યાગ હોનેસે યહી જીવ અપને સ્વરૂપકા અનુભવશીલી હોઓ। અપને આત્માકા અનુભવકા શીલી (અર્થાત્) અનુભવશીલવાન-અનુભવ સ્વભાવવાન હોઓ. ભાષા મૂકે છે ઘણે ઠેકાણે શીલી.. શીલી.. શીલ.. અનુભવશીલી હોઓ.. મિથ્યાત્વકા અનુભવ હૈ ઉસકો છોડકર... મિથ્યાત્વ પરિણામકે જાનેસે... રાગાદિ મૈ હૂં ઐસે મિથ્યા પરિણામકે રહનેસે પરિભ્રમણ હૈ. મિથ્યાત્વ પરિણામકે જાનેસે, સ્વભાવકા અનુભવ હોનેસે અપને સ્વરૂપકા અનુભવશીલી હોઓ। આહાહા! સમજમેં આયા?

ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુકા અનુભવશીલી... યે અનુભવ પર્યાય હૈ. સમજમેં આયા? ઉસકા અનુભવશીલ... મિથ્યાત્વ પરિણામકે જાનેસે ઉસ સ્થાનમેં આત્માકા

અનુભવશીલ હોઓ. મિથ્યાત્વ પરિણામ જાનેસે... જો મિથ્યાત્વકા અનુભવ થા, વહ સ્વભાવ સન્મુખકી એકતા હોનેસે અનુભવશીલી હુઆ, શુદ્ધ ચૈતન્યકા અનુભવશીલી હુઆ. જો રાગકા અનુભવશીલ થા વહ ચૈતન્યકા અનુભવશીલ હુઆ. સમજમેં આયા? ઓહોહો! **મિથ્યા પરિણામકે જાનેસે..** જાનેસે, તે એની મેળે જાનેસે એમ નહીં હોં. વહ કહેંગેં. તુમ સ્વભાવકા અનુભવ કરો, સ્વભાવ અંતર આનંદ વિદ્યમાન ચૈતન્ય હૈ ઉસ પર દૃષ્ટિ એકરૂપ લગાઓ, મિથ્યા પરિણામ નાશ હો જાયેગા. સમજમેં આયા? દૂસરે કોઈ કારણસે મિથ્યા પરિણામ નાશ હોગા નહીં. દેખો! યહાં કિતની બાત કરતે હેં! ઓલા તો કહતે હેં, ભગવાનકે દર્શન કરનેસે નિદ્ધત નિકાચિત મિથ્યાત્વ(કર્મ)કા નાશ હો જાતા હૈ. હો ગયા. અરે ભગવાન! શું કહે છે? એવી મોટી ચર્ચા... સમજમેં આયા? ભગવાનકે જિનબિંબકા દર્શન કરનેસે મિથ્યાત્વકા ટુકડા હો જાતા હૈ, એસા પાઠ આતા હૈ.

શ્રોતા : કેટલા વખતથી કરે છે, હજી કેમ ટુકડા ન થયા? ભગવાનના ન કર્યા માટે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ઇસ (નિજ) ભગવાન જિનબિંબકા દર્શન નહીં ક્રિયા, વહ કહતે હેં. સમજમેં આયા? પરલક્ષી તો શુભભાવ હૈ, પુણ્ય હૈ. ઉસસે મિથ્યાત્વકા નાશ હોતા હૈ? જિનબિંબ ભગવાન આત્મા ઉસકા લક્ષ છોડકર... એસે ભગવાન થે વીતરાગી નિષ્ક્રિય.. તદન નિષ્ક્રિય... યહાં લોગ દેખતે હેં, જાનતે હેં કિ એસા બિંબ હૈ—એસા લક્ષ કર અપના સ્વરૂપ જિનબિંબકા દર્શન ક્રિયા તો, કહતે હેં કિ મિથ્યાત્વ પરિણામકા નાશ હુઆ. ઉસ કારણસે મિથ્યાત્વ પરિણામકા નાશ હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? કિતના જોર લગા દિયા. વહ કહતે હેં, નવ તત્ત્વકા અનુભવ મિથ્યાત્વ હૈ. યે કહેંગેં. યહાં તો વહ બાત કહની હૈ ન.

આચાર્ય કહે છે, તન્મુક્ત્વા નવતત્ત્વસન્તતિમિમામાત્માયમેકોહસ્તુ નઃ... હમેં તો એક રહો. સમજમેં આયા? આહાહા! કર્મકા સંબંધ તો ન રહો. વહ તો કોઈ પ્રશ્ન હૈ નહીં, સંબંધ હૈ નહીં, વહ તો બાહરમેં હૈ. પણ મૈને વિકલ્પસે જો સંબંધ ક્રિયા થા કિ રાગ હું, પુણ્ય હું, યે હું. સ્વભાવ એકત્વકી દૃષ્ટિ નહીં થી તો પૃથક્ જો રાગાદિ હેં ઉસસે એકત્વ દૃષ્ટિ કી. મૈને હી કી થી. સમજમેં આયા? તો ઉસે છોડકર મૈ એકત્વ હોઉં. ચૈતન્યમૂર્તિ મૈ હું. **एको अस्तु.** મુજે તો એક આત્મા હી હોઓ. હૈ, પણ વિશેષ હોઓ એસે કહતે હેં. સમજમેં આયા?

‘इमाम् नवतत्त्वसन्ततिम् मुक्त्वा’ દેખો! ક્યા કરકે? (इमाम्) આગે કહે જાનેવાલે (नवतत्त्व) જીવ-અજીવ-આસ્રવ-બન્ધ-સંવર-નિર્જરા-મોક્ષ-પુણ્ય-પાપ... દેખો! નવો આ ગયે. જીવ અજીવ (આદિ) નવ તત્ત્વરૂપ પરિણામ હૈ એસે કહેંગેં હોં. અજીવરૂપ પરિણામે હેં એસા કહેંગેં. અજીવકા અર્થ, યે અજીવ જો હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરકે, અજીવ મૈ હું એસા પરિણામ ગયા હૈ. અજીવકા લક્ષ કરકે જો વિકલ્પ ઉઠતે હેં, જ્ઞાનમેં જો ઉઠતે હેં ઉસે હી અપના માનકર અજીવપને પરિણામ હૈ. સમજમેં આયા?

इमाम् नवतत्त्वसन्ततिम् मुक्त्वा.. राड नाभी जाय के हैं.. नव तत्त्वनुं परिष्मन मिथ्यात्व? डाय.. डाय! एलमें वड आया था पडले वडां राजकोट. नव तत्त्वका अनुभव मिथ्यात्व.. डाय.. डाय..! ये क्या? आ तो... पुण्य उडाते हैं, व्यवहार उडाते हैं, सब उडाते हैं कि धर्म नडीं. नव तत्त्वका अनुभव मिथ्यात्व? ये क्या? भगवानने नव तत्त्व कडे हैं न? भगवानने नव तत्त्व कडे अइसा अनुभव करनेमें मिथ्यात्व आ गया? भाई! पुण्य ने पाप, आस्रव ने बंध ने अश्रव—उन सडित आत्मा नडीं, उसको सडित मानना अइसा नव तत्त्वका अनुभव अनादिका है, पर मिथ्यात्व है. समजमें आया?

ये संवर-निर्जरा यानी जितना राग घटा न, उस अपेक्षासे उसको संवर कडा. लौकिक संवर डों, भावसंवर नडीं. जितना राग, कर्म घटा उसको निर्जरा कडा अने अंशसे बंध घटा उसको मोक्ष कडा. नवमें.... अनादिका जो पुण्य परिष्मन है और पाप है वड मैं. दूसरा? जुरो अश्रव लईअे. श्रव. श्रवमें विकल्प उठते हैं न कि मैं श्रव डूं. अइसे दूसरे श्रवको जाननेसे विकल्प उठते हैं और अपने श्रवको जाननेसे विकल्प उठते हैं—उस विकल्पको श्रव माना. समजमें आया? और परका—अश्रवका ज्ञान हुआ ने अश्रवका विकल्प हुआ, उसे अपना मानकर अेकत्व हुआ. आस्रव और पुण्य-पाप दोनों मिल करके आस्रव हुआ. जो रुक गया वड बंध है. संवर, अनादिका (द्रव्य)संवर डों, नये (भाव)संवरकी बात नडीं. जितना राग मंद हुआ एतनी प्रकृति रुक गई है उस अपेक्षासे संवर कडा. अनादिका मिथ्यादर्शनका संवर—भावसंवरकी बात नडीं है. अमरयंदभाई! अने निर्जरा. थोडा शुभभाव डोता है तो कर्म फिर जाते हैं कि नडीं? ये निर्जरा (अर्थात्) अेकदेश रागका घटना और मोक्ष भी हुआ. क्या? अेक अंशमें बंधका अभाव उसको मोक्ष गिननेमें आया है. अज्ञानीका डों. अये धन्नालालश्र! नयी बात नडीं. वड तो आ गया है, प्रवचनमें आ गया है. पडला प्रवचन हुआ उसमें आ गया है. समजमें आया? भगवान आत्मा..

जीव-अजीव-आस्रव-बन्ध-संवर-निर्जरा-मोक्ष-पुण्य-पापके अनादि सम्बन्धको छोडकर..
अइसा अनादिसे नवका मुजे संबंध है... रागके साथ, मोक्ष नाम बंधके अेक अंशके अभावके साथ संबंध है (उसे) छोडकर... नव तत्त्वके विकल्पसे संबंध था उसको छोडकर... ओडोडो! समजमें आया? ये तो रागको मंद किया—कोई दया, दान, व्रत, भक्ति, तप, पूजा, जात्रा, पांय-पयास लाभ भरये (अइसी) रागकी मंदता, वड मंदता सडित अनुभव करना मिथ्यात्व है, अेम कडते हैं. समजमें आया? शेठ! सम्यग्दर्शनका प्रश्न करते थे न? कल कडते थे न कि डमें सम्यग्दर्शन नडीं? तपास कर लो. नामा विभ लो अइसा. रागकी मंदता डो उसे अपना है अइसा मानना, अनुभव करना उसका नाम मिथ्यात्व है. ये राग परतत्त्व है न? निज तत्त्व अेकत्वरूप उसमें कडां है? समजमें आया? वीतराग मार्ग.. बापु! वीतराग नडीं, वस्तुका स्वरूप अइसा है.

વસ્તુ આત્મા હી વીતરાગસ્વરૂપ હૈ. એકલું ચિદ્બિંબ, જિનબિંબ.. જિનબિંબ, ચૈતન્યપ્રતિમા ભગવાન આત્મા. પણ એ મટાડે ત્યારે મટેને. એની મેળે મટે? એમ મટી જાય છે કાંઈ? સમજમેં આયા?

યહાં તો કહતે હૈં, અપને શુદ્ધસ્વરૂપ એકત્વમેં નવ તત્ત્વકા સંબંધ(રૂપ) જો અનેકપનાકા અનુભવ હૈ વહ મિથ્યાત્વ હૈ. આહાહા! આમાં ક્યાંય કર્મને યાદેય કર્યુ નથી દેખો! છે? એ વળી આહીં નહીં. એ જુદું તો છે, પણ એને લઈને થયું.. એને લઈને થયું એ વાતેય નથી અહીંયા. **અનાદિ સમ્બન્ધકો છોડકર..** અનાદિસે સંબંધ ક્રિયા થા તુને.. તુને તેરે કારણસે. ઉસે છોડકર. બસ ખલાસ. કર્મ થા તો સંબંધ ક્રિયા થા ઔર કર્મ ગયે.. ક્ષયોપશમ હોતા હૈ તો છોડકર હોગા યે બાત હી યહાં હૈ નહીં. સમજમેં આયા? તેરી સ્વતંત્ર પર્યાયમેં એકત્વપનેકા ભાન નહીં ઔર અનેકપનેકે અનુભવસે એકમેં અનેકકા અનુભવ વહી મિથ્યાત્વભાવ હૈ. યે મિથ્યાત્વભાવ તુને ખડા ક્રિયા હૈ. કોઈ દૂસરેને ક્રિયા નહીં ઔર ઉસ કારણસે અનાદિ કાલસે રૂલતા હૈ, પરિભ્રમણ કરતા હૈ. યાહે તો સાધુ હોકર પંચ મહાવ્રત પાલે, ૨૮ મૂળગુણ પાલે, પણ એકત્વબુદ્ધિ હૈ રાગકે સાથ, વિકારકે સાથ, ભેદકે સાથ, વહી મિથ્યાત્વભાવ પરિભ્રમણકા કારણ હૈ. સમજમેં આયા?

અનાદિ (એમ) સન્તતિમની વ્યાખ્યા કરી. નવ તત્ત્વ.. સમજે? નવ તત્ત્વ(રૂપ) પરિણમા હૈ હોં. આગળ હમણાં કહેશે. **અનાદિ સમ્બન્ધકો છોડકર..** અભી તો ‘નવ તત્ત્વ છોડકર’કે લિયે આયા હૈ. પીછે તો પરિણમા હૈ (એસા) આયેગા. પરિણમા થા તભી તો છોડકર આયા હૈ ન? એમ. પહલે ‘છોડકર’ (એસા) આયા હૈ. **અનાદિ સમ્બન્ધકો છોડકર... ભાવાર્થ ઇસ પ્રકાર હૈ—** **સંસાર-અવસ્થામેં જીવદ્રવ્ય નૌ તત્ત્વરૂપ પરિણમા હૈ..** દેખો! વહ ‘છોડકર’ આયા હૈ ન? છોડકર કહાંસે? ઉસ રૂપ હુઆ થા—પરિણમા થા, તો છોડકર હુઆ ન? કિસકો છોડના? સ્ત્રી, કુટુંબકો છોડના? કર્મકો છોડના? કિસ ચીજકો છોડના? સમજમેં આયા? આહાહા!

સંસાર-અવસ્થામેં જીવદ્રવ્ય નૌ તત્ત્વરૂપ પરિણમા થા. નવ તત્ત્વરૂપ પરિણમન થા. મેં પુણ્યવાલા હું, મેં પાપ હું, મેં આસ્રવ હું, મેં બંધ હું, મેં અજીવ હું, મેં મોક્ષ હું... રાગ જરી અલ્પ હુઆ તો મુજે મોક્ષ હૈ, મુજે સંવર હૈ, મુજે નિર્જરા હૈ.. ઇતની પ્રકૃતિ.. કિતની બાર મિથ્યાત્વમેં ભી કિતની પ્રકૃતિ મંદ તો હોતી હૈ ન? એસા યહ સંવર હૈ, નિર્જરા હૈ—એસા નવ પ્રકારકા જો વિકલ્પસે પરિણમન થા.. પરિણમન થા ઉસકો છોડના. ‘છોડના’ યે તો ઉપદેશ ક્રિયા હૈ. સ્વભાવકો આશ્રય કરતે હી નવ તત્ત્વકી સંતતિ છૂટ જાતી હૈ. ઉપદેશ કરના ક્યા? **અનાદિ સમ્બન્ધકો છોડકર**, બસ. નવ પ્રકારકા વિકલ્પ, નવ તત્ત્વકા વિકલ્પ. આહાહા! સમજમેં આયા?

એક ભગવાન નવપને પરિણમા? યે નવપને પરિણમન મિથ્યાત્વભાવ હૈ. સમજમેં આયા? **અનાદિ સમ્બન્ધકો છોડકર.. સંસાર-અવસ્થામેં જીવદ્રવ્ય નૌ તત્ત્વરૂપ પરિણમા હૈ..** અજીવરૂપ પરિણમા હૈ. સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ, આસ્રવ, બંધરૂપ પરિણમા હૈ—હુઆ હૈ. અનાદિસે

મોક્ષરૂપ હુઆ છે. કહાં મોક્ષરૂપ હુઆ છે? પહેલું બે વાર તો કહી દીધું. બંધનો અલ્પભાગ ઘટ્યો એને અજ્ઞાનીએ અહીંયા મોક્ષ ગણ્યો. મોક્ષ.. ઉસ (ભાવ)મોક્ષકી બાત નહીં છે. સમજમેં આયા? બે વાર કહું, ખ્યાલ ન રાખ્યો. ખ્યાલ નહીં છે. શું? અનાદિકા મિથ્યાદષ્ટિકો મોક્ષ છે. બંધકા અંશમેં અભાવ છે ઇતને દેશરૂપકો ગિનકર સારા મોક્ષ ગિનના છે. અનાદિકા મોક્ષ છે ઉસકે પાસ. યે મોક્ષ નહીં હોં. નિર્મળ મોક્ષની પર્યાય એ નહીં, આત્માનો દ્રવ્યમોક્ષ એ પણ નહીં લક્ષમાં. થોડો તો મંદ છેને? ગમે તે પ્રાણી છે. નિગોદમેં ભી ઇતના અવકાશ તો રહતા છે ન થોડા? થોડે તો છૂટતે હેં ન કર્મ? થોડા છૂટા ઉસે મોક્ષ ગિનનેમેં આયા. આહા! સમજમેં આયા?

રાડ નાખે, અરર! મોક્ષકી શ્રદ્ધા ભી મિથ્યાત્વ છે? યહાં યે બાત નહીં. યહાં તો મોક્ષ (અર્થાત્) અનાદિકા બંધકા અલ્પપના ઉસકો મોક્ષ ગિનકર (કહા). ઔર બંધમેં રાગ અશુભ છે તો ભી ઉસકો થોડા તો પુણ્યપ્રકૃતિકા ભી રસ પડતા છે. સમજમેં આયા? તો સંવર-નિર્જરા અંશમેં ગિનકર અનાદિ સંબંધસે જીવદ્રવ્ય નવ તત્ત્વરૂપ પરિણામા છે. લ્યો, અનાદિ સંવર, નિર્જરા, મોક્ષરૂપ પરિણામા છે. સંવર-નિર્જરા યે નહીં. વહ ભૂમિકાકે યોગ્ય જો કહતે થે, ઉસ રૂપ પરિણામા છે. સમજમેં આયા?

વહ તો વિભાવ પરિણતિ છે.. અહીંયા તો પરિણતિ પાછી નાખવી છે ને? નવ તત્ત્વરૂપ જીવ પરિણામા છે યે વિકારદશા છે, મિથ્યાત્વ પરિણામ છે. આહાહા! બાયડી, છોકરા, કુટુંબ-કુટુંબ તો ક્યાંય ન રહ્યા આમાં. શેઠ! જાંબુડી ને જાંબુડીનું મકાન કાંઈ અહીં રહ્યા નહીં. શેઠનું શરીર (સાથે) બંધ પડે છે. એનું ક્યાં હતું શરીર? કહો, સમજમેં આયા? આહાહા! રાગ આયા ન? કહા પહલે.. ભક્તિનો, પૂજાનો, દાનનો... લાખ-દો લાખ ખરચનેકા રાગ મંદ આયા, વહ મેરા છે (ઐસી માન્યતા) મિથ્યાત્વભાવ છે. આત્મા અકેલા આયા ઉસકે સાથ યે (રાગાદિ) માનના મિથ્યાત્વ છે. આહાહા! શેઠ! સમજમેં આયા?

ભગવાન એકરૂપે... **એકત્વે નિયતસ્ય..** પછી આવશે એનો અર્થ. પહલો શબ્દ છે ને **એકત્વે નિયતસ્ય..** પહેલો શબ્દ છેને એનો અર્થ પાછળ આવશે. પાછળ આવશે જુઓ! (**એકત્વે શુદ્ધપના (નિયતસ્ય) ઉસ રૂપ છે.** પાછળ છે આઠમા પાને પાંચમી લીટી છે. છે? એ પહેલા શબ્દનો અર્થ છે. (**એકત્વે શુદ્ધપના (નિયતસ્ય) ઉસ રૂપ છે** ત્રિકાલ, એમ. 'એકત્વે નિયતસ્ય' જો પહલા શબ્દ છે ઉસે બીચમેં ડાલા છે. વસ્તુમાત્રકી દષ્ટિસે દેખનેસે શુદ્ધપના ઇસરૂપ છે. ઇસરૂપ છે હોં, ત્રિકાલ છે. વસ્તુ એકરૂપ ત્રિકાલ છે, એકરૂપ ત્રિકાલ છે. ઐસે એકરૂપકી દષ્ટિ કરના વહ સમ્યગ્દર્શન છે. સમજમેં આયા? ઓહોહો! શું પણ કળશ મૂક્યો છે! માખણ એકલું મૂક્યું છે. આ દિગંબર સંતોએ કાળજા કાઢીને મૂક્યા છે અંદર (કે) જુઓ આ. સમજમેં આયા?

વહ તરબૂચમેં નિકાલતે હેં ન? તરબૂચમેં. ઇરી મારીને મોટું... અધમણ તરબૂચ હોય અધમણ. મણ-મણના તરબૂચ હોય છે મણ-મણના લાલ... આમ રાજા પાસે જાય ને સો રૂપિયા-

સવાસો રૂપિયા દે. તરબૂચ સમજતે હૈ કિ નહીં? તરબૂચ નહીં સમજતે? ક્યા કહતે હૈ? તરબૂચ. ડાગળી મારીને આમ કાઢે. આવડું મોટું કાઢે. મણનું હોય તો... ખુશી થઈ જાય રાજા. હા, રાજાને બતાવવા... દેખ અન્નદાતા! એસી ઊંચી ઊંચી ચીજ આપકો હી ખપે. હમ તો પામર ગરીબ માણસ હૈ. જાઓ, સવાસો રૂપિયા લઈ જાઓ. હોય એક રૂપિયાનું ફળ. એસે વહ આત્મા રાજા હૈ. અંદરકા માલ એકત્વરૂપ જહાં નિકાલા. ઘો ઉસકો મોક્ષ, જાઓ. સમજમેં આયા? આત્મા કબૂલ કર તો રાગ નાશ પામે અંદરમેંસે. મુક્ત.. મુક્ત.. મુક્ત.. **एकत्वे नियतस्य...** એકરૂપ વસ્તુ, ત્રિકાલ એકરૂપ હૈ એસી વસ્તુ... એકરૂપકા જહાં અનુભવ હુઆ, ખલાસ, એકરૂપ રહેગા. સંબંધ-સંબંધ રહેગા નહીં. (ભલે) સંબંધ થોડા હો, વહ સંબંધસે છૂટા પડા તો સંબંધ રહિત હી હો જાયેગા. સમજમેં આયા?

કહતે હૈ કિ **विभाव परिणति है**. કૌન? **संसार-अवस्थामें जीवद्रव्य नौ तत्त्वरूप परिणमा है...** દેખો! ઇસમેં કર્મ-ફર્મકી કોઈ બાત લી હી નહીં. **संसार-अवस्थामें जीवद्रव्य नौ तत्त्वरूप परिणमा है**, વહ તો **विभाव परिणति** મિથ્યાત્વકી હૈ. **इसलिये नौ तत्त्वरूप वस्तुका अनुभव मिथ्यात्व है।** ઇસ કારણસે નવ તત્ત્વરૂપ વસ્તુકા અનુભવ, એકરૂપ વસ્તુમેં નવ તત્ત્વકા અનુભવ મિથ્યાત્વ હૈ. સમજમેં આયા? આ એકની સામે નવ મૂક્યું, નવની સામને એક. એ તો ગુંલાટ ખાઈને વાત સમજવી. સમજમેં આયા? આહાહા! ભગવાન આત્મા એક હોકર (ભી) નવરૂપ હો ગયા, મિથ્યાત્વ હૈ, કહતે હૈ. માન્યતા હૈ. સમજમેં આયા? નવકા વિકલ્પરૂપ પરિણમન હો ગયા એમ કહે છે. પરવસ્તુ(રૂપ) તો હોતા નહીં. પૈસા, લક્ષ્મી, કર્મ ઉસરૂપ હોતા હી નહીં. પરિણમનમેં મૈં અજ્ઞવ હું, અજ્ઞવકા જ્ઞાન હુઆ વહ મૈં હું, વહ ભી અજ્ઞવ હુઆ. સમજમેં આયા? ઔર રાગ મૈં, પુણ્ય મૈં, આસ્રવ, બંધ, સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ (અર્થાત્) અંશમેં-દેશભાગ ઘટતા હૈ, વહ નવકા ભાગ, એકરૂપમેં નવકા અનુભવ મિથ્યાત્વ હૈ.

દેખો! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા તો કહીં રહ ગઈ. વહ શ્રદ્ધા રાગ હૈ. વહ રાગ અપનેમેં માનના વહ મિથ્યાત્વ હૈ એમ કહતે હૈ. ભારે વાત ભાઈ! ઓલા કહે છે, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાને મિથ્યાત્વ કહે છે. વળી એમ મારે છે. પ્રશ્નમાં એવું લખ્યું છે. દયા પાલની મિથ્યાત્વ હૈ કિ નહીં? આરે ભગવાન! આ શું કહે છે? પરકી દયાકા ભાવ મિથ્યાત્વ હૈ? યે તો શુભભાવ હૈ, પુણ્ય હૈ. એને પરમાર્થે ધર્મ માને, અપના કલ્યાણ હોગા (એસા માને) તો મિથ્યાત્વ હૈ. આહાહા! માળા એવા અર્થ લગાવે અહીંના કે જુઓ! એ દયાને મિથ્યાત્વ કહે છે. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાકો મિથ્યાત્વ કહતે હૈ. ઉદયપુરમાં એમ ચાલ્યું હતું તે દિ' પહલે ૧૩કી સાલમેં. ૧૩કી સાલ. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાકો મિથ્યાત્વ કહતે હૈ. મખ્ખનલાલજીકી ઓરસે વહાં આયા થા. પન્ના નિકલા થા ૧૩કી સાલમેં. આ ફેરી બધું શાંત થઈ ગયું. સમજમેં આયા?

भाई! देव-गुरु-शास्त्रकी श्रद्धा तो राग-शुभराग है, मिथ्यात्व नहीं. समझमें आया? ये रागको अपने स्वरूपके साथ अेकत्वबुद्धि करना अथवा वह राग मेरा निश्चय सम्यग्दर्शनका धर्म है और चारित्र सख्या है, राग मेरा चारित्रधर्म है—ऐसा मानना मिथ्यात्व है. आडाडा! शुं करे? जगतने यीज मांड (छाथ) आवी त्यां फेरफार.. फेरफार करो. अेना अर्थ उंधा करी दुनिया पासे मूकवा मांड्या. कडते हैं, इसलिये नौ तत्त्वरूप वस्तुका अनुभव मिथ्यात्व है। कारण सखित तो रभा है. भगवान आत्मा अेकरूपसे नवका विकल्प पृथक् है. पृथक् है उसके (साथ) अेकत्वका अनुभव करना मिथ्यात्व है. अपने स्वरूपकी अेकत्वबुद्धि डुई, पीछे नव तत्त्वके विकल्प उठते हैं वह भिन्न रडते हैं. अपनी अेकत्वबुद्धिमें आते नहीं. समझमें आया? कडते हैं, एस कारण विभाव परिणति... अे कारणे, अेम. जवद्रव्य नव तत्त्वरूप परिणमा है वह तो विभाव-विकारदशा है. परिणति कडो के दशा कडो. इसलिये नौ तत्त्वरूप वस्तुका अनुभव मिथ्यात्व है। ओडोडो! विभावरूप परिणमन वह मेरी यीज है अैसी मान्यता मिथ्यात्वरूप है. समझमें आया?

‘यदस्यात्मनः इह द्रव्यान्तरेभ्यः पृथक् दर्शनम् नियमात् एतदेव सम्यग्दर्शनम्’ डवे मिथ्यात्वनी सामे सम्यग्दर्शननी व्याख्या. सम्यग्दर्शन किसको कडते हैं? (यत) जिस कारण (अस्यात्मनः) यही जीवद्रव्य (द्रव्यान्तरेभ्यः पृथक्).. देओ! द्रव्यान्तर-अपने द्रव्यसे अनेरा (-अन्य) द्रव्य. राग, पुष्य, शरीर कर्म—सभ अनेरे द्रव्य हैं. दया, दान, भक्ति, पूजा, राग सभ आत्मद्रव्यसे अनेरे द्रव्य हैं. समझमें आया? (द्रव्यान्तरेभ्यः पृथक्) सकल कर्मोपाधिसे रहित जैसा है.. राग.. समझमें आया? पुष्य, विकार, विभाव सभसे द्रव्यान्तरेभ्य भिन्न. भिन्न-रखित अैसा आत्मा जैसा है (इह दर्शनम्)... अैसा दर्शन. जैसा है (इह दर्शनम्).. उसका दर्शन. उसका दर्शनका अर्थ—वैसा ही प्रत्यक्षपने उसका अनुभव... देओ! दर्शननी व्याख्या. अैसे नहीं कि देभना, अकेली प्रतीत करना. आडाडा वैसा ही प्रत्यक्षपने उसका अनुभव... राग ने पुष्यादिका अेकत्वबुद्धिसे अनुभव वह मिथ्यात्व है और उससे पृथक् डोकर अपने ज्ञानमें, आत्माका रागसे भिन्न डोकर प्रत्यक्ष ज्ञानमें अनुभव डोना उसका नाम आत्माका सम्यक् अवलोकन कडनेमें आता है. समझमें आया? उसका नाम प्रत्यक्ष दर्शन कडो कि सम्यग्दर्शन कडो. अैसे प्रत्यक्ष दर्शनमें प्रतीति डुई उसका नाम सम्यग्दर्शन कडते हैं. समझमें आया?

प्रत्यक्ष डोना तो मति-श्रुतज्ञानका विषय है भाई! प्रत्यक्षपना तो मति-श्रुतज्ञानको लागु पडता है. सम्यग्दर्शनको प्रत्यक्षपना लागु नहीं पडता. पण मति-श्रुतज्ञानमें अैसे रागकी अपेक्षा भिना जडां अनुभव डुआ, तो प्रत्यक्ष डुआ. उसमें प्रतीति डुई उसका नाम सम्यग्दर्शन. सम्यग्दर्शन-प्रतीतिमें प्रत्यक्ष कि अप्रत्यक्षकी बात नहीं. समझमें आया? वह रडस्यपूर्ण सिद्धीमें बडोत दिया है. शिष्यने प्रश्न किया तो मलकापुर.. मलकापुर नहीं,

મુલતાનપુરકે રહેવાસીને પ્રશ્ન ક્રિયા થા ટોડરમલજીકો. ક્યા? નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન પ્રત્યક્ષ ને વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન પરોક્ષ—ઐસા હૈ? કે નહીં. સમ્યગ્દર્શનમે પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષકા ભેદ હોતા હી નહીં. સમ્યગ્દર્શન તો પ્રતીતરૂપ હૈ. જ્ઞાનમે પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષકા ભેદ પડતા હૈ. રહસ્યપૂર્ણ ચિહ્ની બહોત ... આહા! ગૃહસ્થાશ્રમમે ભી કિતની..... ઓહો! સમજમે આયા?

૮૪કી સાલમે પહલે આપી થી. લિખ લિયા થા. મોકલી હતી વીરજીભાઈએ ત્યાં દામનગર. આપી નહીં એણે. જો મહારાજના હાથમાં જશે તો.... સંતાડી રાખી. ચોમાસું ઉઠીને ગયા ત્યાં અમરેલી. નરભેરામભાઈને ત્યાં કો'કનું હતુંને, વર્ષીતપનું પારણું હતું. અમરેલી. એમના ફેબાનું કે કો'કનું હતું. ૮૪માં, નહીં? નરભેરામભાઈ આવ્યા હતા. ૮૪માં અમરેલી આવ્યા હતા. કો'કનું પારણું હતું. નરભેરામભાઈ વિનંતી કરવા આવ્યા હતા. ત્યાં ગયા તો આ ચિહ્ની મળી લ્યો. જીવરાજજી લેતા આવ્યા હતા. રહસ્યપૂર્ણ ચિહ્ની. ૮૪ના માગશર મહિને. ત્યાં પારણું હતું. દામનગરના ચોમાસે ઉઠીને સીધા અમરેલી ગયા હતા. નરભેરામભાઈ વિનંતી કરવા આવ્યા હતા. કો'ક એના ફેબા હતા કે કો'ક હતું. ઓલા ડેલા પાસે નથી? કોનો ડેલો કહેવાય? પ્રભુભાઈ. પ્રભુભાઈને ઓળખો? એ કલકત્તા રહેતા. એમાં ત્યાં ડેલાની આ બાજુમાં ઘર છે. એમના સગાનું—ડોસીનું હતું. એને વર્ષીતપ હતું. ૮૪ની વાત છે. ૩૯ વર્ષ થયા. ત્યારે આ મળી. વાંચીને.. આહાહા! આ તો કેવી વાત કરે છે! આ ભાઈએ ગુપ્ત રાખ્યું. વાત તો આ જ સાચી છે. એટલી રહસ્યપૂર્ણ ચિહ્ની.... જ્ઞાનકો પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ લાગુ પડતા હૈ. સમ્યગ્દર્શનકો પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ લાગુ નહીં હોતા. સમજમે આયા? નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન પ્રત્યક્ષ હો જાય. લિખા હૈ ન? જુઓ! ક્યા લિખા હૈ?

સકલ કર્મોપાધિસે રહિત જૈસા હૈ વૈસા હી પ્રત્યક્ષપને ઉસકા અનુભવ નિશ્ચયસે યહી સમ્યગ્દર્શન હૈ। દેખો! યહાં તો, અનુભવકે કાલમે પ્રતીત હુઈ, પણ અનુભવ કેસા હૈ ઉસકી બાત કરકે પ્રતીતકી બાત કી હૈ. સમજમે આયા? અમરચંદભાઈ! પ્રત્યક્ષપના તો જ્ઞાનમે હોતા હૈ. સમ્યગ્દર્શન તો નિર્વિકલ્પ વસ્તુ હૈ, જ્ઞાન સવિકલ્પ હૈ. 'સવિકલ્પ'કા અર્થ રાગ, એમ નહીં. અપનેકો ઔર પરકો જાનના યે જ્ઞાનકા સ્વભાવ હૈ. જ્ઞાન જ્ઞાનકો જાને, જ્ઞાન શેય—સારે દ્રવ્યકો જાને—ઐસા પ્રત્યક્ષપને આત્માકો જાનના ઔર ઉસમે જો પ્રતીતિ (હુઈ) ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હૈ. ઐસા અર્થ લે લે ઉસમેસે કિતને. દેખો! ઇસમે ક્યા હૈ? કર્મોપાધિસે રહિત જૈસા હૈ (इह दर्शनम्) વૈસા હી પ્રત્યક્ષપને ઉસકા અનુભવ નિશ્ચયસે... નિયમાત્ હૈ ન નિયમાત્? નિશ્ચયસે સમ્યગ્દર્શન પ્રત્યક્ષ (હોને)કો કહતે હૈ ઐસા કોઈ લે લે, પણ ઐસા હૈ નહીં. સમજમે આયા? પણ અનુભવકો પ્રત્યક્ષ કહકર પ્રતીત જો હુઈ ઉસકો સમ્યગ્દર્શન કહતે હૈ, ઐસા ઉસમેસે લે લેના. સમજમે આયા? ભારે ભાઈ!

આ વાત કેટલી આકરી છે! અપવાસ કરી નાખવા તો કરી નાખીએ, વર્ષાતપ કરી નાખવા હોય તો કરી નાખીએ. આ માર્ગ ને આ વસ્તુ ને આ શું કહે છે આ? એકરૂપ વસ્તુ, ઉસકા પ્રત્યક્ષપના હોના... વળી (કહે કે) પ્રત્યક્ષ નીચે (છદ્મસ્થકો) હોતા હૈ કિ કેવલીકો હોતા હૈ? પ્રત્યક્ષપના તો કેવલજ્ઞાન(મેં હૈ). જ્ઞાનકે ભાગ તો પાંચ હૈ. મતિ-શ્રુત તો પરોક્ષ હૈ ઔર અવધિ-મન:પર્યય દેશપ્રત્યક્ષ હૈ. કેવલજ્ઞાન સર્વપ્રત્યક્ષ હૈ. નીચે(કે ગુણસ્થાનમેં) કહાં આવે અવધિ-મન:પર્યય-કેવલ? તો પ્રત્યક્ષ કહાં હુઆ? અરે! સુન તો સહી. ઐસા ખુલાસા તો તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં ભી આયા નહીં ઐસા પ્રશ્ન કરતે હૈ. તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં મતિ-શ્રુતકો પરોક્ષ કહા. તુમ કહાંસે પ્રત્યક્ષ લાયે? તુમહારે ઘરકી બાત હૈ, આર્ષવાક્ય નહીં હૈ. અરે ભગવાન! સુન તો સહી! વ્યવહારકી બાત વહાં કી હૈ તો મતિ-શ્રુતકો પરકા લક્ષ કરને(કી અપેક્ષાસે) પરોક્ષ કહા હૈ. અપના અનુભવ મતિ-શ્રુતમેં પ્રત્યક્ષ હો જાતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા!

૮૨માં એ વાત થઈ હતી ભાઈ મગનલાલ દક્ષતરી સાથે. રાજકોટ આવ્યા હતા ૮૨ની સાલમાં. આ પાછળ મકાન છેને બોઘાણીનું, ત્યાં આ વાત થઈ હતી. આ શું? મેં કીધું, પ્રત્યક્ષ છે મતિ-શ્રુતજ્ઞાનમાં. ૮૨કી સાલમેં. મગનલાલભાઈ હતાને દક્ષતરી મોરબીવાળા. એણે આ કાઢ્યું હતું. એને તો વેદાંત સાથે મેળવવું હતું. આ શું છે? પ્રત્યક્ષ છે, મતિ-શ્રુતમાં પ્રત્યક્ષ છે. જૈનનું પ્રત્યક્ષ છે, અન્યનું પ્રત્યક્ષ નહીં. સમજમેં આયા? એ શ્લોક આવે છે, પંચાધ્યાયીમાં આવે છે. મતિ-શ્રુતમાં અનુભવ ટાણે (આત્મા) પ્રત્યક્ષ થઈ જાય છે. આવે છે. તે દિ' ૮૨ની સાલમાં પહેલા વાંચ્યું હતુંને બધું. સમજમેં આયા? ૮૨. ૧૮ ને ૨૩ — ૪૧ વર્ષ. અહીં તો ઘણા વર્ષથી ચાલે છે ને. આહાહા! કીધું, ભાઈ! ત્યાં પ્રત્યક્ષ છે. એમ કહે, આવી વાત જૈનમાં હોય? માણસે એમ સાંભળી ન હોયને બહારથી. પ્રત્યક્ષ વળી આવું? અરે! જૈનમાં એટલે વસ્તુ અહીં છે. બીજે વસ્તુ ક્યાં છે?

પરમેશ્વર આત્મા... નીચેકી દશામાં નવમેં એકત્વ હૈ તો પરોક્ષ હો જાતા હૈ, પણ એકમેં એકત્વ હુઆ (તો) આત્મા પ્રત્યક્ષ હો જાતા હૈ. સમજમેં આયા? જ્ઞાનમેં પ્રત્યક્ષ હુએ બિના પ્રતીત કિસકી કરના? જાને બિના.. યે ચીજ હૈ ઐસે જાને બિના પ્રતીતિ કિસકી? સસલાકા.. ખરગોશકે સીંગકી? ખરગોશકે સીંગ હૈ નહીં તો જાના નહીં. વહ આયા હૈ, ૧૭-૧૮ ગાથામેં આતા હૈ. સમયસાર. વસ્તુ ખ્યાલમેં આયી નહીં તો 'યે ચીજ હૈ' ઐસી પ્રતીતિ કેસે કરના? પરોક્ષકી પ્રતીતિ હૈ? પરોક્ષકી પ્રતીત આતી હૈ? સમજમેં આયા? પરોક્ષકા ખ્યાલ નહીં ને પ્રતીત કરના—ઉસકા અર્થ ક્યા? સમજમેં આયા? દેવીલાલજી! બાત ઐસી હૈ.

જ્ઞાનમેં પ્રત્યક્ષ હોતા હૈ કિ યે આત્મા. પરકે અવલંબન બિના, રાગકા, મનકા અવલંબન બિના. વૈસા હી પ્રત્યક્ષપને ઉસકા અનુભવ નિશ્ચયસે યહી સમ્યગ્દર્શન હૈ. પાઠ હૈ ન? एतदेव सम्यग्दर्शनम् એમ લીધું છે ને? एतत एव सम्यग्दर्शनम्.. એટલે કોઈ એમાંથી લઈ જાય... એમ

નહીં, પણ કોઈ લઈ જાય કે પ્રત્યક્ષ છે તે સમ્યગ્દર્શન, એમ. સમજે? પણ એનો અર્થ એ કે પ્રત્યક્ષપનેમે જો પ્રતીતિ હુઈ ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હૈ. આહાહા! એ આત્મા.. આમ પ્રત્યક્ષ થાય કે આ આત્મા. એસા ભાન હુઆ, ઉસમે પ્રતીત હુઈ, ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હૈ. સમજમે આયા? ઓહો! કેવી વાત મૂકી છે! આ બધું ચાલતું હતુંને. પહેલા હતું ખરુંને આ. કળશો તો ચાલ્યા આવે છે કે નહીં? અને ભાઈએ કળશની ટીકા કેવી કરી છે! આ રાજમલજી. ચર્ચા ચાલતી હતી ઘણી. ચર્ચુ હશે ને આત્માર્થી બધા..... એમાં વાંચતા વાંચતા આવું આવી જાય તો એમ થઈ જાય કે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન તો પ્રત્યક્ષ, વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન પરોક્ષ. એ પ્રશ્ન પછી ઉઠે. આ જુનું છેને જુનું. હમણાં છપાણું છે. તે દિ' નહોતું ૩૫-૩૭ વર્ષ પહેલા. આ જૂનું છે.

દ્રવ્યાન્તરેભ્યઃ પૃથક્ ઇહ દર્શનમ્... યે શબ્દ સાથમે હૈ. **દ્રવ્યાન્તરેભ્યઃ પૃથક્ ઇહ દર્શનમ્ નિયમાત્ એતત એવ સમ્યગ્દર્શનમ્..** આ શબ્દ. રાગ ઓર પ્રત્યેક દ્રવ્યસે ભિન્ન અપના સ્વરૂપ એકત્વ હૈ (વહ) પ્રત્યક્ષપને અનુભવમે આના ઉસકા નામ શ્રદ્ધા હૈ. અનુભવ તો જ્ઞાન હૈ, (સાથમે) સ્થિરતા હૈ. અનુભવમે પ્રતીત હુઈ ઉસકા નામ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હૈ. યે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન આઠવે ગુણસ્થાનકી બાત હૈ? યે તો પહલેકી (-પ્રાથમિક) બાત કરતે હૈ. ભાઈ! અભી તો મિથ્યાત્વકા અભાવ (હુઆ તબકી) બાત કરતે હૈ. અરે ભગવાન! શું કરે છે આ? અરે ભાઈ! મિથ્યાત્વ પરિણમન હૈ, વિભાવ પરિણમન હૈ... **પૃથક્ દર્શનમ્...** નવ તત્ત્વમે તો પરોક્ષ રહ ગયા આત્મા, ખ્યાલમે ભી આયા નહીં. અકેલા નવ તત્ત્વકા અનુભવ તો મિથ્યાત્વ રહા. સમજમે આયા? ઉસકે અભાવમે તો બાત કરતે હૈ. તો કહે, નહીં, વહ પ્રત્યક્ષ-બ્રત્યક્ષ આઠવેમે હોતા હૈ, શુદ્ધ ઉપયોગ આઠવેમે હોતા હૈ. ભગવાન! સુન તો સહી ભાઈ! તું એમ ન ખૂન કર. અભી એસી શ્રદ્ધા ભી નહીં કરતે ઉસકો અનુભવ કેસે હોગા? સમજમે આયા? પ્રત્યક્ષ હોતા હૈ તબ આત્માકી કિંમત હોતી હૈ (કિ) એસા યે આત્મા હૈ. સમજમે આયા?

કલ કહા થા ન રાત્રિમે? પ્રકાશગુણ. પ્રકાશ ઉસકા ગુણ હૈ. પ્રત્યક્ષ હોના તો ગુણ હૈ. તો દ્રવ્ય જહાં દૃષ્ટિમે આયા ઓર પ્રત્યક્ષ ન હો તો ગુણ આયા હી નહીં ઉસકી દૃષ્ટિમે. સમજમે આયા? સૂક્ષ્મ બાત હૈ. વસ્તુમે પ્રત્યક્ષ (હોનેરૂપ) પ્રકાશ નામકા ગુણ હૈ. વસ્તુકી દૃષ્ટિ એકત્વપનેકી હુઈ તો આત્મા પ્રત્યક્ષ હોતા હૈ, ગુણ હૈ તો ઉસકી પર્યાયમે પ્રત્યક્ષ હુઆ. ગુણ હૈ ઉસકા કાર્ય હુઆ. દ્રવ્યમે ગુણ વ્યાપક થા, દ્રવ્યમે એકાકાર હુઆ તો પ્રકાશગુણકી પ્રત્યક્ષ પર્યાય કાર્યપણે હુઈ. ઉસમે પ્રત્યક્ષપને દ્રવ્ય-ગુણકા સારા ખ્યાલ આયા, ઉસકા નામ પ્રત્યક્ષ કહતે હૈ. ઓહોહો! સમજમે આયા? પછી ભાવાર્થ લેશું. પછી એનો ભાવાર્થ લેશે વિશેષ પછી.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ વદ ૮, સોમવાર, તા. ૨૮-૮-૧૯૬૭
કળશ - ૬, પ્રવચન નં. ૧૨

કળશટીકા, જીવ અધિકાર, છઠ્ઠો શ્લોક. જુઓ! છેલ્લી-આખિરકી લીટી આવી ન? 'યદસ્યાત્મનઃ ઇહ દ્રવ્યાન્તરેભ્યઃ પૃથક્ દર્શનમ્ નિયમાત્ એતદેવ સમ્યગ્દર્શનમ્'.. સમ્યગ્દર્શન કિસકો કહતે હૈં? યહ જીવદ્રવ્ય અપને દ્રવ્યસે અનેરા-અન્ય દ્રવ્ય, અનેરા (-અન્ય) દ્રવ્ય શબ્દસે રાગાદિ સબ અનેરા દ્રવ્ય હૈ. ઉસસે રહિત-રાગાદિસે રહિત, પરદ્રવ્યસે ભિન્ન **ઇહ દર્શનમ્**. આત્માકા પ્રત્યક્ષ અનુભવમે દર્શન હોના-પ્રતીત હોના ઉસકા નામ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હૈ. સમજમે આયા? ભગવાન આત્મા એક સમયમે દ્રવ્યસ્વરૂપ વસ્તુ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન હૈ. અનેરા દ્રવ્ય (અર્થાત્) અપને દ્રવ્યસે અન્ય-પૃથક્ દ્રવ્ય. અન્ય દ્રવ્યસે પૃથક્ શબ્દસે રાગ, શરીર, કર્મ (આદિ) પર સબ અન્ય દ્રવ્યમે આ ગયે. ઉસસે રહિત અપના શુદ્ધ ધ્રુવ સ્વભાવ ઉસકા પ્રત્યક્ષપને અનુભવ, જ્ઞાનમે-મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનમે અપના સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ હોના ઉસકા નામ અનુભવ હૈ. અનુભવમે પ્રતીત હો ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હૈ. સમજમે આયા? એક હી પદમે સારા ભર દિયા હૈ. યત્.. 'યદસ્યાત્મનઃ ઇહ દ્રવ્યાન્તરેભ્યઃ પૃથક્ દર્શનમ્ નિયમાત્ એતદેવ સમ્યગ્દર્શનમ્'. સમજમે આયા?

હરેક દ્રવ્યકી પર્યાય સ્વતંત્ર હૈ. પર્યાયકો અંતરમે મોડનેસે દ્રવ્ય ભી સ્વતંત્ર દૃષ્ટિમે આના.... સમજમે આયા? પર્યાય પરતંત્ર હો તો પર્યાયકો અંતર મોડનેમે સ્વાધીનતા રહે નહીં. સમજમે આયા? પર્યાય નામ વર્તમાન અવસ્થા કોઈપણ દ્રવ્યની. ઉત્પાદરૂપ જો સ્વતંત્ર પર્યાય ઉસ કાલકી સ્વતંત્ર, સ્વતઃ, પરસે નહીં, પૂર્વસે નહીં-પૂર્વ પર્યાયસે નહીં. ખરેખર તો દ્રવ્ય-ગુણસે ભી નહીં, પર્યાય પર્યાયસે હૈ. ઐસી સત્તાકી સ્વતંત્રતાકી પ્રસિદ્ધિ દૃષ્ટિમે હોનેસે... વ્યવહારદૃષ્ટિ... વહ પર્યાય સ્વતંત્ર હૈ તો અંતર્મુખમે શુદ્ધ ચૈતન્યકી ઓર ઉસકા ઝુકાવ કરનેસે મતિ-શ્રુતજ્ઞાન દ્વારા-મતિ-શ્રુતપર્યાય દ્વારા આત્મા પ્રત્યક્ષ અનુભવમે આના ઉસકા નામ આત્માકા અનુભવ કહનેમે આતા હૈ. અનુભવમે પ્રતીત હોના ઉસકા નામ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન કહતે હૈં. આહાહા! કહો, અમરચંદભાઈ! જગતને ક્યા... આ પાછું નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હોં. **નિયમાત્** શબ્દ પડા હૈ ન? તો 'નિયમાત્'નો અર્થ ઇતના હી હૈ કિ નિશ્ચયસે, એમ. નિયમસે નામ નિશ્ચયસે. સમજમે આયા?

સારા ૧૪ પૂર્વ ને ૧૨ અંગકા સાર... પ્રથમ ભગવાન આત્મા પૃથક્ અપના દ્રવ્ય... દ્રવ્યાન્તર હૈ ન? તો દ્રવ્યાન્તર નામ અપને દ્રવ્યસે અનેરા (-અન્ય) દ્રવ્ય. સમજમે આયા? ઉસસે પૃથક્ અપના દ્રવ્ય-વસ્તુ, ઉસસે અનેરા (-અન્ય) વિકલ્પ, વ્યવહાર દયા, દાન, વ્રત આદિ કિ શરીર, કર્મ સારે, ઉસસે વહ પૃથક્ હૈ. ખરેખર ઉસ સમયકી પર્યાય જો હૈ ન, હૈ સ્વતંત્ર, પણ

વહ 'પર્યાય જિતના આત્મા નહીં' એસી દ્રવ્યમેં દષ્ટિ કરનેસે પર્યાયમેં મતિ-શ્રુતજ્ઞાન દ્વારા પ્રત્યક્ષ સ્વાદ આના, આનંદકા સ્વાદ આના.. પર્યાયકી સ્વતંત્રતા કબૂલ કરકે પર્યાયવાન ત્રિકાલ (જો) પર્યાય જિતના નહીં હૈ. સમજમેં આયા? એસી જો શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુ **દ્રવ્યાન્તરેભ્યઃ**—અનેરા દ્રવ્યસે પૃથક્, તો સબ પર્યાયકા લક્ષ ભી છૂટ ગયા. સમજમેં આયા?

લક્ષ છૂટા, તો રહી તો પર્યાય સ્વકા આશ્રય કરનેમેં. સમજમેં આયા? પણ લક્ષ છૂટ ગયા, પર્યાય ઉપરસે લક્ષ છૂટ ગયા. **દ્રવ્યાન્તરેભ્યઃ**—પૃથક્, અનેરા દ્રવ્ય (જો) ઇસ દ્રવ્યસે ભિન્ન. એસે દ્રવ્ય ઉપર દષ્ટિ દેનેસે જો જ્ઞાનકી પર્યાયમેં પ્રત્યક્ષ હુઆ.... વહ પર્યાય હૈ સ્વતંત્ર. સમજમેં આયા? ઉસ પર્યાયમેં 'યે દ્રવ્ય શુદ્ધ ચૈતન્ય હૈ' એસા શુદ્ધપનેકે અનુભવમેં યહ શુદ્ધ (દ્રવ્ય) અનુભવમેં આના ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન કહનેમેં આતા હૈ. કાંતિભાઈ! બહુ ઝીણું! આ બહારમાં સાંભળ્યું હોય, બહારથી આ કરે ને આ કરે... જાઓ સમ્યગ્દર્શન. લે લો વ્રત ને તપ કરો. યે ચીજ ક્યા હૈ ભગવાન આત્મા? એક શબ્દમેં તો બહોત ભર દિયા.

દ્રવ્યાન્તરેભ્યઃ.. શબ્દ હૈ સકલ કર્મોપાધિસે રહિત. સમજમેં આયા? પણ પરવસ્તુકા લક્ષ છૂટકર અપના શુદ્ધદ્રવ્ય તરફકે લક્ષમેં અપની પર્યાયમેં 'યહ આત્મા શુદ્ધ હૈ' એસા અનુભવમેં આના ઉસકા નામ હી સમ્યગ્દર્શન હૈ. શોભાલાલભાઈ! બહુ ઝીણું. માંડ માંડ આવે ક્યારેક ત્યાં આવું ઝીણું. આ પ્રથમ દરજજાનો બંધના નાશનો (અને) મોક્ષનો પ્રથમ દરજજાનો ઉપાય છે. સમજમેં આયા? યહાંસે મોક્ષકે ઉપાયકી શુરૂઆત હોતી હૈ. **ભાવાર્થ ઇસ પ્રકાર હૈ—સમ્યગ્દર્શન જીવકા ગુણ હૈ।** ત્રિકાલ. ત્રિકાલીમેં એક સમ્યગ્દર્શન—ત્રિકાલ શ્રદ્ધા નામકા ગુણ હૈ. **વહ ગુણ સંસાર-અવસ્થામેં વિભાવરૂપ પરિણમા હૈ।** સમજમેં આયા? ભગવાન આત્મા સત્ દર્શન—શ્રદ્ધા એસા ત્રિકાલી ગુણ હૈ. વહ ગુણ સંસાર અવસ્થામેં નિમિત્ત આધીન હોકર વિભાવરૂપ પરિણમા હૈ, મિથ્યાત્વરૂપ પરિણમા હૈ. સમજમેં આયા?

વહ ગુણ સંસાર-અવસ્થામેં... સંસાર નામ અનાદિ સંસાર હોં, યહાં સંસાર અર્થાત્ (સાધક)—૧૪વેં ગુણસ્થાન આદિકી બાત લેના નહીં હૈ. કોઈ કહે, સંસાર અવસ્થા(મેં ભી) શુદ્ધતા પડી હૈ ન? અનાદિ સંસારકી બાત હૈ. સમ્યગ્દર્શન પાને પહલેકી બાત હૈ, યે સંસાર અવસ્થા લેના. નહીં તો સંસાર તો, ૧૪વેં ગુણસ્થાન તક અસિદ્ધભાવ—સંસારભાવ હૈ. યે બાત યહાં હૈ નહીં. યે તો અનાદિકાલસે સંસાર અવસ્થા નામ વસ્તુમેં જો રાગ ને રાગકી એકતાકા ભાવ નહીં એસે (રાગ)ભાવમેં જો પડા હૈ ઉસકા નામ સંસાર અવસ્થા હૈ. સમજમેં આયા? ભગવાન આત્મામેં સંસાર અવસ્થા હૈ હી નહીં. સંસાર અવસ્થા અર્થાત્ ઉદયભાવ, રાગની એકતાની બુદ્ધિ મિથ્યાત્વભાવ. વહ સ્વભાવમેં હૈ હી નહીં. પણ સ્વભાવમેં સમ્યગ્દર્શન ગુણ હૈ યે અનાદિસે વિભાવરૂપ—મિથ્યાત્વરૂપ પરિણમા હૈ. સમજમેં આયા?

વહી ગુણ જબ સ્વભાવરૂપ પરિણમે... દેખો! વહી ગુણ જબ સ્વભાવરૂપ પરિણમે તબ મોક્ષમાર્ગ હૈ। દેખો! અહીં સંસાર અવસ્થા અને સ્વભાવરૂપ પરિણત મોક્ષમાર્ગ—દોનો લે લિયે. ક્યા કહા સમજમે આયા? આ ... મોક્ષમાર્ગ અવસ્થા હૈ. દેખો! મોક્ષમાર્ગ. ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુ અખંડ પરમાનંદની મૂર્તિ છે. પુસ્તક દો શેઠને. એય! મોડા આવ્યા થોડા હોં. સમજમે આયા? શુરૂઆત કહાંસે હોતી હૈ વહ ચલી ગઈ બાત. એ કંઈ ફરી ન આવે. યહાંસે લેના હૈ. સંસાર અવસ્થામે... સંસાર યે અવસ્થા હૈ. સંસાર અવસ્થા શબ્દસે મિથ્યાત્વ અવસ્થા (અર્થાત્) અપના ચૈતન્ય શુદ્ધ આનંદ જ્ઞાયકમૂર્તિ ઉસકી સમ્યક્ શ્રદ્ધા અવસ્થાસે વિરુદ્ધ. સમજમે આયા? મિથ્યાશ્રદ્ધા—રાગકા એકત્વપના... પરદ્રવ્ય હૈ, રાગ પરદ્રવ્ય હૈ, ખરેખર સ્વદ્રવ્ય નહીં. શુભરાગકા એકત્વપના એસી મિથ્યાત્વરૂપી અવસ્થા. શોભાલાલભાઈ! ભારે આકરી વાત.

મિથ્યાત્વ અવસ્થામે, સમ્યગ્દર્શન ગુણ જો ત્રિકાલ થા વહ વિકારરૂપ પરિણમા હૈ—વિભાવરૂપ પરિણમા હૈ. વહી ગુણ જબ સ્વભાવરૂપ પરિણમે—યે ગુણકા સ્વભાવરૂપ પરિણમન હો (અર્થાત્) જૈસા આત્મામે સ્વભાવ હૈ એસા પરિણમન હો સમ્યગ્દર્શનરૂપ, તબ મોક્ષમાર્ગ હૈ. તબસે મોક્ષમાર્ગ હૈ, ઇસકે પહલે મોક્ષમાર્ગ હૈ નહીં. સમજમે આયા? રાગકી એકત્વબુદ્ધિકા પરિણમન મિથ્યાત્વ વહ સંસાર. યહાં સંસાર અવસ્થા ઉસે કહના હૈ. બસ મિથ્યાત્વ (હી) સંસાર ઔર સમ્યગ્દર્શન મોક્ષકા માર્ગ કિ મોક્ષસ્વરૂપ હી યહ હૈ. સમજમે આયા? વસ્તુ ભગવાન પૂર્ણ આનંદકંદ જ્ઞાયકસ્વભાવ.... આગે આયેગા. ‘પૂર્ણ જ્ઞાનઘન’ હૈ ન ઉસમે? ‘પૂર્ણ જ્ઞાનઘન’ પીછે આયેગા. પૂર્ણ જ્ઞાનઘન હૈ.. પૂર્ણ જ્ઞાન.. પૂર્ણ જ્ઞાન શબ્દસે અકેલા જ્ઞાન (હી) નહીં, યહાં તો જ્ઞાનસે લિયા હૈ, બાકી પૂર્ણ જ્ઞાન હૈ, પૂર્ણ આનંદ હૈ, પૂર્ણ સ્વચ્છતા હૈ, પૂર્ણ પ્રભુતા હૈ, કર્તા-કર્મશક્તિકા સ્વભાવ પૂર્ણ હી હૈ. સમજમે આયા?

યહાં તો જ્ઞાનપ્રધાનસે કથન કિયા ક્યોંકિ જ્ઞાનમે.. જ્ઞાનમે, યે શ્રદ્ધા, યે કર્તૃત્વ, યે કરણ એસા સબ જ્ઞાનમે ખ્યાલમે આતા હૈ. તો સબ ગુણ જ્ઞાનમે ખ્યાલમે આતે હૈં. જ્ઞાન યે સવિકલ્પ સ્વ-પરપ્રકાશક પ્રધાન અસાધારણ એક ગુણ હૈ. યે ગુણમે.... દૂસરે ગુણ અપનેકો નહીં જાનતે. દૂસરે ગુણ અપનેકો નહીં જાનતે, પરકો—જ્ઞાનકો ભી (નહીં જાનતે). જ્ઞાન જો હૈ વહ અપનેકો જાનતા હૈ ઔર શ્રદ્ધા, આનંદ, અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ આદિ... યે જ્ઞાન અપનેકો જાનતા હૈ ઔર અનંત ગુણકો (જાનતા હૈ). એસા એક જ્ઞાનમે અનંત આ ગયે તો સારા જ્ઞાનમય આત્મા હો ગયા. સમજમે આયા? પરમભાવગ્રાહક ઉસે કહા.

એસા પૂર્ણ જ્ઞાનઘન આત્મા, પૂર્ણ આનંદઘન આત્મા, પૂર્ણ પરમેશ્વરઘન આત્મા, પરમ ઈશ્વરશક્તિ સંપન્ન પૂર્ણ પરમેશ્વર આત્મા હૈ. સમજમે આયા? સમ્યગ્દર્શન જો ત્રિકાલ ગુણ અંદરમે હૈ ઉસકા વિભાવરૂપ પરિણમન મિથ્યાત્વ હૈ, સ્વભાવરૂપ પરિણમન સમ્યક્ હૈ. યહાં તો સમ્યક્ ન કહા, યે (સમ્યક્) પરિણમે ઉસે મોક્ષમાર્ગ કહા. સમ્યક્ કી વ્યાખ્યા તો પહલે કર દી.

અબ મોક્ષમાર્ગ કહા. વહી ગુણ જબ સ્વભાવરૂપ પરિણામે તબ મોક્ષમાર્ગ હૈ. સમજમે આયા? તીનો લેના હૈ ઉસમે. પહેલી તો ઓલા સમ્યકની વ્યાખ્યા કરી. પણ મોક્ષમાર્ગમે તીનો લે લેના હૈ. સાથમે તીનો હૈ, અકેલા સમ્યગ્દર્શન નહીં એમ કહતે હૈ. આહાહા! સમજમે આયા?

વિવરણ—સમ્યક્ત્વભાવ હોનેપર નૂતન જ્ઞાનાવરણાદિ દ્રવ્યકર્માસ્રવ મિટતા હૈ.. ભગવાન આત્મા અપના પૂર્ણ સ્વભાવ, પૂર્ણ શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુ ઉસકે અનુભવકી પ્રતીતિ હોનેસે ઉસમે આવરણ નહીં—વસ્તુમે આવરણ નહીં, તો પરિણામ હુઆ ઉસમે આવરણ નહીં. તો આવરણ જો હૈ (ઐસા) નયા દ્રવ્યકર્મ ઉસકો આતા નહીં. નયા આવરણ આતા હી નહીં સમ્યગ્દષ્ટિકો. એક વાત. સમજમે આયા? સંવર-નિર્જરા બતાના હૈ. સંવર-નિર્જરા સિદ્ધ કરના હૈ. સમ્યક્ત્વમે સંવર-નિર્જરા સિદ્ધ કરના હૈ. સંવર-નિર્જરા(રૂપ) મોક્ષમાર્ગમે તીનો આ ગયે હૈ, દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર આ જાતે હૈ—વહ બાત સિદ્ધ કરની હૈ. અમરચંદભાઈ! સમજમે આયા?

સમ્યક્ત્વભાવ.. સમ્યક્ત્વ ભાવ.. ભાવ શબ્દસે પર્યાય. પર્યાયકો યહાં ભાવ કહા હૈ. સમજમે આયા? વસ્તુ ભગવાન આત્મા ઉસકે અંતર્મુખ હોકર જો સમ્યક્ત્વભાવરૂપ પરિણમન પર્યાયમે હુઆ, તો નૂતન કર્મકા બંધ રુક ગયા (અર્થાત્) સંવર હો ગયા. ભાવ તો સબકો કહતે હૈ, દ્રવ્યકો ભાવ કહતે હૈ, ગુણકો ભાવ કહતે હૈ, પર્યાયકો ભાવ કહતે હૈ, વિભાવકો ભાવ કહતે હૈ, સ્વભાવકી પર્યાયકો ભાવ કહતે હૈ. યહાં સમ્યક્ત્વ પર્યાયકો ભાવ કહનેમે આયા હૈ. સમજમે આયા? ભગવાન આત્મા અપના શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વભાવમે સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાયરૂપ શક્તિ તો પડી હૈ ઉસમે. સમજમે આયા? જો સમ્યગ્દર્શનરૂપ પરિણમન હુઆ, વહ પર્યાય(રૂપ) શક્તિ શ્રદ્ધાગુણમે પડી હૈ, યે કોઈ બહારસે આતી નહીં. યે પડી હૈ તો અંતર્મુખ સ્વભાવ હોકર જો સમ્યકરૂપ પર્યાય હુઈ વહ મોક્ષમાર્ગ હૈ. સમ્યક્ત્વ... સમજમે આયા? ભાવ હોને પર યાની કિ મોક્ષમાર્ગ હોને પર નૂતન—નયે જ્ઞાનાવરણાદિ આઠો કર્મ રુક જાતે હૈ ઐસે કહતે હૈ યહાં તો. સમજમે આયા?

ક્યો? કિ મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, યોગ—એક સમયકી વિકારી અવસ્થા હૈ. પાંચો એક સમયકી વિકારી અવસ્થા હૈ. તો વિકારી અવસ્થાસે જહાં પૃથક્ હુઆ, તો પાંચો ઉસમે આયે નહીં. સમજમે આયા? પાંચો હૈ નહીં અંદરમે. પર્યાયમે જો મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, યોગ થા વહ એક સમયકી પર્યાયમે થા. વસ્તુકી દષ્ટિ હોનેસે દષ્ટિમે પાંચો રહે નહીં. વસ્તુમે હૈ નહીં ઔર દષ્ટિમે પાંચો રહે નહીં. સમજમે આયા? તો કહતે હૈ કિ ઉસકો નૂતન કર્મ હૈ હી નહીં. વહ સંવર કહા. **પૂર્વબદ્ધ કર્મ નિર્જરતા હૈ...** યે તો મોક્ષમાર્ગ સિદ્ધ કરના હૈ ન. અપની શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ જૈસી હૈ ઐસી અંતર દષ્ટિમે આયી તો ઉસમે મિથ્યાત્વ, અવ્રત આદિ હૈ નહીં. દષ્ટિકે વિષયમે હૈ નહીં ઔર દષ્ટિ મોક્ષમાર્ગ જો પ્રગટા હૈ ઉસમે વે પાંચ હૈ નહીં. સમજમે આયા? ઉસ કારણસે નયે કર્મ તો ઉસકો રુક જાતે હૈ, પણ પુરાને કર્મ જો હૈ વહ ઝર

જાતે હૈં. કહો, સમજમેં આયા? ભાઈ! યે સમજનેકી ચીજ હૈ. યે કોઈ દે દે ઐસી ચીજ હૈ નહીં. કે ભાઈ! અમને સમજાવી દો.. અમને સમજાવી દો. કોણ સમજાવે? પરાણે કોઈ સમજાવી શકે? કિસીકી તાકાત હૈ? તીર્થંકરકી-ઉસકી પર્યાયમેં તાકાત હૈ? પરકો સમજા શકે (ઐસી) પર્યાયમેં તાકાત હૈ? ઔર સમજનારકી પર્યાયમેં તાકાત હૈ કિ પરસે સમજે—ઐસી ઉસકી પર્યાય હૈ? સમજમેં આયા? કહા ન પહલે. પહલે ભી કહા થા કિ પર્યાય સ્વતંત્ર હૈ. ઉસકી પર્યાય ભી સ્વતંત્ર હૈ. પરસે સમજે ઐસી પર્યાય હૈ નહીં ઉસકી. યે (જબ) સમજે તબ સ્વતંત્ર અપનેસે સમજતા હૈ એમ કહતે હૈં, પરસે નહીં. શેઠ!

શ્રોતા : સમજનેકો તો ઇકઠે હોતે હૈં.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : સમજનેકો અંદર ઇકઠા હોના ચાહિયે એમ કહતે હૈં. એવી વાત છે ભાઈ! આ તો વીતરાગ માર્ગ છે. વસ્તુ વીતરાગ છે. વસ્તુ વીતરાગ છે. હમણાં કહેશે. વસ્તુ.. વસ્તુમાત્ર શુદ્ધનય.. વસ્તુમાત્ર અકેલી શુદ્ધનય(રૂપ) હૈ. સમજમેં આયા? એ આગળ ઓલામાં લેશે હોં. શુદ્ધનયમાં લેશે. ઓલો છેને સાતમો શ્લોક, એમાં લેશે. **શુદ્ધનય વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ.** એમ ભાઈ! શબ્દ છે અંદર. શુદ્ધનયની વ્યાખ્યા જ એ કહી છે, વસ્તુમાત્ર. શુદ્ધનય એટલે વસ્તુમાત્ર. સાતમા (કળશ)ની ચોથી લીટી. વસ્તુમાત્ર... શુદ્ધનયની વ્યાખ્યા જ એ કરી છે. **શુદ્ધનયાયત્તમ્.. શુદ્ધનય વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ.** સાતમો શ્લોક છે ને? સાતવાં શ્લોક. અમરચંદભાઈ! સાતવાં શ્લોક. એ ચોથી લીટી.

શુદ્ધનય વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ. ભાષા ક્યા કરતે હૈં! એ વસ્તુ વસ્તુમાત્રને આધીન છે, એમ. એ વસ્તુમાત્રને આધીન છે. શુદ્ધનયનો અર્થ જ એ છે. **વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ.** બસ, **વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ.** સારી ચીજ વસ્તુમાત્ર—અપનેસે આધીન હૈ. ‘શુદ્ધનયાયત્તમ્’માં શુદ્ધનય નામ વસ્તુમાત્ર અને આયત્તમ્ એટલે આધીન. **વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ.** અર્થાત્ ક્યા? અપની વસ્તુ વસ્તુ હૈ, બસ ઐસા હૈ. પરકે આધીન હૈ હી નહીં, વસ્તુ ઐસી હૈ. રાગકે આધીન હૈ નહીં, પર સમજાવે તો સમજે ઐસી વસ્તુ હૈ નહીં. એય જેઠાલાલભાઈ! ભારે વાતું ભાઈ! યહાં કહતે હૈં કિ સમ્યક્ત્વ ભાવ હોને પર નયે કર્મ રુક જાતે હૈં ઔર પુરાને કર્મ ઝર જાતે હૈં. બસ ઇસ કારણસે મોક્ષમાર્ગ હૈ. ઇસ કારણસે મોક્ષમાર્ગ હૈ. નયે આતે નહીં—સંવર હુઆ, પુરાને ઝર જાતે હૈં—નિર્જરા હુઈ, ઇસ કારણસે મોક્ષમાર્ગ હૈ. સંવર-નિર્જરા યે મોક્ષમાર્ગ હૈ. સમજમેં આયા?

એક સમ્યક્ આત્માકા અનુભવ હોનેસે સમ્યક્ ભાવસે મોક્ષમાર્ગ હુઆ. ક્યોં હુઆ? કિ ઉસમેં નયા કર્મકા આના રુક ગયા ઔર પુરાને કર્મ ઝર જાતે હૈં. ઉસ કારણસે સંવર-નિર્જરા હો ગયે (ઔર) સંવર-નિર્જરા હી મોક્ષમાર્ગ હૈ. અબ, દોમેંસે તીનકો નિકાલેંગેં. પહલે ભાઈ! સમ્યક્ લિયા, પીછે સંવર-નિર્જરા લિયે. અબ સંવર-નિર્જરામેંસે તીન નિકાલેંગેં. સમજમેં આયા? એક કળશે ભારે વાત કરી છે!

જુઓ! **इस कारण मोक्षमार्ग है।** ભાઈ! ક્રિયાકાંડ કિ બાહ્યકી વસ્તુ મોક્ષમાર્ગ હૈ નહીં. ઓહોહો! ભગવાન આત્મા અપના પૂર્ણ જ્ઞાનઘન, આનંદઘન, ગુણઘન, ગુણપિંડ એક વસ્તુ.. વસ્તુ.. વસ્તુ.. વસ્તુમેં દૃષ્ટિ હુઈ વહ દૃષ્ટિ વસ્તુમેં પડી થી. સમજમેં આયા? ડાહ્યાભાઈ! જો દૃષ્ટિ સમ્યક્ હુઈ વહ અંદર પડી થી. ઉસમેં હૈ ઉસમેંસે નિકલી હૈ. મિથ્યાત્વરૂપ પરિણમન થા, સ્વભાવમેં દૃષ્ટિ દેનેસે સમ્યક્ સ્વભાવરૂપ પરિણમન હુઆ વહ મોક્ષમાર્ગ હૈ. ક્યોં? કિ નયે કર્મ રુક જાતે હૈ, પુરાને ખિર જાતે હૈ. ક્યા રહા? સંવર-નિર્જરા હુઈ. સમજમેં આયા? યે કોઈ સમજાવે એસા નહીં સમજે. શોભાલાલ શેઠજી! છોટાભાઈ સમજાતે નહીં, બરાબર સમજાવતા નથી. એક લીટી શીખવાડી. એક લીટી શીખવાડી એક લીટી. પછી જુદા પાડીને શીખવે તો શીખવાડ્યું કહેવાય. બધા ભેગામાં તો મગજ કામ ન કરે. તમારે બધું કરવું જોઈશે. આ નવી રીતે શીખવાય છે આમાં સાંભળવામાં. આ કહેવાય છેને, આ શીખો. શીખવા માટે તો આ વાત ચાલે છે. સમજમેં આયા? આહાહા!

અબ, દેખો! પ્રશ્ન ઉઠા શિષ્યકા. શંકા ઉઠાકર અપને હી અપને સ્પષ્ટીકરણ કરતે હૈ. ભગવાન આત્મા સંસાર અવસ્થામેં મિથ્યાત્વરૂપ પરિણમા થા, વિભાવરૂપ પરિણમા થા, (શ્રદ્ધા)ગુણકી સમ્યગ્દર્શનપર્યાયકા સ્વભાવરૂપ પરિણમન હુઆ-સમ્યક્ ભાવરૂપ હુઆ, (તો) નયા કર્મ રુક ગયા, પુરાના ઝર ગયા, સંવર-નિર્જરા હો ગઈ, તો મોક્ષમાર્ગ હુઆ. લ્યો, યે મોક્ષમાર્ગ. ભારે વાત ભાઈ! **यहाँ पर कोई आशंका करेगा...** આશંકા હોં, શંકા નહીં. મહારાજ! ક્યા કહતે હો? ઇતનેમેં તીનોં(કી એકતારૂપ) મોક્ષમાર્ગ આ ગયા? યે તો સમ્યક્ આયા-અકેલા સમ્યગ્દર્શન હુઆ, સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ. પણ ઉસમેં ચારિત્ર કહાં આયા? સમજમેં આયા?

यहाँ पर कोई आशंका करेगा.. આશંકા નામ ક્યા હૈ? આપ એકબાર સમ્યક્ કહતે હો, દૂસરી બાર નયા કર્મ નહીં આના, પુરાના ઝર જાના એસેકો મોક્ષમાર્ગ કહતે હો. મોક્ષમાર્ગ તો સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન ને ચારિત્ર-તીનોં હૈ. ચારિત્ર (નહીં) તો તીનોં કહાં આયે? એસા મેરે સમજમેં નહીં આયા, એમ કહતે હૈ. આપ કહતે હો વહ જૂઠા હૈ એસા નહીં. યે તો શંકા (હો ગઈ). પણ ઇસમેં તીન કેસે આયે? આપ તો મોક્ષમાર્ગ કહતે હો. ઉસકો તો મોક્ષમાર્ગ કહતે હો. પહલે આપને કહા કિ દ્રવ્યાંતરસે પૃથક્ હોકર અપને સ્વરૂપકા અનુભવ કરના વહ નિશ્ચયસે સમ્યગ્દર્શન હૈ. વહાં તો આપને દર્શન કહા થા. ફિર જહાં આગે બઢે તો સમ્યક્ ભાવ હોને પર નયા કર્મ રુકા, જૂના કર્મ ઝર ગયા (એસા કહકર) વહાં તો આપને સંવર-નિર્જરા દોકી બાત કી. ઉસકો આપ મોક્ષમાર્ગ કહતે હો. મોક્ષમાર્ગ તો હમને સુના હૈ તીન(કી એકતારૂપ). સમજમેં આયા? દર્શન-જ્ઞાન ને ચારિત્ર. વહ તત્ત્વાર્થસૂત્રકા પહલા સૂત્ર હૈ. 'સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ'. અભી તો સમ્યક્ હુઆ વહાં ચારિત્ર કહાંસે આયા? એમ કહતે હૈ. તીન કહાંસે આ

ગયે? આપ તો મોક્ષમાર્ગ.. મોક્ષમાર્ગ કહતે હો. મોક્ષમાર્ગ તો ત્રીનો(કી એકતારૂપ) હૈ. સુન.. સુન.. સાંભળ! કહે છે.

કહા કિ મોક્ષમાર્ગ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ઇન ત્રીનોકે મિલનસે હોતા હૈ। આપને કહા કિ અંદર આત્મા શુદ્ધસ્વરૂપ સમ્યગ્દર્શનરૂપ પરિણમન હુઆ, (તો) મોક્ષમાર્ગ હુઆ, નયા કર્મ રુક ગયા, જૂના કર્મ ખિર ગયા. આટલું બધું કહું એમાં ચારિત્રની ક્યાં વાત રહી? સમજમેં આયા? યહાં પર કોઈ આશંકા કરેગા કિ મોક્ષમાર્ગ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ઇન ત્રીનોકે મિલનસે હોતા હૈ। ઉત્તર ઇસ પ્રકાર હૈ—શુદ્ધ જીવસ્વરૂપકા અનુભવ કરને પર ત્રીનોં હી હૈં। શેઠ! હૈ ઉસમેં? ક્યા હૈ? વાંચો તો ખરા. ઓલા બીડીનું વાંચો છો એમ આહી... બોલો. ત્રીનોં હી હૈં, ઇતના. શુદ્ધ જીવસ્વરૂપકા અનુભવ કરને પર ત્રીનોં હી હૈં। એસા બરાબર સ્પષ્ટ નહીં આયા. હળવે હળવે આયા. બીડીમેં એસા નહીં કરતે. એસા લેના હૈ, એસા લેના હૈ, લાઓ. ક્યા છૂટ ગયા હૈ? એ બધા હાથમાં હોય. એમ હોય? શોભાલાલજી જાય ત્યાં બધાનું એના હાથમાં હોય. યહાં ક્યા કહતે હૈં સમજમેં આયા? પડાઈ ઉડેને પડાઈ. પડાઈ સમજતે હો? પતંગ. દોરી હાથમેં રહતી હૈ. ચારેકોર કામ કરે, ખ્યાલમેં બરાબર રખે. શોભાલાલજી કિતના રૂપિયા લાયા, કિતના ... સબ ખ્યાલ રખતે હૈં. જેઠાલાલભાઈ! ઉડી જાય....

યહાં તો કહતે હૈં... આહાહા! જુઓને! એક આશંકામેં કિતના ડાલા હૈ! આશંકા હો, શંકા નહીં. મહારાજ! આપ કહતે હો યે બરાબર હોગા, પણ મેરી શંકા હૈ. ચારિત્રકી બાત તો યહાં આયી હી નહીં. મોક્ષમાર્ગ આપને કહ ભી દિયા. મોક્ષમાર્ગ હો ગયા.. મોક્ષમાર્ગ હો ગયા.. સમજમેં આયા? (ચારિત્ર) તો આયા હી નહીં, કહાંસે મોક્ષમાર્ગ હો ગયા?

ઉત્તર ઇસ પ્રકાર હૈ, ભગવાન! સુન! શુદ્ધ જીવસ્વરૂપકા અનુભવ કરને પર... ભગવાન.. જુઓ! ભાષા. શુદ્ધ પરમાત્મા અપના શુદ્ધસ્વરૂપ પરમાનંદમૂર્તિ ઉસકા અનુભવ કરને પર.. સમજમેં આયા? ‘વસ્તુ વિચારત ધ્યાવતૈ, મન પાવે વિશ્રામ, રસ સ્વાદત સુખ ઊપજે, અનુભવ તાકો નામ.’ (નાટક સમયસાર, ઉત્થાનીકા પદ ૧૭). બનારસીદાસકા હૈ. સમજમેં આયા? ‘વસ્તુ વિચારત ધ્યાવતૈ..’ ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદ ધ્રુવ જ્ઞાયકભાવ એસે વિચારમેં ધ્યાન કરનેસે ‘વસ્તુ વિચારત ધ્યાવતૈ, મન પાવે વિશ્રામ.’ સંકલ્પ-વિકલ્પ વિશ્રામ હો જાતે હૈં. ‘રસ સ્વાદત સુખ ઊપજે.’ ભગવાન આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદકા પિંડ હૈ. ‘રસ સ્વાદત સુખ ઊપજે..’ આત્માકે રસકા સ્વાદ અનુભવમેં લેનેસે, ‘અનુભવ તાકો નામ.’ યે અનુભવમેં ત્રીનોં આ ગયે—દર્શન-જ્ઞાન ને ચારિત્ર. સમજમેં આયા?

દેખો! શુદ્ધ જીવસ્વરૂપકા અનુભવ કરને પર ત્રીનોં હી હૈં. ત્રીનોં હી હૈં.. સ્વરૂપકી પ્રતીત હુઈ, સ્વરૂપકા સ્વસંવેદનજ્ઞાન હુઆ, સ્વરૂપમેં આનંદકે સ્વાદમેં લીનતા હુઈ.—ત્રીનોં આ ગયે. આહાહા! અરે! અપને સ્વરૂપકા માહાત્મ્ય ઉસકો નહીં હૈ. ક્યા ચીજ ભગવાન સારા પરમાત્મા..

સ્વયં સાક્ષાત્ પરમાત્મસ્વરૂપ હી છે. શક્તિ ઓર સત્ત્વસે પરમાત્મસ્વરૂપ આત્મા છે. ઉસકી પર્યાયમેં શક્તિ છે વહ વ્યક્ત હોતી છે. ઉસમેં ન હો તો પ્રગટમેં કહાંસે આયેગા? સમજમેં આયા? તો કહતે હેં કિ જબ શુદ્ધસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા... સારી દૂસરી બાત એક ઓર પડી રહી. ભાઈ! ઇતના સુના ને કષાય મંદ ક્રિયા, ઇતના જાનપના ક્રિયા, વાદવિવાદસે દૂસરોંકો હટાયા ને હમ જીત ગયે. ઝંઝટ એકબાજુ પડી રહી. સમજમેં આયા?

તેરા ભગવાન તુજે મિલા. ભગવાનસ્વરૂપ પરમાત્મા ઉસકા માહાત્મ્ય દેખ. વિસ્મય હોકર જહાં ઝુક ગયા અંદરમેં, તો જો આત્માકા આનંદકા અનુભવ હુઆ (ઉસમેં) તીનોં આ ગયે—દર્શન ભી આયા, જ્ઞાન ભી આયા ને ચારિત્ર ભી આયા. સ્વરૂપાયરણ સ્થિરતા ભી સાથમેં છે. દેખો! ઉસમેં સ્વરૂપાયરણ ભી કહા અકેલે સમ્યક્ત્વમેં. સમજમેં આયા? વહ કહતે હેં ન. મના કરતે હેં ન અભી? ચૌથે ગુણસ્થાનમેં સ્વરૂપાયરણ ચારિત્ર નહીં હોતા. અરે ભગવાન! આહાહા! માળો છે તો ભગવાન, પણ પામર થઈને પડ્યો છે. શ્રીમદે લખ્યું છે કે પ્રભુના ગુણનો પાર ન મળે, પણ અપલખણનોય પાર ન મળે. ‘પ્રભુ સર્વ ગુણસંપન્ન’ એસા શબ્દ છે પત્રમેં શ્રીમદ્મેં. પ્રભુ સર્વ ગુણસંપન્ન, પણ અપલખણનોય પાર ન મળે. એ પર્યાયમાં અપલખણ (અને) સર્વ ગુણસંપન્ન વસ્તુમાં. સમજમેં આયા?

લોકો કહે, દેખો! પરમાત્માકે ભી દોષ નિકાલતે હેં. શાંતિભાઈ! શ્રીમદ્ને એમ કહે છે લોકો. પ્રભુ સર્વ ગુણસંપન્ન, ઉસમેં ભી અપલક્ષણ હેં. હજી ભગવાના અપલક્ષણ કાઢવા છે. અરે સાંભળને! તેરી બાત કરતે હેં. પરમાત્મા તો પૂર્ણ હો ગયે, ઉસમેં અપલક્ષણ હૈ હી કહાં? અપલખણ સમજતે હો? ખોટા લક્ષણ—ભૂંડા લક્ષણ. તો ભગવાનકી બાત કહાં હૈ? યહાં તો ભગવાન તું હૈ એસા કહતે હેં. તેરેમેં સર્વ ગુણસંપન્ન(પના હૈ). ભગવાન! (તું) સર્વ ગુણસંપન્ન. અનંતી સિદ્ધકી પર્યાયસે સંપન્ન ભગવાન આત્મા હૈ. ઉસકી પર્યાયમેં અપલક્ષણ હેં. રાગ મેરા, રાગસે મુજે ધર્મ હોગા, રાગ મૈં કરતા હું, રાગસે મૈં અધિક હું, મૈં પુણ્ય કરતા હું—યે તેરે અપલક્ષણ મિથ્યાત્વકે અપાર હેં. છોડને અપલક્ષણ હવે. સમજમેં આયા? ઇસલિયે કહા થા.

ભગવાનમેં અપલક્ષણ નિકાલતે હેં. ભગવાનજીભાઈ! આવે છેને એ પત્રમાં? શ્રીમદ્માં આવે છે. આહીં એ કહે છે, ભાઈ! મિથ્યાત્વરૂપ પરિણામા યે તેરા અપલક્ષણ હૈ. ભગવાન આત્મા અપને સ્વરૂપમેં શુદ્ધ ચૈતન્ય ઉપર દૃષ્ટિ કરકે જો અનુભવ સ્વસન્મુખમેં હુઆ, ઉસમેં તીનોં આ જાતે હેં—સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન ને સ્વરૂપકે આનંદકા સ્વાદરૂપી આચરણ. સમજમેં આયા?

કૈસા હૈ શુદ્ધ જીવ? ‘શુદ્ધનયતઃ એકત્વે નિયતસ્ય’.. નિર્વિકલ્પ વસ્તુમાત્રકી દૃષ્ટિસે દેખતે હુએ.. શુદ્ધનયની વ્યાખ્યા એ. નિર્વિકલ્પ વસ્તુમાત્રકી દૃષ્ટિસે દેખતે હુએ.. અંતરમેં. શુદ્ધપના ઉસરૂપ હૈ. ત્રિકાલ શુદ્ધરૂપ હી હૈ. ત્રિકાલ.. દેખો! યહાં બાત... નિર્વિકલ્પ વસ્તુમાત્રકી દૃષ્ટિસે દેખતે હુએ શુદ્ધપના ઉસરૂપ હૈ. ત્રિકાલ, શુદ્ધ એકરૂપ ત્રિકાલ હૈ. સમજમેં આયા? કબ? કિ

નિર્વિકલ્પદૃષ્ટિસે દેખતે હુએ, એમ લીધું. આમ શુદ્ધ.. શુદ્ધ હૈ એસા નહીં. આહાહા! કહતે હૈ, 'શુદ્ધનયતઃ એકત્વે નિયતસ્ય' નિર્વિકલ્પ વસ્તુમાત્ર... શુદ્ધનયસે દેખનેસે... વર્તમાનમેં દૃષ્ટિસે—શુદ્ધનયકી દૃષ્ટિસે દેખનેસે (વસ્તુ) દેખનેસે શુદ્ધપના ઉસરૂપ હૈ. ત્રિકાલ શુદ્ધરૂપ હૈ. ત્રિકાલ શુદ્ધ ઉસરૂપ હી હૈ. ઉસકા રૂપ હી શુદ્ધરૂપ હૈ.. ઉસકા રૂપ હી શુદ્ધરૂપ હૈ. ત્રિકાલ હોં ત્રિકાલ, પણ નિર્વિકલ્પદૃષ્ટિસે દેખનેસે. એસે દેખે બિના નિર્વિકલ્પ શુદ્ધ હૈ.. શુદ્ધ હૈ.. વહ ઉસકે ખ્યાલમેં આયેગા નહીં. અમરચંદભાઈ! સમજમેં આયા?

આ તો મોક્ષના માર્ગના રત્નના ઝરણાની વાત છે. સમજમેં આયા? લોકોને આ કઠણ કઠણ પડે. અભ્યાસ નહીં ઔર માર્ગ જૈસા હૈ એસી રુચિ કરનેકી જિજ્ઞાસા નહીં. તો ઉસે એસા લગે ઔર દૂસરા બતા દે કિ એસા હોતા હૈ, ભક્તિ કરો, પૂજા કરો, દાન કરો, દયા કરો, વ્રત કરો, કરતે.. કરતે.. કરતે નિશ્ચય હો જાયેગા. ક્યા કહા? પરંપરા બતાતે હૈં. એમ કહેવું છે, પરંપરાસે હોગા. લસણ.. લસણ ખાતે ખાતે કસ્તુરીકા ડકાર આયેગા. લહસુન ખાતે ખાતે.. વહ લહસુન કહતે હૈં ન લહસુન. આ ઢોકળા બનાતે હૈ, ક્યા કહતે હૈ ઢોકળાકો? હમારેમેં ઢોકળા કહતે હૈં. તુમહારે ક્યા કહતે હૈ? ચોખાના બનાવે છેને. ઉસમેં મસાલા ડાલે.. મસાલા ડાલે લસણકા. લસણ.. લસણકા મસાલા. ખાઓ.. ડકાર કસ્તુરીકા આયા. લસણ ખાય ઔર કસ્તુરીકા ડકાર કહાંસે આયે? એસે રાગકી ક્રિયામેં નિર્મલતાકી પર્યાયકા ડકાર કહાંસે આયા? સમજમેં આયા?

નિરાલંબી વસ્તુ.. નિરાલંબી, નિરપેક્ષ વસ્તુ. એ આગળ આવશે એટલે લઈશું. શુદ્ધ વસ્તુ નિરપેક્ષ હૈ, રાગકી અપેક્ષા કિ નિમિત્તકી અપેક્ષા કિ સુનનેકી અપેક્ષા વસ્તુમેં હૈ હી નહીં. આહાહા! વસ્તુ એસી હૈ, એમ કહતે હૈં યહાં તો. 'શુદ્ધનયાયત્તમ્'—અકેલી વસ્તુમાત્ર અપને આધીન હૈ. કોઈ કિસીકે આધીન નહીં. વસ્તુકા સ્વરૂપ હી એસા હૈ. સમજમેં આયા? કહતે હૈં, નિર્વિકલ્પ વસ્તુમાત્રકી દ્રષ્ટિસે દેખતે.. એટલે શુદ્ધનયસે દેખના એસા લિયા. યહાં ભેદ કરકે લિયા. વસ્તુ વાસ્તવમેં સ્વયં શુદ્ધનય હૈ, પણ યહાં શુદ્ધનયસે દેખનેસે જો ત્રિકાલ શુદ્ધપના દૃષ્ટિમેં આયા, ઉસકો યહાં શુદ્ધ કહતે હૈં. ત્રિકાલ વસ્તુ શુદ્ધ.. શુદ્ધદૃષ્ટિસે દેખનેસે ત્રિકાલ વસ્તુ શુદ્ધ હૈ. સમજમેં આયા? અશુદ્ધ દૃષ્ટિસે દેખનેસે વસ્તુ તો દેખનેમેં આતી નહીં. અશુદ્ધ(દ્રષ્ટિકા) લક્ષ તો પર ઉપર જાતા હૈ ઔર અશુદ્ધતા હૈ તો રાગ-દ્વેષ વિકલ્પ આદિ હૈ. પુણ્યકા વિકલ્પ અશુદ્ધ હૈ ઉસે દેખનેસે આત્મા દેખનેમેં આતા હી નહીં. સમજમેં આયા? યહાં તો વસ્તુકી દૃષ્ટિ... નિર્વિકલ્પ વસ્તુ હૈ, રાગ બિનાકી ચીજ હૈ, પરકે, વિકારકે મિશ્રપને બિનાકી ચીજ હૈ—એસી ચીજકો અપને નિર્વિકલ્પ શુદ્ધનયસે—શુદ્ધદૃષ્ટિસે દેખને પર ત્રિકાલ શુદ્ધનયરૂપ હૈ. સમજમેં આયા? શુદ્ધદૃષ્ટિસે દેખનેસે... રાગસે, વ્યવહારસે દેખનેસે (એસા) તો આયા નહીં ઉસમેં. ધન્નાલાલજી!

શ્રોતા : શાસ્ત્રના અર્થ શું કરો છો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ક્યા કરતે હો આપ શાસ્ત્રકે અર્થ? એસા ક્યા અર્થ કરતે હો? એમ કહતે હૈ. દેખો! ઉસમેં પડા હૈ કિ નહીં? આહાહા! ભગવાન! તેરા અર્થ જૈસા હૈ એસા હોતા હૈ. અર્થ નામ જીવવસ્તુ-પદાર્થ હૈ એસી. સમજમેં આયા? પણ વહ બાત અંદર... એસા નિરાલંબ? નિરાલંબ? એકદમ? અરે! એકદમ એસી હૈ હી. એકદમ ક્યા? આહાહા! ન્યાલભાઈ! ઇસમેં, રાગકી મંદતાસે દેખનેમેં આતા હૈ, લાભ હોતા હૈ ઇસકી મના કરતે હૈ. વસ્તુ એસી હૈ નહીં. વસ્તુ શુદ્ધ ધ્રુવ ચૈતન્ય હૈ, શુદ્ધ પરમાનંદ જ્ઞાયક હૈ, તો એસી શુદ્ધદૃષ્ટિ કહો કિ નિર્વિકલ્પદૃષ્ટિ કહો... સમજમેં આયા? કિ શુદ્ધનયસે કહો. દેખનેસે સારા આત્મા શુદ્ધ ધ્રુવ હી હૈ, બસ.

શુદ્ધનયતઃ.. શુદ્ધકા નામ નિયતસ્ય.. શુદ્ધનયસે શુદ્ધપના ઉસરૂપ હૈ. બસ, ઉસરૂપ હૈ ત્રિકાલ. સમજમેં આયા? અશુદ્ધતા ઉસમેં હુઈ હી નહીં કભી. વસ્તુમેં અશુદ્ધતા કહાં આયી? પણ એસી દૃષ્ટિ કરનેસે શુદ્ધપના ખ્યાલમેં આતા હૈ, ઉસકે સિવા આતા નહીં એમ કહતે હૈ.

શ્રોતા : સ્વભાવ સન્મુખ હુએ બિના મલિન.. મલિન..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : મલિન હૈ (એસા) દેખતે હૈ તો દિખતા હૈ કિ.... સ્વભાવ શુદ્ધ ત્રિકાલ હૈ તો વર્તમાન શુદ્ધદૃષ્ટિસે વહ શુદ્ધતા અનુભવમેં આતી હૈ અથવા વર્તમાન શુદ્ધ નિર્વિકલ્પદૃષ્ટિસે હી વહ ત્રિકાલ શુદ્ધ હૈ એસા અનુભવમેં આતા હૈ. વિકલ્પસે નહીં આયેગા. ક્યોંકિ વસ્તુમેં તો હૈ નહીં ઔર શુદ્ધપનેકી પર્યાય વસ્તુમેં હૈ એસી દૃષ્ટિ જબ પ્રગટ કરકે દેખતે હૈ તો પૂરી વસ્તુ શુદ્ધરૂપ હી હૈ. ભારે ઝીણું ભાઈ!

આ તો સમયસાર, ભરતક્ષેત્રકા સર્વોત્કૃષ્ટ, પરમેશ્વરપદ બતાનેવાલા, આહાહા! અદ્વિતીય નેત્ર. પહલે જબ સમયસાર આયા થા. હમ તો હમારે શેઠકો કહતે થે.... એને ખબર નહીં કે આવું (પરિવર્તન) થાશે. દામોદર શેઠ થા ન? કીધું, શેઠ! યે અશરીરી (હોનેકા) પુસ્તક (-શાસ્ત્ર) હૈ, અશરીરી બનાનેકી ચીજ હૈ ઇસમેં. ૭૮માં પહેલું, અશરીરી (હોનેકી) ચીજ હૈ. શરીર રહિત હોના એસા ઉસમેં હૈ. કુછ મિલના-ફિલના (હૈ નહીં). હા, ત્યારે તો બહુ નહોતુંને ઓલું. પ્રેમ હતો. સાચી વાત છે મહારાજ! સાચી વાત છે, એમ કહ્યું હોં. આ કોણ માનશે? એમેય કહ્યું. એ તો મરી ગયા. એને તો બિચારાને ખબરેય નહીં. મને ખબર છે. એ વખતે દામનગરની બહાર બેઠા હતા એકલા. બહાર ઓલું છેને પતરા, ત્યાં હું પાટ ઉપર બેઠો હતો. .. આવે, સાંજના આવે, બપોરના આવે. આવું કોણ માનશે? એમ બોલ્યા હતા. આવું કોણ માનશે? માનો, ન માનો, વસ્તુ તો આમ છે. પછી તો ફેરફાર થઈ ગયો. પછી તો ભૂલો કાઢવા મંડ્યા, પછી તો બધું ફેરવ્યું તો, ઓય! આ તો ચક્કર ફર્યું, આ તો આપણામાં નહીં રહે. ૭૮, સંવત ૧૯૭૮. ૨૨ ને ૨૩ = ૪૫ વર્ષ પહેલાની વાત છે. સમયસાર ત્યારે આવ્યું. કહો, સમજમેં આયા?

શુદ્ધદષ્ટિસે દેખનેસે ભગવાન શુદ્ધ હી હૈ. સમજમેં આયા? વિકલ્પસે દેખનેસે વહ દષ્ટિમેં આતા હી નહીં એમ કહતે હૈ. રાગસે, વ્યવહારસે, નિમિત્તસે દેખનેસે વહ ચીજ દેખનેમેં આતી હી નહીં. આહાહા! યે હૈ કિ નહીં ઉસમેં? સોમચંદભાઈ! અર્થ હૈ કિ નહીં ઉસમેં? હૈ? કેટલાક કહે છે, ઘરનું કહે છે. કેટલાય એમ કહે છે. ભાઈ! સાંભળ બાપુ! તું પરિચય તો કર થોડો. ખબર નથી તને ચીજની એટલે તું જાણે... એ..ય, આમ નિશ્ચય હોતા હૈ, નિશ્ચયસે નિશ્ચય હોતા હૈ, વ્યવહાર-ફ્યવહાર કુછ હૈ હી નહીં. નહીં હૈ એસી કૌન મના કરતા હૈ? હૈ ન. ઉસકે ઘરમેં રહા. સમજમેં આયા? ભાઈ! ચીજ એસી હૈ. આહાહા!

કહતે હૈ, જૈસા વીતરાગસ્વરૂપ હૈ, વીતરાગ દષ્ટિસે દેખનેસે યે વીતરાગસ્વરૂપ એસા ભાનમેં આયેગા એમ કહતે હૈ. સમજમેં આયા? ભાઈ! નથી કાંઈ રહેતું આ. ક્યાં ગયા હીરાભાઈ? તમારા બાપ આમ કહે છે. આહાહા! એ જે રીતે છે એ રીતે દષ્ટિ ન થાય, તબ તક વહ જવાબ નહીં દેગા. બડા બાદશાહ હો ઉસકો પામર કહે તો જવાબ દેગા? નહીં દેગા. અબજોપતિ હો, ઉસકો કહે ભિખારી. ભાન-ખબર નથી, એને ખબર નથી. એને શું છે..... એમ વસ્તુ ભગવાન નિર્વિકલ્પ ચૈતન્યબિંબ વીતરાગબિંબ હૈ આત્મા. એસી દષ્ટિ-વીતરાગદષ્ટિસે વહ ખ્યાલમેં આયા કિ વીતરાગપને હૈ આત્મા. સમજમેં આયા? રાગ-જાગ કુછ કામ કરતા નહીં, નિમિત્ત-ક્ષિમિત્ત, વ્યવહાર-ફ્યવહાર કુછ કામ કરતે નહીં. વસ્તુકા સ્વરૂપ એસા હૈ એમ કહતે હૈ. આહાહા!

હજી તો શ્રદ્ધા કરનેમેં પરસેવા-પસીના ઉતરતા હૈ. અરર! હાય! એસા હૈ? ભગવાનકા માર્ગ સાપેક્ષ હૈ, નિરપેક્ષ નહીં હોતા. અરે! સુન તો સહી! દષ્ટિ નિરપેક્ષ હુએ બિના... વસ્તુ નિરપેક્ષ હૈ. તો ઉસકી દષ્ટિમેં નિરપેક્ષતા આયે બિના નિરપેક્ષવસ્તુ દષ્ટિમેં આયેગી નહીં. એમ ઓલા કહે છે, એકાંત હૈ. દૂસરી અપેક્ષા ન લે તો નય મિથ્યા હો જાતી હૈ. અરે! સુન તો સહી! સમ્યક્ એકાંત કિયે બિના દૂસરે નયકા જ્ઞાન યથાર્થ હોતા નહીં. વ્યવહારકી અપેક્ષા છોડે બિના, નિરપેક્ષ હુએ બિના વ્યવહારકા જ્ઞાન-વ્યવહાર કેસા હૈ ઉસકા જ્ઞાન-ઉસકો હોતા હી નહીં. સમજમેં આયા? અબ દૂસરા પ્રકાર રખતે હૈ થોડા. અનુભવ અને અશુદ્ધ અનુભવ-એસા પ્રકાર કરતે હૈ.

ભાવાર્થ **इस प्रकार है-जीवका लक्षण चेतना है।** ચેતના હૈ. ભગવાન આત્મા ચેતન (ઔર) લક્ષણ ચેતના. ચેતના દ્વારા જણાય, પણ ચેતનાના પ્રકાર.. ચેતાઈ ગયો ઉસમેં પ્રકાર ત્રીન હૈં યહ બતાતે હૈં. **वह चेतना तीन प्रकारकी है—एक ज्ञानचेतना, एक कर्मचेतना, एक कर्मफलचेतना।** **उनमेंसे ज्ञानचेतना शुद्ध चेतना है...** ક્યા? જો જ્ઞાનકી પર્યાય-ચેતના નામ સ્વભાવકો ચેતકર એકાગ્ર હો વહ શુદ્ધચેતના હોતી હૈ, વહ આનંદ સહિત ચેતના હૈ. જો ચેતના અપનેકો ચેતે-અપનેકો જાનનેમેં અનુભવમેં લે એસી જો જ્ઞાનચેતનાકી વર્તમાન પર્યાય-

વર્તમાનદશા સ્વરૂપમે એકાગ્ર હોકર જો પ્રગટ હુઈ યે જ્ઞાનચેતના શુદ્ધ હૈ. જ્ઞાનચેતના અપને સ્વરૂપકી વસ્તુ હૈ ઓર ઉસમે આનંદકા વેદન હો ઉસે જ્ઞાનચેતના કહનેમે આતી હૈ. આહાહા! ભાષા દેખો! શાસ્ત્રકે જાનપનેકો જ્ઞાનચેતના ન કહા. આહાહા! ભાષા તો જુઓ! એક આચાર્યની કથનની પદ્ધતિ.

જ્ઞાનચેતના એટલે વસ્તુ જો શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ ઉસકો ચેતે.. ઉસકો ચેતે ઐસી પર્યાયકો જ્ઞાનચેતના કહતે હૈ. ભગવાન આત્મા અંતર્મુખ હોકર, અપની જ્ઞાનપર્યાય જ્ઞાતાપનેમે એકાગ્ર હો ઐસી ચેતનાકો.... ઉસમે ઐસા નહીં લિયા કિ ઇતના જાનપના હો તો જ્ઞાનચેતના, ઇતના કમ (જાનપના) હો તો જ્ઞાનચેતના (નહીં) ઓર પ્રશ્ન પૂછે ને તરત આવડે તો જ્ઞાનચેતના. સમજમે આયા? પ્રશ્ન પૂછે ને ન આવડે તો જ્ઞાનચેતના નહીં—ઐસી વ્યાખ્યા જ્ઞાનચેતનાકી હૈ હી નહીં. શું નામ તમારું? કાંતિભાઈ. કાંતિભાઈને પ્રેમ છે. વસ્તુ યહ હૈ. ઇસકા શરણ લિયે બિના તીન કાલમે સુખ હૈ નહીં. સંપ્રદાયકી દૃષ્ટિ ચાહે સો બતાવે, પણ યહ માર્ગ અંગીકાર કિયે બિના સ્વતંત્રતાકી પ્રસિદ્ધિ હોગી નહીં, આત્મખ્યાતિ નહીં હોગી. સમજમે આયા? યે જ્ઞાનચેતના.. **उनमेंसे ज्ञानचेतना शुद्ध चेतना है..** જુઓ ભાષા! ભગવાન આત્મા... યે જ્ઞાનચેતનાકે પ્રકાર તીન હૈ—દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર. પણ હૈ વહ જ્ઞાનચેતના. વસ્તુ જો અખંડ જ્ઞાયકસ્વરૂપ હૈ ઉસમે એકાકાર હોકર અનુભવના વહ જ્ઞાનચેતના. જ્ઞાનચેતનામે તીનો આ ગયે—સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યકચારિત્ર. સમજમે આયા?

ભિન્ન-ભિન્ન રીતે વાત કરે છે. એ તો અર્થ કરે છે એનો. **एकत्वे नियतस्य** કહ્યું છે એનો અર્થ કરે છે. આ શબ્દ નથી. શબ્દ તો છેલ્લે આવશે. એક શબ્દ રહી ગયો છે એ પછી આવશે. સમ્યક્ત્વ પછી. ‘સમ્યક્ત્વ હૈ’ એ પછી એક શબ્દ રહી ગયો છે. પછી વ્યાપ્તનું આવશે. અહીં તો પોતે સ્પષ્ટ કરે છે. કેમ? કે આત્મા શુદ્ધદૃષ્ટિસે દેખનેસે શુદ્ધ હૈ ઉસકા યહાં સ્પષ્ટીકરણ કરતે હૈ. નિર્વિકલ્પ (દ્રષ્ટિ)સે દેખનેસે શુદ્ધરૂપ હી વસ્તુ હૈ ઉસકા સ્પષ્ટીકરણ કરતે હૈ. જ્ઞાનચેતના, શુદ્ધદૃષ્ટિસે દેખનેસે કહા વહ જ્ઞાનચેતના હૈ. ચેતના (જો) અપને સ્વરૂપમે એકાગ્ર હૈ વહ જ્ઞાનચેતના, બસ. અપને સ્વરૂપકો ચેતતી હૈ ઉસકા નામ જ્ઞાનચેતના. કિતના પદા, કિતના લિખા, કિતના સમજનેમે આતા હૈ, સમજાનેકી વિશેષ શક્તિ હૈ તો દૂસરેકો સમજાવે—યહ બાત જ્ઞાનચેતનામે હૈ હી નહીં. સમજમે આયા?

જ્ઞાનચેતના ઉસકો કહતે હૈ, ભગવાન આત્મા ચૈતન્ય આનંદસ્વરૂપકા અંદર વેદન જો જ્ઞાન કરે ઉસે જ્ઞાનચેતના કહનેમે આતા હૈ. બસ વહી મોક્ષમાર્ગ હૈ. આહાહા! પાંચ-છ (મિનિટ) બાકી છે. **शेष अशुद्ध चेतना हैं..** અર્થાત્ પુણ્ય-પાપકે વિકલ્પમે કર્તાપને ચેતા જાના વહ કર્મચેતના.. કર્મચેતના. જ્ઞાનચેતનાસે વિરુદ્ધ પુણ્ય-પાપકા વિકલ્પ, વ્યવહાર રત્નત્રયકા રાગ વહી કર્મચેતના. સમજમે આયા? દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા, પંચમહાવ્રતકા પરિણામ ઓર શાસ્ત્રકા

જ્ઞાન યે કર્મચેતના.. એ ... પુરુષાર્થ ઊંધો કરે છે માટે. દરકાર નથી હજી અંદર. ઓલો રસ છે પૈસાનો. શેઠ! નાખે ક્યાં? અંદરથી મમતા ઘટાડી દીધી છે. રુચિ.. રુચિ.. રુચિ ફેરવે. પૈસા પડ્યા રહે છે એના ઘરમાં. ક્યા ગરી ગયા છે? રુચિકો ફેર દે. મેરેમં સુખ હૈ, પરમં તીન કાલમં સુખ નહીં. શરીર મૈં નહીં, વિકલ્પ મૈં નહીં, પૈસા મૈં નહીં, સ્ત્રી મૈં નહીં, કુટુંબ મૈં નહીં, આખરૂ મૈં નહીં, દેવલોક મૈં નહીં. સમજમં આયા? કહો, શેઠ! યે શેઠાઈમં સુખ નહીં, દુઃખ હૈ. હા, અમે પૈસાવાળા. આ તમને કહે છે કે બે ભાઈઓ બહુ સુખી છે. એમ કહે છે. બે ભાઈઓ ભગવાનદાસ શોભાલાલ શેઠ. બહુ સુખી છે એમ લોકો વાત કરે છે. ધૂળમાંય સુખી નથી, દુઃખી છે. ત્યાં કાનપુર કેટલું રહે છે? સુખી માટે રહેતા હશે? રાગ.. રાગકા કમાના હૈ વહાં. સમજમં આયા?

ભાઈ! આત્મામં સુખ હૈ વહ જ્ઞાનચેતનાસે સુખકા ભાન હોતા હૈ એમ કહતે હૈં. કોઈ ક્રિયાકાંડસે, રાગસે, નિમિત્તસે ઉસમં કુછ સુખ હૈ નહીં. ઉસમં સુખ હૈ નહીં તો સુખકા અનુભવ પરસે કહાંસે આયા? સમજમં આયા? પુણ્યકા ભાવ કર્મચેતના હૈ. કર્મચેતનાસે જ્ઞાનચેતના હોતી હૈ એસા કભી હોતા નહીં, એમ કહતે હૈં. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, જાત્રા આદિમં પાંચ-દસ લાખ ખરચ ડાલે—(એસા) શુભભાવ વહ કર્મચેતના હૈ. ઉસમં પુણ્યબંધકા કારણ હૈ. ઉસસે જ્ઞાનચેતના પ્રગટ હોતી નહીં એમ કહતે હૈં. આહાહા! દેખો! સમજમં આયા? પાપ.. દો આયે ન ઉસમં—અશુદ્ધચેતનામં? એક કર્મચેતના ને એક કર્મફલચેતના. હર્ષ-શોક આના. હર્ષ-શોક.. કોઈ ચીજ દેખકર હર્ષ-શોક (હોના વહ) કર્મફલચેતના હૈ, દુઃખચેતના હૈ, દુઃખરૂપી ચેતના હૈ. હર્ષ-શોક યે દુઃખરૂપ ચેતના. ...કા કરના વહ દુઃખરૂપચેતના. એક જ્ઞાનચેતના સુખરૂપ હૈ. એ વિશેષ કહેશે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ વદ ૯, મંગળવાર, તા. ૨૯-૮-૧૯૬૭

કલશ - ૬-૭, પ્રવચન નં. ૧૩

સમયસાર કલશ અધિકાર હૈ. જીવ અધિકાર. કેસે જીવકા અનુભવ કરનેસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ વહ બાત ચલતી હૈ. જીવ અધિકાર હૈ ન? જીવ. કેસે જીવકા અનુભવ હોનેસે સમ્યગ્દર્શન કહનેમે આતા હૈ? યહાં આયા હૈ દેખો! **જીવકા લક્ષણ ચેતના હૈ**। ભગવાન આત્મા ઉસકા લક્ષણ ચેતના હૈ (અર્થાત્) ચેતવું. **વહ ચેતના ત્રીન પ્રકારકી હૈ—એક જ્ઞાનચેતના, એક કર્મચેતના, એક કર્મફલચેતના।** **ઉનમેસે જ્ઞાનચેતના શુદ્ધ ચેતના હૈ..** ક્યા કહતે હૈં? આત્મામે જો જ્ઞાન-વર્તમાન જ્ઞાન હૈ વહ ત્રિકાલ જ્ઞાયકમે એકાકાર હો... ચેતના.. ચેતનકી ચેતના-વર્તમાન પર્યાય ચેતનમે એકાકાર હો, અપના અનુભવ કરે, ઉસકા નામ જ્ઞાનચેતના કહનેમે આતા હૈ. સમજમે આયા? શુદ્ધચેતના.. જ્ઞાનચેતના અર્થાત્ જો જ્ઞાયક ચૈતન્યવસ્તુ હૈ, સર્વજને કહી હોં. કોઈ કહે કિ ભાઈ! આત્મા ચેતનામાત્ર હૈ, ઉસમે ચેતના હૈ એસા માને તો? આવે છેને, અર્થમાં આવે છે. આમાં જ આવશે. એને સમકિત.... ચેતન.. સર્વજ પરમાત્માએ **સવ્વળહુણાણદિદ્વો..** સર્વજને આત્મા ઉપયોગમય-ચૈતન્યમય દેખા હૈ. એસે આત્માકો વર્તમાન જ્ઞાનકી અવસ્થાસે.. અવસ્થાસે અંતર એકાકાર હોકર અપને ચૈતન્યકો ચેતના ચેતે ઉસકા નામ જ્ઞાનચેતના કહનેમે આતી હૈ. સમજમે આયા?

અપના આત્મા ચેતન, ઉસકી ચેતના-જ્ઞાનકી દશા ચેતનકો ચેતે-અંતરકો ચેતે, અંતર સ્વભાવકી એકાગ્રતાસે જ્ઞાનકી ચેતના આનંદ સહિત પ્રગટ હો ઉસકા નામ જ્ઞાનચેતના કહતે હૈં. ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કહતે હૈં. ધર્મકી પહલી શુરૂઆત જ્ઞાનચેતનાકે અનુભવસે હોતી હૈ. સમજમે આયા? **શેષ અશુદ્ધ ચેતના હૈં**। ઉનમેસે અશુદ્ધ ચેતનારૂપ વસ્તુકા સ્વાદ.... અશુદ્ધકે દો પ્રકાર. પુણ્ય-પાપકા રાગ ઉસમે જ્ઞાન ચેતા (-રુક) જાય, જ્ઞાનકી પર્યાય રાગમે એકાગ્ર હોકર કર્તાપને રુક જાય ઉસકા નામ કર્મચેતના કહનેમે આતા હૈ (કિ) જો અધર્મચેતના હૈ. સમજમે આયા? પુણ્ય-પાપ, શુભ-અશુભરાગ-વિકલ્પમે જ્ઞાનકી પર્યાય ચેતના નામ એકાગ્ર હો યે કર્મચેતના હૈ. જડકી યહાં બાત નહીં. કર્મ એટલે જડ એસા યહાં નહીં. કર્મ નામ રાગરૂપી કાર્ય. પુણ્ય-પાપકા વિકલ્પ, શુભ-અશુભ રાગ એસા કાર્ય ઉસમે જ્ઞાન એકાકાર હો જાય યે કર્મચેતના હૈ. કર્મચેતના મૈલી હૈ, દુઃખરૂપ હૈ, અશુદ્ધ હૈ. સમજમે આયા? યહ અધર્મ હૈ. સમજમે આયા?

અધર્મ બહારમે નહીં હોતા ને ધર્મ ભી બહારમે નહીં હોતા. અધર્મ... અપની જ્ઞાનદશા પુણ્ય-પાપકે રાગમે રુક જાય ઔર વહ પરિણામન મેરા હૈ એસી કર્તૃત્વબુદ્ધિમે અશુદ્ધતાકા વેદન હો ઉસકા નામ અધર્મદશા-અધર્મચેતના-કર્મચેતના કહનેમે આતી હૈ. ઔર હર્ષ-શોકકા વેદના..

હર્ષ-શોકકા વેદના વહ રાગરૂપી જો કાર્ય ઉસકા ફલ હૈ, વહ કર્મફલચેતના હૈ. વહ વિકારકા ફલ હૈ. જડકર્મકી બાત યહાં હૈ નહીં. કર્મફલચેતના વિકારી જો શુભરાગ ઉસમેં હર્ષકા હોના ઔર દ્વેષમેં દુઃખકા, શોકકા હોના વહ કર્મફલચેતના હૈ, યે અશુદ્ધચેતના હૈ, દુઃખરૂપ ચેતના હૈ, અધર્મચેતના હૈ, ઝેરચેતના હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? અશુદ્ધ ચેતનારૂપ વસ્તુકા સ્વાદ સર્વ જીવોંકો અનાદિસે પ્રગટ હી હૈ. અશુદ્ધ નામ રાગ પુણ્ય-પાપકા રાગ ને હર્ષ-શોકકા ફલ, ઉસકા અનાદિસે સંસારમેં—નિગોદસે લેકર નૌવીં ત્રૈવેયક તક જો ગયે—સબકો યે અશુદ્ધ ચેતનાકા હી અનુભવ હૈ. સમજમેં આયા?

શુભ-અશુભ રાગ, હર્ષ-શોકકા ભાવ યે અશુદ્ધ, મૈલ, ઝહરકા અનુભવ હૈ. અનાદિકે અજ્ઞાનમેં ઉસીકા અનુભવ હૈ. કહો, શેઠ! પૈસાનું ને બીડીનું નહીં એમ કહતે હૈં. કિસકા અનુભવ હૈ અનાદિસે? શરીરકા નહીં, કર્મકા અનુભવ નહીં, કર્મકા અનુભવ નહીં. કહતે હૈં ન કિ કર્મકા અનુભવ કરતે હૈં? વિપાક અનુભવ.. કર્મકા વિપાક આતા હૈ (ઉસકા) અનુભવ કરતે હૈં. વહ તો નિમિત્તસે કથન—બાત હૈ. કર્મકા અનુભવ અજ્ઞાનીકો ભી હોતા નહીં. જડકર્મ જો ઉદયમેં આતે હૈં વહ જડકી મૂર્તિ પર્યાય હૈ. યે મૂર્તિ પર્યાયકા અજ્ઞાનીકો ભી અનુભવ વેદનમેં નહીં આતા. આહાહા! કર્મ મૂર્તિ, જડ હૈ. જડકા પાક હોતા હૈ વહ ભી મૂર્તિ હૈ, અજીવ હૈ, જડદશા હૈ. જડદશામેં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શકી પર્યાય હૈ. ઉસકા (-જડકા) અનુભવ અજ્ઞાનીકો નિગોદમેં ભી હોતા નહીં. સમજમેં આયા?

અપના શુદ્ધ સ્વભાવ આનંદકો ભૂલકર હર્ષ ને શોક, રતિ ને અરતિ, રાગ ને દ્વેષ, પુણ્ય ને પાપ—(ઉસ) ભાવકા વેદન અનાદિસે અજ્ઞાનીકો હૈ. સમજમેં આયા? નહીં આત્માકા અનુભવ, નહીં પરકા અનુભવ. નહીં આત્મા આનંદમૂર્તિ ઉસકા અનુભવ, નહીં સ્ત્રી-કુટુંબ પરિવાર, દાળ, ભાત, શાક, રોટલી, માંસ, હાડકા ઉસકા અનુભવ, નહીં કર્મકા અનુભવ. બસ, રાગ ને દ્વેષ, પુણ્ય ને પાપ, હર્ષ ને શોક. નિગોદસે લેકર અનાદિસે જિતને ભવ કિયે ઉસ ભવમેં રાગ અને દ્વેષ, હર્ષ-શોકકા હી ઉસને વેદન કિયા હૈ. શોભાલાલજી! પરકા ક્યા કરે? પર તો જડ હૈ, માટી હૈ, ધૂલ હૈ. સમજમેં આયા?

ઔર પર આત્માકા અનુભવ ક્યા કરે? પરકે આત્માકી અરૂપી પર્યાય ઉસમેં રહી. યહાં તો આતી નહીં. સમજમેં આયા? ઉસને અનુભવ કિયા, ભગવાન આત્માકે આનંદકો છોડકર દુઃખકી ચેતનાકા અનુભવ કિયા અનાદિસે. એક ક્ષણ ભી ઉસને જ્ઞાનચેતનાકા અનુભવ કિયા નહીં. સમજમેં આયા? આત્માકે ભાન બિના ચાહે સો વ્યવહાર રત્નત્રય (કિ જિસે) વ્યવહારાભાસરૂપ કહો, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાકા રાગ, પંચમહાવ્રતકા રાગ, શાસ્ત્રકા પઢનેકા ભાવ—યે સબ અશુદ્ધચેતના હૈ. અશુદ્ધકા વેદન હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? ભગવાનકી પૂજા-ભક્તિમેં ઉઠતા જો રાગ (વહ) અશુદ્ધચેતના હૈ. દયા-દાનકા ભાવ ઉઠતા હૈ વહ

અશુદ્ધચેતના છે. શેઠ! બહુત સૂક્ષ્મ છે. આ શેઠ ઘણો વખતથી વહ કહતે હૈં. દેખો! હૈં કિ નહીં? દેખો ક્યા કહા?

उनमेंसे अशुद्ध... ઉનમેંસે નામ જ્ઞાનચેતના શુદ્ધ અને અશુદ્ધચેતના—દોમેં અશુદ્ધચેતનાકા—વસ્તુકા અનુભવ—સ્વાદ સર્વ જીવોંકો અનાદિસે પ્રગટ હૈ, એમ. પ્રગટ વેદન ઉસકા હી હૈ. પર્યાયમેં—અવસ્થામેં—દશામેં—હાલતમેં અશુદ્ધકા પ્રગટ વેદન—દુઃખરૂપ વેદન અનાદિકા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! અશુદ્ધચેતના ઉસસે આત્માકી શુદ્ધચેતના પ્રગટે? ભાઈ! એ દિશાફેરની દશા—ચેતના છે.. દિશાફેરની ચેતના છે. પર તરફના લક્ષવાળી શુભ-અશુભ રાગની ચેતના એ અશુદ્ધચેતના તો દુઃખરૂપ છે. સમજમેં આયા? રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપકા વિકલ્પકા વેદન યે અશુદ્ધ હૈ, દુઃખરૂપ વેદન હૈ. આહાહા! શાસ્ત્ર આદિમેં બુદ્ધિ જાતી હૈ તો, કહતે હૈં કિ રાગ અશુદ્ધચેતનાકા અનુભવ હૈ. ગજબ બાત હૈ! વ્યભિચાર કહા. શાસ્ત્રમેં બુદ્ધિ જાય યે વ્યભિચારિણી હૈ. અરે! ગજબ વાત છે. અબ કહતે હૈં, ભગવાનકી વાણીકો વ્યભિચારિણી કહતે હૈં. ઐસા લગા દિયા. અરે ભગવાન! ઐસા ન કર ભાઈ!

યહાં તો કહતે હૈં, તેરા આત્મા રાગમેં આતા હૈ ઔર પરલક્ષમેં જાતા હૈ તો યે રાગકો ભગવાન વ્યભિચાર કહતે હૈં. ભાઈ! આત્મા આનંદસ્વરૂપ હૈ ઔર રાગ વિકારરૂપ હૈ. તો રાગકા સંયોગ ક્રિયા ઔર અનુભવ ક્રિયા વહ વ્યભિચાર વેદના હૈ. સમજમેં આયા? રાગ વહ સંયોગ હૈ, વિષય હૈ. પરવિષયકે રાગકા ભોગ ક્રિયા... પરકા તો કર સકતા નહીં. શરીર સુંદર હો ઔર પકવાન આદિ અચ્છા હો, સાટા ઘીમાં તળેલા સાટા, વહ કોઈ અનુભવમેં આતા નહીં. વહ તો જડ માટી હૈ, ધૂલ હૈ, આ હાડકા માટી છે. ઉસકા વેદન આતા હૈ આત્માકો? ઉસકે લક્ષમેં જો રાગ આતા હૈ ઉસકા વેદન હૈ. પરકા વેદન તો કભી અજ્ઞાનીકો ભી હોતા નહીં. આહાહા! માને કિ મૈને ઉસકા ભોગ લિયા. આ પૈસા જોક્યા બે-પાંચ કરોડ રૂપિયા, ઐસા ક્રિયા, બાદશાહીસે જિતે હૈં, ઔર બહોત સુખી હૈં હમ, અભી સુખી હૈં. દુઃખી હૈ. એય શેઠ!

આ શેઠની આબરૂ મોટી છે ત્યાં. બે ભાઈની મોટી આબરૂ છે. ભગવાનદાસ શોભાલાલ. બુંદેલખંડના રાજા, એમ કહતે હૈં. કોઈ વાતું કરે. ક્યાં આ તો ધૂળમાંય નથી. ભઈ! આવું સાંભળ્યું છે. આપણે ક્યાં જોવા ગયા હતા તમારે ઘરે? એમ કે બુંદેલખંડના રાજા કહેવાય છે. આવા ઉદાર, જ્યાં ત્યાં આપે, પૈસા આપે, જ્યાં જાય ત્યાં આમ કરે, તેમ કરે, પૈસાની મોટી સુખી હશે એ? આહાહા! ભાઈ! તમને બુંદેલખંડના રાજા કહે છે લ્યો. અમે ઘણા વર્ષથી સાંભળતા હતા. તમે અહીં નહોતા તોય સાંભળતા. યહાં તો કહતે હૈં, ભૈયા! પર તરફકે લક્ષસે જો વૃત્તિ ઉઠતી હૈ યે ઝેર, દુઃખરૂપ હૈ, ઉસકા અનુભવ હૈ. પરચીજકા.. મકાન, પાંચ-પાંચ છ લાખકા મકાન, ફલાણા ને હજીરા.. શું કહેવાય આરસપહાણનું? તમારે સંગેમરમર. સંગેમરમરના મકાન.. ઓહોહો! શું છે? એ તો માટીનો ઢગલો છે. ક્યા ઉસકો માટીકા અનુભવ

હોતા હૈ? આરસપહાણ-સંગેમરમર, સુંવાળા રેશમના ગાદલા.... યે તો જડ હૈ. ક્યા જડકા અનુભવ હોતા હૈ આત્મામેં? આત્મામેં ઉસ ઓરકી વૃત્તિ ઉઠતી હૈ તો ઠીક હૈ ઐસા જો રાગ-પાપરાગ ઉસકા અનુભવ હૈ. આહાહા! અને દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર તરફકા રાગ ઊઠતા હૈ યે પુણ્યરાગ હૈ. સમજમેં આયા? દોનોં કર્મચેતના-અશુદ્ધચેતનાકા સ્વાદ હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

કુત્તા હડી ચબાતા હૈ ન કુત્તા? તો દાંતમેંસે ખૂન નિકલતા હૈ. (દાંત)મેંસે ખૂન નિકલતા હૈ ઔર વહ માનતા હૈ કિ ઉસમેંસે આતા હૈ-હડીમેંસે ખૂન આતા હૈ. ઐસા હૈ હી નહીં. ઐસે અજ્ઞાની મૂઢ..... આહાહા! બાગ, બગીચા, ફૂલ ઝાડ, હારમોનિયમ વાગતા હોય, આ વાગતા હોય, તાર આવતા હોય, આમ ખુરશી બેઠા હોય, ખાજા ખાતા હોય.. સમજ્યાને? બરાબર એમાં વળી સારી બાયડી હોય, એ વળી પંખા નાખતી હોય, દાળમાં માખી ન પડે એ માટે. ઓહોહો! પહેલા એવું હતું. ઘણા બૈરા બેસે હોં જોડે. તમે નહીં જોયું હોય. હા, જોડે બેસે. ખાવાનું ધ્યાન હોય એટલે દાળ હોય, શાક હોય તેલવાળું (એમાં) માખી ન પડે, માટે પંખો લઈને બેસે. સમજાણું કાંઈ? એવું હતું. ખાવામાં એનું ધ્યાન હોય, માખી આવી જાય અને એ આમને આમ લેવા જાય.. માખી આવી જાય ને તેલમાં મરી જાય, ઉલટી થઈ જાય. એ મજા આવે છેને એમાં?

उनमेंसे... ઉનમેંસે નામ શુદ્ધજ્ઞાનચેતના અને અશુદ્ધચેતનામેંસે.. **अशुद्ध चेतनारूप..** એકલું ચેતાઈ જવું, વેદાઈ જવું, એકાકાર થવું, એમ આહાહા! એ ચેતનારૂપ વસ્તુ પાછી લીધી દેખો! વસ્તુ હૈ ન? પર્યાય વહ વસ્તુ હૈ ન? ભાઈ! ચેતનારૂપ વસ્તુ.. પર્યાય અસ્તિ હૈ ન? રાગ, હર્ષ-શોક અસ્તિ હૈ ન? વસ્તુ હૈ ન? કોઈ અવસ્તુ હૈ? ગધેકા સીંગ હૈ? ખરગોશ(કા સીંગ) હૈ? અસ્તિ હૈ. **अशुद्ध चेतनारूप वस्तु.** ભાષા જુઓ! હૈ તો પર્યાય. સમજમેં આયા? પણ અસ્તિપના સિદ્ધ કરનેકો કહા. આકાશકા ફૂલ જૈસી યે ચીજ નહીં ઐસે બતાતે હૈ. વેદાંત આદિ કહતે હૈ ન, ભ્રમણા-ભ્રમણા કુછ હૈ હી નહીં, અશુદ્ધ-ફશુદ્ધ હૈ નહીં. સમજમેં આયા? કહતે હૈ, ભૈયા! ભગવાન! તેરા આત્મા તો આનંદમૂર્તિ પ્રભુ હૈ. ઉસકા આશ્રય છોડકર, અનાદિસે અવસ્થામેં આનંદ પ્રગટ કરના છોડ દિયા હૈ. સમજમેં આયા? ઔર રાગ ને દ્વેષ, પુણ્ય ને પાપ, હર્ષ-શોકકી વેદના વહ વસ્તુકા સ્વાદ હૈ. લહુકા સ્વાદ, લહુ-વસ્તુકા, સ્ત્રીકા સ્વાદ, માંસકા સ્વાદ હૈ નહીં. યે રાગરૂપી વસ્તુકા સ્વાદ હૈ. શોભાલાલભાઈ! રાગરૂપી વસ્તુ.

જુઓ! દાગીના લાવે પાંચ હજાર કે પચ્ચીસ હજારના, કે આ વસ્તુ લ્યો. આ દસ હજારનો દાગીનો છે, હીરા અહીં ટાંગ્યા છે, આ લટક્યા છે, આ બધું કરે છેને મોટું. ઝવેરાતનું આવે છેને પાંચ-પાંચ દસ-દસ હજાર, વીસ-વીસ હજારનું. હાર. હાર. એક મોટું ચગદું.. એ તો વસ્તુ કહેવાય. આ (રાગ) વસ્તુ? યે વસ્તુકા અનુભવ નહીં હૈ. એ વખતે આમ દેખે, પાંચ લાખનો હાર આહાહા! સમજે? વસ્તુમેં રાગ આતા હૈ. રાગ સમજે? સાસુ હતી. સાસુ-વહુ. વહુ

હતી બહુ સુંવાળી. સાસુએ કહ્યું, બેટા પાણી લાવને કળશો-લોટા. સુંવાળી નહીં સમજતે? ઠીક. કોમલ. આમ હાથમાં કળશો ઝાલે તો લાલ થઈ જાય. ચમડી હોતી હૈ ન કોમલ? એટલે એની સાસુને કહે, મેરેસે નહીં હોગા. ઠીક. સાસુએ ધ્યાનમાં રાખ્યું, લક્ષમાં રાખ્યું. અને ઘરે ભેંસ દુઝાણા સારું હતું. નહીં સમજે? ભેંસ દુઝાણા નહીં સમજતે? દુઝાણા... હમારી ભાષા નહીં આતી? ભેંસ ને ગાયકો દોહતે હૈ કિ નહીં? ઔર દૂધ દેનેવાલી હોતી હૈ.... ઉસમેં મણ-અધમણ દૂધ નિકલતા થા ઘરમેં.

ઔર ફિર કોઈ વક્તમેં ઐસા હુઆ... પહલે વિચાર ક્રિયા ઉસકી સાસુને. દીકરાને કહે, વહુ માટે એક પાંચ-દસ હજારનો હાર લઈ આવો. હાર બનાવો. અપને પૈસા બહોત હૈ. પણ એક ચગદું છોને એમાં સવાશેરી મૂકજે. લોહેકા સવાશેરી. ઉપર સોનાકા મઢા હુઆ ઔર અંદર સવાશેર લોહા. દસ હજાર.. વીસ હજાર.. પચ્ચીસ હજારનો હાર આમ. અંદર ચગદું. વહુને કહે, પહેરો. પહેરો સમજતે હૈ કિ નહીં? પહન લો. પહન લિયા. કિસી વક્ત ઐસા હુઆ કિ સાસુ ને વહુને દુઝાણું... ભરવાડ માણસ નહીં આયા થા, યે દૂધ ઐસા હો જાયેગા. તો વહુને કહે, વહુ અહીં આવો. આપણે છાશ વલોવીએ. વલોણા કહતે હૈં ન? વલોણા કરતે કરતે એ હાર પહેરેલોને (એટલે) આમ અથડાય.

એટલે સાસુ કહે કે આ હમણા છોડી દેને, હાર છોડી દે થોડીવાર આઘા ઘંટા. કહે, હરકત નહીં-કાંઈ વાંધો નહીં. તે દિ' ઓલો કળશો ઉપાડવામાં હરકત થઈ અને આ હાર ઉપાડ્યો. એક પાણીનો કળશો શેરનો એ ન લઈ શકું અને આ સવાશેર લોહું... બતાવ, કાઢ અંદરથી, જો. લોહું છે અંદર. રાગકે મારે કુછ ભાન રહતા નહીં. આમ કરે તો અથડાયને. અથડાય સમજે? ચક્કર ખાય. સાસુ કહે, બેટા છોડી દેને આઘા ઘંટા... કહે, હરકત નહીં. હરકત નહીં. કેમ હરકત નહીં? આ લોહું છે અંદર સવાશેર. તે દિ' એક શેર પાણીના લોટા મેં કોમલ હૂં, મેરા (હાથ) લાલ હો જાયેગા, ઐસા હો જાયેગા ઔર ઇસકા કુછ નહીં. કિતની રાગકી પ્રીતિ તુજે? સમજમેં આયા? બસ, વહ રાગકા વેદન કરતા હૈ, પત્થરકા કોઈ કરતા નહીં. સમજમેં આયા?

અનાદિકા ચેતનારૂપ વસ્તુ.. ભાષા તો જુઓ! ભારે ટીકા! ચેતનારૂપ વસ્તુ હૈ. યે વિકારી પર્યાય હૈ ઉસકા વેદન હૈ. સમજમેં આયા? **ઉસરૂપ અનુભવ સમ્યક્ત્વ નહીં**. યે મલિનકા અનુભવ સમકિત નહીં. ક્યા કહતે હૈં? વ્યવહારકા દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિ-પૂજાકા રાગકા અનુભવ, રાગકી મંદતાકા વેદન વહ સમકિત નહીં. સમજમેં આયા? કષાયકી મંદતા-દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા આદિકા જો ભાવ હૈ યે રાગ હૈ. યે રાગ હૈ ઉસકા વેદન સમકિત નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? વહ તો કર્મચેતના હૈ. ઉસમેં સમ્યક્ કહાં આયા? ઓહો!

શુદ્ધ ચેતનામાત્ર વસ્તુસ્વરૂપકા આસ્વાદ આવે તો સમ્યક્ત્વ હૈ. ભાષા દેખો! યહાં ભી યે લિયા દેખો! સમજમેં આયા? **શુદ્ધ ચેતનામાત્ર વસ્તુસ્વરૂપકા આસ્વાદ આવે તો સમ્યક્ત્વ હૈ**.

શુદ્ધચેતના.. ભગવાન આત્મા એસા જો વસ્તુસ્વરૂપ ત્રિકાલ ઉસકી શુદ્ધ ચેતનામાત્ર.. શુદ્ધચેતનામાત્રમે અશુદ્ધતાકા અંશ નહીં. સમજમે આયા? અકેલા ભગવાન ચૈતન્ય આનંદમૂર્તિ ઉસકા શુદ્ધ ચેતનામાત્ર જીવ વસ્તુસ્વરૂપકા આસ્વાદ... ભગવાન આત્મા વસ્તુ જો શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદરૂપ હૈ ઉસમે જ્ઞાનસે એકાકાર હોકર જો વેદન હોતા હૈ ઉસકા નામ આસ્વાદ આતા હૈ. (આસ્વાદ) આવે તો સમકિત હૈ. આસ્વાદ વહ સમકિત નહીં, પણ યહાં ઉસકી પ્રધાનતા બતાકર... આસ્વાદ તો અનુભવ હૈ, પણ ઉસમે પ્રતીત આવે વહ સમકિત હૈ. પણ પ્રતીતકી જગહ આસ્વાદ આવે ઉસે સમકિત કહા હૈ. ક્યોંકિ લોગ ભ્રમમે ન પડ જાય કિ હમે શ્રદ્ધા હૈ.. શ્રદ્ધા હૈ.. શ્રદ્ધા હૈ. સમજમે આયા? ડાહ્યાભાઈ! આહાહા!

યે કહતે હૈં, વસ્તુ પૂર્ણ ભગવાન આત્મા (જો) સર્વજ્ઞ પરમાત્માને દેખા સવ્વળહુણાણદિદ્વો.. **ઉવઓગલક્ષણો ગિચ્ચં..** જ્ઞાનલક્ષણસે લક્ષિત ત્રિકાલ એસા અંતરમે શુદ્ધચેતનામાત્ર વસ્તુસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા ઉસકા આસ્વાદ આના-આનંદકા આસ્વાદ આના-આનંદકા વેદન આના વહ સમકિત હૈ. માળે વાત ખુલ્લી મૂકી કેટલી! સમજમે આયા? ઓલા કહે, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા સમકિત. આ કહે, આત્માની શ્રદ્ધા સમકિત. એટલુંય નહીં. સમકિત શ્રદ્ધા, પણ શ્રદ્ધામે મુખ્ય બાત તો આત્માકે આનંદકા અનુભવ આના વહ સમકિત હૈ. આહાહા! વસ્તુસ્થિતિ એસી હૈ. સમજમે આયા? આહાહા! ભગવાન આત્મા પર્યાયસે અંતરમે અપાર.. અપાર.. અપાર જ્ઞાન, અપાર આનંદ ઉસ તરફકી પર્યાય અપાર આનંદમે ઘુસ ગઈ, પર્યાયકા આધાર હુઈ તો વસ્તુકા-વસ્તુસ્વરૂપકા આસ્વાદ આયા, આસ્વાદ આયા ઉસકા નામ સમકિત કહતે હૈં. ભારે વાત ભાઈ! ધન્નાલાલજી! સમજમે આયા?

શુદ્ધ ચેતનામાત્ર વસ્તુસ્વરૂપ.. વસ્તુસ્વરૂપ હી હૈ, ઉસકા આસ્વાદ. રાગ કિ કર્મચેતના કોઈ વસ્તુસ્વરૂપ નહીં થા, યે તો કૃત્રિમ ચીજ થી. સમજમે આયા? ભગવાન આત્મા અખંડ આનંદ ને અનંત ગુણરૂપી પ્રભુ ઉસમે અકેલા આનંદ પડા હૈ. તો યહાં આનંદકી પ્રધાનતા લેકર સબ ગુણકા વેદન કહનેમે આયા હૈ. સમજમે આયા? ક્યોંકિ સુખપને હોના વહ જગતકા ધ્યેય હૈ ન? સુખ મિલે, સુખપને હોઉં, સુખમે મિલું, દુઃખમે ન હોઉં. ભગવાન આત્મામે જ્ઞાન.. જ્ઞાન.. જ્ઞાન.. જ્ઞાન.. જ્ઞાન.. જ્ઞાન.. જ્ઞાન.. જ્ઞાન.. અપાર હૈ. અપારમે જહાં દૃષ્ટિ હુઈ તો અપાર જ્ઞાન (પ્રગટ હુઆ). જહાં દૃષ્ટિ હુઈ તો ઉસમે આનંદ.. આનંદ.. આનંદ.. આનંદ.. આનંદ.. આનંદ.. એકાકાર હુઆ તો આનંદકા સ્વાદ આયા ઉસકા નામ સમકિત હૈ. સમજમે આયા?

યે તો કહે, હમ સમકિતી હૈં, પણ હમકો આનંદકા સ્વાદ નહીં આતા. આનંદકે સ્વાદકી હમે ખબર નહીં કિ કેસા હૈ? (તુજે) સમ્યક્ હી નહીં. ભાઈ! સમ્યક્ત્વ તો ઉસકો હૈ કિ જો વસ્તુમે આનંદ હૈ ઓર વસ્તુમે જો સ્વભાવસે ભરા પડા અતીન્દ્રિય સુખ હૈ... અનંત ગુણકે (સાથ) આનંદ અવિનાભાવી રહનેવાલા હૈ તો ઉસકે વેદનમે અંતરમે જહાં એકાકાર હુઆ તો

આત્માકે આનંદકા અનુભવ સ્વાદ (આયા), ઉસમે પ્રતીત (હુઈ કિ) યે આત્મા. સમજમે આયા? આનંદકા સ્વાદ આયા ઉસ અપેક્ષાસે સારા આત્મા આનંદમય હૈ.. સારા આત્મા આનંદમય હૈ એસી પ્રતીતિ ઉસકા નામ સમકિત હૈ. લોકોએ સમકિતની વ્યાખ્યા એટલી સ્થૂળ કર દીધી. મિથ્યાત્વકો સમકિત માન લિયા. ભાઈ! જો ચીજકી પ્રતીતિ હૈ ઈસકા ભલે જ્ઞાન થોડા હો- જાનપના થોડા હો, પુણ્ય ભી બાહરમે ન હો, સમજમે આયા? પણ ભગવાન આત્મા ઉસકા અતીન્દ્રિય આનંદકા સ્વાદ આયા, ઉસ પરસે ઉસકા અનુભવ આ ગયા કિ વસ્તુ યે હૈ, બસ. સમજમે આયા?

રાતે પૂછતા હતાને સુંદરલાલજી. ક્યાં ગયા? લ્યો, યહ હૈ. કિસીકો પૂછને જાના પડે? કેસા હૈ કેમ ખબર પડે? ખબર પડે ક્યા? જાગે ને આંખ ઉઘડે નહીં? જાગે અને ખબર પડે નહીં કે હું જાગ્યો છું? ઉંઘી ગયો છું એમ રહે એને? ઉંઘી ગયા સમજતે હો? સો ગયે હૈં. આહા! દેખો! સમજમે આયા? જ્ઞાનચેતનાકા અર્થ એસા નહીં કિ ઉસકો સબ પ્રશ્નકે ઉત્તર આતે હો તો હી જ્ઞાનચેતના હૈ. સમજમે આયા? ક્યોપશમ હોય ને જવાબ આપે ફડાક દઈને. હા, જ્ઞાનચેતના હૈ. જ્ઞાનચેતનાકી સ્થિતિ એસી હૈ હી નહીં. યહાં તો જ્ઞાનચેતના, અપના આનંદકા વેદન કરે ઉસકા નામ જ્ઞાનચેતના હૈ. જુઓ! મૂળ વાત ખુલ્લી મૂકી દીધી છે.

શ્રીમદે તો એમ કહ્યું કે શાસ્ત્રમાં માર્ગ છે, પણ મર્મ જ્ઞાનીની ઓલામાં... આવે છેને? પણ અહીં તો મર્મ પણ ખોલ દીધા છે. સમજમે આયા? મર્મ ભી ખોલ દિયા. ન્યાલભાઈ! માર્ગ શાસ્ત્રમાં છે, પણ મર્મ જ્ઞાનીના હૃદયમાં છે. એટલે કે આ એકલું જાણપણું એમ નહીં, પણ આત્માકા આનંદકા સ્વાદ આના. અતીન્દ્રિય આનંદકા સ્વાદ આવે ઉસકા નામ સમકિત હૈ. એસી બાત નહીં કિ શ્રદ્ધા હમારી હૈ, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા હૈ, આત્માકી પક્કી શ્રદ્ધા હૈ. ભારે શ્રદ્ધા, પણ શ્રદ્ધાકી વ્યાખ્યા? સમજમે આયા? ફૂલચંદજી! એસી બાત હૈ. ઉનકો રહના હી યહાં હૈ. હમણાં જાવું છોડી.....

શ્રોતા : ભગવાનકા જ્ઞાન હોના, ...અનુભવ હોના, અનુભવકા સ્વાદ આના, સ્વાદમે યે આત્મા હૈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : હં, અનુભવપ્રકાશ શાસ્ત્રમાં દીપચંદજીએ અનુભવના ઘણા શબ્દ લીધા છે ને. પણ આત્માકે આનંદકા સ્વાદ આના વહ ઉસકા મુખ્ય લક્ષણ હૈ. અનુભવપ્રકાશમે બહોત બોલ લિયે હૈં. મૂલ વસ્તુ હૈ યે. સમજમે આયા? એ લક્ષણ મૂળ છે.

ભગવાન આત્મા અપને આનંદસ્વરૂપમે... જો દુઃખરૂપમે, રાગ-દ્વેષાદિમે થા વહ તો વિકૃતભાવ થા, સ્વરૂપમે નહીં થી એસી વિપરીત દશા થી. સમજમે આયા? સ્વરૂપમે નહીં, યે પુણ્ય-પાપકા વિકલ્પ, હર્ષ-શોકકા વેદન તો સ્વરૂપમે હૈ હી નહીં. વહ તો દુઃખરૂપ હૈ, આનંદકી ઉલટી વિકૃત અવસ્થા હૈ. વિકૃત અવસ્થાકા વેદન વહ સંસાર હૈ. ચાહે તો સાધુ હો, ૨૮ મૂલગુણ

પાલનેવાલા હો, સમજમે આયા? પણ ૨૮ મૂલગુણકા વેદન કરનેવાલા મિથ્યાદષ્ટિ સંસારી હૈ. આહાહા! ઔર ગૃહસ્થાશ્રમમે પડા.. સમજમે આયા? ચાહે તો સ્ત્રીકા દેહ હો, નપુંસકકા ભી દેહ હો કભી કિસીકો. સમજમે આયા? નારકી તો નપુંસક હૈ ન. સબ નારકી. પણ યહાં ભી કોઈ ઐસા.. કોઈ કોઈ જીવ... અંતરમે આત્મામે આનંદકા સ્વાદ આ ગયા, બસ (દુઃખકા વેદન) છૂટ ગયા. યે વસ્તુ હૈ. સમજમે આયા? ઉસકી પ્રતીતિ ઉસકા નામ સમ્યક્ હૈ. ઉસકો સમ્યક્ હુઆ ઐસા કહતે હૈ તો ઇસ અપેક્ષાસે કહતે હૈ. ઐસી (ઉપરસે) બાત નહીં. સમજમે આયા? આહા!

શુદ્ધ ચેતનામાત્ર વસ્તુસ્વરૂપકા આસ્વાદ આવે તો સમ્યક્ત્વ હૈ। લ્યો, યે તો સમ્યગ્દર્શનકી વ્યાખ્યા. સમ્યગ્દર્શન તો પ્રતીતરૂપ હૈ. દેખો! યે તો શ્રદ્ધારૂપ હૈ. બાત સચ્ચી હૈ ભગવાન! પણ શ્રદ્ધા કિસકી? વસ્તુકી ન? વસ્તુ આનંદરૂપ હૈ. તો આનંદકા સ્વાદ આયે બિના યે વસ્તુ આનંદરૂપ હૈ ઐસી પ્રતીત કહાંસે આયી? સમજમે આયા? આનંદ ઉડ ગયા સબમેસે. સમ્યક્ દ્રષ્ટિમે આત્માકે આનંદકે સ્વાદમે પ્રતીત હુઈ, સબમેસે આનંદ ઉઠ ગયા. ઇન્દ્રકા ઇન્દ્રાસન હો, સમજમે આયા? ૯૬૦૦૦ ચક્રવર્તીકી સ્ત્રી હો, સમકિતીકો આનંદ ઉઠ જાતા હૈ. સ્ત્રીના વૃંદમાં બેઠો દેખાય, કદાચિત્ એ ભોગની વાસના વખતે પણ દેખાય, પણ ઉસકે આનંદકે સ્વાદ આગે વાસનામે દુઃખ દિખતા હૈ. દુઃખ.. દુઃખ.. દુઃખ.. દુનિયા જાને કિ અહોહો.. ૯૬૦૦૦ સ્ત્રી પદમણી જૈસી, ચક્રવર્તીકો કરોડો ... સુખી. યે કહતે હૈ કિ યે વાસના દુઃખ હૈ, મૈ મેરે આનંદકે સ્વાદમે સુખી હું. સમજમે આયા?

ઐસી સમ્યગ્દષ્ટિકો અપની પ્રતીતિ આનંદમે આતી હૈ ઔર આનંદ વ્યક્તપને પ્રગટ આયા. સારે સંસારમેસે સુખબુદ્ધિ ઉઠ ગઈ. ભાઈ શોભાલાલભાઈ! હેય.. દુઃખ.. દુઃખ.. દુઃખ.. સ્ત્રીકી વિષયવાસના.. વાસના ઝેર, દુઃખ. કાળો નાગ દેખે (એમ) દુઃખ. દુનિયા એમ કહે કે સુખ. એ કહે કે દુઃખ. સુખ મેરી ચીજમે હૈ. આહા! યે સુખસાગર, સુખકા સાગરકા અનુભવ હુઆ, સુખકી પરિપૂર્ણતા ઉસ દશાસે હો ગઈ. સમજમે આયા?

હવે ત્યાં શબ્દ પડ્યો રહ્યો થોડો. ત્યાં છે ને? 'સમ્યક્ત્વ' છે ત્યાં. ઔર **કૈસા હૈ શુદ્ધ જીવ?** ઐસા થોડા પડા રહ્યા. એ ત્યાં પડ્યું રહ્યું. એ સમકિત પછી એ શબ્દ પડ્યો રહ્યો. ઔર **કૈસી હૈ જીવવસ્તુ?** ઉસકે પહલે. ઔર **કૈસી હૈ જીવવસ્તુ?** ઉસકે પહલે. **કૈસા હૈ શુદ્ધ જીવ?** ઐસા લેના. એ શબ્દ નયા પડા રહ્યા. **કૈસા હૈ શુદ્ધ જીવ?** વહ **કૈસી હૈ જીવવસ્તુ?** (ઉસકે) પહલે એક શબ્દ લેના. ઔર **કૈસા હૈ શુદ્ધ જીવ?** **પૂર્ણજ્ઞાનઘનસ્ય..** પૂર્ણજ્ઞાનઘનરૂપ હૈ. ઇતના અંદર પડા રહ્યા. જો વસ્તુકે આનંદકા સ્વાદ આયા વહ સમકિત હૈ, તો વસ્તુ કૈસી હૈ? પૂર્ણ જ્ઞાનઘન. આનંદકા સ્વાદમે 'યે આનંદ પૂર્ણ હૈ' ઐસે આયા. ઐસે આત્મા પૂર્ણ જ્ઞાનઘન હૈ, અકેલા જ્ઞાનકા પુંજ હૈ. જ્ઞાનકા સત્ત્વ હૈ અકેલા. પૂર્ણ જ્ઞાનઘન, સર્વજ્ઞસ્વભાવ, સમજમે આયા? સર્વ સુખસ્વભાવ.. જેમ સર્વ સુખસ્વભાવ, એમ આ પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વભાવ. પૂર્ણ જ્ઞાનઘન. દેખોને! ઘન-

પિંડ-રસ. કેવલજ્ઞાન બહે ઉસમેંસે, ઐસા વહ બિંબ પૂર્ણ જ્ઞાનઘન હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

પૂર્ણ જ્ઞાનઘન હૈ. સબ મિલકર પૂર્ણ નહીં હોં. અકેલા આત્મા. જ્ઞાન પૂર્ણ હૈ પૂર્ણ, ગુણઘન પિંડ હૈ. શક્તિ-સત્ત્વ હૈ ન ઘન. ઉસમેંસે જ્ઞાનચેતના પર્યાય પ્રગટ હુઈ હૈ, આનંદ ભી ઉસમેંસે આયા. જ્ઞાન ને આનંદકી મુખ્યતા બતાયી. સમજમેં આયા? બાકી સબ અનંત ગુણ પ્રગટ હો ગયે. જિતને ગુણ હૈ, યે જ્ઞાનચેતનાકે સાથ સબ ગુણકી વ્યક્તતા હો ગઈ. જ્ઞાન ને આનંદ દો મુખ્ય લેકર પૂરે આત્માકા અનુભવ બતા દિયા. સમજમેં આયા? આહાહા! હજી વિધિની ખબર ન મળે, રીતની ખબર ન મળે ને માને સમકિત ને અમે ધર્મી. મણીભાઈ! શું કરે? ભાઈ! એ પણ સ્વતંત્ર છે ને. અનાદિસે રલા હૈ, અપની નિજ સંપદાકી સંભાલ કી નહીં ઔર (માને કિ) અબ હમ ધર્મી હો ગયે, વ્રત પાલતે હૈં, ચારિત્ર પાલતે હૈં. ચારિત્ર તો લ્યો. પણ ચારિત્ર કિસકા?

ભાઈ! યે આનંદકા સ્વાદ આયા ઉસમેં રમના.. રમના ઉસકા નામ ચારિત્ર હૈ. ચારિત્ર કોઈ દૂસરી ચીજ નહીં હૈ. આનંદઘનકા સ્વાદ આયા ઉસમેં રમના, લીન-આનંદમેં લીન હોના. પૂર્ણ આનંદમેંસે જો આનંદકા અંશ આયા હૈ ઉસકા સ્વાદ આયા ઉસમેં લીન-એકાકાર હોકર વિશેષ આનંદકી દશાકા પ્રગટ હોના ઉસકા નામ ચારિત્ર હૈ. ચારિત્ર, કોઈ બાહ્ય ક્રિયાકાંડ ને નગ્નદશા ને વસ્ત્ર છૂટે, પંચમહાવ્રતકે પરિણામ—વહ ચારિત્ર-જારિત્ર હૈ નહીં. ઐસી ચારિત્રકી આનંદદશા જબ પ્રગટ હોતી હૈ, તો શરીરકી નગ્નદશા સહજ હો જાતી હૈ અને વસ્ત્ર-પાત્ર ભી છૂટ જાતે હૈં. ઐસી દશા હો તો વસ્ત્ર-પાત્ર રહે ઐસા રહતા નહીં. ઇતના નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ હૈ. સમજમેં આયા?

ઐસે આનંદમેં ઝૂલનેસે... અંતર અતીન્દ્રિય આનંદ... મુનિકી દશા જો ચારિત્રદશા પ્રગટ હુઈ, આનંદ.. આનંદ.. આનંદ.. આનંદ.. હૈ. શરીરકી દશા સહજ (હી) નગ્ન હો જાતી હૈ ઔર વસ્ત્ર-પાત્ર લેનેકે વિકલ્પકી દશા મુરઝા જાતી હૈ—નાશ હો જાતી હૈ. વસ્ત્ર-પાત્ર લેનેકે વૃત્તિ ઊઠતી નહીં ઐસી દશા આનંદકી ઊઠતી હૈ. સમજમેં આયા? યે વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ. યે કોઈ સંપ્રદાયકી બાત હૈ ઐસા નહીં. આહાહા! ભાવલિંગ જહાં પ્રગટા વહાં દ્રવ્યલિંગ ઐસા હોતા હી હૈ. સમજમેં આયા? દ્રવ્યલિંગ અનંત બાર હુઆ, પણ ભાવલિંગ બિના ઉસકો લાભ હુઆ નહીં. આહા! કહતે હૈં, યે પૂર્ણજ્ઞાનઘનરૂપ હૈ.. પૂર્ણજ્ઞાનઘનરૂપ હૈ એમ લીધું છે હોં. **પૂર્ણજ્ઞાનઘનસ્ય** છે ને. પૂર્ણજ્ઞાનઘનરૂપ.. એકલું ચૈતન્યરૂપ, જ્ઞાનપ્રકાશપુંજ, સૂર્ય-ચૈતન્યકા સૂર્ય ઉસમેંસે મતિ-શ્રુતાદિકે કિરણ પ્રગટ હોતે હૈં ઔર કેવલજ્ઞાન ભી ત્રિકાલી જ્ઞાનગુણકા હી કિરણ હૈ. આહાહા!

નથી નાખતા તમારા, શું કહેવાય? હજાર-હજારનો પ્રકાશ. સર્યલાઈટ.. સર્યલાઈટ નથી ત્યાં બાહુબલીજીમાં? બાહુબલીજીમાં બે સર્યલાઈટ છે. રાતે એટલો પ્રકાશ મારે. પ્રકાશ આવે છે ક્યાંથી? ભગવાન (આત્મા) કેવળજ્ઞાનની સર્યલાઈટ છે. યે પૂર્ણજ્ઞાનઘનરૂપ હૈ. કિરણ મતિ-

श्रुतका निकला, आनंदके वेदनका स्वाद करते करते अेकात्र छोकर केवलज्ञानकी किरण, अनंत आनंदकी परिपूर्णता, अनंत वीर्यकी परिपूर्णता, अनंत द्रष्टा, स्वच्छता, प्रभुताकी पूर्णता होती है. क्योंकि वड पूर्ण है ऐसी पर्यायमें पूर्णता आती है. समझमें आया? वड अंतरके आश्रयसे आती है. कोई विकल्प कि निमित्त कि बाह्य संडननकी मजबूती है तो उसके आश्रयसे परिपूर्णता आती है ऐसा है नहीं. समझमें आया?

और कैसी है जीववस्तु? 'व्याप्तुः' अपने गुण-पर्यायोंको लिये हुए है। अपनी शक्ति और अवस्थासे रडा द्रव्य है. वड अवस्था लिये डुये है—अवस्था सडित है. अवस्था परको लेकर है ऐसा नहीं. भगवान आत्मा अपनी शक्ति और अपनी अवस्था लिये (है अर्थात्) अपनी अवस्था सडित है, अेम. अपनी शक्ति और अवस्था सडित ये वस्तु है. ये अवस्था ने शक्ति अपनेसे है, परसे है नहीं. समझमें आया? **इतना कहकर शुद्धपना दढ किया है।** अेटलुं कडीने शुद्धपणुं दढ कर्तुं. भगवान आत्मा शुद्ध.. शुद्ध.. शुद्ध और पर्यायमें शुद्धता डुई तो उसके द्वारा सारा शुद्ध अनुभवमें आ गया.

कोई आशंका करेगा कि सम्यकत्व-गुण और जीववस्तुका... गुण शब्दसे पर्याय यडां. **आशंका करेगा...** देओ! रजमलज्जने भी कैसी टीका की है! **कोई आशंका करेगा कि सम्यकत्व-गुण और जीववस्तुका भेद है कि अभेद है?** तमे कडो समकित डुआ, तो समकित और आत्मा भेद (-भिन्न) हैं—दूसरी यीज है कि अेक यीज हैं दोनों? आशंका समजनेके लिये. शंका नहीं. आप कडते डो बराबर है, पर मेरे समझमें आती नहीं. आत्मा और उसका समकित भिन्न हैं कि अभिन्न हैं? अेक हैं कि जूटे हैं?

उत्तर ऐसा कि अभेद है. 'आत्मा च तावानयम्' यह (आत्मा) जीववस्तु सम्यकत्व गुणमात्र है. सारी श्रद्धाकी सम्यक् पर्याय पूरे आत्माके प्रमाशसे परिणम गई है, तो ये सारा आत्मा डी सम्यकत्व प्रमाश है. समझमें आया? **आत्मा च तावानयम्..** ताव+अयम्? अनयम् शुं? **तावान् अयम्..** बे (छूटा) पाड्या छे ने. **तावान्+अयम्..** तावान्—तेटली, अयम्—आ. आ सम्यग्दर्शन तेटलो आत्मा, अस. पर्याय पूरे आत्मा डपर परिणम गई है न? समझमें आया? सम्यक् वस्तु जैसी है ऐसी प्रतीत ने स्वाद पूरे आत्मा डपर परिणमी गई है. समझमें आया? उस अपेक्षाअे अभेद कर दिया है. अभेद है, रागादि भेद ऐसी यीज नहीं, यूं बताते हैं. विकल्पादि व्यवडारडपसे है वड तो भेद है अने सम्यग्दर्शन-ज्ञान-यारित्रकी पर्याय है वड तो अभेद है. जैसा स्वभाव है ऐसा प्रवाड आया तो अभेद है. जैसा स्वभाव है उसका प्रवाड आया तो अभेद डी है. अेक जात है, अभेद है. समझमें आया? आडाडा! टीका पण भारे भाई! आवी वस्तु... आवी टीका समजता नथी, वांचता नथी माणा. वांच तो बापा! शांतिथी वांच तो भरो भाई!

પણ નિશ્ચય નામ યથાર્થ. યથાર્થ (અર્થાત્) સત્ય. વ્યવહાર હો તો કોણે ના પાડી? છ દ્રવ્ય નથી? છ દ્રવ્ય નથી? યહાં તો અકેલી આત્માકી બાત ચલતી હૈ, તો છ દ્રવ્ય નથી? એમ વ્યવહાર નથી? હો તો ક્યા હૈ? જૈસા પરદ્રવ્ય હૈ એસા વ્યવહાર હૈ. (નહી) હૈ ક્યા? પણ સ્વદ્રવ્ય કેસા હૈ ઉસકી બાત ચલતી હૈ, વહાં પરદ્રવ્યકા ધૂલમેં ક્યા કામ હૈ? સમજ્યા? નિશ્ચયકી યથાર્થ બાત ચલતી હૈ વહાં વ્યવહારકા કામ ક્યા હૈ? વ્યવહાર વ્યવહારમેં રહા, પરદ્રવ્ય પરદ્રવ્યમેં રહા. સમજમેં આયા?

અકેલા ભગવાન ચૈતન્યજ્યોત ચમત્કાર શક્તિ, મહા ચમત્કારી ચીજ ઉસકા ચમત્કાર જગતમેં કોઈ કહે એસા હૈ નહી. એસી પ્રભુ ચમત્કારિક વસ્તુ પર્યાયમેં દિખે નહીં ને શક્તિમેં અપરંપાર હૈ. એસી શક્તિમેં એકાકાર હોકર અપરંપાર શક્તિકા ચમત્કાર પર્યાયમેં આયા, મહા સૃષ્ટી સહિતકા મહા ચૈતન્ય ચમત્કાર આ ગયા. સમજમેં આયા? જિસમેંસે અલૌકિક પર્યાય કેવલજ્ઞાન, આનંદાદિ પ્રગટ હોગી એસી યે ચૈતન્યચમત્કાર ચીજ હૈ. એસે સમ્યગ્દર્શન ઔર આત્મા અભેદ હૈ. સમજમેં આયા? ...પૂર્ણ વસ્તુ એકલો ચૈતન્યબિંબ છૂટો.. છૂટો.. પરસે નિરાલંબ. રાગની સાથે કાંઈ સબંધ છે નહીં. એસે સમ્યગ્દર્શન ને આત્મા તો એક હી હૈ. કહો, સમજમેં આયા? યે છઠવાં શ્લોક હુઆ. સાત.

અતઃ શુદ્ધનયાયત્તં પ્રત્યગ્જ્યોતિશ્ચકાસ્તિ તત્।

નવતત્ત્વગતત્વેહપિ યદેકત્વં ન મુચ્ચતિ ॥૭॥

અર્થ :- (અતઃ) યહાંસે આગે વહી (પ્રત્યગ્જ્યોતિઃ) પ્રત્યગ્જ્યોતિ.. સમજે? પ્રત્યક્.. પહેલું પ્રત્યક્ હતુંને? ..આત્મા. પ્રત્યક્ આત્મા બીજા શ્લોકમાં. વહાં પ્રત્યક્ આત્માકા અર્થ સર્વજ્ઞ વીતરાગ ક્રિયા થા. જયચંદ પંડિતને પ્રત્યક્ આત્માકા અર્થ—અપને દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય (સહિત), પરસે પૃથક્ ઔર રાગસે કથંચિત્ પૃથક્, કથંચિત્ અપૃથક્. (ક્યોંકિ) એક સમયકા હૈ, એસા કહા થા. યહાં આત્મા પ્રત્યગ્જ્યોતિ હૈ. જુદી ચૈતન્યધામ જ્યોતિ હૈ એસા બતાના હૈ. ભગવાન આત્મા પ્રત્યક્-પૃથક્ તેજધામ.. ચૈતન્યકા ધામ, ચૈતન્યજ્યોતિસ્વરૂપ હૈ. આત્મા ચૈતન્યજ્યોતસ્વરૂપ હૈ, આત્મા ચૈતન્યધામસ્વરૂપ હૈ. સમજમેં આયા?

.... બહારના ધામ આટલા બંગલા કર્યા અમારે..... આ તો કહે, ચૈતન્યધામ તેરા હૈ, યે (બાઘકા) ધામ નહીં. ભગવાનજીભાઈ! કેટલા મકાનો તમારે ત્યાં. ભાગવું પડે, ન્યાંથી ભાગવું પડે ઓલા રંગુનવાળાને. ભાગવું પડે જ નહીં, અહીં તો કહે છે. ક્યાંયથી ખસવું (ન પડે). અંદરમાં વસ્તુમાં આવે તો ક્યાંય જાવું પડે નહીં. કહીં જાના-આના નહીં, જહાં હૈ વહાં રહના.

યહાં તો ક્યા કહા? પ્રત્યગ્જ્યોતિ આવી ન? પ્રત્યક્ નામ પૃથક્ શુદ્ધ ચેતનામાત્ર. ... તો એટલી વ્યાખ્યા કરી. આમ ભગવાન આત્મા શુદ્ધચેતનામાત્ર વસ્તુ.. **શુદ્ધ ચેતનામાત્ર વસ્તુ. ચકાસ્તિની વ્યાખ્યા એ કરશે કે શબ્દો દ્વારા યુક્તિસે કહી જાતી હૈ, એમ લીધું. કથન કર્યું. નહીં**

તો પ્રત્યગ્જ્યોતિ પ્રકાશમાન હોતી છે. ચૈતન્યજ્યોતિ પ્રકાશમાન હોતી છે. વહાં શુદ્ધનયમે લેંગે ન. શુદ્ધનયમે વસ્તુ લેંગે તો યહાં ભી એસા લિયા કિ શુદ્ધચેતનામાત્ર વસ્તુ શબ્દો દ્વારા યુક્તિસે કહી જાતી છે. શબ્દો દ્વારા યુક્તિસે, ન્યાયસે, તર્કસે કહી જાતી છે. હવે એ વસ્તુને સિદ્ધ.. આહીં વસ્તુ સિદ્ધ કરવી છે ને એટલે ન્યાં શબ્દોથી કહ્યું.

કૈસી હૈ વસ્તુ? કૈસી હૈ વસ્તુ જો કહનેમે આનેવાલી હૈ? ભગવાન આત્મા વસ્તુ હોં. ‘શુદ્ધનયાયત્તં’ શુદ્ધનય+આયત્તં. શુદ્ધનયની વ્યાખ્યા વસ્તુમાત્ર. નય.... શુદ્ધનય કહો કે વસ્તુ કહો. ૧૧મી ગાથામાં આવ્યુંને. મૂદ્ત્યો દેસિદો દુ સુદ્ધગઓ.. મૂદ્ત્યો દેસિદો.. ૧૧મી ગાથા. વવહારોહમૂદ્ત્યો મૂદ્ત્યો દેસિદો.. ભૂતાર્થ વસ્તુ એ જ નય-એ જ શુદ્ધનય. મૂદ્ત્યો દેસિદો દુ સુદ્ધગઓ.. ભૂતાર્થ તે જ શુદ્ધનય. ક્યા કહા? સમજમે આયા? જરી ઝીણું છે, બહુ ધ્યાન રાખવું. યે વસ્તુ જો ભૂતાર્થ શુદ્ધ ચૈતન્યધામ ધ્રુવ હૈ ઉસકો હી યહાં શુદ્ધનય કહા હૈ. નય ઔર નયકા વિષય એસા કોઈ ભેદ નહીં. સમજમે આયા? ઓહોહો! ભગવાન આત્મા ધ્રુવ.. ધ્રુવ.. ભૂતાર્થ.. છતો પદાર્થ.. ત્રિકાલ ધ્રુવ.. ઉસકો યહાં શુદ્ધનય (કહા). ૧૧વી ગાથામે કહા વહી અર્થ યહાં લિયા. વે સબ (જ્ઞાની) લોગ શાસ્ત્રકી મૂલ વસ્તુ હૈ એસી હી ઉસકો પ્રગટ કરતે હેં. કલ્પનાસે ઘરકી કોઈ બાત નહીં. સમજમે આયા?

શબ્દ ભી યહી હૈ. (શુદ્ધનય) વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ અર્થાત્ વસ્તુ વસ્તુકે આધીન હૈ, એમ કહતે હેં. વસ્તુમાત્ર ઉસકે આધીન હૈ. કોઈ રાગ, નિમિત્ત કિ પર ઉસકે આધીન યે વસ્તુ નહીં. એસી વસ્તુ વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ. તો ઉસકા આશ્રય કરનેસે જો પર્યાય હુઈ વહ દ્રવ્યકે આધીન હુઈ હૈ, પરકે કારણસે નહીં. સમજમે આયા? ભારે વાતું ભાઈ! આ તો ભગવાનની ભાગવત કથા છે. ભાગવત કથા હૈ. સમજમે આયા? યહ કથા તો ભગવાનકી કથા બડી અલૌકિક હૈ. નથી કહેતા? ભગવાનની દીકરી પરણે છે અહીંયા. એમ કહતે હેં ન? હમારે કહતે હેં. જિમન હોતા હૈ ન જિમન. અહીં તો ભગવાનકી દીકરી પરણે છે, આવો, ખાઓ. ભગવાનકી લડકી બ્યાહતી હૈ, ખાઓ. એસે યે ભગવાનકા કેસ ચલતા હૈ.

ભગવાન આત્મા કૈસા હૈ? શુદ્ધચેતનામાત્ર વસ્તુ. અપને આધીન હૈ. અપનેસે આધીન હૈ. યે વસ્તુ કિસીકે આધીન નહીં. આહાહા! એસી ચીજ, ઇસકા ઉસને ગુણગાન ભી બરાબર સુના નહીં. સમજમે આયા? અને અવગુણની વાતું-પુણ્ય ને પાપની વાતું સાભળીને હર્ષ.. હર્ષ.. હર્ષ.. (કરે). મૂર્ખ હૈ. અપને આત્માકી નિંદાકી બાતમે હર્ષ? વસ્તુમાત્રકે આધીન હૈ. ભાવાર્થ ઇસ પ્રકાર હૈ—જિસકા અનુભવ કરને પર સમ્યક્ત્વ હોતા હૈ ઉસ શુદ્ધ સ્વરૂપકો કહતે હૈ, દેખો! જિસકા અનુભવ કરને પર... વસ્તુ જો શુદ્ધ ચૈતન્ય ભગવાન ઉસકા અનુભવ કરને પર સમકિત હોતા હૈ. વહ કૈસી શુદ્ધ વસ્તુ હૈ, વહ કહતે હેં. યે શુદ્ધવસ્તુ કૈસી હૈ? કિ જિસકે અવલંબનસે સમકિત હોતા હૈ અથવા અનુભવ કરનેસે સમકિત હોતા હૈ વહ ચીજ કૈસી હૈ? યે કહતે હેં. વહ કહેંગે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

Vitragvani

www.vitragvani.com